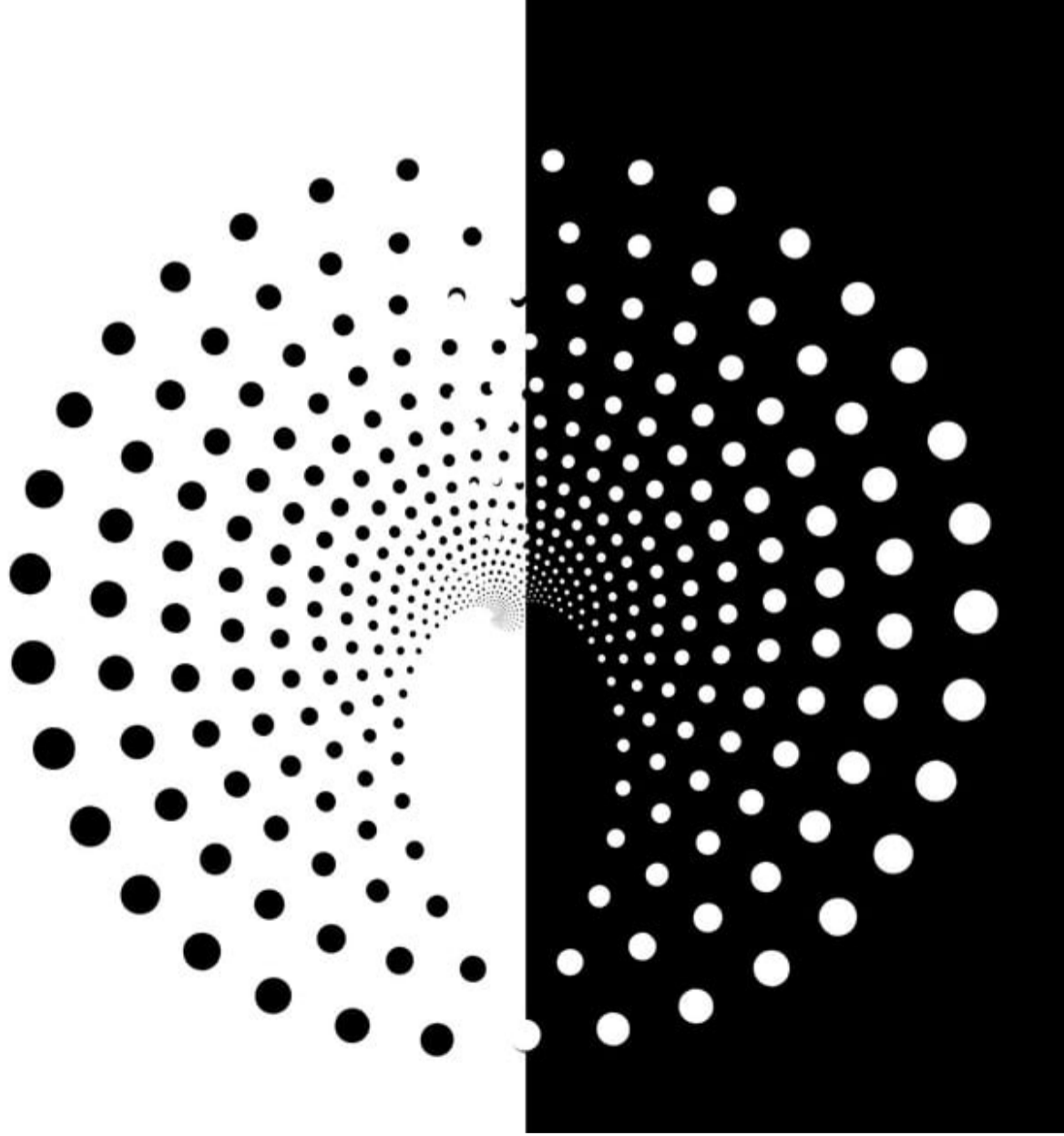

IBAD

**İletişim
Bilimi
Araştırmaları
Dergisi**

ISSN: 2757-8496

**İletişim
Bilimi
Araştırmaları
Dergisi**

MAY 2023

Volume 3 – Issue 2

ISSN: 2757-8496

Editors

Assoc. Prof. Dr. Tamer BAYRAK

Prof. Dr. Deniz YENGİN

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ibadergi>

**ABOUT IBAD
(ISSN: 2757-8496)**

Focus and Scope

Journal of Communication Science Researches aims to open up to the world under the guidance of science, reach the society it is in, and to publish scientific articles of the essence in accordance with international publishing principles in order to lead their changing and developing demands. Journal of Communication Science Research accepts articles in the field of social sciences. Journal of Communication Science Researches is a peer-reviewed periodical publication and has been published since 2021.

Journal of Communication Science Researches (IBAD) is based on social sciences and scientific researches in journalism and media studies, visual communication design, public relations, cinema, political science, communication studies, social psychology, sociology, linguistics, communication sociology, communication systems, communication psychology, history of communication, interpersonal communication, mass communication, intercultural communication, political communication works are accepted and published within the scope of scientific studies in the fields of international communication and new communication technologies, applied communication and related social sciences are accepted and published.

Journal of Communication Science Researches is a refereed and scientific journal published four times a year in print and electronically. Original theoretical and / or experimental work, articles in which various scientific research methods are applied are accepted. The editorial board of Journal of Communication Science Researches is authorized to accept or not to accept articles upon the evaluation of national and international experts.

INDEX

Crossref / Asos Index

Publisher

Media Literacy Association, TÜRKİYE

Article Types

Review: Comprehensive review of scientific studies on a particular subject, up to recently.

Research Article: An article written in a scientific format presenting original research and results.

Theoretical and Theoretical Articles: An article prepared on a theoretical level that will contribute to the related discipline.

Peer Review Process

The editorial board peruses the submitted material with regard to both form and content before sending it on to referees. They may also consider the views of the advisory board. After the deliberation of the editorial board, submitted material is sent to two referees. In order for any material to be published, at least two of the referees must approve it. The revision and improvement demanded by the referees must be implemented in order for an article to be published. Authors are informed within three months about the decision regarding the publication of their material. All the papers are controlled academically with the Turnitin or/and iThenticate program.

Publishing Period

Journal of Communication Science Researches is published 3 times a year, January, May and September. Articles are not accepted for a certain number of journals. Authors can submit their article at any time. The articles whose evaluation process is completed are published taking into consideration the arrival date.

Open Access Policy

IBAD adopted a policy of providing open access. This is an open access journal which means that all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Users are allowed to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the BOAI definition of open access. In addition to this, IBAD is licensed by Creative Commons with CC-BY-NC-ND 4.0.

Publication Charge

No publication charge or article processing charge is required. All accepted manuscripts will be published free of cost.

Principles of Research and Publication Ethics

In scientific papers sent to IBAD, the guidelines related to the Scientific Research and Publication Ethics of Higher Education Institutions, the recommendations of the International Committee of Medical Journal Editors and the International Standards for the Authors and Authors of the Committee should be taken into attention. Plagiarism, forgery in the data, misleading, repetition of publications, divisional publication and individuals who do not contribute to the research are among the authors are unacceptable practices within the ethical rules. Legal actions will be taken in case of any ethical irregularity related to this and similar practices.

a)Plagiarism: Placing the original ideas, methods, data, or works of others, partly or completely, without making reference to the scientific rules, is dealt with in the context of plagiarism. In order to avoid plagiarism, the authors should refer to the scientific rules in a manner that is appropriate and should pay attention to the references of all scientific papers in their research.

b)Forgery of Data: The use of data that does not exist or is modified in scientific research is data in the scope of forgery. Authors should analyze their data in accordance with ethical rules and without exposing them to a change in validity and reliability during the process.

c)Detortion: Changing the records or data obtained from the study, showing the devices or materials that are not used in the research as used, changing or shaping the research results according to the interests of the people and organizations that are supported are considered within the scope of distortion. The authors should be honest, objective and transparent in the information they provide in relation to the research process. They should avoid violating the rules of ethics.

d)Repetition: Presenting the same publication as separate publications without referring to the previous publications is considered within the scope of repetition of publications. The responsibility for the publication of the publications submitted for evaluation in another place or in the evaluation process belongs to the authors. The authors should refrain from repeating the original and original research and they should pay attention to submit their original and original research.

e)Divisional Publication: The results of a research are discussed in the scope of dissemination and disseminating the results of the research in a way that disrupts the integrity of the research and disseminating it in more than one way, and publishing these publications as separate publications. The authors should consider the integrity of the research and avoid the divisions that will affect the results.

f)Authorship: The inclusion of people who do not contribute to the research or not to include the people who have contributed is considered within the scope of unfair writing. All authors should have contributed sufficiently to the planning, design, data collection, analysis, evaluation, preparation of the research and finalization of the research.

Ethics Committee Approval

“Ethics Committee Approval” is required for the following researches. An approved “Ethics Committee Approval” must be obtained from the institution where the author of the article is located. The researches requiring the Ethics Committee’s approval are as follows:

– Any researches carried out with qualitative or quantitative approaches that require data collection from participants using survey, interview, focus group work, observation, experiment, interview

techniques,

- Use of humans and animals (including material / data) for experimental or other scientific purposes,
- Clinical researches on humans,
- Researches on animals,
- Retrospective studies in accordance with the law of protection of personal data,

Also;

- Stating that the “informed consent form” was taken in the case reports,
- Obtaining and specifying the permission of the owners for the use of scale, questionnaire and photos belonging to others,
- Stating that copyright regulations are obeyed for the ideas and works of art used.

“Ethics Committee Permission” should be stated in these articles. The articles should include the statement that Research and Publication Ethics are complied with.

Plagiarism Policy

All submitted articles must go through plagiarism check screening and are checked through iThenticate and / or Turnitin (Advanced Plagiarism Detection Software). Based on this report, articles with a plagiarism rate not exceeding at least 20% can be published. Articles with a plagiarism rate above this are definitely not published. Articles with a plagiarism rate below 20% may require updates depending on the referee opinions.

Copyright

Copyright aims to protect the specific way the article has been written to describe scientific research in detail. It is claimed that this is necessary in order to protect author’s rights, and to regulate permissions for reprints or other use of the published research. IBAD have a copyright form which is required authors to sign over all of the rights when their article is ready for publication. All site content, except where otherwise noted, is licensed under a Creative Common Attribution Licence. (CC-BY-NC 4.0)

The author gives his rights to the journal by signing the copyright transfer form. The submitted papers are assumed to contain no proprietary material unprotected by patent or patent application; responsibility for technical content and for protection of proprietary material rests solely with the author(s) and their organizations and is not the responsibility of the IBAD or its Editorial Staff. The main (first/corresponding) author is responsible for ensuring that the article has been seen and approved by all the other authors. It is the responsibility of the author to obtain all necessary copyright release permissions for the use of any copyrighted materials in the manuscript prior to the submission.

What are my rights as author?

It is important to check the policy for the journal to which you are submitting or publishing to establish your rights as Author. IBAD’s standard policies allow the following re-use rights

The journal allows the author(s) to use the articles without copyright restrictions.

You may use the published article for your own teaching needs or to supply on an individual basis to research colleagues, provided that such supply is not for commercial purposes.

You may not post the published article on a website without permission from IBAD.

Call For Papers

IBAD will bring together academics and professionals coming from different fields to discuss their differing points of views on these questions related to “social sciences”.

Main Topics of IBAD

Journalism and media studies

Visual communication design

Public relations

Cinema

Political Science
Communication studies
Social psychology
Sociology
Linguistics studies
Communication sociology
Communication systems
Communication psychology
Communication history
Interpersonal communication
Interpersonal communication
Interpersonal communication
Intercultural communication
Political communication
New communication technologies
Applied communication
Communication sciences
Digital culture
Communication studies
Advertising
Distance Learning
Radio, television and cinema

Publication Language of IBAD

Turkish and English

Article Submission

Articles are accepted only through Dergipark.

Contact

Media Literacy Association, Turkey

İstanbul – Turkey

e-mail: ibadergi@gmail.com

Journal of Communication Science Researches - IBAD
ISSN: 2757-8496

EDITOR / PUBLISHER

Assoc. Prof. Dr. Tamer BAYRAK, Çanakkale Onsekiz Mart University, Türkiye
Prof. Dr. Deniz YENGİN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Türkiye

EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Hasan Saygin (İstanbul Aydın University) hasansaygin@aydin.edu.tr
Prof. Dr. Cem Sefa Sütçü (Marmara University) cemsutcu@yahoo.com
Prof. Dr. Erhan Akyazi (Marmara University) eakyazi@marmara.edu.tr
Prof. Dr. Güven Necati Büyükbaykal (İstanbul University) guvenb@istanbul.edu.tr
Prof. Dr. Nilüfer Timisi Nalçaoğlu (İstanbul University) ntimisi@istanbul.edu.tr
Prof. Dr. Okan Ormanlı (İstanbul Kültür University) o.ormanli@iku.edu.tr
Prof. Dr. Suat Gezgin (Yeditepe University) suat.gezgin@yeditepe.edu.tr

SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof.Dr. Aysel Aziz, İstanbul Yeni Yüzyıl University, Türkiye, aysel.aziz@yeniyuzuyil.edu.tr
Prof.Dr. Christine I. Ogan, University of Indiana, U.S.A. ogan@indiana.edu
Prof.Dr. Donald L. Shaw, University of North Carolina, U.S.A.
Prof.Dr. Douglas Kellner, UCLA University, U.S.A. kellner@ucla.edu
Prof.Dr. Farouk Y. Seif, Antioch University, U.S.A.
Prof.Dr. Filiz Balta Peltekoğlu, Marmara University, Türkiye, filiz@marmara.edu.tr
Prof.Dr. H.Hale Künüçen, Başkent University, Türkiye, kunucen@baskent.edu.tr
Prof.Dr. Haluk Gürgen, Bahçeşehir University, Türkiye, haluk.gurgencomm.bau.edu.tr
Prof.Dr. Jean-Marie Klinkenberg, Liege University, Belgium
Prof.Dr. Judith K. Litterst, St. Cloud State University, U.S.A.
Prof.Dr. Lev Manovich, University of California, U.S.A. manovich.lev@gmail.com
Prof.Dr. Lucie Bader Egloff, Zurich University, Switzerland
Prof.Dr. Korkmaz Alemdar, Atılım University, Türkiye
Prof.Dr. Nazife Güngör, Üsküdar University, Türkiye, nazifegungor@gmail.com
Prof.Dr. Nurcay Türkoğlu, Arel University, Türkiye, nurcayturkoglu@arel.edu.tr
Prof.Dr. Nilüfer Timisi Nalçaoğlu, İstanbul University, Türkiye
Prof.Dr. Nilgün Tatal Cheviron, Galatasaray University, Türkiye, ntatal@gsu.edu.tr
Prof.Dr. Hasan Saygin, İstanbul Aydın University, Türkiye, hasansaygin@aydin.edu.tr
Prof.Dr. Maxwell E. McCombs, University of Texas, U.S.A. maxmccombs@utexas.edu
Prof.Dr. Murat Özgen, İstanbul University, Türkiye, mozgen@istanbul.edu.tr
Prof.Dr. Mutlu Binark, Hacettepe University, Türkiye, mbinark@gmail.com
Prof.Dr. Selçuk Hünerli, İstanbul University, Türkiye, shunerli@istanbul.edu.tr
Prof.Dr. Suat Gezgin, İstanbul University, Türkiye, gezgin@istanbul.edu.tr
Prof.Dr. Sung-do Kim, Korea University, South Korea
Prof.Dr. Ümit Atabek, Yaşar University, Türkiye, umit.atabek@yasar.edu.tr
Prof.Dr. Yasemin Giritli İnceoğlu, Galatasaray University, Türkiye
Prof.Dr. Cem Sütçü, Marmara University, Türkiye, cemsutcu@yahoo.com
Prof.Dr. Emel Karayel Bilbil, Marmara University, Türkiye
Prof.Dr. Ceyhan Kandemir, İstanbul University, Türkiye
Prof.Dr. Erhan Akyazi, Marmara University, Türkiye
Prof.Dr. Güven Necati Büyükbaykal, İstanbul University, Türkiye
Prof.Dr. Nesrin Özdener Dönmez, Marmara University, Türkiye
Prof.Dr. Işıl Zeybek, İstanbul Kültür University, Türkiye, i.zeybek@iku.edu.tr
Prof.Dr. Mehmet Üstünipek, İstanbul Kültür University, Türkiye, m.ustunipek@iku.edu.tr
Prof.Dr. Çiğdem Aytekin, Marmara University, Türkiye, cigdem.aytekin@marmara.edu.tr
Prof.Dr. Tolga Kara, Marmara University, Türkiye, tolgakara@marmara.edu.tr
Prof.Dr. Okan Ormanlı, İstanbul Aydın University, Türkiye, okanormanli@aydin.edu.tr
Prof.Dr. İncilay Cangöz, Anadolu University, Türkiye, icangoz@anadolu.edu.tr
Prof.Dr. Banu Manav, İstanbul Ayvansaray University, Türkiye, manav.banu@gmail.com
Prof.Dr. And Algül, Üsküdar University, Türkiye, algul_a@yahoo.com

- Assoc.Prof.Dr. Barış Atiker, Bahçeşehir University, Türkiye, barisatiker@gmail.com
Assoc.Prof.Dr. Can Karagülle, Bolu İzzet Baysal University, Türkiye, karagulle_c@ibu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Nazan Haydari Pakkan, Bilgi University, Türkiye, nazan.haydari@bilgi.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Ezgi Öykü Yıldız, İstanbul Kültür University, Türkiye, e.yildiz@iku.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Nuran Öze, Arkın Yaratıcı Sanatlar ve Tasarım University, Türkiye, nuran.oze@arucad.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Metin Uçar, Kastamonu University, Türkiye, metinucar@kastamonu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Gülçin Cankız Elibol, Hacettepe University, Türkiye, gcelibol@yahoo.com
Assoc.Prof.Dr. Gül Yaşartürk, Akdeniz University, Türkiye, gulyasarturk@yahoo.com
Assoc.Prof.Dr. Önder Yağmur, Atatürk University, Türkiye, oyagmur@atauni.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Arif Can Güngör, İstanbul Aydın University, Türkiye, acangungor@aydin.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Nilay Özsağ Uluçay, Muğla Sıtkı Koçman University, Türkiye, nozsavas@gmail.com
Assoc.Prof.Dr. Dilek Tunalı, Dokuz Eylül University, Türkiye, tunali.dilek@gmail.com
Assoc.Prof.Dr. Derya Elmalı Şen, Karadeniz Teknik University, Türkiye, d_elmali@ktu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Alım Selin Mutdoğan, Hacettepe University, Türkiye, smutdogan@gmail.com
Assoc.Prof.Dr. Ceren Yegen, Mersin University, Türkiye, cerenyegen@mersin.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Selvihan Kılıç Ateş, Balıkesir University, Türkiye, selvihan@balikesir.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Fatih Us, Ondokuz Mayıs University, Türkiye, mim.fatihus@gmail.com
Assoc.Prof.Dr. Muteber Erbay, Karadeniz Teknik University, Türkiye, merbay@ktu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Parisa Göker, Bilecik University, Türkiye, parisa.goker@bilecik.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Hikmet Eldek Güner, Erciyes University, Türkiye, hikmeteldek@gmail.com
Assoc.Prof.Dr. Serap Yılmaz, Karadeniz Teknik University, Türkiye, serapciveleks@gmail.com
Assoc.Prof.Dr. Funda Kurak Açıcı, Karadeniz Teknik University, Türkiye, fundakurak@ktu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Emine Saka Akın, Bozok University, Türkiye, sakin7@hotmail.com
Assoc.Prof.Dr. Yeliz Kuşay, Marmara University, Türkiye, ykusay@marmara.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Aypek Arslan, Ankara Hacı Bayram Veli University, Türkiye, asuman.aypek@hbv.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. İsmail Emre Kavut, Mimar Sinan University, Türkiye, emre.kavut@msgsu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Erdem Öngün, Trakya University, Türkiye, erdemongun@trakya.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Zuhale Akbayır, Marmara University, Türkiye, zuhal.akbayir@marmara.edu.tr
Assoc.Prof. Deniz Cemal Koşar, Muğla Sıtkı Koçman University, Türkiye, denizckosar@gmail.com
Assoc.Prof.Dr. Bilge Narin, Ankara Hacı Bayram Veli University, Türkiye, narinbilge@gmail.com
Assoc.Prof.Dr. Serdar Karakaya, Muğla Sıtkı Koçman University, Türkiye, serdarkarakaya62@hotmail.com
Assoc.Prof.Dr. Engin Çelebi, Çukurova University, Türkiye, engincelebi@cu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Ayten Övür, İstanbul Aydın University, Türkiye, aytenovur@aydin.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Ayşegül Akaydın Aydın, İstanbul Aydın University, Türkiye, aakaydinaydin@aydin.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Songül Aral, İnönü University, Türkiye, songul.aral@inonu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Tuğba Andaç Güzel, Kayseri University, Türkiye, tugbaandacguzel@gmail.com
Assoc.Prof.Dr. D. Alper Altunay, Anadolu University, Türkiye, aaltunay@anadolu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Yelda Yanat Bağcı, Hasan Kalyoncu University, Türkiye, yeldayanat@gmail.com
Assoc.Prof.Dr. Serpil Akdağlı, Afyon Kocatepe University, Türkiye, serpil.akdagli@dpu.edu.tr
- Assist.Prof.Dr. Berk Çaycı, İstanbul Ticaret University, Türkiye, bcayci@ticaret.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Merve Kaaraoğlu Can, Kütahya Dumlupınar University, Türkiye, mervekaaroglucan@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Gökmen Karadağ, İstanbul Aydın University, Türkiye, gokmenkaradag@aydin.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Tuğçe Çevik, İstanbul Aydın University, Türkiye, tugcecevik@aydin.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Hülya Soydaş Çakır, Fenerbahçe University, Türkiye, hulyascakir@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Arzu Erçetin, İstanbul Kültür University, Türkiye, a.eceoglu@iku.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Tuğba Renkçi Taştan, İstanbul Ayvansaray University, Türkiye, tugbarenkeitastan@ayvansaray.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Filiz Karakuş, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Türkiye, ferdemir06@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Eda Öz Çelikbaş, Karabük University, Türkiye, ozedaoz@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Ebru Okuyucu, Afyon Kocatepe University, Türkiye, ebruokuyucu@hotmail.com

Assist.Prof.Dr. Renk Dimli Oraklıbel, Bahçeşehir University, Türkiye,
renk.dimlioraklibel@arc.bau.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Sarp Bağcan, İstanbul Gelişim University, Türkiye, bagcansarp@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Bilgen Tuncer Manzakoglu, Bahçeşehir University, Türkiye,
bilgen.manzakoglu@arc.bau.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Aysen Oluk Ersüner, Akdeniz University, Türkiye, aysenoluk@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Özge İslamoğlu, Karadeniz Teknik University, Türkiye, ozgesever@hotmail.com
Assist.Prof.Dr. Dilek Karaaziz Şener, Hacettepe University, Türkiye, dsener@hacettepe.edu.tr
Assist.Prof.Dr. İlke İlter Güven, Dokuz Eylül University, Türkiye, ilke.ilter@deu.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Filiz Bilgin Ülken, Mersin University, Türkiye, filizbilgin77@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Servet Senem Uğurlu, Mimar Sinan University, Türkiye, senem-
ugurlu@windowslive.com
Assist.Prof.Dr. Hatice Aybike Karakurt, Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Türkiye,
aybikeak@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Emel Demir Askeroglu, Namık Kemal University, Türkiye, edemir@nku.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Oylum Tunçelli, Kocaeli University, Türkiye, oylum.tuncelli@hotmail.com
Assist.Prof.Dr. Merve Çelik Varol, İstanbul University, Türkiye, mervecelik20@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Asuman Kaya, Eskişehir Teknik University, Türkiye, asumankaya@eskisehir.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Ahmet İlker Ceyhan, İstanbul Kent University, Türkiye, ilkayceyhan@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Hüda Sayın Yücel, Kırıkkale University, Türkiye, hudasayn@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Betül Aytepe Serinsu, Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Türkiye,
betul.aytepe@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Fatma Bulat, Kırıkkale University, Türkiye, f.bulat@kku.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Tuncay Çiçek, Gazi University, Türkiye, alpago_25@hotmail.com
Assist.Prof.Dr. Mehmet İlker Berkman, Bahçeşehir University, Türkiye, miberkman@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Evin Eriş, Branderburg University, Germany, erisevin@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Sevda Emlak, İzmir Demokrasi University, Türkiye, sevda.emlak@idu.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Betül Yarar Koçer, Mersin University, Türkiye, betulyarar@mersin.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Hülya Demir, Ondokuz Mayıs University, Türkiye, hulya.demir@omu.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Sena Coşkun, Afyon Kocatepe University, Türkiye, senacoskun@aku.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Nur Emine Koç, İstanbul Aydın University, Türkiye, nurkoc@aydin.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Koray Sevindi, İstanbul Medeniyet University, Türkiye, koraysevindi@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Tahsin Emre Fırat, Atatürk University, Türkiye, tahsinemrefirat@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Esin Ghadiani, Trabzon University, Türkiye, esinaygun@trabzon.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Begüm Aylin Önder, İstanbul Arel University, Türkiye, begumonder@yandex.com
Assist.Prof.Dr. Betül Hatipoğlu Şahin, KTO Karatay University, Türkiye, betulhatip@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Mehmet Göl, Kütahya Dumlupınar University, Türkiye, mehmet.gol@dpu.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Evren Bayramlı, İstanbul Esenyurt University, Türkiye, evrenbayramli@esenyurt.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Ömer Cenap Özdemir, Ardahan University, Türkiye,
omercenapozdemir@ardahan.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Tülay Atay, Hatay Mustafa Kemal University, Türkiye, atayavsar@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Selin Kiraz Demir, Amasya University, Türkiye, kirazselin@gmail.com
Assist.Prof.Dr. K. Pınar Kırık Aydemir, Abant İzzet Baysal University, Türkiye,
mimar844@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Zeynep Biricik, Atatürk University, Türkiye, zeynepd@atauni.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Çiğdem Erdal, Harran University, Türkiye, cigdemmerdal@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Mehmet Özdemir, Ankara University, Türkiye, mehmet255@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Şenay Baş, Trabzon University, Türkiye, senaybas@trabzon.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Gözde Sunal, İstanbul Ticaret University, Türkiye, gsunal@ticaret.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Sena Aydın, İstanbul Ticaret University, Türkiye, senaaydin@ticaret.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Onur Yumurtacı, Anadolu University, Türkiye, oyumurtaci@anadolu.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Berrin Küçükcan, 29 Mayıs University, Türkiye, berrinb1@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Ayça Yılmaz, Anadolu University, Türkiye, aycayilmazakademik@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Emine Banu Burkut, Fatih Sultan Mehmet Vakıf University, Türkiye,
burkutbanu@gmail.com
Assist.Prof.Dr. Oğuz Selim Kobaza, Sivas Cumhuriyet University, Türkiye,
selimkobaza@cumhuriyet.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Burak İli, Iğdır University, Türkiye, burakili34@gmail.com

Lecturer İsmail Hakkı Polat, Kadir Has University, Türkiye
Dr. Salvatore Scifo, Bournemouth University, UK

LANGUAGE EDITORS

Assist.Prof.Dr. Nur Emine Koç, İstanbul Aydın University, Türkiye, nurkoc@aydin.edu.tr
Rsc.Ast. Selin Yılmaz, İstanbul Aydın University, Türkiye, selinyilmaz5@aydin.edu.tr

ÖNEMLİ: Dergide yayınlanan görüşler ve sorumluluk yazarlara aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz. *Bütün makaleler iThenticate* programı ile intihal yönüyle akademik anlamda kontrol edilmektedir.

IMPORTANT: All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. The published contents in the articles cannot be used without being cited. All the papers are controlled academically with the Turnitin program.

Editörlerin Mesajı

Sevgili IBAD Okuyucuları,

Bu sayıda Cilt 3, Sayı 2 yayınımlarını sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz.
Dergimizin yayınlanan bu sayısında kabul edilen 7 yazarın 6 makalesi bulunmaktadır.

Sevgili okurlar, daha detaylı bilgi almak, öneri ve görüşleriniz paylaşmak için
gönderimlerinizi lütfen aşağıdaki e-posta adresine iletin. Bizlere IBAD Sekreterliği
ibadergi@gmail.com adresinden ulaşabilirsiniz.

İletişimde kalmak ve bir sonraki sayımızda buluşmak umudu ile.

Editörler

Doç. Dr. Tamer BAYRAK
Prof. Dr. Deniz YENGİN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
İletişim Fakültesi
17100-Çanakkale TÜRKİYE
E-mail: ibadergi@gmail.com
URL: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ibadergi>

Editors' Message

Greetings Dear readers of IBAD,

We are happy to announce to you that our Volume 3, Issue 2 has been published. There are 6 articles from 7 authors published in this current issue.

Dear readers, you can receive further information and send your recommendations and remarks, please contact IBAD Secretariat at the below address or e-mail us to ibadergi@gmail.com.

Hope to stay in touch and meeting in our next Issue.

Editors

Assoc. Prof. Dr. Tamer BAYRAK

Prof. Dr. Deniz YENGİN

Çanakkale Onsekiz Mart University

Faculty of Communication

17100-Çanakkale TÜRKİYE

E-mail: ibadergi@gmail.com

URL: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ibadergi>

TABLE OF CONTENTS
May 2023 Volume 3 Issue 2

RESEARCH ARTICLES

MEDIA AND WOMEN; A RESEARCH ON GRADUATE THESES WITH THE WORDS GENDER, WOMEN AND SERIES IN THEIR NAME <i>CANAN YAVUZ</i> <i>HİCRAN ÖZLEM ILGIN</i>	95
ANALYSIS OF THE THEMES OF POLULAR BOOKS AND TV SERIES PUBLISHED IN TURKEY BETWEEN 2001-2006 WITHIN THE CONTEXT OF WRITTEN, ORAL AND VISUAL CULTURE <i>EVREN BAYRAMLI</i>	108
A PERCEPTION ANALYSIS OF THE REFLECTION OF SYRIAN REFUGEE NEWS IN THE MEDIA: A COMPARISON OF ESKİŞEHİR - İSTANBUL <i>FEYZA DALAYLI</i>	124
DEATH OF THE AUTHOR: A SURVEY ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LITERATURE <i>MERVE AYDOĞDU ÇELİK</i>	142
USSR PROPAGANDA IN THE CUBA CRISIS IN THE PRAVDA NEWSPAPER AND THE NEWS ON THE CUBA AND UKRAINE CRISIS IN RUSSIA MASS MEDIA <i>MUSHFIG HUSEYNOV</i>	155
A REVIEW OF THE PROTAGONIST’S DEVELOPMENT JOURNEY IN THE CONTEXT OF MONOMYTH THEORY: THE MOVIE “EDGE OF TOMORROW” <i>UMAY NAZ UÇANER</i>	176

İÇİNDEKİLER
Mayıs 2023 Cilt 3 Sayı 2

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

- MEDYA VE KADIN; İSMİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET, KADIN VE DİZİ
KELİMELERİ GEÇEN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
CANAN YAVUZ
HİCRAN ÖZLEM ILGIN 95
- 2001-2006 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE POPÜLER KİTAP VE
TELEVİZYON DİZİSİ TEMALARININ YAZILI, SÖZLÜ VE GÖRSEL KÜLTÜR
BAĞLAMINDA ANALİZİ
EVREN BAYRAMLI 108
- SURİYELİ MÜLTECİ HABERLERİNİN MEDYADA YANSITILMASI İLE
İLGİLİ BİR ALGI ANALİZİ: ESKİŞEHİR – İSTANBUL KARŞILAŞTIRMASI
FEYZA DALAYLI 124
- YAZARIN ÖLÜMÜ: EDEBİYATTA YAPAY ZEKA ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
MERVE AYDOĞDU ÇELİK 142
- KÜBA KRİZİNDE PRAVDA GAZETESİNDE YAPILAN SSCB PROPAGANDASI
VE RUSYA KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDA KÜBA VE UKRAYNA KRİZİ
HABERLERİ
MUSHFIG HUSEYNOV 155
- SİNEMADA KAHRAMANIN GELİŞİMİNİN MONOMİT VE KAHRAMANIN
YOLCULUĞU KURAMLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ: EDGE OF
TOMORROW ÖRNEĞİ
UMAY NAZ UÇANER 176

**DOI Numbers of IBAD
May 2023 Volume 3 Issue 2**

RESEARCH ARTICLES

MEDIA AND WOMEN; A RESEARCH ON GRADUATE THESES WITH
THE WORDS GENDER, WOMEN AND SERIES IN THEIR NAME

CANAN YAVUZ

HİCRAN ÖZLEM ILGIN

10.5281/zenodo.7852965

ANALYSIS OF THE THEMES OF POLULAR BOOKS AND TV SERIES
PUBLISHED IN TURKEY BETWEEN 2001-2006 WITHIN THE CONTEXT OF
WRITTEN, ORAL AND VISUAL CULTURE

EVREN BAYRAMLI

10.5281/zenodo.7853002

A PERCEPTION ANALYSIS OF THE REFLECTION OF SYRIAN REFUGEE
NEWS IN THE MEDIA: A COMPARISON OF ESKİŞEHİR - İSTANBUL

FEYZA DALAYLI

10.5281/zenodo.7853019

DEATH OF THE AUTHOR: A SURVEY ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN
LITERATURE

MERVE AYDOĞDU ÇELİK

10.5281/zenodo.7853093

USSR PROPAGANDA IN THE CUBA CRISIS IN THE PRAVDA NEWSPAPER
AND THE NEWS ON THE CUBA AND UKRAINE CRISIS IN RUSSIA MASS
MEDIA

MUSHFIG HUSEYNOV

10.5281/zenodo.7853110

A REVIEW OF THE PROTAGONIST'S DEVELOPMENT JOURNEY IN THE
CONTEXT OF MONOMYTH THEORY: THE MOVIE "EDGE OF TOMORROW"

UMAY NAZ UÇANER

10.5281/zenodo.7853126

MEDYA VE KADIN; İSMİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET, KADIN VE DİZİ KELİMELERİ GEÇEN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Canan YAVUZ
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye
canan_98yvz@outlook.com
<https://orcid.org/0000-0002-3792-3912>

Hicran Özlem ILGIN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye
hicranilgin@comu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-0549-0710>

<i>Atf</i>	Yavuz, C. & Ilgin, H. Ö. (2023). Medya ve Kadın; İsminde Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Dizi Kelimeleri Geçen Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Araştırma. Journal of Communication Science Researches, 3 (2), 95-107.
------------	--

ÖZ

Kitle iletişim araçlarından televizyon, dünyada en yaygın biçimde kullanılan araçlardan biridir. Televizyon yayın formatlarından olan televizyon dizileri ise dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sıklıkla izlerkitlelerce tercih edilen bir formattır. Televizyon dizileri yapım olarak toplumsal birçok olayı konu alan geniş bir çerçeveye sahiptir. Bu noktadan hareketle toplumsal cinsiyet üzerine değerlendirmelerin yapılabildiği televizyon dizileri akademinin çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Dizilerde yer alan karakterlerin kadın ve erkek toplumsal cinsiyet rolleri üzerine değerlendirmelerini oluşturan bu senaryolar üzerine yazılan lisansüstü tezler bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışmada isminde toplumsal cinsiyet, kadın ve dizi kelimeleri geçen lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma toplumsal cinsiyet, kadın ve medyayı içeren lisansüstü tezlerin ortaya koyulması ve benzer çalışmalara kaynak oluşturması bakımından önemlidir. Tez adında “toplumsal cinsiyet, kadın ve dizi” kelimeleri geçen lisansüstü tezlerin incelendiği benzer bir çalışma olmaması bu çalışmanın özgünlüğünü göstermektedir. Araştırmanın örneklemini 9 yüksek lisans tezi oluşturmaktadır. Bu çalışmada Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan tezler incelenmiştir. Tezler doküman analizi tekniği ile incelenmiştir. Tezlerde; tez yılı, anabilim dalı, tez türü, üniversitesi, yöntemi, yazarın cinsiyeti ve tez bulgularına ilişkin ayrıntılar incelenmiştir. İncelemeler sonucunda toplumsal cinsiyet, kadın ve dizi konularını içeren lisansüstü tezlerin çoğunlukta kadınlar tarafından yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Tez adında “toplumsal cinsiyet, kadın ve dizi” kelimeleri geçen lisansüstü tezlerin 2008-2021 yılları arasında yazıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Toplumsal Cinsiyet, Dizi, Lisansüstü Tezler, Kadın Araştırmaları.

MEDIA AND WOMEN; A RESEARCH ON GRADUATE THESES WITH THE WORDS GENDER, WOMEN AND SERIES IN THEIR NAME

ABSTRACT

Television is one of the most widely used tools in the world. Television series, one of the broadcast formats, is frequently preferred by audiences in Turkey as well as in the world. Television series have a wide framework that covers many social events as productions. From this point of view, television series

in which evaluations on gender can be made constitute one of the study areas of the academy. The postgraduate theses written on these scenarios, which constitute the evaluations of the characters in the TV series on gender roles of men and women, are the subject of this study. The current study aims to examine the postgraduate theses that have the words gender, woman and TV series in their titles. This research is significant in terms of revealing postgraduate theses involving gender, women and media and creating a source for similar studies. The fact that there is no similar study examining the postgraduate theses with the words "gender, women and TV series" in the thesis name shows the originality of this study. The sample of the study consists of 9 master's theses, and theses in the database of the Council of Higher Education National Thesis Center were examined. These were examined using document analysis technique. In theses, the thesis year, department, thesis type, university, method, gender of the author and thesis findings were examined. As a result of the examinations, the postgraduate theses on gender, women and TV series were mostly written by women. The findings show that the postgraduate theses with the words "gender, woman and serial" in the thesis title were written between 2008-2021.

Keywords: *Women, Gender, Series, Graduate Theses, Women's Studies.*

GİRİŞ

Toplum içerisinde ve toplumlar arasında iletişimin sağlanması için çeşitli iletişim araçları vardır ve bu araçlar çağ değişimlerinde farklılıklar göstermektedir (Yengin & Bayrak, 2022: 41). Televizyon bu iletişim araçlarından bir tanesidir. Televizyon insanların gününün belli bir zaman dilimini ayırdıkları ve çevreden haberdar oldukları önemli bir iletişim aracıdır. Tüm dünyada ortak nokta olan televizyon ile insanlar haberler, diziler, reklamlar vb. içerikler aracılığıyla birbirinden haberdar olurlar. Televizyon cinsiyet özelliklerini yansıtan önemli bir araçtır. İzleyici kitlesi cinsiyete özgü davranışların hangi cinsiyete ait olduğunu film, çizgi roman, reklam gibi araçlardan öğrenmektedir (Yılmaz & Uluyağcı, 2007: 147). Kadınlar televizyon izleyicisi olarak önemli bir kitledir. Ev kadınlarının gündüz saatlerinde evde bulunması, televizyon kanallarının yayın akışını belirlemede etkili olmaktadır. Bu yüzden kadınların ilgisini çekecek eğlence programları gündüz kuşağında yer almaktadır (Etiler & Zengin, 2015: 138). Televizyon kanallarının içeriklerini üretirken kadınların ilgisini çekecek konulara yönelmesi, izleyici kitlesini artırması ve reyting elde etmesi amacını taşımaktadır. Kadınların televizyonda yansıtılma biçimi dizi, film ve reklam gibi yapımlarda farklılık göstermektedir. Özdemir'e (2010) göre; reklamlarda kadınlar anne rolü çerçevesinde mutfak işleri ve çocuk bakımı rolleriyle yansıtılırken, erkekler baba rolü çerçevesinde aileyi geçindirmekle sorumlu kişi olarak yansıtılır. Televizyon dizilerinde toplumsal değerler yeniden şekillendirilerek televizyona taşınmaktadır (İlgın, 2020: 54). Televizyon dizileri çekildiği ülkenin, içinde bulunduğu toplumun yansımasıdır. Yapımcılar televizyon sunularını oluştururken toplumsal değerlerden etkilenir. Kadının değeri toplumlara göre değişiklik göstermektedir. Eski Türk Devletleri'nde kadın kıymetli bir varlık olarak görülmektedir. Kadın ailede söz hakkına sahiptir. Kadın ekonomide ve sosyal hayatta yer almaktadır. Türk devlet geleneğine göre anne ailenin ikinci temsilcisidir. Anne, babanın akraba soyundan önce gelir ve kadının ailedeki konumunu küçültecek davranışlardan uzak durulur (Acar, 2019: 397). İçinde bulunduğumuz yüzyılda kadınlar toplumda erkekler ile eşit haklara sahip olabilmek için mücadelelerini sürdürmektedir. Gelişen teknoloji ağında televizyon dizileri tüm dünyada topluma erişebilmekte ve kadına yönelik düşüncelerin şekillenmesinde önemli bir köprü görevi gördüğü düşünülmektedir. Bu bağlamda televizyon dizilerindeki kadın rolü kadınların toplumsal yaşamdaki durumu noktasında önemlidir.

Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Televizyon Dizileri Üzerine

Cinsiyet biyolojik olarak kadın ve erkek olmayı ifade ederken toplumsal cinsiyet, toplumun bireye yüklediği kalıplaşmış erkek ve kadın davranışlarını ifade eder (Şakrak, 2020: 422). Toplumsal cinsiyet, toplumun yarattığı kadın-erkek rolleri ve bu rollerin cinsiyetler tarafından kazanılmasıdır (Ecevit, 2003: 83). Kadın ve erkeklere yüklenen rol ve görevler toplumsal cinsiyet olarak ifade edilir. "Kadın ve erkeklerin biyolojik olarak doğuştan getirdiği farklılık, üstünlükler ve zayıflıklar vardır. Bu nedenle birinin diğeri ile biyolojik açıdan yarışması ya da karşılaştırılması söz konusu değildir. İki cins de biyolojik olarak kendine özgüdür ve özeldir" (Ünal vd., 2017: 228). Toplumsal cinsiyet ile toplumun

insanları algılama ve insanlardan beklediği davranış şekilleri arasında ilişki vardır (Dumanlı, 2011: 133). Kadınların çocuk bakımı ve ev işleri görevi, erkeklerin ev dışı çalışma hayatı ve evin ekonomik giderlerinin karşılanması görevi gibi sorumluluklar toplumsal cinsiyetin gerektirdiği rollerdir (Özdemir, 2010: 102). Toplumsal cinsiyetin özünde iki cinsiyet arasında sosyal eşitsizlik yer alır (Kutlu, 2010: 42). Toplum erkeğe sınırsız özgürlük atfederken kadını kalıplar içerisinde yaşamaya mahkûm eder. Aslında toplumsal cinsiyet rolleri hem kadın hem de erkekler için geçerli ve uygulanması beklenen davranışlardır. Fakat ataerkil toplumlarda toplumsal cinsiyet rollerinin uygulanması genellikle kadınlar için geçerli görülmektedir.

Televizyon 21. yüzyılın en çok dikkat çeken icatlarından biridir. Günümüzde televizyon, diğer kitle iletişim araçlarına göre daha önemlidir (İlgin, 2020). İnsanlar kitle iletişim araçları içerisinde bulunan ilgi duydukları konuların yer aldığı programları takip ederler (Arklan & Taşdemir, 2008: 74). Kitle iletişim araçları cinsiyete özgü kalıp yargı ve önyargıları meşru kılmada önemlidir (Dökmen, 2015: 133). Kitle iletişim araçlarında ilgi çekmek için kadınlar tercih edilmektedir. Bu sebeple kitle iletişim araçlarında kadınlar daha çok yer almaktadır (İlgaz Büyükbaykal, 2012: 21). Televizyonda kadın, aile içerisindeki varlığı ile erkek, aile dışındaki rolleri ile karşımıza çıkmaktadır. Bu durum televizyondaki cinsiyetçi yaklaşımı göstermektedir (Kutlu, 2010: 55). Kadınlar yerli dizilerde yabancı dizilere göre daha muhafazakâr olarak gösterilmektedir. Dizilerde Türk toplum değerlerine uygun olarak aktarılan kadının, ideal anne ve eş olması üzerinde durulmaktadır (İlgaz Büyükbaykal, 2012: 24). Dizilerde genellikle ideal kadın vurgusu yapılmaktadır. İdeal kadının geleneksel değerleri taşıması, anne, iş kadını, ev kadını gibi görevlerini yerine getirmesi beklenir (Güzel, 2014: 191). Dizilerde erkekler baskın, saldırgan, rasyonel, uyumlu bireyler olarak yansıtılırken, kadınlar arzu edilen, evcil olarak yansıtılmaktadır (Craig, 1992). Medya erkekliğin inşasına katkıda bulunmaktadır. Medyada erkeklik şiddet içeren ve ev içi işlerle teması olmayan bir durum olarak yansıtılır (Kellner, 2008). Ayrıca televizyon dizilerindeki şiddet söylem ve gösterimleri toplumda şiddetin etkinliğini arttırmasına sebep olabilmektedir. Şiddet bir döngüdür. Şiddet şiddeti doğurur (Görgün Baran vd., 2017: 108). Bu bağlamda televizyonda yansıtılan şiddet toplumda şiddetin oluşmasına sebep olabilir.

Dizi, film ve diğer programlar izleyiciyi etkiler. Bu etki sonucunda izleyici kitle etkilendiği detayları kendi hayatına katmaya çalışır böylelikle toplumda değişimler meydana gelebilir (Kutlu, 2010: 50). Kadına yönelik şiddetin aktarılmasında medya doğru bir yol izlememektedir. Kadına yönelik şiddeti konu alan haberlere üçüncü sayfada yer verilirken, aile içi şiddeti konu alan haberlere de adli vaka veya magazinsel haber şeklinde yer verilmektedir (Görgün Baran vd., 2017: 111). Kadına karşı olumsuz tutumları kapsayan bu haberlerin medyada aktarılma ve kategorize edilme şeklinde problem vardır. Haberlerin sunuş biçimi kadına yönelik şiddeti özendirilmekte ve tetiklemektedir. Medya, spor veya siyasetle uğraşan erkeklerin başarılarına odaklanırken kadınların görünüşüne odaklanır (Ellemers, 2018: 284). Kadının medyadaki temsili, medyanın dünyaya bakışını yansıtır. Bu bakış toplumun kadını algılama şekline yön verir (Tanrıöver, 2007: 154). Medyada kadınların ikincil sınıf vatandaş konumunda yansıtılması; medyada cinsiyetçi tavrın sürmesi kadın sorunlarının artmasına sebep olmakta ve toplumu olumsuz etkilemektedir (Güzel, 2014: 192). Bu bağlamda medyada kadının yansıtılma şeklinin toplumun bakış açısını yansıttığı ve toplumun kadına yönelik tutumun oluşmasında etkili olduğu söylenebilir.

Medya sektöründe çalışan kadın ve erkekler arasında eşitsizlik olduğu görülmektedir. Medya sektöründe çalışan kadın muhabirlerin sayısında yaşın ilerlemesi ile azalma görülürken bu durum erkek muhabirler için aynı değildir (Mendes & Carter, 2008: 1709). Kadının fiziksel özellikleri, yaşı, ilgi çekiciliği medyada kadının yer almasında önemli bir etkidir. Kadın haber sunucuları, kadın dizi ve film başrolleri, reklamlarda yer alan kadınlar genellikle fiziksel özellikleri ile ön plana çıkmaktadır.

Kadının toplumdaki konumu zaman içerisinde değişime uğramıştır. Bu değişime sebep olan faktörlerden biri de medyadır. Medya kadının toplumdaki konumunun hızla değişmesinde, kadına yönelik bakışın şekillenmesinde önem arz etmektedir (Akçalı & İnceoğlu, 2020: 164). Mendes ve Carter'e (2008) göre cinsiyet ve iletişim araştırmacılarının kadınlara odaklanması 20. Yüzyılın sonunda

gerçekleşmiştir (Mendes & Carter 2008: 1702). Medyada kadının sunumu izleyicinin dikkatini çekmek ve izleyici sayısını arttırmak üzerine kurgulanmaktadır. Bu yapı ataerkil düzenin toplumda sürdürülmesine neden olmaktadır (Güdekli, 2016: 63). “Medyanın toplumsal temsiller aracılığıyla ürettiği içerikler, toplumların değer yargıları, inanışları ve politik yaklaşımlarıyla yakından ilişkilidir” (Pınarbaşı, 2022: 180). Medya, toplumun aynası niteliğindedir. Medyada yansıtılan öğeler toplumun değerlerini ifade etmektedir.

Türkiye’de kadın araştırmalarını sürdüren üniversitelerin uygulama ve araştırma birimleri bulunmaktadır. Ayrıca üniversitelerde kadın ve aile araştırmaları bilim dalında yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim verilmektedir (İlgın & Yavuz, 2022: 16). Toplumsal cinsiyete yönelik gerçekleştirilen araştırmalarda, toplumdaki cinsiyetle ilgili yargıların, kadını negatif şekilde etkilediği ayrıca kadının toplumda ikincil sınıfta olması fikrini güçlendirdiği ve ayrımcılığın sürdürülmesine sebep olduğu vurgulanmaktadır (Saraç, 2013: 27). Türkiye’de toplumsal cinsiyetin dizilere yansması konusunda akademik çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle son yıllarda bu araştırma alanı popülerlik kazanmıştır. Medya ve toplumsal cinsiyet ilişkisi üzerine yapılan akademik çalışmalarda genel olarak kadınlar toplumda bağımsızlığını elde edemeyen, engellere karşı mücadele etmeyi tercih etmeyen, düşük motivasyonlu, ikna edilmesi kolay, uzlaşma taraftarı ve fedakâr kişiler olarak yer almaktadır (Akçalı & İnceoğlu, 2020: 165). Toplumsal cinsiyetin bir yansıması olan televizyon dizileri, toplumda; toplumsal cinsiyetin değişmesi zor kurallarını güçlendirmektedir. Bu bağlamda toplum üzerinde etkisi yüksek olarak kabul edilen dizilerin oluşturulması ve yayına sunulması aşamasında denetimler gerçekleştirilmeli ve dizilerde kadına karşı duruş topluma olumsuz örnek oluşturmayacak şekilde düzenlenmelidir.

YÖNTEM

Bu araştırmada aynı anda isminde “kadın, toplumsal cinsiyet ve dizi” kelimeleri geçen lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın örneklemini amaçlı örneklem tekniği ile seçilen 9 lisansüstü tez oluşturmaktadır. Araştırma verilerine YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan lisansüstü tezler aracılığıyla ulaşılmıştır. Birinci aşamada YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında gelişmiş tarama seçeneği kullanılarak isminde kadın, toplumsal cinsiyet ve dizi kelimeleri geçen tüm lisansüstü tezler taranmış, bu tarama sonucunda 9 lisansüstü teze ulaşılmıştır. İkinci aşamada ise örnekleme oluşturan tezler derinlemesine şekilde incelenmiş ve inceleme sonuçları bulgular kısmına eklenmiştir. Tezlerde; tez yılı, anabilim dalı, tez türü, üniversitesi, yöntemi, yazarın cinsiyeti ve tez bulgularına ilişkin ayrıntılar incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi tekniği, yazılı belgelerin detaylarına inilmesi ve ulaşılan detayların analiz edilmesini amaçlayan nitel araştırma yöntemlerinden biridir (Kıral, 2020: 4). Bu araştırmanın örneklemini oluşturan 9 lisansüstü tezin incelenmesi noktasında en uygun yöntem olarak doküman analizi tekniği tercih edilmiştir. Bu teknik her tez kendi içerisinde detaylı bir şekilde incelenmiş, yapılan incelemeler sonucunda genel çerçevede tezler değerlendirilmiştir. Doküman analizi tekniği belgelerin incelenmesini amaçlayan çalışmalarda tercih edilen yaygın bir yöntem olması sebebiyle bu araştırmanın yöntemi olarak tercih edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Birinci Tez

1. Tez Adı:	Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Tahakküm Distopyası: “Damızlık Kızın Öyküsü” Adlı Dizi Örneği.
Yıl:	2021
Bilim Dalı:	Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı
Türü:	Yüksek Lisans Tezi
Üniversite:	Trakya Üniversitesi
Yöntem:	Nitel
Yazarın Cinsiyeti:	Erkek

Tablo 1, İncelenen birinci yüksek lisans tezi 2021 yılında Trakya Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı’nda nitel araştırma yöntemi kullanılarak yazılmıştır. Tez yazarının cinsiyeti erkektir.

Tezde toplumsal cinsiyet bağlamında kadına yönelik cinsel şiddet, Damızlık Kızın Öyküsü dizisinde sahne analizi ve eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Meşru Tecavüz, Çalınan Hazlar, Jezebel, Kürtaj, Kadınlar Arası Hiyerarşik Şiddet, Damızlık Kızların İç Dünyası temaları çerçevesinde dizi incelenmiştir. “Damızlık Kızın Öyküsü dizisindeki Gilead hükümetinin kadına yönelik işlediği cinsel şiddet analiz edilerek, bu şiddetin gelecekte hangi noktaya evrilebileceğine dikkat çekmiştir” (Altun, 2021: 131).

Tablo 2. İkinci Tez

2. Tez Adı:	Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türk Dizilerinde Femme Fatale Kadın Temsilleri: Zalim İstanbul ve Yasak Elma Dizilerindeki Femme Fatale Kadın Karakterlerin İncelenmesi.
Yıl:	2021
Bilim Dalı:	Gazetecilik Anabilim Dalı
Türü:	Yüksek Lisans Tezi
Üniversite:	Atatürk Üniversitesi
Yöntem:	Nitel
Yazarın Cinsiyeti:	Kadın

Tablo 2, İncelenen ikinci yüksek lisans tezi 2021 yılında Atatürk Üniversitesi Gazetecilik Anabilim Dalı’nda nitel araştırma yöntemi kullanılarak yazılmıştır. Tez yazarının cinsiyeti kadındır.

Tezde eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak Zalim İstanbul ve Yasak Elma adlı diziler incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda “dizilerdeki femme fatale kadın temsillerinin ataerkil toplum yapısı için bir kırılma noktası oluşturmalarına rağmen bu karakterlerin geleneksel kodların dışına çıktıkları gerekçesiyle cezalandırıldıkları, erkek karşısında kalıcı bir başarı elde edemedikleri ve böylelikle ataerkil değerlerin sarsılmasının önüne geçildiği sonucuna varılmıştır” (Kanca, 2021).

Tablo 3. Üçüncü Tez

3. Tez Adı:	Türk Dizilerinde Toplumsal Değişim ve Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadının Sunumu: 1975 ve 2008 Yıllarında Yayınlanan Aşk-ı Memnu Dizisi Örneği.
Yıl:	2020
Bilim Dalı:	Medya ve İletişim Anabilim Dalı
Türü:	Yüksek Lisans Tezi
Üniversite:	Beykent Üniversitesi
Yöntem:	Nitel
Yazarın Cinsiyeti:	Kadın

Tablo 3, İncelenen üçüncü yüksek lisans tezi 2020 yılında Beykent Üniversitesi Medya ve İletişim Anabilim Dalı'nda nitel araştırma yöntemi kullanılarak yazılmıştır. Tez yazarının cinsiyeti kadındır. Tezde 1975 ve 2008 yılında yayınlanan Aşk-ı Memnu dizisinin kadın karakterleri söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. İki dizide de kadının benzer şekilde yansıtıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Tezde diziler arasındaki benzerlik ve farklılıklar üzerinde durulmuştur. 1975 ve 2008 yılında yayınlanan iki dizide kadınlar benzer şekilde aktarılmıştır. Kadınlar erkeklere bağlı şekilde hareket eden bireyler olarak aktarılmıştır. Kadınların evlilik yoluyla varlık sahibi olma çabaları olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Dizilerde geleneksel olarak kadına yüklenen toplumsal rollerin kadınlar tarafından yerine getirilmediği konusu üzerinde durulmuş, 1975 ve 2008 Aşk-ı Memnu dizileri karşılaştırıldığında müstehcen sahnelerin 2008 yılı Aşk-ı Memnu dizisinde açıkça aktarıldığı, 1975 yılı Aşk-ı Memnu dizisinde müstehcen sahnelerin gösterilmediği tespitinde bulunulmuştur. Tezde karşılaştırılan Aşk-ı Memnu dizilerinde kadına karşı toplumsal cinsiyet algısının korunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4. Dördüncü Tez

4. Tez Adı:	Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Medyada Temsili: 'Kadın' ve 'Ufak Tefek Cinayetler' Dizilerindeki Kadın Karakterler.
Yıl:	2019
Bilim Dalı:	Gazetecilik Anabilim Dalı
Türü:	Yüksek Lisans Tezi
Üniversite:	Atatürk Üniversitesi
Yöntem:	Nitel
Yazarın Cinsiyeti:	Kadın

Tablo 4, İncelenen dördüncü yüksek lisans tezi 2019 yılında Atatürk Üniversitesi Gazetecilik Anabilim Dalı'nda nitel araştırma yöntemi kullanılarak yazılmıştır. Tez yazarının cinsiyeti kadındır. Tezde eleştirel söylem analizi yöntemiyle Kadın ve Ufak Tefek Cinayetler adlı diziler incelenmiştir. Geleneksel ve modern kadın temsiline yönelik karşılaştırmalar yapılmış diziler arasındaki benzer ve farklı yönler ortaya koyulmuştur. İncelemeler sonucunda her iki dizide de kadın temsiline ataerkil kalıplar içerisinde kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5. Beşinci Tez

5. Tez Adı:	Türkiye’de Yayımlanan Hint Dizilerinde Üretilen Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Bu Rollerin Kadınlar Tarafından Alımlama Biçimleri: Gaziantep Örneği.
Yıl:	2018
Bilim Dalı:	İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Anabilim Dalı
Türü:	Yüksek Lisans Tezi
Üniversite:	Gaziantep Üniversitesi
Yöntem:	Nitel
Yazarın Cinsiyeti:	Kadın

Tablo 5, İncelenen beşinci yüksek lisans tezi 2018 yılında Gaziantep Üniversitesi İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Anabilim Dalı’nda nitel araştırma yöntemi kullanılarak yazılmıştır. Tez yazarının cinsiyeti kadındır.

Tezde görüşme yöntemi kullanılarak kolayda örnekleme tekniğiyle seçilmiş Gaziantep’in Ulaş Mahallesi’nde yaşayan Şırnaklı Kürt kadınlara Bir Garip Aşk adlı diziyi ilgili sorular yöneltilmiştir. Kadınların Bir Garip Aşk adlı dizide yansıtılan toplumsal cinsiyet rollerini algılama biçimleri üzerinde durulmuştur. İncelemeler sonucunda bu dizinin kadınların gündelik hayatını değiştirmede etkili olduğu, dizinin kadının çaresizliğinin yeniden üretilmesine sebep olduğu ve kadınların bu dizideki kültürel öğelere yakınlık duyup kendi hayatlarına bu öğeleri yansıttıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6. Altıncı Tez

6. Tez Adı:	Uyarılama Dizilerdeki Kültürel Farkların Küyerelleşme ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Temsili: “Desperate Housewives,” / “Umutsuz Ev Kadınları” Örneği.
Yıl:	2014
Bilim Dalı:	Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı
Türü:	Yüksek Lisans Tezi
Üniversite:	İstanbul Arel Üniversitesi
Yöntem:	Nitel
Yazarın Cinsiyeti:	Kadın

Tablo 6, İncelenen altıncı yüksek lisans tezi 2014 yılında İstanbul Arel Üniversitesi Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı’nda nitel araştırma yöntemi kullanılarak yazılmıştır. Tez yazarının cinsiyeti kadındır.

Tezde Desperate Housewives adlı yabancı dizi ile bu dizinin Türkiye uyarlaması olan Umutsuz Ev Kadınları adlı dizi karşılaştırılmıştır. Tezde toplumsal cinsiyet bağlamında kadına yönelik bir inceleme yapılmış olup karşılaştırılan iki dizide de kadının ikinci sınıf konumunda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca incelemeler sonucunda bekar kadınların çalışma oranının yüksek olduğu, evli kadınların ise çalışma oranının düşük olduğuna ve her iki dizide de evli kadınların ihtiyaçlarının eşi tarafından

karşılandığına dikkat çekilmiştir. İki dizi arasında kültürel farklar olmasına karşın dizilerdeki en önemli benzer nokta olarak kadının toplumda ikincil planda olması üzerinde durulmuştur.

Tablo 7. Yedinci Tez

7. Tez Adı:	Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadının Sunumu: Huzur Sokağı Dizisi Kadın Karakterleri.
Yıl:	2013
Bilim Dalı:	Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı
Türü:	Yüksek Lisans Tezi
Üniversite:	İstanbul Arel Üniversitesi
Yöntem:	Nitel
Yazarın Cinsiyeti:	Kadın

Tablo 7, İncelenen yedinci yüksek lisans tezi 2013 yılında İstanbul Arel Üniversitesi Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı'nda nitel araştırma yöntemi kullanılarak yazılmıştır. Tez yazarının cinsiyeti kadındır.

Tezde söylem analizi yöntemiyle Huzur Sokağı adlı dizideki kadın karakterler incelenmiştir. Kadının geleneksel kalıplar içerisinde kaldığı, kadının toplumdaki yerinin öncelikli olarak ideal eş, ideal anne statüsü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8. Sekizinci Tez

8. Tez Adı:	Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadının Sunumu: Kanal D'de Yayınlanan Yaprak Dökümü Dizisinde Kadın Karakterler.
Yıl:	2010
Bilim Dalı:	Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı
Türü:	Yüksek Lisans Tezi
Üniversite:	İstanbul Üniversitesi
Yöntem:	Nitel
Yazarın Cinsiyeti:	Kadın

Tablo 8, İncelenen sekizinci yüksek lisans tezi 2010 yılında İstanbul Üniversitesi Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı'nda nitel araştırma yöntemi kullanılarak yazılmıştır. Tez yazarının cinsiyeti kadındır.

Tezde söylem analizi yöntemiyle Yaprak Dökümü adlı dizideki kadın karakterler incelenmiştir. Hikayesini Yaprak Dökümü kitabından alan bu dizide kadının geleneksel roller içerisinde kaldığı vurgusu yapılmıştır. "Cumhuriyet'in ilanından sonra yazılan bu kitapta kadına karşı geliştirilen tezlerin, kadın lehine pek çok değişimin yaşandığı günümüz Türkiye'sinde korunuyor olduğu sonucuna" ulaşılmıştır (Kutlu, 2010).

Tablo 9. Dokuzuncu Tez

9. Tez Adı:	Toplumsal Cinsiyet Kalıplarının Yerli Televizyon Dizilerindeki Kadın Karakterlere Yansımaları: Binbir Gece Örneği.
Yıl:	2008
Bilim Dalı:	İletişim Anabilim Dalı
Türü:	Yüksek Lisans Tezi
Üniversite:	Kocaeli Üniversitesi
Yöntem:	Nitel
Yazarın Cinsiyeti:	Kadın

Tablo 9, İncelenen dokuzuncu yüksek lisans tezi 2008 yılında Kocaeli Üniversitesi İletişim Anabilim Dalı'nda nitel araştırma yöntemi kullanılarak yazılmıştır. Tez yazarının cinsiyeti kadındır.

Tezde görüşme yöntemi kullanılarak tesadüfi bir şekilde seçilen 20 kadına Binbir Gece adlı diziyle ilgili sorular yöneltilmiştir. İncelemeler sonucunda “izleyici gözüyle yapılan yorumlarda geleneksel rollerde yaşanan değişim tespit edilmiş ve gelenekselliğin modernizm tarafından stilize edildiği” sonucuna ulaşılmıştır (Dönmez, 2008).

Genel çerçevede tezlerin yazıldığı üniversiteler, anabilim dalları ve yazarların cinsiyetleri incelendiğinde; incelenen 9 tezin yazıldığı bilim dalları şu şekildedir: Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı ve Gazetecilik Anabilim Dalı'nda ikişer tez, Medya ve İletişim, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları, İletişim, Radyo Televizyon Sinema ve İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Anabilim Dalı'nda birer kez tez yazılmıştır. İncelenen 9 tezin tümü yüksek lisans tezi olup örnekleme uygun doktora tezine ulaşılmamıştır. İncelenen 9 tezin yazıldığı üniversiteler şu şekildedir: İstanbul Arel Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi'nde iki tez, Beykent Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi ve Kocaeli Üniversitesi'nde bir tez yazılmıştır. İncelenen 9 tezin tümünde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Tez yazarlarının cinsiyetleri incelendiğinde ise 8 tezin yazarının kadın, 1 tezin yazarının erkek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Tablo 10. Tezlerde Kullanılan Anahtar Kelimeler

Anahtar Kelimeler	Frekans
Toplumsal Cinsiyet	8
Kadın	3
Yerli Diziler	3
Televizyon Dizisi	2
Televizyon	2
Kadın Temsili	2
Küreselleşme	1
Yerelleşme	1
Küyerelleşme	1
Kültürel Farklılıklar	1
Toplumsal Değişim	1
Cinsel Şiddet	1
Medya	1

Distopya	1
Damızlık Kızın Öyküsü	1
Femme Fatale	1
Feminizm	1
Hegemonya ve İdeoloji	1
Kültürel Çalışmalar	1
Alımlama Çalışmaları	1

Tablo 10, Tezlerde kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde “toplumsal cinsiyet” kelimesi yedi kez, “kadın” ve “yerli dizi” kelimeleri üç kez kullanılmıştır. “Toplumsal cinsiyet” kelimesi bu tezlerde en çok tercih edilen anahtar kelimedir. İncelenen dokuz tezin sekizinde anahtar kelime yer alırken bir tezde anahtar kelime yer almamaktadır. Tezlerde kullanılan tüm anahtar kelimeler ve kullanım sayısı Tablo 10’da belirtildiği şekildedir.

SONUÇ

Bu çalışmada tez adında kadın, toplumsal cinsiyet ve dizi kelimeleri geçen lisansüstü tezler doküman analizi tekniği kullanılarak incelenmiştir. Araştırmanın amacına uygun 9 teze ulaşılmıştır. Ulaşılan bu 9 tezin tümü yüksek lisans tezidir. Bu bağlamda tez adında toplumsal cinsiyet, kadın ve dizi kelimeleri geçen doktora tezinin yazılmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. İncelenen tezlerin çoğunlukta kadınlar tarafından yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen 8 tezin yazarının kadın, 1 tezin yazarının ise erkek olduğu ortaya koyulmuştur. İncelenen 9 tezin 7’sinde dizilerin toplumsal cinsiyet bağlamında analiz edilip kadın karakterlerin incelendiği, 2’sinde ise dizilerin toplumda algılanma biçimi üzerinde durulduğu bulgusuna ulaşılmıştır. İncelenen tezler Trakya Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Beykent Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi’nde yazılmıştır. Tezlerin Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları, Gazetecilik, Medya ve İletişim, İletişim ve Toplumsal Dönüşüm, Medya ve Kültürel Çalışmalar, Radyo Televizyon Sinema, İletişim Anabilim dallarında yazıldığı görülmektedir. Bu bağlamda incelenen 9 tezin tümünün Sosyal Bilimler alanında yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen tezlerin 2008 yılı itibariyle yazıldığı görülmektedir. 2008, 2010, 2013, 2014, 2018, 2019, 2020, 2021 yılları incelenen tezlerin yazıldığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu verilerden yola çıkarak toplumsal cinsiyet, kadın ve dizi konularını içeren lisansüstü tezlerin son 15 yıl içerisinde yazılmış olduğu görülmektedir. Bu veriler yakın tarihte medya, kadın ve toplumsal cinsiyete yönelik araştırmaların gerçekleştirildiğinin bir kanıtıdır. Tezlerde kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde “toplumsal cinsiyet” kelimesi en çok tercih edilen anahtar kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma toplumsal cinsiyet, kadın ve medyayı içeren lisansüstü araştırmaların ortaya koyulması ve benzer çalışmalara kaynak oluşturması bakımından önemlidir. Tez adında “toplumsal cinsiyet, kadın ve dizi” kelimeleri geçen lisansüstü tezlerin incelendiği benzer bir çalışma olmadığından gerçekleştirilen bu çalışma özgün bir çalışmadır. Toplumsal cinsiyet, kadın ve medya araştırmaları kadının geleceği için önemlidir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önüne geçilmesi bakımında televizyon dizilerinde kadının sunumuna dikkat edilmesi ve kadının medyanın her alanında metalaşmamış, erkekten bağımsız bir birey olarak yer alması ve yansıtılması gerekmektedir. Kadının geleceği noktasında dizilerde yansıtılan kadın imgesi toplumda kadına yönelik algının oluşmasında oldukça önemlidir. Bu bağlamda kadının medyadaki konumunun ortaya koyulması toplumun bilinçlenmesi ve kadın araştırmalarına yönelik literatürün genişlemesi açısından önemlidir. Gerçekleştirilen bu çalışmada aynı anda toplumsal cinsiyet, kadın ve medya konularını içeren lisansüstü tezlerin kısıtlı sayıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadının geleceği açısından medya ve kadına yönelik gerçekleştirilen lisansüstü araştırmalar desteklenmeli ve teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

Acar, H. (2019). *Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın*. İnsan ve İnsan, 6 (21), 395-411.

Akçalı, E. & İnceoğlu, İ. (2020). *Kadınlık ve Erkekliğin Değişmeyen Halleri: Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet*. Fe Dergi, 12 (2), 161-173.

- Altun, M. (2021). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadına Yönelik Cinsel Şiddet Tahakküm Distopyası: ‘‘Damızlık Kızın Öyküsü’’ Adlı Dizi Örneği* (Tez No. 684043) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi]. (Altun, 2021)
- Baltacı, B. (2012). *Televizyon Dizilerinde Kadın Temsili Öyle Bir Geçer Zaman Ki Örneği* (Tez No. 323448) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi]. (Baltacı, 2012)
- Craig, S. (Ed.) (1992). *Men, Masculinity, and the Media*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Çavuşoğlu, Ç. (2014). *Uyarlama Dizilerdeki Kültürel Farkların Küyerelleşme ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Temsili: Desperate Housewives / Umutsuz Ev Kadınları Örneği* (Tez No. 375375) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi]. (Çavuşoğlu, 2014)
- Dökmen, Z. Y. (2015). *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dönmez, N. (2008). *Toplumsal Cinsiyet Kalıplarının Yerli Televizyon Dizilerindeki Kadın Karakterlere Yansımaları: Binbir Gece Örneği Karakterler* (Tez No. 229467) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi]. (Dönmez, 2008)
- Dumanlı, D. (2011). *Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Kadın İmgesinin Kullanımı: Bir İçerik Analizi*. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), 132-149.
- Ecevit, Y. (2003). *Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir?*. C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 25(4), 83-8.
- Ellemers, N. (2018) *Gender Stereotypes*. Annu. Rev. Psychol. (69), 275–298.
- Ertinçü Sevmiş, O. (2013). *Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadının Sunumu: Huzur Sokağı Dizisi Kadın Karakterleri* (Tez No. 375407) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi]. (Ertinçü Sevmiş, 2013)
- Etiler, N. & Zengin, Ü. (2016). *Televizyon Kanallarındaki Gündüz Programlarında Kadın Sağlığı ve Toplumsal Cinsiyete Bakışın Değerlendirilmesi*. Turkish Journal of Public Health, 13 (2), 137-146.
- Görgün Baran, A., Tuba Sarıtaş, C. & Şahin Kütük, B. (2017). *Analysis Of News On Violence Against Women In Media In Terms Of Content And Presentation: Beyazgazete.Com Case*. Istanbul Journal Of Sociological Studies, (55), 107-132.
- Güdekli, A. (2016). *Küresel Erkek (Lik) ve Medya*. Literatürk Academia.
- Güzel, E. (2014). *Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık ve Medyanın Rolü*. Global Media Journal: Tr Edition 4(8), Spring, 185-199.
- Ilgaz Büyükbaykal, C. (2012). *Medyada Kadın Olgusu*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 0 (28), 19-30.
- Ilgın, H. Ö. & Yavuz, C. (2022, July 1-3). *Kadın Araştırmaları; İsminde Kadın Kelimesi Geçen Lisansüstü Tezler Üzerine Bibliyometrik Analiz*. H. Çiftçi, Ç. Tanyel Başar (Ed.), 8th International "Communication In The New World" Congress (s. 6-17).
- Ilgın, H. Ö. (2020). *Televizyon Dizilerinde Kent İmajı*. Eğitim Yayınevi.

- Kaçar, Ö. (2007). *Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu: Türkiye'de Yakın Zamanlardaki Değişimi Anlamak* (Tez No. 209028) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi]. (Kaçar, 2007)
- Kanca, L. (2021). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türk Dizilerinde Femme Fatale Kadın Temsilleri: Yasak Elma ve Zalim İstanbul Dizilerindeki Femme Fatale Kadın Karakterlerin İncelenmesi* (Tez No. 696003) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi]. (Kanca, 2021)
- Kellner, D. (2008). *Guys and Guns Amok: Domestic Terrorism and School Shootings from the Oklahoma City Bombings to the Virginia Tech Massacre*. Boulder. CO: Paradigm.
- Kıral, B. (2020). *Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi*. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (15), 170-189.
- Kutlu, T. (2010). *Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadının Sunumu: Kanal D'de Yayınlanan Yaprak Dökümü Dizisinde Kadın Karakterler* (Tez No. 257901) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi]. (Kutlu, 2010)
- Mendes, K. & Carter, C. (2008). *Feminist And Gender Studies: A Critical Overview*. Sociological Compass, 2(6), 1701- 1718.
- Özdemir, M. (2010). *Türkiye'deki Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet ve Sunumu*. Millî Folklor, 22 (88), 101-111.
- Pınarbaşı, G. (2022). *Diktatör Filmi ve Bodyguard Dizisindeki İslamofobik Söylemler*. Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (Mediad), 5 (1), 177-200.
- Saraç, S. (2013). *Toplumsal Cinsiyet*. L. Gültekin, G. Güneş, C. Ertung ve A. Şimşek (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları*, Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları (s. 27-31)
- Şakrak, B. E. (2020). *Dizi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Temsili Örnek İnceleme: "Kadın" Dizisi*. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 8 (22), 420-434.
- Şen, R. (2018). *Türkiye'de Yayınlanan Hint Dizilerinde Üretilen Toplumsal Cinsiyet Roller ve Bu Rollerin Kadınlar Tarafından Alımlama Biçimleri: Gaziantep Örneği* (Tez No. 576177) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi]. (Şen, 2018)
- Şentürk, N. (2019). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Medyada Temsili: 'Kadın' ve 'Ufak Tefek Cinayetler' Dizilerindeki Kadın Karakterler* (Tez No. 594867) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi]. (Şentürk, 2019)
- Tanrıöver, H. U. (2007). *Medyada Kadınların Temsil Biçimleri ve Kadın Hakları İhlalleri*. S. Alankuş (Der.), *Kadın Odaklı Habercilik*, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları (s. 151-168)
- Uğur, D. (2020). *Türk Dizilerinde Toplumsal Değişim ve Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadının Sunumu: 1975 ve 2008 Yıllarında Yayınlanan Aşk-I Memnu Dizisi Örneği* (Tez No. 664464) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi]. (Uğur, 2020)
- Uluyağcı, C. & Yılmaz, R. A. (2007). *Televizyon Reklamlarında Çocuğa İlişkin Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sunumu*. Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, (6), 141-157.

Ünal, F., Tarhan, S. & Çürükvelioğlu Köksal, E. (2017). *Toplumsal Cinsiyet Algısını Yordamada Cinsiyet, Sınıf, Bölüm ve Toplumsal Cinsiyet Oluşumunun Rolü*. Bartın University Journal of Faculty of Education, 6 (1), 227-236.

Yengin, D. & Bayrak, T. (2022). *Yeni Medya Kuramları 101*. Der Yayınları.

2001-2006 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE POPÜLER KİTAP VE TELEVİZYON DİZİSİ TEMALARININ YAZILI, SÖZLÜ VE GÖRSEL KÜLTÜR BAĞLAMINDA ANALİZİ

Evren BAYRAMLI
İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Türkiye
evrenbayramli@esenyurt.edu.tr
https://orcid.org/0000-0001-5284-0325

<i>Atf</i>	Bayramlı, E. (2023). 2001-2006 Yılları Arasında Türkiye'de Popüler Kitap ve Televizyon Dizisi Temalarının Yazılı, Sözlü ve Görsel Kültür Bağlamında Analizi. Journal of Communication Science Researches, 3 (2), 108-123.
------------	---

ÖZ

Bu çalışmada, toplumsal öznenin yapılandırılmasındaki etkisi ve önemi nedeniyle sözlü, yazılı ve ikincil sözlü kültür olarak da yorumlanan görsel kültürün özellikleri sınıflandırılmış, bu bağlamda Türkiye'de 2001-2006 yılları arasında popüler televizyon dizisi ve kitapların tematik analizi yapılmıştır. Türkiye'de 2001-2006 yılları arasında yaşanan 'dizi patlaması', günümüz görsel kültürünü ve bugünün orta yaş kuşağını anlayabilmek için önemli işaretler taşımaktadır. Derinlemesine incelendiğinde, televizyon etkisinde gelişen bu kültürün, sözlü ve yazılı kültüre ait öğeleri yeni kültür endüstrileri bağlamında değerlendirip tükettiği fark edilmektedir. Çalışma sonucunda sözlü kültür insanı için eğitim ve etiket sahibi olmanın bir sınıf atlama unsuru olduğu ancak görsel kültür insanı için bu konuların aynı değeri ifade etmediği görülmüştür. Kendisi asosyalleşme sürecinde olan 'izleyici', sözlü ve yazılı kültür değerlerinin senaryo gereği birkaç dakika içerisinde elde edilip kaybedildiğini izlerken, bu değerlerle ilgili ödül-bedel ilişkisini kuramamakta, süreç ve emeğin olmadığı sanal bir dünyada geçici tatminler yaşamaktadır. Bu eğlence temelli yaşam, mizah anlayışını da temelden değiştirmiştir. Sözlü kültürde mizah, bir düşündürme yöntemi, yazılı kültürde muhalefetin bir unsuru olarak kullanılmıştır. Televizyonda ise başlarda, yazılı basından transfer edilen ve esinlenen taşlamalar, eleştirel programlar zamanla ortadan kalkmış, mizahın düşündürme yönü unutulmuş ve düşünmeye fırsat vermeyen, hızlı zaman akışı olan program türleri ortaya çıkmıştır. Çalışma sonucunda ayrıca görsel kültürün özelliklerinin artık yalnızca televizyonda değil, yazılı kültür ürünlerinde de bulunduğu tespit edilmiştir. Popüler hale gelmiş kitap ve romanlarda da görselliğin çarpıtıldığı kavramların benzer bağlam ve içerikle işlendiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Sözlü Kültür, Yazılı Kültür, Görsel Kültür, İçerik Analizi, Televizyon Dizisi, Sosyal Değişim.*

ANALYSIS OF THE THEMES OF POLULAR BOOKS AND TV SERIES PUBLISHED IN TURKEY BETWEEN 2001-2006 WITHIN THE CONTEXT OF WRITTEN, ORAL AND VISUAL CULTURE

ABSTRACT

Due to its effect and importance in the structuring of the social subject, in this study, the characteristics of oral, written and visual culture -which is also interpreted as secondary oral culture- are classified. Popular television series and books published in Turkey between 2001-2006 were analyzed in this context. The 'TV series boom' experienced in Turkey between 2001 and 2006 has important signs to understand today's visual culture and today's middle age generation. When examined in depth, it is

noticed that this culture, which developed under the influence of television, evaluates and consumes the elements of oral and written culture in the context of new cultural industries. As a result of the study, it has been seen that education and having a label are ways of developing and gaining social statues for people of oral culture, but these issues do not mean the same value for people of visual culture. During the watching process, the verbal and written cultural values being acquired and lost in a few minutes. Audience cannot establish the reward-cost relationship regarding these values, and experiences short-term satisfaction in a virtual world where process and effort are not seen. In oral culture, humor has been used as a way of thinking and as an element of criticism in written culture. Satires and critical programs that were transferred and inspired by the print media disappeared over time, the suggestive aspect of humor was forgotten, and program types which did not give the opportunity to think, emerged. As a result of the study, it has also been determined that the features of visual culture are no longer only found on television, but also in written culture products. The concepts twisted by visuality in books and novels that have become popular are processed with similar context and content.

Keywords: *Oral Culture, Written Culture, Visual Culture, Content Analysis, Television Series, Social Change.*

GİRİŞ

SÖZLÜ YAZILI VE GÖRSEL KÜLTÜRÜN ÖZELLİKLERİ

İletişim ve medyanın insan benliği ile iç içe gelişimi ana hatlarıyla incelendiğinde üç önemli devrim sonucu üç aşama karşımıza çıkar: İlk aşama yüz yüze hikâye anlatımı yoluyla gelişen sözlü kültürdür. Bu anlatılarda ortaklıklar ve benzerlikler ön plandadır. Analiz yerine sınıflandırıcı düşünce ağırlıklıdır (Çoban, 2006: 25-26). Sözlü kültür, kalıplaşmış düşünme ve anlatım biçimlerine sahip fonetik alfabe kullanmayan uygarlıklarda ve ilk yazılı eserlerde varlığını devam ettirmiştir (Ong, 2003: 40-41).

İkinci aşama, matbaanın kullanımının, yazının yaygınlaşmasını sağlayarak sözlü kültürden yazılı kültüre geçişe yol açmasıdır. Yazılı kültür, sabit kalıplarla kendisini tekrara dayanan sözlü kültürün gücünü sarsmıştır. Hikâye anlatıcıları, din adamları ve yorumcuların geliştirdikleri merkezileşmiş hikâye yönetimini de parçalamıştır (Ong, 2003: 27). Sonuç olarak da analitik ve eleştirel düşünüş tarzı gelişmiştir. Yazı olmadan düşünceyi çözümlemek çok zordur. Bu süreç aynı zamanda soyut düşünceye de katkı sağlamıştır. Bilgi, artık hafızada saklanan değişmez kalıplardan çıkıp yazılı metinlerde korunduğu için zihne çok daha özgün ve soyut düşünme yolları açılmıştır (Ong, 2003: 38). Modern birey kimliği de bu yolla meydana gelmiştir.

Bugün okuryazarlığa giden yolun girişi, televizyondan sinemaya, plaklardan bilgisayarlara, dijital oyunlara kadar her türlü elektronik aygıtla tıkanmış haldedir (Sanders, 1999: 11-14). Bu süreci başlatan televizyon, “diğer iletişim araçlarının bir uzantısı değil, anlama ve görme arasındaki ilişkiyi alt üst eden yepyeni bir gerçekliktir” (Sartori, 2006: 26). Televizyonun yaygınlaşması, matbaanın yaygınlaşması gibi bir başka kültürel alanın açılmasına öncülük etmiştir. Kitleli medya, toplumda olup bitenler üzerine insanların sahip olduğu enformasyonu artırır ancak onların bu verileri eyleme dönüştürmelerini de engeller. Televizyonunuza yanıt verme olasılığımız yoktur. Zaten sizden yanıt isteyen de yoktur (Sartori, 2006: 9). Henüz sözel ve yazılı becerilerini geliştirmeyenler bile ayırt edilmeden farklı bir dünyanın içine girmişlerdir. Bu dünyada, ne yazının analitik ve eleştirel düşüncesi ne de sözel kültürün hayatın içinden süzülerek gelen kalıplaşmış değerleri bulunur. Bu kültürel ortamdan, çalışmada kısaca görsel kültür olarak bahsedilecektir.

Sözlü hikâyeler insanlara kim olduklarını yeniden anlatır, inançlarını hatırlatır; topluluk üyelerini birbirine bağlar. Anlatıcı genellikle erkektir, yaşlıdır, uzun yıllar edindiği deneyimler sonucu herkesin ‘sözcüsü’ olmaya hak kazanmıştır (Sanders, 1999: 15). Şamana sözlü kültürün bir hikâye anlatıcısı olarak baktığımızda benzer bir sonuca ulaşırız: ataerkilliğin ortaya çıkmasıyla güçlenmiştir “ancak bazı şaman memoratları ilk şaman ruhlarının kadın olduğunu göstermektedir” (Bayat, 2006: 158). Anaerkilden ataerkil döneme geçiş sürecinde sözlü kültür hâkimdi. Hikâyelerdeki anlatımlar da artık

erkek gözüyledir. Dünyanın her yerinden derlenen kahramanlık hikâyeleri belirli kalıplarla tekrar eder (Ong, 2003: 36). Ailenin varlığı kutsanırken ataerkil yapı da desteklenir. Bu süreçte “birey, cinselliği üzerindeki baskıyı, atmosferin basıncıymış gibi, hissetmez hale gelmiştir” (İlhan, 2004: 12) ve cinsel enerji farklı alanlara yöneltilmiştir.

Yazılı kültür, *Modern İnsan*'ın hem sebebi hem de sonucudur. Toplumsal cinsiyet rolleri eleştirisi ve feminist söylemin yazılı alanda ortaya çıkışı tesadüf değildir. Oysa kimlik bilgisi görsel kültürle birlikte yüzeysel bir görüntü haline geldikçe, cinsel roller de görüntüye indirgenmeye başlamıştır. Böyle bir durumda, kadınlık ve erkeklik de sosyal işlevlerini kaybetmiş görüntülerden ibaret kalmıştır.

Ekran karşısında neredeyse kendisinin hiçbir zaman olamayacağı kadar ‘dişi’ ya da ‘eril’ bir kurgusal kimlikle karşılaşan kadın ve erkeğin izlediği kimlikle özdeşleşmesi gittikçe zorlaşmakta, bu durum izleyicinin duygularını nefret ya da hayranlığa sürüklemektedir (İlhan, 2004: 227-228). Ayrıca görsel kültürde hikâye anlatıcılar konumunda bulunan senarist ve yönetmenlerin cinsiyetine bakıldığında, çoğunluğun erkek olması bu dönemin farklı bir ataerkil dönem olduğunu göstermektedir (Aziz, 1982: 5-6).

Sözlü kültürde, bilginin kaydedildiği sözlük gibi yazılı bir kaynak yoktu. Sözlü ifade, sese dayalıydı. Ses ise duyulduğu anda kaybolan yapıdadır (Ong, 2003: 46). Düşüncenin somuta indirilemediği bir ortamda, düşüncenin kendisi olabildiğince somut tasvirlerle doludur. Zira soyut kategorilere sahip olan düşünceler üretilse bile bu düşüncelerin uçup gitmemesi, onları hatırlatacak somut örneklerle desteklenmeleri gerekmiştir. Hikâyelerin kahramanları sıra dışı özellikleriyle hatırlanır: “Somut bir özelliğiyle hatırlanan karakterler yok mudur? En sade görünümdekiler bile akılda kalmak için ‘önemli’ ve *abartılı* olaylarla karşılaşır. Oysa “yazı, bilgiyi insanların birbiriyle mücadele ettikleri alandan kopartan soyutlamayı getirir. Bilgi sahibini bilinenden ayırır. Sözlü gelenekteyse insan ilişkileriyle iç içe olan bilgi, mücadele ortamının dışına çıkamaz (Ong, 2003: 60). Sözlü geleneklerde, fiziksel şiddet, ayrıntılı bir şekilde tasvir edilir (Ong, 2003: 53). Zira o sıradaki eylem, şiddetin uygulanması değil hikâyenin anlatılmasıdır. Bu şekilde anlatılan olay, yalnızca geçmişte olup bitmiş dairdir (Koçak, 2003: 13). Sözlü kültürde şiddet, sembolik alandan özenle derlenmiş, kahramanlık ya da haksızlığa dair mutlu sonla biten gerçekçi bir dramatik anlatımdır (Çoban, 2006: 47). Ancak yazının içselleştirilmesiyle ve yazılı kültüre geçişle birlikte, şiddetin tasviri önce işlevini sonra önemini ve yerini kaybetmiştir (Ong, 2003: 61). Televizyonda yayınlanan görsel kültür ürünlerinde ise şiddet tasviri, bu sefer görsel biçimiyle karşımıza çıkmaktadır. Üstelik “televizyondaki şiddetin boyutları şaşırtıcı biçimde çok büyüktür” (Çoban, 2006: 46). Görsel kültürdeki şiddet sunumu, sözlü kültürdeki bağlamından kopuk yalnızca bir eğlence unsuru haline gelmiştir. Oysa eğlenmek bir şeyi sürekli düşünmemek, acıyı gösterildiği yerde bile unutmak demektir (Adorno, 2007: 21).

Rönesans'ta güzellik kavramı, sözlüklerdeki sanat tanımının merkezine yerleşmiş ve bu tanım 19.yy'da yaygın şekilde kabul görmüştür (Sözen ve Tanyeli, 2007: 208). Sözlük, bir yazılı kültür ürünü olması yönüyle açıkça modernizm izlerini taşımaktadır. Bugün ise sanatı Thomas Munro'nun tanımıyla, ‘doyurucu estetik yaşantılar oluşturmak amacıyla dürtüler yaratma becerisi’ diye nitelenen olarak tanımlanır. Çoğu kez ve çoğu toplumda sanat yapıtının yarattığı estetik yaşantı, korkutma, tiksindirme, irkiltme boyutlarına sahip olabilmektedir “Bu bakış açısıyla, sanatsal üretimin bir dizge değiştirme işlemi olarak nitelenmesi olanaklıdır” (Sözen ve Tanyeli, 2007: 208).

Sözlü kültür ürünleri olan atasözleri ve bilmeceler, insanları zekâ yarışına davet eder (Ong, 2003: 60). Bu olguyu Bektaş ve Nasreddin Hoca fıkralarında sıkça görürüz. Nasreddin Hoca fıkraları, ilk taşbasım örnekleri olmaları yönünden sözlü kültüre iyi birer örnek teşkil etmektedir (Boratav, 2006: 15-21). Hoca, bilgililer karşısında bilgeliğini, Timur karşısında da fiziksel gücü olmadığından kıvrak zekâsını silah olarak kullanmaktadır (Boratav, 2006: 185). Aynı olguya Anadolu ozanlarının atışmalarında da rastlanır (Ong, 2003: 60). ‘Hacıvat Karagöz’ oyunlarında sözlü kültüre ait bilgi insanın, yazılı kültüre ait bilgi insanıyla olan geçimsizliği alaycı bir tavırla işlenmiştir.

Gülmek, yazılı kültüre geçiş sürecinde tüm resmi alanlardan dışlanmış (Koçak, 2003: 30-31). Yazılı kültüre ait mizah konuları din ve toplumsal sistem eleştirisi ile sınırlıdır.

Televizyon, boş vakitleri doldurur ve eğlendirir (Sartori, 2006: 31). Eğlenceyi merkezine yerleştirmiş görsel kültür temsilcisi bir araç, ne yazık ki birkaç sakarlık ve estetize edilmiş şiddet dışında kendisine has, yeni bir mizah alanı oluşturamamıştır. Bunun sebebi “Televizyon, düşüncenin ve düşünmenin aracı değildir (...) Tam tersine, televizyon, düşünmemek için, insanı geren, sıkıntıya sokan düşüncelerden uzaklaşmak için izlenmektedir” (Burton, 1995: 141-142). Mizah ise gelişiminden anlaşılacağı gibi, düşünen, konuşan, eleştiren insana ait bir duygudur. “Güldürü, bu endüstrinin sürekli reçete olarak kullandığı şifalı sudur. Güldürmek, insanları mutlu olduklarına inandıran bir aldatma aracıdır” (Adorno, 2007: 73). Dünya sahneye dönüştüğünde, eğlence niteliği kazanır, herkes de eğlence işiyle uğraşır (Groombridge, 1976: 18).

Mizah, böylece *eğlencenin* kurbanı olmuştur. Tıpkı *hakikatın* da *eğlencenin* kurbanı olması gibi. “*Hakikat*, her zaman ve her yerde geçerli olma niteliğiyle tanımlanmıştır” (Hançerlioğlu, 1973: 181). Bir yazılı kültür kavramıdır ve ilk olarak Aristoteles tarafından tartışılmaya başlanmıştır (Buhr ve Kosing, 1999: 177). Yazılı kültürle birlikte, *gerçeklik*, *hakikatten* ayrı ele alınmaktadır. Gerçeğin ise dayandırıldığı nokta hep, “elle tutulup göz ile görülecek biçimde var olan” (Ulaş, 2002: 593) olmuştur. Bu bağlamda gerçeklik ise, “büyük bir anlam daralmasına maruz kalmış; salt nesnel olarak kamuya açık bir biçimde çözümlenebilir olma özelliği taşımaya indirgenmiştir” (Ulaş, 2002: 597). Görsel kültürde ise “görülen şey, ‘gerçek’ gibi ortaya konur ve gerçek olarak algılanır” (Sartori, 2006: 54). Bir açıdan bakıldığında bu durum, yeni bir sözellik anlamına gelmektedir. Ancak televizyonda sözlü ifadeler, gerçek yaşam ortamının bir tür görsel taklidinden anlam kazanırlar (Sanders, 1999: 45).

Ebeveyn, akrabalar ve arkadaş çevresiyle sözlü olarak başlayan bireyin sosyalizasyonu, yazılı kültür temsilcisi *okulda* devam ederken okuryazarlık sözel yaşamın üzerine bir eldiven gibi geçer. Sözlü iletişim, okuryazarlık dediğimiz yapıya temel hazırlar (Sanders, 1999: 42). Ancak görsel kültür insanı, asosyaldır çünkü toplumsal ilişkiler yoluyla enformasyon üretilmesi dönemi (Sennett, 1996: 45) sona ermiştir. Erken yaşta beri görüntü bombardımanına tutulan çocuklar, buldukları yer dışında herhangi bir yerde olmayı tercih eder, kitapları küçük görür, okuryazarlığı bir düşman gibi, iktidardakilerin kendilerini kontrol aracı gibi algırlar (Sanders, 1999: 133). Hem sözlü hem yazılı dili elinden alınmış, iradeleri zayıf, hareketsiz, eleştirel bakış geliştiremeyen ve her şeyden vazgeçip kendilerini akıntıya bırakıvermiş yani sağlıklı bir şekilde toplumsallaşamamış bir nesil ile karşı karşıyayız (Sanders, 1999: 40-78).

Sözlü, yazılı ve ikinci sözlü kültür de denen görsel kültürün özellikleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 1. Sözlü, Yazılı ve Görsel Kültür Özellikleri

	Sözlü Kültür	Yazılı Kültür	Görsel Kültür
Kimlik	Tamamlanmamış Özneleşme Süreci	Tamamlanmış Özneleşme Süreci ve Bireyselleşme	Tamamlanmamış Özneleşme Süreci ya da Gelişmemiş Özne
Düşünme Tarzı	Kategorik Düşünce Şekli	Analitik Düşünce Şekli	Ekran Karşısında Edilgen Bilinç
Cinsel Roller	Ataerkil ve Muhafazakâr Bakış	Cinsel rollere eleştirel bakış	Yüzeysel Eril ve Dişil Roller
Sanat Anlayışı	Modern Öncesi	Modern	Postmodern
	Doğüstü Özellikleri Olan Karakterler	Çok Boyutlu, Gerçekçi Karakterler	Doğüstü Özellikleri Olan Karakterler
Şiddet	Kahramanlık ve Fiziksel Şiddet Tasviri	Şiddetin Dışlanması	Olağanüstü Şiddet Tasviri
Mizah ve Eğlence Anlayışı	Düşündürücü Güldürü ve Taşlamalar	Gülmeye Olumsuz Bakış	Düşünmenin Önüne Geçen Eğlence Anlayışı
Gerçeklik Anlayışı	Varoluşsal Ortamın Gerçek Sayılması	Soyut Düşüncenin Gerçekliğe Dâhil Edilmesi	Gerçek ile Görüntünün Eşit Değere Sahip Olması
Sosyal İlişkiler	Birincil İlişkiler Yoluyla Sosyalleşme	İkincil Dereceden İlişkilerle Sıfatların Çoğalmas	Asosyallik

Çalışmada kırsal kesime dair unsurlar, sözlü kültür temsili olarak ele alınmıştır. Kırsal kesimde kültürel birikimin aktarımı, bireyin bu değerlerle toplumsallaşması, yüz yüze iletişim yoluyla gelişen sözlü gelenek ile olmaktadır. Kitle iletişim araçları ile verilen iletiler, o toplumun sözlü geleneği ile aktarılanları kapsayamadığı sürece, bu gelenek devam edecektir (Aziz, 1982: 37). Kent ise ticari olduğu kadar kültürel alışverişlerin de merkezidir (Koçak, 2003: 39). Sanayi toplumu beraberinde okuryazarlığı artırmış, kentlerde ortak bir dili doğurmuş, roman, dergi ve gazete üretiminde bir artış baş göstermiştir” (Koçak, 2003: 50). Böylece kentler, yazılı kültürün merkezleri haline gelmiştir.

Ülkemizde kırsal kesim, sözlü kültürden televizyon yoluyla doğrudan görselliğe geçiş yapmıştır. “Elektronik kitle iletişim araçları, toplumsallaşmada, özellikle kırsal kesim toplumsallaşmasında etkili olmaya başlamıştır. Kendi geleneksel toplumsallaşma kalıpları, kanalları içinde toplumla bütünleşmeye çalışan birey, bu araçlara açık olma koşulu ile yöre dışı olgularla karşılaşmakta; bunların kurallarını, değer ve inançlarını benimseme, onama durumunda kalmaktadır” (Aziz, 1982: 5). Bu tür izleyici, karşısına çıkan her tür görsel ürünü eleştirel bir bakış geliştiremeden olduğu gibi kabul etmek durumunda kalmıştır.

METOT VE SINIRLILIKLAR

Bu çalışmada, sözlü, yazılı ve ikincil sözlü kültür olarak da yorumlanan görsel kültürün özellikleri dikkate alınarak Türkiye’de 2001-2006 yılları arasında yayınlanmış televizyon dizisi ve kitapların tematik analizi yapılmıştır.

Bu amaçla alanda yapılmış olan çalışmalardan faydalanarak sözlü, yazılı ve görsel kültür özellikleri belirlendi. Hemen ardından, beş yılı (2001–2006) kapsayan dönemdeki çok izlenen televizyon dizilerinin bilgisine ulaşmak amacıyla 1992 yılında kurulmuş Türkiye’de gerçekleştirilen televizyon izleme ölçüm araştırmalarını denetlemek ve etkin kullanımını sağlamak amacı ile bir araya gelerek oluşturulan TİAK (Televizyon İzleme Araştırma Komitesi) ile anlaşması olan Türkiye’de rating ölçümleri yapan AGB (*Audits of Great Britain*) şirketine e-posta yoluyla başvuruldu. (T. G. e posta, Çök İzlenenler, 2. 1. 2008).

AGB’nin sıraladığı diziler içinde en çok izlenen dizilerin adları Google’da aratıldı ve 2001-2006 yılları arasında yayınlanan ve en fazla sonucun listelendiği beş dizi seçildi. Ayrıca bu diziler, “en çok izlenen dizi”, “reyting rekoru” gibi anahtar kelimeler ile yazılıp aratıldığında yüzlerce içeriğe ulaşıldı. Google’daki arama sonuçlarının sayısına göre; Tatlı Hayat (3.750.000), Kurtlar Vadisi (3.600.000) Avrupa Yakası (1.590.000), Asmalı Konak (680.000) ve Hatırla Sevgili (633.000) dizileri araştırma örnekleme olarak belirlenmiştir.

Seçilen dizilerden elde edilen verilere, dizilerin sezon uzunluklarına göre ortalama 60 bölüm (20 bölümlük sezonu olan dizilerin 3 sezonu, 60 bölümlük sezonu olan dizilerin tek sezonu) 2008 Şubat-Nisan ayları süresince, bağlantılı konular not alınarak günde beşer bölüm art arda izlenerek ulaşılmıştır. İdeoloji ve kültür ekseninde sosyal statü, “aile”, “toplumsal cinsiyet” ve “göç” konularıyla sınırlandırılan araştırmada, ortaya çıkan temalar bulgular bölümünde tablo olarak sıralandı ve sonuç bölümünde tartışıldı.

İzleme ölçümleriyle ilgili sorunun farklı bir şekli, çok satan kitaplar listesinde yaşanmaktadır. Türkiye’de çok satan kitaplar listesini sağlıklı bir şekilde düzenleyecek kurum mevcut değildir. Bu konudaki resmi çalışmaları, Türkiye Yayıncılar Birliği gerçekleştirmektedir. Ancak bu çalışmaları, yalnızca kendilerine ulaştırılan bilgi üzerinden yapıldığı için ve bu birliğe üye olan sınırlı sayıda yayınevi ve dağıtımçı (Türkiye Yayıncılar Birliği, 2007) bulunduğundan veriler doğru olmasına rağmen yetersiz kalmaktadır ve tespitler henüz sağlıklı olmamaktadır.

Araştırma sürecinde hemen hemen her kitapevi ve internet üzerinden kitap satışı yapan her dağıtımçıların reklâm amacıyla bir ‘çok satanlar listesi’ ilan ettiği gözlenmiştir. Yayıncılar Birliği’nden önce harekete geçen Radikal Gazetesi Kitap Eki, bu alandaki en kapsamlı araştırmayı sunmaktaydı. Bu araştırma, farklı illerden seçilmiş birden çok kitapevinden derlenen bir “çok satanlar listesi”ni içermektedir. Bu kitapevlerinin listesi “Karahana (Adana); Yakın, Dost (Ankara); Ardiç (Antalya); Ezgi (Bursa); Eğitim (Diyarbakır); Batı (Elâzığ); Kitap Sarayı (Erzurum); İnsancıl (Eskişehir); İmge, D&R, İnkılâp, Kabalıcı, Pandora, Penguen, Nezih ve Remzi (İstanbul); Yakın, Pan, İletişim (İzmir); Fırat (Kocaeli); Kardelen (Konya); Deniz Kültür (Samsun); Ra Kitap (Trabzon); Baran Kitap (Tunceli)” den ibarettir (B. A. Talep Üzerine Hazırlanan Çok Satanlar Listesi, e posta, 25. 12. 2007).

Bizi asıl ilgilendiren hangi kitapların ne kadar basıldığı ya da satıldığından çok, çok okunan kitapların hangileri olduğudur. Bu bağlamda, ‘korsan kitap’ sorunu ortaya çıkmaktadır. Korsan kitaplara, kitapların reklâmı yapıldığı ve kitap okuru sayısını çoğalttığı düşüncesiyle kısmen izin verildiği görüşü hâkimdir. Bu çalışmadaki yazılı kültür temsilcisi kitap listesi Türkiye Yayıncılar Birliği, Radikal Kitap Eki, Yerel Sokak Kitap Satıcıları’ndan derlediğimiz bilgiler ‘korsana düşmüş’ olan kitaplara öncelik vererek ve korsan kitap satıcıları ile birer saatten oluşan üç mülakat sonrası oluşturuldu.

BULGULAR

Diziler ve İzlenen Temaları

1. Dizinin *Adr*: Avrupa Yakası *Senarist*: Gülse Birsal

Konusu: Nişantaşı’nda Avrupa Yakası adlı dergide çalışanların iş ve ev ortamındaki ilişkileri. *İşlenen Tema*: Avrupalılaşmak

2. Dizinin *Adr*: Asmalı Konak *Senarist*: Mahinur Ergun Meral Okay

Konusu: İstanbul’lu bir aileden gelen Bahar ile Kapadokya’lı varlıklı bir aileden gelen Seymen’in New York’ta sanat eğitimi sırasında başlayan aşk hikayesi. *İşlenen Tema:* Geleneksel ve modern kültür çatışması.

3. Dizinin *Adı:* Kurtlar Vadisi *Senaristler:* Ahmet Yurdakul, Raci Şaşmaz, Bahadır Özdenler.

Konusu: Milli İstihbarat Örgütü adına çalışan Polat Alemdar kodlu ajanın Türkiye’deki çıkar odakları ile mücadelesi. *İşlenen Tema:* Mafyatik ilişkiler.

4. Dizinin *Adı:* Tatlı Hayat *Senaristler:* Haluk Özenç, Bora Tekay

Konusu: Kuru temizlemecilik yaparak yoksul bir hayattan refaha kavuşan İhsan Yıldırım ve ailesinin lüks hayata ve yeni çevrelerine alışma süreçleri. *İşlenen Tema:* Kültürel farklılıklara dayalı durum komedisi

5. Dizinin *Adı:* Hatırla Sevgili *Senaristler:* Nilgün Öneş, Şebnem Çitak, Aylin Alıveren

Konusu: Siyasî görüşlerinin farklılıkları nedeniyle araları açılmış iki eski dost olan Rıza ve Şevket’in çocuklarının yaşadıkları aşk ile aşklarının ilgili dönemin siyasî gelişmelerine etkisi. *İşlenen Tema:* Farklı dünya görüşleri arasındaki aşk hikayesi.

İşlenen Temaların Analizi

İncelediğimiz dönemdeki dizilerin tamamında, 1980 öncesi Türk Filmlerine ait temalar gizli ya da açık olarak işlenmektedir. Bunlar kent yaşamına dair sorunlar, kır yaşamına dair sorunlar, köyden kente göç, dış göç, milliyetçilik ve toplumsal eleştiri olan güldürü olarak özetlenebilir.

Kırsal kesime dair unsurların, sözlü kültür temsili olarak ele alınması gerektiğini belirtmiştik. Bu unsurları Asmalı Konak dizisinde Seymen Ağa karakterinde, Kurtlar Vadisi dizisinde başrol kahramanı Polat Alemdar karakteri ve ailesinde görmekteyiz. Ayrıca Tatlı Hayat dizisinde başroldeki İhsan Yıldırım karakteri ile Avrupa Yakası dizisinde kültür şokuna uğradığı sık sık vurgulanan Şesut (Şehsuvar Kementoğlu) karakterinde bu unsurlar güldürü konusu olarak işlenmiştir. Hatırla Sevgili dizisinde ise Rıza karakteri, muhafazakâr kimliği ile kırsal kesimden geldiği göndermelerine sahiptir.

Bu karakterlerden Tatlı Hayat dizisinde İhsan Yıldırım, Kurtlar Vadisi dizisinde Polat Alemdar, Asmalı Konak dizisinde Sümbül Hanım, sözlü kültüre ait kalıplaşmış ifadelerle sıklıkla başvurmaktadır.

Hukuk ve yazılı kanunların temsili ise Kurtlar Vadisi dizisinde Polat Alemdar’ın sürekli başına sorunlar çıkartan sevgilisi Avukat Elif Eylül karakteri ile temsil edilirken paralel bir şekilde Asmalı Konak dizisinde, Seymen Ağa’nın âşık olduğu kentsoylu Bahar karakteri ile temsil edilmiştir. ‘Kitapkurdu İrfan’ ise Tatlı Hayat dizisinde hiçbir soruna çözüm getiremezken İhsan – İrfan karşıtlığı, Karagöz Hacivat oyunlarını andıran yanlış anlaşılmalara doludur. Daha önce belirttiğimiz gibi Hacivat ve Karagöz oyunlarının, sözlü kültürün yazılı kültür eleştirisi olduğunu düşünürsek dizideki bakış açısının da sözlü-yazılı kültür dikotomisi bağlamında işlenen temaların sözlü kültür perspektifinden işlendiğini göstermektedir.

Modern kent kültürüne ait diğer öğelere baktığımızda Avrupa Yakası dizisinde çekirdek aile yapısını, yazılı basında çalışan okur yazar insanları görmekteyiz. Ancak bu dizilerde gerek senaryo gereği gerek dizilerin izleyicisiyle bağ kurma metodu olarak ikincil ilişkilerin etkisiz olduğunu, birincil ilişkiler ağının ise güçlü olarak işlendiğini görmekteyiz. Bu, görsel kültür aracı olan dizilerin birincil ilişkileri temel alan sözlü kültürün bir tür simülasyonu olduğunu da göstermektedir. Selin Yerebakan ya da Burhan Altıntop’un ‘bozuk’ Türkçeleri yüzünden ‘komik duruma’ düşmelerinin nedeni kente uyum sağlayamama işaretidir. Bu şekilde kentli olamamak yalnızca şekilsel bir uyum sorunu gibi temsil edilmektedir. Yazılı kültüre ait eleştirel ve analitik düşünceye yer verilmemekte, yazılı kültür temsili, modern eleştirel ve analitik düşünce yerine sadece şekilsel unsurlarda yerini bulmaktadır.

Kurtlar Vadisi, Tatlı Hayat, Avrupa Yakası dizilerinde karakterler, fizyolojik ve sosyolojik boyutları ile işlenirken psikolojik boyutları arka planda kalmaktadır. Bu dizilerde karakterlerden, sözlü kültür

hikayelerindeki gibi sadece kendi alanlarında davranışlar beklenir. İyiler iyilik yapmak için, kötüler kötülük yapmak içindir. Hatırla Sevgili ve Asmalı Konak dizilerinde karakterlerin psikolojik boyutları daha derindir. Dizi ilerledikçe karakterlerin farklı psikolojik katmanlara bağlı olarak başlarda görülen rollerinin dışına çıktıkları görülür.

Milliyetçilik, Tatlı Hayat dizisinde, İhsan karakterinin sözlerinde batılılaşma karşıtı olarak yer alırken Kurtlar Vadisi dizisinde temel unsurlardan birisidir. Dizinin başrolü, vatan hasreti çekerek ülkeye dönen bir karakterdir ve bu nedenle sergilenen şiddet bu yolla meşrulaştırılır. Şiddet, Avrupa Yakası ve Tatlı Hayat dizilerinde adeta hayatın dışındadır. Hatırla Sevgili ve Asmalı Konak dizilerinde ise şiddet fiziksel, psikolojik ve sosyolojik boyutlarıyla yani daha gerçekçi haliyle tasvir edilmiştir. Kurtlar Vadisi'nde ise şiddet sıklıkla gösterilir. Sözlü epik anlatılardaki gibi çok sayıda insan ölür ancak yalnızca birincil ilişkileri olan kişiler acı çeker.

Mizah ve eğlence açısından dizilere baktığımızda, Hatırla Sevgili, Kurtlar Vadisi ve Asmalı Konak dizilerinde mizaha yer yoktur. Tatlı Hayat ve Avrupa Yakası dizileri ise durum komedisidir. Durum komedilerinde sakarlıklar, karışıklıklar, yanlış anlaşılmalara gibi günlük hayata dair konular mizah konusudur. Bu konular arasında sözlü atışmalar olsa da bu atışmaların sözlü kültürdeki gibi düşündürücü yapısı yoktur. Avrupa Yakası dizisinde gönül ilişkilerindeki sınıfsal ve kültürel farklar teması, kısa yoldan zengin olma umudu mizah konusu olarak işlenirken bile konuların ele alınma şekli eleştirel bir yön içermemektedir.

Kitaplar ve İşlenen Temaları

1. Kitabın Adı: *Kızıla Boyalı Saçlar* Yazarı: Kostas Mourselas

Konusu: Farklı karakterlerin zaman içindeki değişimleri. İşlenen Tema: İnsanın bencilliği ve düşüncesizliği

2. Kitabın Adı: *Aldatmak* Yazarı: Ahmet Altan

Konusu: Kadınlar açısından aldatma psikolojisi. İşlenen Tema: Aldatmanın kaçınılmazlığı

3. Kitabın Adı: *Mutluluk*, Yazarı: Zülfü Livaneli

Konusu: Günümüz Türkiye'sinde üç farklı kültür ve yaşantıdan üç kişinin mutluluğu araması. İşlenen Tema: Mutluluk

4. Kitabın Adı: *Da Vinci Şifresi* Yazarı: Dan Brown

Konusu: Bir dönem başkanlığını Leonardo Da Vinci'nin de yaptığı İsa'nın devam eden gizli soyunu korumakla görevli tarikat. İşlenen Tema: Her zaman görünenden fazlası vardır. Otoritelerin kabul etmediği her gerçeğin varlığı gizli olarak devam eder.

5. Kitabın Adı: *Küçük Şeyler* Yazarı: Üstün Dökmen

Konu: Mutluluğun yolunun küçük şeyleri görebilmekten geçtiği. İşlenen Tema: Mutluluk

6. Kitabın Adı: *Şu Çılgın Türkler* Yazarı: Turgut Özakman

Konu: Kurtuluş Savaşı sırasında halkın yaptığı kahramanlıklar. İşlenen Tema: Savaş ve kahramanlık

7. Kitabın Adı: *Ferrari'sini Satan Bilge* Yazarı ve Çevirmeni: Robin Sharma

Türü: Kişisel Gelişim Romanı Konu: Maddi imkânlarından vazgeçen bir avukatın Hindistan'a gidip guru olması. İşlenen Tema: Bilgelik ve macera

8. Kitabın Adı: *Metal Fırtına* Yazarları: Orkun Uçar, Burak Turna

Konusu: Olası bir ABD – Türkiye savaşında yaşanacaklar. İşlenen Tema: Savaş

9. Kitabın Adı: *Baba ve Piç* Yazarı: Elif Şafak

Konusu: Müslüman Türk Kazancı Ailesiyle Ermeni asıllı Amerikalı Çakmakçıyanların 90 yıla yayılan öyküleri. İşlenen Tema: Etnik ayrımcılığın psikolojisi.

10. Kitabın Adı: *Tarihimizle Yüzleşmek* Yazarı: Emre Kongar

Konusu: Sözlü ve yazılı tarihte göz ardı edilen önemli gerçekler. İşlenen Tema: Bilinçli bir birey olabilme şartı olarak tarihe eleştirel bakabilmek.

Yaşı, eğitimi, kültürel yapısı ve normları ne olursa olsun, kamusal özel ayrımı yapmadan insanın olduğu her alana doğrudan giriş yapan televizyon, insanların zihninde görselliğe ait geniş bir alan açmıştır. Yüz yüze, sözlü iletişime dayalı kırsal kültür ve yazılı, ikincil ilişkilere ve formel eğitime dayalı kent kültür unsurlarını bağlamından kopartıp kendi kurgusal dünyasında yeniden üreten bu dijital görsel kültür, kendi insanını da üretmektedir (Sartori, 2006: 35). Gelişen bu görselliğe dayalı 'ekran kültürü' günümüzde cep telefonlarıyla daha da etkin şekilde hayatları şekillendirmektedir.

Cinselliğe, şiddete ve dünyaya bakışı yüzeysel, gazetelerden bol resimli, magazinle harmanlanmış haberleri okuyan, marka ve logo bağımlısı, renkli posterimsi kapaklı kitaplar okuyan, şekilci bir okur, yazılı kültür ürünleri üzerinde etkili olmuştur.

Bu çalışmada, artık yeni görsel insanın ilişkilerinin de okuduklarının da görsel kültürle etkileşim içerisinde değişim gösterdiği görülmektedir. Çalışmada sözlü, yazılı ve görsel kültüre dair öğelerin, incelenen eserlerdeki varlığı aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir:

Tablo 2. Sözlü, Yazılı ve Görsel Kültür Özelliklerinin Analizi Yapılan Eserlerdeki Varlığı

	Asmalı Konak	Kurtlar Vadisi	Avrupa Yakası	Hatırla Sevgili	Tatlı Hayat	DİZİLERDE	KİTAPLARDA
Düşünme Tarzı							
Kategorik	X	X					X
Analitik				X			X
Edilgen			X	X	X	X	
Cinsel Roller							
Muhafazakâr Ataerkil Bakış	X	X			X	X	
Eleştirel Bakış			X	X			X
Görsel Temsile Dayalı Yüzeysel Bakış							X
Sanat Anlayışı							
Modern Öncesi	X						
Modern				X	X	X	X
Postmodern		X	X			X	X
Karakterler							
Abartılı Doğaüstü Özellikler		X					
Çok Boyutlu Gerçekçi	X		X	X	X	X	X

Yüzeysel							X
Şiddet							
Ayrıntılı Anlatım	X	X					X
Şiddet Eleştirisi			X	X	X	X	X
Şiddetin Bağlamdan Kopuk Sunumu							
Mizah ve Eğlence Anlayışı							
Düşündürücü Kelime Oyunları	X	X				X	X
Eleştirel Taşlamalar				X			
Eğlencenin Düşüncenin Önüne Geçmesi			X		X	X	
Gerçeklik Anlayışı							
Varoluşsal Ortamın Gerçek Sayılması	X	X				X	
Soyut Düşüncenin Gerçekliğe Eklenmesi				X			X
Gerçek ve Görünenin Eşitliği			X		X	X	
Sosyal İlişkiler							
Birincil İlişkiler	X	X	X	X	X	X	
İkincil İlişkilerin Eklenmesi							X
Asosyal Yaşam							X

Bu tabloda, görsel kültürün bazı alanlarda sözlü kültüre dönüşler yaptığını, bazı alanlarda yazılı kültür değerlerini kullandığını, bazı alanlarda da kendi değerlerini ürettiğini görmekteyiz. Üstelik incelediğimiz dönemdeki kitaplara baktığımızda, bu etkileşimin tek taraflı olmadığını da görmekteyiz. Televizyon izleyicisi, sözlü ve yazılı kültür değerlerinin senaryo gereği birkaç dakika içinde elde edilip kaybedildiğini izlediğinde, bu değerlerle ilgili ödül-bedel ilişkisini kuramamakta, süreç ve emeğin olmadığı sanal bir dünyada kısa süreli tatminler yaşamaktadır.

Bu tatminler, eğlence amaçlı olup, televizyonla birlikte eğlence ve mizah anlayışı temelden değişmiştir. Sözlü kültürde mizah, bir düşündürme yöntemi, yazılı kültürde muhalefetin bir unsuru olarak kullanılmıştır. Televizyonda ise başlarda, yazılı basından transfer edilen ve esinlenen taşlamalar, eleştirel programlar zamanla ortadan kalkmış, mizahın düşündürücü yönü unutulmuş ve düşünmeye fırsat vermeyen, hızlı zaman akışı olan eylem güldürüsü, durum güldürüsü gibi program türleri ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda sözlü kültür insanı için eğitim ve etiket sahibi olmak bir sınıf atlama unsuru olurken, görsel kültür insanı için bu konular aynı değeri ifade etmemektedir.

Modern insanın sorunlarını çözmek yerine sorunlardan kaçışını kolaylaştıran bu yaklaşımla, gerçek de insana uydurulmuş, gerçekliğe post modern yaklaşımlar yoluyla, modernizm ve yazılı kültür ürünü hakikat kavramı unutulmuş, sanal-gerçek, kopya-orijin ayrımı olmayan, nihilist bir anlayışa götürebilecek bir yaşam tarzı ve buna bağlı bir sanat anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda cinsellik de yalnızca bir kendini sunma, yapay kimlik oluşturma yolu olarak görüldüğünden, giyip çıkarılacak bir kıyafet gibi sunulmuştur.

Kitaplara baktığımızda, roman tekniği açısından kolayca filmi çekilebilen, hızlı olay akışı olan anlatımlarla dolu romanlar ağırlıktadır. Bu duruma paralel olarak, Amerika'da çok satılan kitaplar, kısa süre içinde ülkemizde de çevrilip basılmaktadır.

Aldatmak kitabında kadın, yalnızca hormonlarının etkisindeki dürtüleriyle tanımlanmaktadır. Kızıla Boyalı Saçlar ise görsel kültürün yalnızlığa ittiği insanın duygularına hitap eden kitaplar arasındadır. Her iki kitapta görselliğin etkisinde bir cinsellik anlayışı karşımıza çıkmaktadır.

Kitaplarımız arasında, ‘mutluluk’ temasını işleyen iki kitap bulunması, günümüz görsel kültür insanının nevroitik yapısını hatırlatmaktadır. Livaneli’nin kısa sürede televizyonda filmi yayınlanmış ‘Mutluluk’ romanı, her ne kadar karakterlerinin psikolojik derinliğine inseye de değindiğimiz görsellik etkisindeki yeni roman kategorisine girmektedir ve diğerleri gibi ‘kolay okunabilir’ eserler arasındadır. Metal Fırtına ise hızlı olay akışıyla aynı kategoriye giren romanlar arasındadır. Ayrıca kitapta işlenen konu, televizyonda yayınlanmış filmlerde işlenen ve güncel bir konu olan Irak Savaşı ile ilgilidir.

Görsel kültür, kendisini kitapların kapaklarında göstermektedir. Metal Fırtına kitabının kapağı bir film afişi şeklinde hazırlanmıştır. Kapağın görsel açıdan başarılı olması, adının basit ve akılda kalıcı olması, görsel ya da sözlü kültüre ait konu ve temaların işlenmesi, bir kitabın çok satması için yeterli neden olmaktadır.

Yazılı kültüre ait eleştirel düşünce, yalnızca akademik yayınlarda kalmıştır. Emre Kongar’ın tarihimize yüzleşmek adlı kitabı gerek kapağı gerek konusu ve gerekse konuyu ele alış şekli bakımından yazılı kültür özelliklerini taşıyan nadir kitaplardandır. Ancak bu eserin sahibinin televizyonda sıkça görülen simasının kitabının kapağında bulunmasının bu kitabın tanınmasında ve çok satanlar arasına girmesinde etkisi bulunmaktadır.

SONUÇ

Avrupa Yakası dizisinde tüm karakterler yazılı kültür temsili olmalarına rağmen hepsi, sözlü kültürden ve kırsal kültürden izler taşımaktadır. Dizideki birçok esprinin kaynağı da bu çelişkededir. Daha önce Yeşilçam filmlerinde işlenen kır-kent kültür farkı, gönül ilişkileri ve zengin olma umutları, şehre göç konusunu işleyen, haksız yere kazanç sağlamış fabrika sahibinin (Arslan, 2005: 14) kızıyla olan umutsuz aşkların feodal yapıda işlenen sözlü kültürde kökenleri kolaylıkla bulunabilir. Aynı sorunlar, farklı paradigmalarda, kente göçle birlikte yazılı kültür eserlerinde de işlenmiş ve kırsal/kentsel kültür arasındaki çarpık ilişki, yazılı eserlerde de sorgulanmıştır (Ali, 2008). İncelediğimiz dizide ise, bu olgunun sorgulanması değil bir eğlence unsuru olarak kullanılması söz konusudur.

Dizide konu olan aile, ataerkil çekirdek ailedir. Çekirdek aile modeli de yazılı kent kültürü ürünüdür. Ancak ataerki, belirttiğimiz gibi sözlü kültürden beri vardır.

Anne rolündeki İffet karakteri, çocukları Volkan ve Aslı arasında sürekli cinsiyete dayalı ayrımcılık uygulamakta, kilo sorunu olan oğlunun hatalarını “minik kuşum” sözleriyle kapatmaktadır. (Algül, Avrupa Yakası (1. Sezon), 2004) Bu örnekler televizyondaki eğlence anlayışının düşünmenin önüne geçtiği tespitini doğrulamaktadır.

Televizyonla uyumlu halde olan bu ailede aile reisi Tahsin Sütçüoğlu, sıklıkla televizyon başındaki koltuğunda, az işiten, az müdahale eden bir kişiliktir. Bu da televizyon kültürü için oldukça tanıdık bir manzaradır. “Televizyon için aile kavramı, temel bir unsur olagelmıştır. Televizyon, modern kültürel bir kurum olarak işleyişini sürdürebilmek için aile fikrine yaslanmıştır (Jon Stratton ve Ien Ang, 2006: 611). Ev-çekirdek aile-televizyon üçgenine oturtulan görsel kültür çerçevesinde hazırlanan aile/kişilik güldürüsü (*domcom*), bu alanda yaşanan çelişkileri de espri konusu yapar.

Bulgulara belirtildiği gibi Türkçeyi bozuk kullanan Selin Yerebakan ya da Burhan Altıntop gibi karakterlerin içinde buldukları zor ve gülünç durumlar, göçle kente gelenlerin kentli olmayı reddederek bilinçsizce modern olana bir tepki olarak, kentsoylu yerleşikler tarafından da köylü olana karşı bir tepki olarak algılanıp katarsis aracı olarak kullanılmıştır.

Asmalı Konak Dizisi'nin, "modern-geleneksel kutuplaşması hakkındaki soruları açıkça gündeme getirdiği için Türkiye'nin modernleşme deneyimi açısından" (Akmerdem, 2005: 1) özel bir önemi bulunmaktadır. Olay örgüsü, Ürgüp'te başlayıp New York'a uzanmaktadır, ancak İstanbul sahneleri de aralara serpiştirilmiştir. İki farklı kültür de kendi ortamlarında sahnelendikten sonra, tüm olaylar bir aşk ilişkisinin etrafında yapılandırılmıştır. Bu aşk ilişkisinin eril taraftaki kahramanı Seymen Ağa, "Çatışmaları çözen ve çözümleri yürüten bir kişi rolünü üstlenen karakterdi" (Akmerdem, 2005: 120). Ancak "en başından itibaren Seymen'in güçlü konumu ve erkeksiliği, Bahar'a âşık olur olmaz sorgulanmaya başlandı" (Akmerdem, 2005: 120). Çünkü "Bahar, modernleşmenin temsilcisiydi" (Akmerdem, 2005: 120). Bu iki karakterin birbirlerine olan ilgisi olarak sunulan zaafı, bir anlamda ikisinde de eksiklikler olduğu yolunda seyirciye örtülü bir mesaj vermektedir. Burada genel kanının tersine modern aklın temsilcisinin bir kadın, gelenekselin ve duyguların de temsilcisinin bir erkek olması, yazılı kültür temsili kentli özne olma yolundaki kadınların duygularını, bu sürece kadından (okul ve meslek avantajı yüzünden) daha erken girmiş olan erkeklerin de muhafazakâr yanlarını yansıtmayı, gerçek hayatta bu iki tarafa ait izleyicilerin katarsise ulaşmalarında etkili olmuştur.

Dizi, muhafazakâr sözlü kültüre ait bir ataerkil bakışa sahip görünmektedir. "Ataerkil sistemin belirlediği ölçülere göre 'erdemli kadın' ve 'erdemli olmaktan vazgeçmiş; çeşitli eğilimlerini göstermek isteyen, erkek ya da kadın dürtülerine cevap verecek kadın' olmak üzere iki tür kadın bulunmaktadır" (Çetin, 1993: 60). Bunlardan Sümbül'ün "Hanımağa" rolü, 'erdemli kadın'a aittir. Seymen'in âşık olduğu Bahar karakteri ise, 'dürtülerine cevap verecek kadın' sınıfına girmektedir. Görünüşte bu doğasını reddederek bireyselleşmiş olmasına rağmen, onun doğulu bir erkeğe olan zaafı, bu doğasına yenik düşmesidir. "Bir bakıma Seymen'in doğulu oluşu, arzu edilen bir şeydir" (Akmerdem, 2005: 122). 1980 sonrası ekonomik krizlerin kadına sunduğu işgücüne katılım, onun yazılı kültür seviyesinde bireyselleşmesine yeterince katkıda bulunmamış ve düşürdüğü çelişik durum, sinema filmlerine de yansımıştır (Sayın, 2005: 108). "Adı Vasfiye, Dul Bir Kadın, Kadının Adı Yok, Mine, Gülüsan, Asılacak Kadın, Dilan, Halkalı Köle, Aahh Belinda, Kaşık Düşmanı, Üç Halka 25, Berdel, Gramafon, Avrat, Benim Sinemalarım, Yılanı Öldürseler, Bir Kadının Anatomisi, İki Kadın, Düş Gezginleri bu dönemde yapılan ve kadını anlatan filmlerdir" (Sayın, 2005: 109). Dizimizde, böylece bu dizide de Türk Sineması etkilerini görmekteyiz.

Dizi, adeta sözlü kültür – feodal düzen temsili görünmekle birlikte, dizideki karakterlerin hepsi, (Seymen Ağa dâhil) yüksekokul mezunudur. Dizi, gerçekçi olmayan, realiteye de uymayan bir sözlü kültür temsili olarak tipik bir görsel kültür ürünüdür. "Tül elbiseler içinde" kadınlar, "ağalar jet-skilerden inmiyor", "yakışıklı aşiret gençleri, güzel kumalar, hanımağalar, konaklar, Amerika'da okumalar, folklorik giysiler ve silahlar" bu duruma örnek olarak verilebilir (Çobankent, 2002: 4). Kırsala bakış, yazılı kültürde ve görsel kültürde farklılık göstermiştir. Böylelikle 'postmodern ağalar' doğmuş ve dizi senaristleri zengin olmuş, köy romancıları yoksul kalmıştır (Hızlan, 2003: 2). Asmalı Konak dizisi, kırsal ve kentseli yeniden kurgularken, bu yönüyle görsel kültürün postmodern bakışa sahip olduğu tespitimizi doğrulamaktadır.

İncelediğimiz dizilerde sözlü epik anlatıma dair unsurları açıkça kullanan dizi Kurtlar Vadisidir. Dizinin jeneriğinde şaman kültürüne atıfta bulunularak ard arda dolunay, bulutlar, uçan bir karga ve bir nişan işareti, davul sesleri eşliğinde gösterilmektedir. Sözlü kültür, kalıpsal söylemler ve "ritüelleşmiş sözlerden" (Ong, 2003: 18) oluşmuştur. Diyalogların arasına "Sırlara güvenmem, sırlar aldatır, iki kişinin bildiği sır değildir" (Sınav, Kurtlar Vadisi, 1. Sezon). "Değişmez kural: en çok sevenler, en iyi ölür" (Sınav, Kurtlar Vadisi, 2. Sezon). "Her şeyin sonunu düşünen, kahraman olamaz" (Sınav, Kurtlar Vadisi, 3. Sezon) gibi sürekli derin anlamlar içeren ve kalıplaşmış yargılar bildiren cümleler sokulmuştur. Bu cümleler, dizinin akılda kalmasını ve popülerliğini artırmıştır. "Mafya dizisi" tanımlamasını bir alt tür olarak incelediğimizde, bu türde, sözlü kültüre ait 'masalsı kahraman'ların, yazılı kültüre ait 'polisiye roman' kurgusu içinde işlendiğini görüyoruz. Bu masalsı kahramanları Vladimir Propp: "Saldırgan, Bağışçı, Yardımcı, Prenses, Gönderen, Kahraman ve Düzmece Kahraman olmak üzere '7' kişilik" olarak işlevlerine göre isimlendirmiştir (Tunalı, 2006: 105) İncelediğimiz dizide, tüm bu işlevler sırası ile yerine getirilmektedir. "Masalsı anlatılarda, 'tek

boyutlu' karakterler vardır, 'Olay örgüsü içinde kişiler, anlatı içinde kendilerine yüklenen işlevlerin dışına çıkmazlar' (Koçak, 2003: 144). Ali Candan, muhafazakâr bir ailede yetişmiş bir evlatlıktır. Gizli görevi gereği, kendi geçmişindeki kimliğini bırakıp yeni bir kimlik edinmek zorundadır. Bu durum, kırsaldan kente göç edenlerin, Polat karakteriyle özdeşleşmesini kolaylaştırmaktadır. "Serial mantığı ile çekilen yerli dizilerin toplumsal koşulları, İstanbul'a yoğun göçten etkilenmiştir. Köyden kente göç edenler okuma yazmayı gerekli olduğu için öğrenmişler ama şehrin kültüründen faydalanmak için kullanmamışlardır" (Erol, 2007: 241). Liseli gençler üzerinde mafya dizilerinin etkisi konusunda İstanbul Valiliği tarafından yaptırılmış araştırmada "kent gençliği 'kentsel göçmen' olarak ve kent merkezi gençliği de 'kentsel yerleşik' olarak isimlendirilmiştir. Kentsel göçmenlerin halen 'kentlileşme' süreci içerisinde oldukları, buna karşın, kentsel yerleşiklerin 'kentsel niteliklere' sahip oldukları bir sayılı olarak kabul edilmiştir" (Tüfekçioğlu ve Saçan, 2003: 3). Polat Alemdar'ın dizinin ilk bölümlerde yaşadığı çelişik duygular, izleyici kitlesinin büyük çoğunluğunu kendine bağlamıştır.

Dizinin özellikle liseli genç yaş grubunu olumsuz olarak etkilemesinin nedeni onların 'kentsel yerleşik' olmalarından çok, dizideki sözlü kültür taklidi 'meydan okumalar'ın bu yaş grubundaki 'meydan okuma ihtiyacı'yla sağlıklı bir şekilde örtüşmesidir. Madde bağımlılığı, suç ve şiddet konularında risk grubu sayılan bu yaş grubunda, gençlerin zihinsel, davranışsal ve sosyal gelişimleri için sağlıklı meydan okuma alanlarına ihtiyaçları vardır (Kipke, 1999).

Elif'in iyi niyetli bir şekilde haklarını avukat olarak savunması ise yeterli olmamış, bu sırada yazılı kültür temsili hukuk, yetersizlikle suçlanmıştır. "Senin o kanun kanun diye yırttığın şey, sizler gittikten sonra gelecekse, hiç gelmesin, daha iyi" (Sınav, Kurtlar Vadisi, 2. Sezon). Dizide, bu kent ortamı her fırsatta yansıtılmıştır. Çekilen sahnelerin boğaz manzaralı olmasına gayret edilmiş, Çakır, yalnız kaldıkça İstanbul şehriyle konuşmuştur. "İstanbul'la ben arada bir dertleşiriz öyle" (Sınav, Kurtlar Vadisi, 3. Sezon).

Beş dizide de başrol karakterlerinin erkek olması ve eğitilmiş kadınların, iyi niyetli olsalar da ya sorun çıkartan ya da çözüm sunamayan rollerde olmaları, görsel kültürdeki ataerki tespitini doğrulamaktadır. Kurtlar Vadisi dizisinde ve Asmalı Konak dizilerinde eğitilmiş kadınlar sorun kaynağıdır. Hatırla Sevgili dizisi ideolojik çatışmaların sonuçları üzerine olmasına rağmen bütün sorunlar aşk ilişkileri üzerinden çıkmaktadır. İncelenen dizilerde, yazılı temele oturan modern kent kültürü, içerik olarak değil sorun kaynağı ya da şekilsel bir kurallar bütünü olarak temsil edilmektedir.

Televizyon dizilerinde işlenen milliyetçilik "sonraları devlet kontrolünden nispeten uzak olan alanların popüler kültür aracılığıyla yeniden üretimine siyasal alandan daha kayda değer katkılar yaptığı bir milliyetçiliktir. Bahsedilen 80 öncesi dönemin sineması da bu 'yeni milliyetçiliğin' oluşumunda etkili olmuştur. Bu gibi filmlerde, milliyetçilikle bağlantılı olan bir başka olgu da modernleşme/Batılılaşma tartışmalarının geçirdiği dönüşümdür. Böylece bir dönem, modernleşme/Batılılaşma sorunsalı yalnızca Türk aydınının değil, genel olarak toplumun kimlik arayışına dönüştü (Güney, 10: 219-215). Bu sırada, muhafazakâr ataerki yapıyı temsil eden 'delikanlılık' söylemi de popüler medya tarafından desteklendi. "Modernliğin yerel özgüllüklerinin bir uzantısı olarak delikanlılık kimliğinin inşası aynı zamanda zihniyetler tarihinin kültürel sonuçlarından biridir" (Güney, 10: 124). "Yabancı' bir gösteren olarak inşa edilen delikanlılık sadece bir erkeklik ifadesi değildir, kültürel kodları anlamada bir sosyo-kültürel kimlik olarak anlaşılabilir (Işık, 4: 122). Bu delikanlıda temsil edilen "popüler milliyetçi söyleme hâkim olan hoyratlık edebiyatı egemendir" (Güney, 10: 217). "Zaman zaman delikanlı için Batılı ve modern, 'yavşak' ve 'şerefsiz' olarak nitelendirilebilirken" (Işık, 4: 310), "hayırseverlik ve merhamet gibi insani değerler, 'bize özgü' geleneksel değerler olarak seyirciye sunulur ve bu değerler Batı akılcılığına ve faydacılığına ders verir" (Güney, 10: 219). Dizimizde, sınıf atlamasıyla Yunan komşular edinen İhsan Yıldırım, bahsedilen filmlerdeki 'delikanlı' tipinin bir uzantısı olarak, hem hayırsever ve merhametli, aynı anda kaba ve hoyrat (yâr saçların lüle lüle Yorgo sana güle güle repliğinde olduğu gibi) aynı zamanda da muhafazakâr ve kadınına değer veren bir karakterdir.

Siyasî görüşlerinin farklılıkları sebebiyle araları açılmış iki eski dost olan Rıza ve Şevket'in çocuklarının yaşadıkları aşk ve aşklarının ilgili dönemin siyasî gelişmelerinden nasıl etkilendiğini konu alan Hatırla Sevgili adlı dizinin, yazılı kültüre ait bir konuyu, içine bir aşk hikâyesi katarak ele aldığını görmekteyiz.

Dizide, sol kesim ağırlıklı olarak yazılı kültüre yakın, sağ kesim de sözlü geleneğe yakın temsil edilmiştir. Buna bir örnek olarak bir sağcı karakter olan Yaşar (Umut Kurt)'ın dizide tanınmasıyla birlikte "Düğün Şarkıcısı" adında bir dizide ezilen bir kırsal kesim insanını canlandırmasını verebiliriz. Sol kesim temsil edilirken dizinin genel müziklerinden farklı olarak sözsüz, klasik batı müziği çalınmaktadır.

Dizinin yayına girmesiyle tartışılan konular, dizideki karakterlerin giyim kuşamının, bahsedilen döneme uygunluğu olmuştur. Dizinin müzikleri sıkça duyulmakta, geçmiş dönemde yaşanan duygusal ilişkiler gündeme gelmektedir. Dizinin takipçileri bu tür konuların paylaşıldığı bir internet sayfası açmıştır (<http://www.hatirlasevgili.biz/>). Dizinin popülerleşmesi, konu edilen dönem hakkında kitapların satışlarına yansımış ve süreli yayınlara konu olmuştur.

Televizyon etkisinde gelişen görsel kültürün tüm etkilerini okuryazar kitle üzerinde de görmekteyiz. Çünkü görsellik, okur yazar olan olmayan her yaştan ve her kesimden insanlara hitap etmektedir. Sözlü ve yazılı ifadeler bilinçli bireylere hitap ederken görsel kültür doğrudan bilinçdışına hitap etmektedir. Dolayısıyla bu süreç yazılı yayınlarda işlenen temalarda olduğu gibi şekilsel olarak da izlenmektedir. Kişilik gelişimi ile sözlü ve yazılı kültürün birlikteliği göz önüne alınırsa bilinçli bireyler olmaya yönelik medya okuryazarlığı ve bu alanda multidisipliner çalışmaların yapılması toplumun geleceği için faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

Adorno, T. W. (2007). *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi*. İletişim Yayınları.

Akmerdem, Z. F. (2005). *Between Desire and Truth: The Narrative Resolution of Modern-Traditional Dichotomy in Asmalı Konak*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Algül, H. (Yöneten). (2004). *Avrupa Yakası (1. Sezon)* [Dizi Film].

Ali, S. (2008). *Kürk Mantolu Madonna*. Yapı Kredi Yayınları.

Arslan, U. T. (2005). *Bu Kâbuslar Neden Cemil? Yeşilçam'da Erkeklik ve Mazlumluk*. Metis Yayınları.

Aziz, A. (1982). *Toplumsallaşma ve Kitleleşme İletişim*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi ve Basım-Yayın Yüksek Okulu Basımevi.

Bayat, F. (2006). *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*. Ötüken Neşriyat.

Boratav, P. N. (2006). *Nasreddin Hoca*. Kırmızı Yayınları.

Burton, G. (1995). *Görünenden Fazlası: Medya Analizlerine Giriş*. Alan Yayıncılık.

Çetin, Z. (1993). *Ergil Kültür Ortamında Televizyon Dizileri ve Kadın*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Çoban, B. (2006). *Kadife Karanlık 2*. Su Yayınları.

Çobankent, Y. (2002, Ekim 19). Tüm Kanallarda Dizisi Var Ama Bu Hangi Güneydoğu? *Hürriyet Cumartesi*, s. 4.

DİE. (1996). *Türkiye Nüfusu 1023-1994 Demografi Yapısı ve Gelişimi 21. Yüzyıl Ortasına Kadar Projeksiyonlar*. DİE Yay. No: 1839.

Dilde Özgürlükçüler Dil Zaptiyelerine Karşı. (2004, 11 12). *Hürriyet Gazetesi Kelebek Eki*, s. 100.
Ekranlarda ATV Rüzgârı Esiyor. (2002, Ocak 22). Sabah Arşiv:
<http://arsiv.sabah.com.tr/2002/01/22/o22.html> adresinden alındı

Erol, G. (2007). *Medya Üzerine Çalışmalar*. Beta Basım Yayın.

Groombridge, B. (1976). *Televizyon ve Toplum*. İstanbul Reklam Yayınları.

Güney, A. (10, Kasım, Aralık, Ocak). Resmi Milliyetçilikten Popüler Milliyetçiliğe Geçiş: 1960 Sonrası Türk Sineması Üzerine Siyasal Bir Deneme. *Doğu Batı Üç Aylık Düşünce Dergisi*, s. 209-215.

Hançerlioğlu, O. (1973). *Felsefe Sözlüğü*. Remzi Kitabevi.

Hatırnaz, B. (2007). *Reyting Gerçeği, Televizyon İzleme Ölçümleri ve Program Planlaması*. Nobel Yayınları.

Hayati Tüfekçioğlu, A. Serdar Saçan. (2003). *Mafya Dizilerinin Gençlik Üzerindeki Etkisi*. İstanbul Valiliği İstanbul Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlar Şube Müdürlüğü.

Hızlan, D. (2003, Ocak 29). Köy Romancıları Yoksul Kaldı, Dizi Senaristleri Zengin Oldu. *Hürriyet Gazetesi*, s. 2.

İlhan, A. (2004). *Hangi Seks? İş Bankası Kültür Yayınları*.

İlhan, A. (2004). *Yanlış Kadınlar, Yanlış Erkekler*. İş Bankası Kültür Yayınları.

Işık, N. E. (4, Mayıs Haziran Temmuz). Kültürel Bir Kimlik Olarak Delikanlılığın Yükselişi. *Doğu Batı Üç Aylık Düşünce Dergisi*.

(2003). *İzleyici Ölçümleri, Yuvarlak Masa Toplantısı*. Başbakanlık Basımevi. 6 24, 2003 tarihinde alındı

Jon Stratton, Ien Ang. (2006). Spectacular Exploding Family. *Media Studies - A Reader* (s. 611). içinde New York University Press.

Kipke, M. D. (Dü.). (1999). Adolescent Development and the Biology of Puberty: Summary of a Workshop on New Research. *National Research Council (US) and Institute of Medicine (US) Forum on Adolescence*. National Academies Press.

Koçak, O. K. (2003). *Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Anlatı Geleneği ve Popüler Bir mit Olarak Polisiye Roman*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Köse, H. (2006). *Medyatik Parodigma*. Yirmidört Yayınevi.

- Küçük, M. (2005). *Medya, İktidar, İdeoloji*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Manfred Buhr, Alfred Kosing. (1999). *Bilimsel Felsefe Sözlüğü*. Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Metin Sözen, Uğur Tanyeli. (2007). *Sanat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*. Remzi Kitabevi.
- Ong, W. J. (2003). *Sözlü ve Yazılı Kültür*. Metis Yayınları.
- Oskay, Ü. (1999). *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım*. Yapı Kredi Yayınları.
- Sanders, B. (1999). *Öküzün A'sı*. Ayrıntı Yayınları.
- Sartori, G. (2006). *Görmenin İktidarı*. Karakutu Yayınları.
- Sayın, A. (2005). *Türk Sinemasında Edebiyat Uyarlamaları ve Bu Uyarlamaların Toplumsal Yapıyla Etkileşimi*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sennett, R. (1996). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. Ayrıntı Yayınları.
- Sınav, O. (Yöneten). (1. Sezon). *Kurtlar Vadisi* [Dizi Film].
- Sınav, O. (Yöneten). (2. Sezon). *Kurtlar Vadisi* [Dizi Film].
- Sınav, O. (Yöneten). (3. Sezon). *Kurtlar Vadisi* [Dizi Film].
- Taşkıran, N. Ö. (2007). *Zihinlerimize Düşen bir Kadın İmgesi Aliye Bir Televizyon Dizisi Çözümlemesi*. Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Tunalı, D. (2006). *Batıdan Doğuya Hollywood'dan Yeşilçam'a Melodram*. Turmaks Yayıncılık.
- Türkoğlu, N. (2004). *İletişim Bilimlerinden Kültürel Çalışmalara Toplumsal İletişim, Tanımlar, Kavramlar, Tartışmalar*. Babil Yayınları.
- Ulaş, S. E. (2002). *Felsefe Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Zıllıoğlu, M. (1996). *İletişim Nedir?* Cem Yayınevi.
- (kaptanevren@hotmail.com), E. B. (2007, 12 25). Talep Üzerine Hazırlanan Çok Satanlar Listesi. (B. A. (baktas@radikal.com.tr), Röportaj Yapan) 12 25, 2007 tarihinde alındı (kaptanevren@hotmail.com), E. B. (2008, 1 2). Çok İzlenenler. (T. G. (teoman.gurmen@agbnielsen.net), Röportaj Yapan)
- Türkiye Yayıncılar Birliği. (25 Aralık 2007).
<http://www.turkyaybir.org.tr/index.asp?sayfa=yayincilar&dil=tr&kategori=1&altkategori=3>

SURİYELİ MÜLTECİ HABERLERİNİN MEDYADA YANSITILMASI İLE İLGİLİ BİR ALGI ANALİZİ: ESKİŞEHİR – İSTANBUL KARŞILAŞTIRMASI

Feyza DALAYLI
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye
feyza.dalayli@comu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-2193-8236>

<i>Atf</i>	Dalaylı, F. (2023). Suriyeli Mülteci Haberlerinin Medyada Yansıtılması ile İlgili Bir Algı Analizi: Eskişehir – İstanbul Karşılaştırması. Journal of Communication Science Researches, 3 (2), 108-125.
------------	--

ÖZ

Suriye'deki iç savaş bütün dünya ülkelerini etkilemiş olsa bile, sınır komşusu Türkiye en fazla etkilenerek çok sayıda Sureli mülteciyi misafir etmek durumunda kalmıştır. Mülteci konusu hem Türk hem de dünya medyasında yer almış ve yer almaya da devam etmektedir. Medyada çıkan haberler arasında duygusal anlam içerdiğinden mülteci çocuk haberlerinin etkisinin daha fazla olduğu düşünülmektedir. Özellikle çocuk haberlerindeki kullanılan fotoğraflar insanların duygularını olumlu/olumsuz düzeyde etkileyebilmektedir. Bu çalışmada İstanbul ve Eskişehir'de okuyan iletişim fakültesi öğrencilerinin Suriyeli mültecilerle ilgili yapılan haberlere yönelik algılarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada Anadolu ve İstanbul Üniversitelerinde okuyan 16'şar iletişim fakültesi öğrencisiyle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Çalışmanın sonuçları içerik analizi yardımıyla tablo haline getirildikten sonra Stuart Hall ve Van Dijk söylem çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Görüşmecilere gösterilen iki mülteci çocuk fotoğrafının analiziyle Roland Barthes'ın göstergebilim kuramına göre yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda İletişim eğitim almalarına rağmen İletişim Fakültesi öğrencilerinin bile medyanın manipülatif yapısında olumsuz etkilenebildiği saptanmıştır. Bir diğer bulgu ise medyada çok fazla paylaşılan mülteci çocuk fotoğraflarının duygu ve düşüncelerin değişiminde önemli etkisi olduğudur.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Mülteci, İletişim Fakültesi, Medya, Söylem Analizi, Göstergebilim.

A PERCEPTION ANALYSIS OF THE REFLECTION OF SYRIAN REFUGEE NEWS IN THE MEDIA: A COMPARISON OF ESKİŞEHİR - İSTANBUL

ABSTRACT

Even though the civil war in Syria affected all the countries of the world, its border neighbor Turkey was the most affected and had to host many Syrian refugees. The refugee issue has been covered in both Turkish and world media and continues to take place. It is thought that the effect of refugee children's news is more because it contains emotional meaning among the news in the media. Especially the photographs used in children's news can affect people's emotions positively / negatively. In this study, it is aimed to analyze the perceptions of communication faculty students studying in Istanbul and Eskişehir about the news about Syrian refugees. In the study, in-depth interviews were conducted with 16 communication faculty students studying at Anadolu and Istanbul Universities. After the results of the study were tabulated with help of content analysis, Stuart Hall and Van Dijk analyzed with method of discourse analysis. The analysis of the photographs of two refugee children shown to the interviewees

was made according to the semiotic theory of Roland Barthes. As a result of the study, it was determined that even the students of the Faculty of Communication could be adversely affected by the manipulative structure of the media, despite receiving communication education. Another finding is that the photographs of refugee children, which are widely shared in the media, have a significant effect on the change of feelings and thoughts.

Keywords: Syria, Refugee, Faculty of Communication, Media, Discourse Analysis, Semiotics.

GİRİŞ

Yakın tarihte Ortadoğu’da ortaya çıkan ve Arap Baharı olarak isimlendirilen halk hareketlerinin en hararetli örneği 2011 yılında Suriye’de yaşanmıştır. Zamanla ilerleyen ve artık bir iç savaş şeklini alan hareket yüzünden, sürekli artan sayıda Suriyeli ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Uluslararası platformda ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan Suriyeliler için kalıcı bir çözüm bulunamadığı ya da bu konuya karşı isteksiz yaklaşıldığı için bu sorun gün geçtikçe büyümüştür. Suriyeliler yalnızca Türkiye başta olmak üzere, Lübnan, Ürdün gibi komşu ülkelere sığınabilmişlerdir. Suriyeliler bu ülkelere sığındıktan sonra da bu defa sorun ev sahibi olan ülkelere başlamıştır. Suriyelilere yönelik dışlayıcı ve olumsuz algılar gün geçtikçe toplumda yayılmaya başlamıştır. Burada da en önemli rolü üstlenen dördüncü kuvvet olan medya olmuştur.

Her alanda olduğu gibi medya alanında da hızlı bir şekilde gelişen teknoloji insanlığın en korkunç anlarına tanıklık etmemizi sağlamaktadır. Bunun ilk örneği Körfez Savaşı’nda yaşanmıştır. Medya o güne kadar hiç yapılmamış bir şekilde, tüm toplumların birinci dereceden savaş görüntüleriyle savaşa tanıklık etmesine ortam oluşturmuştur. Medya için Körfez Savaşı’nın bir milat olmasının ardından, günümüzde artık medya bizi göstermiş olduğu görüntülerle tıpkı savaşın içindeymişiz gibi hissettirmektedir. Özellikle savaş mağduru kadınlar ve çocuklar medyada oldukça fazla yer bulmaktadır. Bu görüntüler ile medya toplum üzerinde ciddi bir algı yönetimi oluşturmaktadır.

Körfez Savaşı’nın sonrasında, medya Suriye’de ortaya çıkan savaş sonrasında yapmış olduğu haberlerle de tartışılıp konuşulmaya devam ediyor. Resmi verilere göre, 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş sonrasında ortalama 5 milyon Suriyelinin ülkelerinden göç etmek zorunda kalmasının ardından dünya medya aracılığıyla çok büyük bir drama şahit olmaktadır (UNHCR, 2014; Shanto, 2010). Resmi makamlardan alınan son verilere göre Türkiye’de Aralık 2016 tarihinde ortalama 2,7 milyon Suriyeli sığınmacı bulunduğu bildirilmiştir (UNHCR, 2016). Bugün ise kesin sayı bilinmemekle beraber bu rakamın yükseldiği tahmin edilmektedir Dünyada diğer ülkelerle kıyaslandığında bu mülteci sayısı ile Türkiye en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkedir. Suriyelilerin bazılarının Akdeniz ve Ege Denizi üzerinden oldukça tehlikeli bir yolculuğu göze alıp Avrupa’ya geçmek istemesiyle, uluslararası platformda da Suriyeliler oldukça geniş yer almaktadır. Bu şekilde hem Türk basınında hem de uluslararası basında yer alan Suriyeli mülteciler konusu oldukça önemli ve incelenmesi gereken bir konudur. Çünkü Suriyeli mültecilerin medyada temsillerinin toplumun algısında oldukça önemli değişikliklere sebep olduğu düşünülmektedir.

Genel olarak medyanın Suriyeli mültecilere bakış açısıyla ilgili yapılan haberlerin yanı sıra, mülteci haberleri arasında en çok dikkat çeken çocuklarla ilgili yapılan haberlerdir. Medyanın bu haberlerle üreteceği temsiller ve bu temsiller sonrasında toplumda oluşabilecek kalıcı ya da düzeltilmesi zor önyargılar bu haberleri çok daha önemli hale getirmektedir. Medyanın çocuk haklarını bilmemesi / önemsememesi ve medyanın haber üretim pratikleri sebebiyle çocukların medyada yansıtılması sorunlu bir konudur. Medyanın bu sorunlu ilişkisi yalnızca çocuklarla da sınırlı değildir. Genel olarak medyada mültecilerin yansıtılması toplumdaki algı biçimleri üzerine çeşitli etkilerde bulunabilmektedir. Bu çalışmanın yapılma amacı, Türkiye’de ki İstanbul’da İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi ve Eskişehir’de ki Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin Suriyeli mültecilerin medyada yansıyan haberleri ile ilgili olan görüşlerinin karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmesidir. Bu analiz sonucunda medya eğitimi alan İletişim Fakülteleri öğrencilerinin medyaya yönelik farkındalık eğilimlerinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın problemi iki farklı şehirde bulunan İletişim Fakültesi

öğrencilerinin medyada yer alan mülteci haberleriyle ilgili, medyanın yapmış olduğu algı oyunlarının farkında olup olmadıklarının araştırılmasıdır. Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

LİTERATÜR TARAMASI

Dünya üzerinde yaşanan savaşlar nedeniyle pek çok kişi göçmen ya da mülteci olmak zorunda kalmaktadır. Bu durum diğer ülkeleri özellikle de savaş ülkelerinin komşularını mülteci durumuyla baş başa bırakmaktadır. Devletler arası diyaloglar ile çözülmesi gereken mülteci sorunu çok zor durumların oluşmasını neden olmaktadır. Tarihte pek çok defa yaşanan mültecilik, sürgün edilme ya da göçmenlik kuramcılarının bile dikkatini çekmiştir. Özellikle Edward Said konuyla ilgili ciddi saptamalarda bulunmaktadır. Genel olarak bu kişilerin ülkelerinden uzakta yabancı damgası yiyerek normal dışı bir yaşamları olduğunun altını çizmiştir. Aynı zamanda Said'e göre mülteci kelimesi başlı başına uluslararası bir sorun olup medyada da manipülatif şekilde ele alınmaktadır (Said, 2002).

İnsanlık tarihinde günümüze kadar Suriyeliler gibi çok sayıda mülteci vatanlarını terk etmek zorunda kalıp çeşitli ülkelere gitmek zorunda kalmıştır. Örneğin, Current, soğuk savaşın ardından Küba'dan ABD'ye göç edenler içinde medyada temsillerinde bu göçmenlerin Amerikan normlarına uyduğundan bahsetmektedir (Current, 2008). Ayrıca, göçmenlerin özellikle ekonomik anlamda ABD toplumuna sağladıkları kazanımlarla ilgili yapılan bilimsel çalışmalarla, medyanın bu göç meselesini bir tehdit olarak yansıtmada arasında bir çelişki olduğu göze çarpmaktadır (Fryberg, 2012). Göçmenlerle ilgili oluşan bu belirsizlik ve tutarsızlığın, toplumu ne kadar önemli ölçüde etkilediği ve mevcut tedirginlik ve korkuları arttırdığı ortaya çıkmaktadır. Hemen hemen aynı şekilde, Glasgow Medya Çalışmaları Grubu'ndan Greg Philo ve Liza Beattie isimli araştırmacılar göçmenlerin medyadaki haberleri nasıl algıladıkları ile ilgili bir çalışma yapmışlardır. Bunun sonucunda göç sürecinin toplum içinde olumsuz bir süreç olarak algılandığı ortaya çıkmıştır (Philo ve Beattie, 1999). Van Dijk' de yapmış olduğu çalışmada Avrupa'da yaşaya göçmenler hakkındaki ırkçı söylemleri besleyen dört başlıktan bahsetmektedir: *Onlar farklıdır, Uyum sağlamazlar, Olumsuz eylemlerde yer alırlar ve Sosyal-ekonomik menfaatlerimizi tehdit ederler* (Dijk, 1987).

Bütün bu örneklerin ardından günümüze geri dönüp Suriyeli göçmen sorununu ele alacak olursak; öncelikle Birleşmiş Milletler Yüksek Komiseri Antonio Guterres'in *Telegraph* gazetesine verdiği bir demeçle başlamak faydalı olacaktır. "*Yaklaşık 20 yıl önceki Ruanda soykırımından bu yana bu kadar korkutucu seviyede artan bir mülteci akımıyla karşılaşmadık*"; ifadesiyle durumun ne kadar ciddi olduğunu belirtmektedir. Buna karşılık dünya toplumu Suriye'den akın akın dünyanın diğer ülkelerine gitmek zorunda kalan mülteciler için gerekenleri yerine getirmeyi başaramamıştır (Güçtürk, 2014).

Günümüzde çoğu kesimler tarafından Arap Baharı olarak anılan, 2010 yılında Tunus'ta başlayarak hızlı bir şekilde çevre Arap ülkelerine de yayılan toplumsal hareketler, Mart 2011'de Suriye'deki kitlesel gösterileri de tetikledi. Bunun ardından Suriye'deki mevcut rejimin sert müdahalesi yıllardır devam eden bir insanlık felaketine sebep oldu. Suriye İnsan Hakları Gözlem Örgütü'ne göre 2014 yılı aralık ayına kadar 300 bin civarında insan Suriye'deki iç savaş nedeniyle yaşamını yitirdi; 1,5 milyon civarında Suriyeli ise yaralandı. Bu bilançonun ardından Suriye'deki iç savaş kısa bir süre sonra bölgesel bir sorun haline aldı. Bunun bir sonucu olarak Toplamda 12 milyonu aşkın Suriyelinin, yani ülke nüfusunun neredeyse yarısının, çatışmalardan doğrudan etkilendiği bildirilmektedir. Bu sayının ortalama 7,6 milyonu Suriye içerisinde göç ederken, 3,2 milyon civarında Suriyeli de diğer ülkelere iltica etmiştir. Birleşmiş Milletler 'in yayımlanan son raporuna göre göre 1.622.839 Suriyeli Türkiye'ye, 1.169.350 Suriyeli Lübnan'a, 622.106 Suriyeli Ürdün'e ve 235.563 Suriyeli de Irak'a göç etmek zorunda kalmıştır (UNHCR, 2015).

Bütün bu oranlara baktığımızda Türkiye'nin bu göç hareketinden en çok etkilenen ülke olduğu ortaya çıkacaktır. Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların ihtiyaçlarına ve sorunlarına yönelik çalışmalar temel olarak Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) ve İl Özel İdareleri tarafından yürütülmektedir. AFAD Son resmi verilerine göre 5 Ekim 2015 itibariyle barınma merkezlerindeki

Suriyeli sayısı 257.531'dir. Ancak resmi rakamlara karşın, UNHCR raporuna göre Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilerin toplam sayısı 1,5 milyonu çoktan geçmiştir. Resmi sayının bile ne kadar yüksek olduğu göz önüne alındığında, Suriyeli mültecilerin bu derece yoğun olmasının Türkiye'de belirli problemlere sebep olacağı yadsınamaz bir gerçektir. Türkiye'nin "açık kapı" politikası uygulayarak kendisine sığınan tüm Suriyeli mültecileri kabul etmesi, sığınmacılara yapılan eğitim, sağlık ve insani yardımların tabi ki gelen mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamada oldukça büyük yardımı olmuştur. Fakat bunların yanında Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilerin çözülmesi gereken hala çok fazla sorunu bulunmaktadır. Bu sorunlardan ilki, hala belirli bir sonucu olmayan, Türkiye'de ki Suriyeli sığınmacıların hukuki statüsüdür. Suriyeli sığınmacılara ilk etapta insani boyut ön plana çıkarılarak *misafir* denilmiştir (Kılıç ve Üstün, 2014). Fakat *misafir* statüsünün herhangi bir hukuki yeri olmadığı için Ekim 2011 tarihinden itibaren İçişleri Bakanlığının 1994 Yönetmeliği'nin 10. maddesi uyarınca Suriyeli sığınmacılar *geçici koruma* statüsüne alınmıştır. Uluslararası dayanağı ise AB Konseyi'nin, Yugoslavya'dan AB'ye yapılan yoğun göçle başa çıkmak için kullandığı, 2001 yılındaki yönergesiyle alakalıdır (Avrupa Birliği Konseyi, 2014). Bahsi geçen geçişi korumanın üç temel esası bulunmaktadır;

- Açık sınır politikasıyla ülkenin topraklarına kabul edilme,
- Geri göndermenin önüne geçme,
- Gelen kişilerin acil ve temel gereksinimlerini karşılamaya yönelik önlemler almak.

Görüldüğü üzere Suriyeli sığınmacılar Türkiye için oldukça önemli bir yere sahip hale gelmişlerdir. Türkiye siyasi ve hukuki arenasında bu kadar fazla yer alan Suriyeli mülteciler tabi ki medya da oldukça geniş bir şekilde yer almaktadır.

Medya tarafından kullanılan dil ile ötekileştirilen ve hedef haline getirilen pek çok gruba karşı, toplumda ön yargı oluşturabilmektedir (İnceoğlu, 2012: 17). Medyanın bugünü ön yargı oluşturmak yerine farkındalık yaratmak için kullanması toplumsal açıdan çok daha faydalı bir konuma yerleşmesini sağlayacaktır. Ancak medyanın tutumu özellikle mültecilerle ilgili ayrımcılık, nefret temelli, toplumdaki mülteci düşmanlığını körükleyen, insan onuru ve haklarına karşı bir şekilde sahip (Erdoğan, 2015: 158) olduğundan toplumun pek çok kesiminde bu olumsuz duyguların yayılımı mümkün olabilmektedir.

Fairclough (2001: 54) medya söylemlerinin gizli bir güce sahip olduğunu ve bunu kullananların da haberleri şekillendirip topluma aktarırken bu gücü topluma yansıtıklarını belirtmiştir. Buna bağlı olarak tek başına metnin bir önemi yoktur. Medya haberlerde belli bir etkiyi oluşturmak için belli failer ve bunların kanıtlarını kullanmaktadır. Mültecileri ve haber medyasını konu alan pek çok araştırma yapılmıştır. Seydi (2014) tarafından yapılan bir araştırmaya göre Suriyeli mülteciler Türk eğitim sistemi için önemli bir yük konumunda görülmektedir. Buna göre eğitimde kalitenin düşüşü ve bu konuda çözümlenmesi gereken çok sayıda problemin olması haber medyasında yanlış bir şekilde çok fazla işlenmiştir. Çalışmaya göre toplumun bu konuda görüşleri etkilenmiş ve medya tarafından yönlendirilmiştir. Boztepe'nin (2017) gerçekleştirdiği farklı bir çalışmanın bulgularına göre ise, Suriyeli mültecilerin TV'de olumsuz temsil edilmesi sonucunda toplumda biz ve öteki ayrımı pekiştirilmiştir. Çalışmada medyanın Suriyeli mültecilerin Türkiye'de yasadışı bir konumda bulunduğu vurgulanması onlara karşı agresif bir bakış açısı oluşmasına neden olmuştur. Göker ve Kesin (2015) tarafından yapılmış bir araştırmada birbirinden farklı politik görüş ve perspektife sahip olan medyada Suriyeli mültecilerin temsili incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, söz konusu medya organlarının genel olarak mültecilerle ilgili "olumsuz ve kötümser" haber yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında bu haberlerin toplumun bakış açısı üzerinde önemli etkilerinin olduğu belirtilmiştir.

YÖNTEM

Mevcut çalışma İstanbul'da 16 Eskişehir'de 16 üniversite öğrencisiyle yapılacak olan derinlemesine mülakatın sonunda içerik analizi yapılarak sonuçlandırılmıştır. İstanbul'da ki 16 öğrenci İstanbul Üniversitesi'nden, Eskişehir'deki 16 öğrenci ise Anadolu Üniversitesi'nden seçilmiştir. Bu 16 öğrencinin her iki şehirde de 8'i kadın 8'i erkek olarak seçilmiştir. Bu öğrencilerle yapılacak olan

derinlemesine mülakatın sonunda, elde edilen veriler üzerinden içerik analizi yapılacaktır. İçerik analizinin amacı, metinle ya da görsel özellikler aracılığıyla bir grubun ya da olayın nasıl temsil edildiğini açıklamaktır (Bell, 2001). İçerik analizi, iletişimin açık / belirgin içeriğinin nesnel, sistematik ve nicel tanımlanmasına yönelik bir araştırma tekniğidir (Berelson 1952, 18'den aktaran Gökçe, 2006). İçerik analizi teknikleri arasında; sıklık analizi, kategori analizi, değerlendirici analiz, ilişki analizi ve diğer analizler bulunmaktadır. Bu çalışma da içerik analizinin; ilişki analizi ve değerlendirme analizi kısımları ön planda olarak kullanılacaktır.

Yapılan içerik analizinin ardından Stuart Hall ve van Dijk'e göre söylem analizi yapılarak veriler ayrıntılı olarak yorumlanmıştır.

Haberde kullanılan dil bir diğer ifadeyle söylemin yeniden yapılandırılma sürecinde Hall'a göre gerçekliğin temsili olay örgüsü ve olay örgüsüne özne olan kişiler vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Haberde kullanılan dil gerçeğin inşasında en etkili araç olarak kabul edilmektedir. Hall'a göre de benzer şekilde dil gerçeğin ifadesinde anlamın şekillenmesini sağlamaktadır. Gerçeklik ile dil arasındaki bağlantı anlamlandırılmayla ilişkilidir (Hall, 1999: 93). Aynı zamanda Hall oluşturulan anlamlarda toplumsal ilişkiler, yapılar, siyasal ve kültürel pratikler de mutlaka bulunmaktadır. Hatta bunların sayesinde anlam ve dil, anlamlandırma ve temsil halini almaktadır (Hall, 2002; 117). Hall medya için bu durumu değerlendirmiş ve medyanın içinde bulunduğu bölgenin/yörenin/hegemonik gücün mutlaka haber diline yansıtıldığını ortaya koymuştur (Hall, 2003). Bir başka ifadeyle medyada oluşturulan temsillerde anlam kodlamak çoğunlukla egemen ideolojik formasyondan bağımsız gerçekleşmez. Diğer yandan, Hall medyanın yalnızca haberi ürettiğini ancak anlamlandırma sürecinde haberin iletiildiği kitlenin de önemli bir etkisi olduğunu belirtmektedir. Hall'a göre bu kod açım süreci olup egemen, muhalif ve müzakereci şekilde gerçekleşir (Hall, 2003). Buna göre, medyanın ürettiği temsil ve söylem her zaman hedef kitle üzerinde aynı etkide bulunmayabilir. Önemli olan hedef kitlenin medya metinlerine maruz kaldığı esnadaki kod açım sürecidir. Bu nedenle bu çalışmada Hall'un görüşlerinden yararlanmak gerekli ve önemli görülmüştür.

Çalışmada analiz esnasında kullanılan bir diğer kuramcı olan Van Dijk (2003: 24) ideolojilerin belli grupların dinamiğinin etrafında oluştuğunu ifade etmiştir. Bu durum temsilin de söz konusu grupların algı ve bakış açılarının çevresinde oluşmasına neden olmaktadır. Van Dijk bu durumun toplumda biz ve öteki bilincinin oluşmasına neden olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla yaygın söylem belli bir ideolojik grubun etkisiyle oluşmaktadır. Van Dijk'ın görüşleri mülteciler açısından değerlendirildiğinde özellikle haber yapılırken onların da öteki ve yabancı statüsünden değerlendirilip toplumda belli bir konuma itildiğini söylemek mümkündür. Bilhassa haber metinlerindeki söylemler güç odakları lehinde üretildiği ve belirli çıkarlar doğrultusunda oluşturulduğu için Van Dijk'a göre alternatif bir okuma şekli olan eleştirel bakış açısıyla değerlendirilmelidir. Bu çalışmada da Van Dijk tarafından üretilmiş olan eleştirel söylem analizinden destek alınmasının nedeni budur. Aynı zamanda Van Dijk'ın mülteciler ile ilgili Batı medyasının da söylemlerini incelemesi araştırma kapsamında önemli görülmektedir. Van Dijk'a göre mülteci konulu haber söylemlerinin temelinde onların bir yük yani sığınmacı oldukları ülkelere ekonomik bir yük oldukları gerçeği bulunmaktadır. Van Dijk'a göre hâkim ideolojinin stratejisi kendisini olumlu gösterip ötekini olumsuz sunma üzerinedir (Van Dijk, 2003: 79-107).

Bütün bunların yanı sıra araştırmanın veri toplanması esnasında görüşmecilere son soruda konuyla ilgili 2 fotoğraf gösterilerek fotoğraflarla ilgili görüşleri alınmıştır. Bu fotoğraflara yapılan yorumlar ise Roland Barthes'ın görüşleri çerçevesinde analiz edilmiştir. Çünkü Barthes (1981: 102) fotoğrafın temsiline dışında her şeye benzeyebileceğini ifade etmiş olup fotoğrafların çok derin anlamlara gelebileceğini vurgulamıştır.

Barthes fotoğraf çözümlenmeleri yaparken Göstergibilim temelinden faydalanmıştır. Buna göre Barthes dil/söz, gösteren/gösterilen, dizge/dizim ve düz anlam/yan anlam incelemeleri yapmıştır (Barthes, 1977: 15-30). Barthes'a göre gösterilen nesne göstergeyi kullanan vasıtasıyla anlamlandırılır. Bu durumda görünen dışında daha derin anlamların aranması ve görülmesi mümkündür (Barthes, 1992: 23). Tanıdık

olduğu iki yolu seçen Barthes, fotoğrafı anlamlandırırken yine tecrübesine dayalı olarak bakılan ve bakan konumundan ele almıştır. Barthes fotoğrafın kazandığı varlığın aslında fotoğrafta yaşayanların yani öznenin ölüp nesneleşmesiyle mümkün olduğunu ifade etmektedir (Barthes, 1992: 27).

Araştırmanın bulgularına ulaşmak için kullanılacak ve görüşülecek olan kişilere yöneltilen sorular yapılandırılmış derinlemesine mülakat soruları aşağıdaki gibidir;

1. Mültecilerin Türkiye'ye gelişiyle Türkiye'de ne gibi değişiklikler gözlemlediniz?
2. Mültecilerin Türkiye'de bulunmasıyla ilgili genel görüşleriniz nelerdir?
3. Sizce medya mültecilerin haberlerini nasıl veriyor?
4. Medya'da yayınlanan haberler mültecilerle ilgili görüşlerinizi nasıl etkiledi?
5. Medya'da mültecilerin toplum için bir tehdit olarak gösterildiği söyleniyor, bu konudaki görüşleriniz nelerdir?
6. Medyanın mültecilerle ilgili haber yaparken, kaçak kelimesini kullanması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
7. Suriyeli mültecilerin sahip olacakları hukuki statü ve düzenlemelerle ilgili medyadaki haberleri nasıl değerlendiriyorsunuz?
8. Suriyeli mültecilerin ülkeyi olumsuz etkileyen bir olgu olarak görülmesiyle ilgili sizce medyanın bir katkısı var mıdır? Varsa bu nasıl bir katkıdır?
9. Son soruda da aşağıda yer alan iki fotoğraf gösterilerek, görüşülen öğrencilerin düşünceleri alınacaktır.

BULGULAR

Soru 1: Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, Eskişehir'de sınıf farkı olmaksızın (1.,2.,3.,4. sınıflar) özellikle erkeklerin mültecilerin gelişiyle işsizliğin artışıyla rahatsızlık duyduğu göze çarpmaktadır. Fakat İstanbul ile Eskişehir kıyaslandığında, İstanbul'da işsizliğin artışıyla yakınların sayısı Eskişehir'de olduğu kadar fazla değildir. İş imkânı ve fiziki büyüklük açısından İstanbul ve Eskişehir mukayese edildiğinde İstanbul'un çok daha fazla imkana sahip olması bu durumun nedeni olarak düşünülebilir. Bu durum İletişim Fakültesi öğrencilerinin medya haberlerinden etkilendiğinin bir göstergesi sayılabilir. Çünkü görüşmeciler medyadaki haberlerin etkisinde kalarak fikir yapılarını biçimlendirmektedir.

Bu durumun en büyük nedenlerinden biri olarak, İstanbul'da Eskişehir'e göre çok daha fazla mülteci olduğundan İstanbul'daki öğrencilerin artık mültecilerin varlığına alışmış olmaları gösterilebilir. İnsanlar birlikte yaşadıkları ve bire bir gözlemledikleri olaylara karşı daha empatik bir bakış açısı sergileyebilirler. Her ne kadar medyada mültecilerle ilgili olumsuz haberler yapılsa da gördükleri manzara farklı olduğunda kendi görüşlerini oluşturmaları çok daha kolay olmaktadır. Aynı zamanda bu öğrencilerin Eskişehir'dekilere göre medya okur yazarlığı konusunda daha eğitimli oldukları da söyleyebilir. Medyanın yönlendirmelerine karşılık kendi görüşlerini oluşturarak davranış geliştirme eğilimi göstermektedirler. Toplumsal kamplaşmanın da mültecilerden sonra arttığını düşünen görüşmeciler benzer şekilde İstanbul'daki mülteci sayısının daha fazla olması ve birlikte yaşam deneyimleri yüzünden böyle bir görüş geliştirmişlerdir. Diğer yandan bu ifadenin medyadan duyularak zihinlere yer ettiğinin düşünülmesi muhtemeldir.

Tablo 1: Eskişehir 1. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
1.SORU								
Yoksullaşma	x		x					
Nüfus Artışı	x	x						
Dilenci	x	x			x			
İşsizlik Artışı		x	x	x		x	x	
Ucuz İş Gücü		x		x				
Terör Artışı			x					
Hırsızlık			x					
Asayişin Bozulması			x					
Sokak Çocukları			x					
Kültürel Etkileşim Artışı			x	x				x

Tablo 2: İstanbul 1. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
1.SORU								
Nüfus Artışı	x							
Barınma ve Beslenme Sorunları	x							
Ucuz İş Gücü	x							
Dilenci		x						
Olumsuz Bakış Açısı		x						
Hırsızlık			x					
İşsizlik		x	x					
Mültecilerin Adaptasyonu					x	x		
Ulus Devlet Anlayışının Bozulması							x	
Toplumsal Kamplaşma			x			x	x	
Kaçak Mülteciler								x
Nefret Söylemi								x
Ayrımcılık								x

Soru 2: Bu soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, Eskişehir’de cinsiyet ve sınıf farkı gözetilmeksizin mültecilere karşı olumsuz bir bakış açısı ortaya çıkmıştır. Buna karşılık İstanbul’da yapılan görüşmeler sonrasında yalnızca 1 görüşmecinin mültecilere karşı olumsuz bakış açısına sahip olduğu saptanmıştır.

Aynı zamanda verilen yanıtlarda en fazla kullanılan ifadelere bakıldığında Eskişehir'deki öğrencilerin daha fazla olumsuz ifade kullanma eğiliminde olduğu dikkati çekmektedir. Buna karşılık İstanbul'daki görüşmeciler mülteci durumuna daha empatik bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Bu sonuçların pek çok nedeni olması muhtemeldir. Genel olarak, insan gerçek yaşamda mültecilerin durumunu bire bir gözlemlemediği zaman medyada gördüğü haberlerin daha fazla etkisinde kalabilir. İstanbul'da Eskişehir'e göre çok daha fazla mülteci yaşadığı için İstanbul'daki görüşmecilerin bu kişilerle ilgili daha olumlu görüşleri olması normal görünmektedir. Buna karşılık Eskişehir'deki öğrenciler durumu yalnızca duydukları ve medyadan edindikleri bilgiler vasıtasıyla değerlendirdiği için mültecilerle ilgili daha olumsuz görüşlere sahip olabilirler.

Tablo 3. Eskişehir 2. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
2.SORU								
Hırsızlık	x							
Asayişin Bozulması	x							
Mültecilere Olumlu Bakış Açısı			x				x	x
Mültecilere Olumsuz Bakış Açısı	x	x		x		x		x
Teolojik Müeyyide (Bakış Açısı)		x			x			
Vicdan		x			x			
Türk Yardımseverliği						x		

Tablo 3: İstanbul 2. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
2.SORU								
Mültecilerin Mecburiyeti	x							
Suriyeli Sorunu	x							
Mültecilere Olumlu Bakış Açısı						x	x	
Mültecilere Olumsuz Bakış Açısı		x						
Din Kardeşliği			x					
Kültür ve etkileşim					x			
Teolojik Müeyyide (Bakış Açısı)						x		
Vicdan				x				
Türk Yardımseverliği					x			

Açık Kapı Politikası									
Misafir						X			

Soru 3: Bu soruya karşılık Eskişehir’de ve İstanbul’da yapılan görüşmeler analiz edildiğinde, görüşmecilerin cinsiyet ve sınıf farkı gözetilmeksizin medyanın taraflı haber yaptığını ifade ettikleri ortaya çıkmıştır. Eskişehir ve İstanbul’da ki medyaya bakış açısına yönelik dikkat çeken ayırım ise İstanbul’da ki görüşmecilerin çoğunun *medyanın mülteciler aleyhine haber yapması* yönündeki görüşleridir. Bu yöndeki görüşü görüşmecilerden biri şu şekilde ifade etmiştir: “*Suriyeli* kimliğinin Türkiye sosyolojisine sağlıklı katılımının sağlanamaması ve toplumsal kutuplaşmanın malzemesi haline getirilmesine en büyük katkıyı medya sağladı. Mültecilere yönelik dışlayıcı söylemin yaygınlaştırılarak toplumsal bilince işlenmesi suçunu siyasi aktörlerden sonra medya işledi.” İletişim fakültesi öğrencilerinin bu tarz yanıtlar vermesi ve medyanın taraflı haber yaptığını ifade etmesi bu araştırma kapsamında beklenen sonuçlar arasındadır. Buna bağlı olarak görüşmeciler mültecilerin medyada kötü gösterildiğine inanarak mültecilere karşı olumlu bakış açısı geliştirmiş olabilirler. Diğer sorularla benzer şekilde Eskişehir’deki öğrencilerin yanıtları daha olumsuzken İstanbul’daki öğrencilerin mültecilere bakış açısı daha olumlu görünmektedir. Eskişehir’de hiçbir öğrenci din kapsamlı bir yanıt vermemişken İstanbul’daki öğrenciler toplumda da çok fazla konuşulan din kardeşliği kavramından bahsetmişlerdir. Bu durumun sosyolojik boyutunu da ortaya koyar niteliktedir.

Tablo 4: Eskişehir 3. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
3.SORU								
Taraflı Haber	x	x	x	x	x	x	x	x
Çıkar/Rant			x	x		x		
Tarafsız Haberler								
Gasp ve Dilenci Haberleri		x						
Mülteci Aleyhine Haberler	x	x						
Ajitasyon	x		x					
Medyanın Olumsuz Algı Oluşturması	x							x
Eksik Bilgi								x

Tablo 5: İstanbul 3. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
3.SORU								
Tarafli Haber	x	x		x	x	x		
Çıkar/Rant		x						
Tarafsız Haberler					x			
Mülteci Aleyhine Haberler	x		x		x	x	x	
Ajıtasyon	x						x	
Medyanın Olumsuz Algı Oluşturması					x		x	
Eksik Bilgi								
Medyanın Duyarsızlığı			x	x				
Medyada Kutuplaşma							x	x
Medyada Mültecilere Dışlayıcı Söylem								x

Soru 4: Eskişehir’de sınıf ve cinsiyet farkı olmaksızın bütün görüşmecilerin düşünceleri, medyanın mülteciler hakkında yapılan haberlerle vatandaşların görüşlerini kimi zaman olumsuz kimi zamanda olumlu etkilediği yönündedir. Buna karşılık, İstanbul’daki görüşmeciler, medyanın mültecilere yönelik yapmış olduğu haberlerin kendi görüşlerini etkilemediğini ifade etmişlerdir. Eskişehir’deki görüşmecilerden birinin ifadelerinden, medyanın kendisinin görüşlerini hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilediğini ve görüşmecinin kendi içinde konuyla ilgili çelişkiler yaşadığı anlaşılmaktadır. “Medya bazen yanlı düşüncelere sebep olabiliyor. Duyguları körükleyip, mültecilere kızmamızı sağlıyor. Medyada yayınlanan haberlerden sonra, mültecilere karşı tabi ki fikrimde değişmeler oldu. Diğer yandan, medya sayesinde empati yapmayı öğrendim çünkü mültecilerin başına gelenler bizim başımıza da gelebilirdi.” Buna karşılık İstanbul’da ki görüşmecilerden biri medyanın kendi görüşleri üzerinde etkisi olmadığını şu cümlelerle ifade ediyor: “Medyada yayınlanan haberlere itibar etmiyorum çünkü çevremde pek çok Suriyeli aile var ve büyük zorluklar içinde yaşamaya çalıştıklarını görüyorum. Açıkçası medyadaki bütün haberlere itibar etmemek gerektiğini düşünüyorum. Çünkü haberlerin çoğu "haber okutma-tık alma" maksadı ile yapılıyor. Bu sebeple haber akışlarından ziyade bölgeden haberler veren kişileri takip ediyorum”. Bu durum temelde her iki şehirde de iletişim eğitim verilmesine rağmen bireylerin kendi görüşlerini toplumsal dinamiklere bağlı olarak oluşturabildiğini de ortaya koyar niteliktedir. Özellikle Eskişehir’deki hiçbir görüşmeci “medyanın etkisi yok” ibaresini kullanmamıştır. Buna karşılık İstanbul’da medyanın etkisi olmadığını düşünen çok sayıda görüşmeci vardır. Bu aslında İstanbul’daki görüşmecilerin kendi görüşlerini medyadan bağımsız oluşturduklarını da ortaya koyma istekleriyle bağlantılı olabilir. Eskişehir ve İstanbul arasındaki bu görüş farklılığı çalışma kapsamında önemli görülmektedir. Söz konusu farklılığın öğrencilerin aldıkları eğitimle ilgisi olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 6. Eskişehir 4. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
4.SORU								
Medyanın Olumsuz Etkisi Var	x	x	x		x	x	x	x
Medyanın Etkisi Yok	x			x		x		x

Tablo 7: İstanbul 4. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
4.SORU								
Medyanın Olumlu Etkisi Var		x			x			
Medyanın Olumsuz Etkisi var	x		x					
Medyanın Etkisi Yok		x		x	x		x	x

Soru 5: Eskişehir ve İstanbul'daki görüşmeciler cinsiyet ve sınıf farkı olmaksızın çoğunlukla mültecilerin tehdit oluşturduğu yönünde cevaplar vermiştir. Yalnızca İstanbul'da 1. Sınıftaki kadın öğrenci mülteci sorunun sosyal bir sorun oluşturduğunu şu cümlelerle ifade etmiştir. "Bir tehditten ziyade sosyal bir sorun olarak algılanıp onların sorunlarına karşılıklı çözüm bulunması gerektiğini düşünüyorum". Görüldüğü üzere verilen bu yanıtlar medyanın bireylerin görüşlerini oluşturmadaki etkisini ortaya koyar niteliktedir. Bu soruya verilen yanıtlar iki şehir için tamamen birbirinin zıttı yönündedir. İstanbul'da hiçbir görüşmeci mültecileri tehdit olarak görmezken Eskişehir'dekilerin önemli bir kısmı tehdit şeklinde görmüştür. Buna karşılık yine Eskişehir'de pek çok öğrenci bu konuda karışıklık yaşadığı için hem tehdit hem de tehdit değil yanıtı da vermiştir. Dolayısıyla bu görüşlerin oluşmasında toplumsal dinamiklerin yanı sıra medyanın da etkisinin olduğu göz ardı edilemez bir gerçektir. Görüşmeciler iletişim ve medya eğitimi almalarına rağmen muhakeme konusunda karmaşa yaşamaktadır. İstanbul'daki görüşmecilerin mültecilerle ilgili yanıtlarının daha olumlu olmasının nedeninin gerçek yaşamda daha fazla mülteci tanımaları ile ilişkisi olabileceği düşünülmektedir. İstanbul metropol olduğu için Eskişehir'den çok daha fazla mülteci yaşamaktadır. Öğrencilerin medyanın aksine gerçek hayatta konuyla ilgili daha fazla tecrübe edilmeleri genel görüşleri üzerinde etkili olabilmektedir.

Tablo 8. Eskişehir 5. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
5.SORU								
Tehdit	x	x		x	x	x	x	x
Hem Tehdit hem değil	x	x	x	x		x		x

Tablo 9: İstanbul 5. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
5.SORU								
Tehdit Oluşturuyor		x	x	x		x		
Tehdit Oluşturmuyor								
Sosyal Sorun	x							

Soru 6: İstanbul'da ve Eskişehir'deki görüşmeciler yarı yarıya medyanın mültecilere kaçak demekte hem haklı hem de haksız olduğunu düşünmektedir. Bunun da en büyük nedeni ülkemize ve diğer ülkelere kaçak yollarla giren mültecilerin içinde buldukları durumdan dolayı kaçak olarak adlandırılmalarının yanlış bulunmamasıdır. Fakat medyanın mültecilere hakaret anlamında kaçak demesini görüşmeciler haksız bulmaktadır.

Eskişehir'de ki görüşmecilerden biri düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: “Kaçak denilince zaten bir ülkeye izinsiz girmiş oldukları anlamına gelmiyor mu? Bu mültecilerin kayıtları olmadığından ülkemize giren kişilerin de normal vatandaş mı terörist mi ayırt edilemediğinden bana göre kaçak kelimesi kullanılabilir. Bu kelime iki tarafa da çekilen bir kelimedir. Fakat benim için kaçak kelimesi mücadeleden kaçan ülkesi için savaşmayan anlamına geliyor.” Bu yanıtı göre saptırmadan doğrudan ifade edildiğinde mültecilere kaçak denmesi yanlış algılanmamaktadır. Ancak medyanın bu durumu saptırarak hakaret mahiyetinde kaçak kelimesini kullanması görüşmeciler tarafından genelde yanlış görülmektedir.

Buna karşılık İstanbul'daki görüşmecilerden biri ise, “Kaçak kavramı, bir ülkeye yasa dışı giriş yapan kişiler için kullanılan bir kelimedir ve haliyle ülkeye yasal yollardan giriş yapmamış kişiler için kullanılmasında bir sakınca görmüyorum. Çünkü ben pasaportum olmadan ve sınırdan geçmeden bir ülkeye girsem ister mülteci olayım ister olmayayım kaçak durumuna düşerim haliyle mülteciler de ülkemize gelirken bu duruma düşmektedir. Kaçak yasal olarak tanımlanmış bir tabirdir ve devletin izin verdiği yönettiği göç ve sığınma organizasyonlarının haricini kapsar. Medya bunun haricindekilere kaçak diyorsa haklı genel mültecilerin durumuna kaçak diyorsa algı yaratmaya çalışıyor olarak düşünürüm” diyerek görüşlerini ifade etmiştir. Görüldüğü üzere bu ifadeler Eskişehir'deki görüşlerle paralellik göstermektedir.

Tablo 10. Eskişehir 6. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
6.SORU								
Kaçak Denmesi Doğru	x			x		x		
Kaçak Denmesi Yanlış	x	x		x	x		x	x
Hem Doğru Hem Yanlış	x	x		x	x		x	x

Tablo 11: İstanbul 6. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
6.SORU								
Kaçak Diye Bahsediliyor	x	x	x	x	x	x	x	x
Kaçak Diye Bahsedilmiyor							x	
Kaçak Demekle Medya Haklı	x	x	x		x			
Kaçak Demekle Medya Haksız		x		x		x		x

Soru 7: Eskişehir'deki görüşmeciler mültecilere *vatandaşlık verilip, onların hukuki haklardan yararlanmasına* olumsuz bakarken İstanbul'daki görüşmeciler bu konunun medya tarafından saptırıldığını düşünmektedir.

Eskişehir'deki görüşmecilerden biri görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir: “Ülkemizde de çok fazla aç ve açıkta olan insan var. Tabi ki de mültecilere de yardım etmeliyiz, fakat bu kadar ayrıcalık tanınması bana doğru gelmiyor.” Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere Türkiye'nin öncelikle kendi vatandaşları arasındaki ihtiyaç sahiplerini gözetmesi daha doğru gelmektedir. Genel olarak Türkiye gelişmekte olan ve ekonomik refah seviyesi yüksek bir ülke konumunda değildir. Buna bağlı olarak ekonomik faktörlerin de görüşmecilerin mültecilerle ilgili görüşlerini etkilediğini söylemek mümkündür. Aynı zamanda medya tarafından mültecilere vatandaşlık verildiğinde sahip olacakları haklar ve buna karşılık Türk milletinin ekonomik açıdan yaşayacağı problemler ifade edildiğinde otomatik olarak bireylerin görüşleri olumsuz yönde şekillenmektedir.

Buna karşılık İstanbul'daki görüşmecilerden biri ise, medyanın durumu saptırıldığını şu şekilde ifade etmektedir: “Medyada çıkan bu yöndeki haberleri oldukça kışkırtıcı buluyorum zaten halk bu konuda hassasken bu yarayı kaşıyıp durmak oldukça anlamsız. Tabi ki bizim vatandaş olarak kendi ülkemizde belli haklardan yararlanacak olan mültecilerin nelere sahip olacağını bilmemiz de gerekli bu yüzden medya bunu abartmadığı sürece bu yönde haberler yapılması doğal ama abartıldığı görüşündeyim.” Bu soruya genel olarak iki şehirde yaşayan öğrenciler de “vatandaşlık verilsin” şeklinde yanıt vermemiştir. Ancak Eskişehir'dekilerin “vatandaşlık verilmesin” yönündeki ifadeleri daha baskındır. İstanbul'dakilerin yaşanan sorunun direkt olarak medya ile ilgili olduğu görüşündedir. Bu durum medyanın insanların görüşlerini oluşturmadaki etkisini ortaya koyar niteliktedir.

Tablo 12: Eskişehir 7. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
7.SORU								
Bilgim Yok							x	
Vatandaş Statüsü Kazanmalılar					x			
Vatandaşlık Verilmesin	x	x	x	x	x	x	x	x

Tablo 13: İstanbul 7. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
7.SORU								
Bilgi Yok	x							
Vatandaşlık Verilsin					x			
Vatandaşlık Verilmesin					x	x		
Medya Durumu Saptırıyor	x	x	x	x	x	x	x	x

Soru 8: Hem Eskişehir’de hem de İstanbul’da cinsiyet ve sınıf farklı olmaksızın her görüşmeci mültecilerin olumsuz bir olgu olarak görülmesinde medyanın etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu oldukça çarpıcı bir sonuçtur. Medya eğitimi alan öğrencilerin bu şekilde görüş geliştirmesinin konuya daha içerden bakabilmeleri ile ilgisi olduğu düşünülmektedir.

Eskişehir’deki görüşmecilerden biri, düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir: “Medya kesinlikle tarafsız değildir. Her medya kuruluşunun kendine göre benimsemiş olduğu bir görüş vardır ve her medya kuruluşu bu görüşleri destekleyici paylaşımlarda bulunuyor. Bu yüzden mülteciler hakkında yapılan olumsuz haberler de çok fazla kişinin fikri üzerinde etkili olmaktadır.” Buna bağlı olarak medyanın etkisinin mültecilerle ilgili görüşlerin şekillenmesinde bariz bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Buna karşılık İstanbul’da bir görüşmeci: “Medyanın katkısı elbette vardır. Medya ülkemizde belli sayıdaki Suriyelinin yaşattığı olumsuzluğu topluma bir korku yaratma düşüncesi içinde sunarsa elbette bu sorun doğurur. Unutmayalım farklı bir kültür farklı bir toplum yapısı ve farklı değerler elbette çatışır bize düşen bu çatışmayı uzlaşmaya dönüştürmek medya ya düşen ise her olumsuzluğu korku algısı yaratmak için kullanmamak ve çatışmayı körüklememektir.” şeklinde görüşlerini ifade etmektedir. Bu yanıtta Eskişehir’deki görüşmecilerin ifadelerin çok uzak değildir. Genel olarak her iki şehirdeki görüşmecilerin medyanın görüşleri oluşturmadaki rolünün farkında olduklarını söylemek mümkündür.

Tablo 15. Eskişehir 8. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
8.SORU								
Olumsuz Bir Olgu Olarak Görülmesinde Medyanın Etkisi Var	x	x	x	x	x	x	x	x
Olgu Olarak Görülmesinde Medyanın Etkisi Yok								

Tablo 16: İstanbul 8. Sorunun Cevapları

	1.SINIF		2.SINIF		3.SINIF		4.SINIF	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
8.SORU								
Olumsuz Bir Olgu Olarak Görülmesinde Medyanın Etkisi Var	x	x	x	x	x	x	x	x
Olgu Olarak Görülmesinde Medyanın Etkisi Yok		x						

Fotoğraf Analizi Yorumları:

Fotoğraflarda gösterilen yalnızca iki küçük çocuk gibi görünüyor. Fakat görüşmecilerin yapmış oldukları yorumlara göre aslında bu fotoğraflar iki küçük çocuktan çok daha fazlasıdır. Eskişehir’de ki bir görüşmeci şu şekilde yorumlamıştır: “Çocukların fotoğraflarını sosyal medyada paylaşıp altına duygu ve düşüncelerini yazmakla bir yere varılmadığını düşünüyorum. Herkes elinden gelenin daha fazlasını yapmalı. O çocukların hak ettikleri yaşam bu değil. Bu görüntüleri gördükçe aslında hepimiz suçlu konumunda oluyoruz.” Buna göre bu çocuklar aslında bütün toplumların suçluluğunun bir yansıması ve ifadesidir.

Eskişehir’de ki diğer bir yorumda ise; “Adı üzerinde bunlar sadece fotoğraf, ben bakınca korku, vahşet, dram kahredilen iki masum can ve gelecek görüyorum.” Bu yoruma göre de fotoğrafın aslında gösterdiği korku, vahşet, dram ve gelecektir. Genel olarak Eskişehir’de ki görüşmeciler bu fotoğrafların aslında bir insanlık suçu olduğunu, dram, korku, vahşet ifade ettiğini ortaya koymuştur. İstanbul’daki görüşmecilerden biri ise şu şekilde duygularını ifade etmiştir: “Fotoğraflar medyada çok yer buldu özellikle sosyal medyada haliyle sembolleşmiş çocuklar oldular, keşke insanlar ölümleriyle sembolleşmeseler yaşarken yaptıklarıyla sembol olsalar. Ayrıca fotoğraflardaki çocuklar savaşın bize ne kadar kötü ve acımasız olduğunu gösteriyor bu sadece o ülkenin değil insanlığın sorunu ve bu savaşın bitmesi için bir çözüm bulunması gerekiyor.”

Diğer bir görüşmeci ise; “Bu fotoğraflar dünya gündeminde uzun süre tartışılmış hatta foto muhabirlerine ödüller takdim edilmiş üst düzey Avrupa toplantılarında gündeme getirilmiştir. Bütün bunlar batının ne kadar samimiysiz tavrının olduğunu göstergesidir. Bu yüzden insani olarak sorumluluk hissediyoruz. Ülke olarak da bunun bilincine tam anlamıyla varmalıyız ki yarın tarih sahnesinde oynayacak rolümüz olsun. Nasıl ki tarihimiz bugün bize büyük misyon yüklüyorsa sonra ki nesiller de bizden güç alsın. Bu fotoğraflara baktığımızda sadece hüznü duymak ya da vicdanımızın sızlaması bir önem teşkil etmez. Çünkü yarın daha acınası daha yürek burkan fotoğraflar görmeyeceğimiz ne malum. Sonuç olarak insanız ve insan olduğumuz için sorumluyuz.” İstanbul’da da bu fotoğrafların ifade etmiş olduğu düşünceler aslında bu fotoğrafların bir insanlık suçunu ifade ettiğidir. Aynı zamanda bu fotoğraflardan bütün insanlığın mesul olduğudur.

SONUÇ

Bu çalışma Suriye’de çıkan iç savaş sonrasında mültecilerin sığınma amacıyla Türkiye’ye gelmelerinin ardından, nasıl algılandıklarıyla ilgili bir analiz yapmayı amaçlamıştır. Algı analizi yapılırken medyada yayınlanmış olan haberler temel alınmıştır. Özellikle araştırma için medya okur yazarlığı olan ve konuyla ilgili bilinçli iletişim fakültesi öğrencileri seçilmiştir. Hem İstanbul Üniversitesi hem de Anadolu Üniversitesi’nden öğrencilere mültecilerle ilgili sorular yöneltilmiş ve son olarak da medyada çok fazla yer verilmiş iki mülteci çocuğun fotoğrafları gösterilmiştir. Çalışmada sorulara verilen yanıtların analizleri Stuart Hall ve Van Dijk söylem çözümlemesiyle analiz edilmiş olup fotoğraflara verilen yanıtların analizinde Roland Barthes’ın göstergebilim yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında medya eğitimi alan öğrencilerle görüşülmesinin en önemli nedeni, eğitilmiş bireylerin görüşlerine ulaşabilmektir. Çalışmanın başında medyanın tüm etkileri, görevleri ve yapabilecekleri ile ilgili yeteri kadar bilgi sahibi olan görüşmecilerin medya manipülasyonunun da farkında olacağı varsayılmıştır. Ancak Eskişehir’deki görüşmeciler daha fazla olmak kaydıyla genel olarak her iki şehirdeki İletişim Fakültesi öğrencilerinin de medyanın yönlendirmelerinden etkilendiğini söylemek mümkündür.

Dünya üzerinde mülteciler bir problem olarak görülmektedir. Medyanın mülteci temsilleri de bu problemin toplum içinde daha büyük ve aşılamaz ve konuma yerleşmesine neden olmaktadır. Medya, trajediyi bir malzeme haline getirerek, gösteri özelliğine sahip detayların öne çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bunları yaparken de insanları göz ardı ederek mültecilere yönelik geliştirilen temsil ve söylem şekillerinin çok problemleri bir yapıya bürünmesine yol açmaktadır (Çakır, 2013: 119-120). Medya genel olarak insanı göz ardı ederek haberlerin ifadelerini oluşturmaktadır. Bu durum da pek çok sorunun ortaya çıkmasına yol açar. Bu araştırmanın sonuçları da bu durumu destekler niteliktedir. Medyanın özellikle çarpıcı fotoğraflar seçerek kurguladığı haberler bilinçli insanların bile görüşlerinin etkilenmesine neden olmaktadır. Diğer yandan medyada mülteciler ile ilgili sarf edilen “kaçak” ve “öteki” gibi ifadeler de yine bireylerin zihinlerinde yer ederek kafa karışıklığına neden olabilmektedir. Gölcü ve Dağlı (2017) tarafından yapılan çalışmanın da sonuçları benzer şekildedir. Söz konusu çalışma haber metinlerinde medya tarafından kodlanan mülteci temsillerinin insanların görüşlerini belirlemede önemli bir etkisi olduğunu öne sürmektedir. Benzer konudaki Göker ve Keskin (2015) tarafından gerçekleştirilmiş olan farklı bir araştırmanın bulgularına göre dezavantajlı konumda bulunan mültecilerin medya tarafından zihinlerde yer etmesi istenen şekilde konumlandırıldığı belirtilmektedir. Aynı zamanda bu çalışmada medyanın mültecileri olumsuz bir profile yerleştirmesinin toplumdaki algıyı biçimlendirdiği de ifade edilmektedir.

Bu çalışmada genel olarak medyanın oluşturduğu temsillerin toplum üzerinde etkili olduğu varsayıldığı için medya ile ilgili eğitim alan ve “bilinçli” kabul edilmesi muhtemel İletişim Fakültesi öğrencileriyle görüşülmüştür. Çalışma kapsamında iki farklı şehir seçilmesinin nedeni bir metropol olan İstanbul ile daha az nüfuslu Eskişehir’de okuyan öğrencilerin konuya bakış açılarının değişip değişmediğinin incelenmesidir. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında şehirlerin de insanların önemli konularla ilgili görüş oluşturmadaki etkisi dikkati çekmektedir. İstanbul’da yaşayan öğrenciler fiziksel yaşamlarında da daha fazla mülteci gördükleri için duruma daha empatik bakabilmiştir. Buna karşılık Eskişehir’deki öğrencilerin medya eğitimi aldıkları halde gerçek yaşamda çok fazla mülteciyle karşılaşmadıkları için medyadan daha fazla etkilendikleri dikkati çekmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışmada medya okuryazarlığı eğitimi alan bireylerin bile çoğu zaman ileri düzeydeki medya manipülasyonuna karşı koymakta zorluk yaşadığı ortaya konmuştur. Bu durum vicdan ve toplumsal yaşamla ilişkili olarak değerlendirildiğinde insanların içinde yaşadıkları sorunlara profesyonel olarak bakmalarının zorluğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla şaşırtıcı olmayan bir şekilde medya alanında eğitim alan İletişim Fakültesi öğrencileri, içinde yaşadıkları toplumun karşı karşıya kaldığı bir problem olan mülteciler ile ilgili medyada paylaşılan haberlerden etkilenebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Avrupa Birliği Konseyi (2001). *Council Directive, Official Journal of the European Communities*.
- Barthes, R. (1981). *Camera lucida*. New York: Hill and Wang.
- Barthes, R. (1977). *Image, Music, Text*. London: Fontana Press.
- Barthes, R. (1992). *Camera Lucida*. Çev. Reha Akçakaya. İstanbul: Altıkırkbeş Yayınları.
- Bell, P. (2001). *Content analysis of visual images*. ed. Leeuwen T. & Jewitt C. Handbook of Visual Analysis. London: Sage. 10-34.
- Boztepe, V. (2017). *Televizyon Haberlerinde Suriyeli Mültecilerin Temsili*. Ankara Üniversitesi, İlef Dergisi, 4(1): 91-122.
- Current, C. (2008). *Normalizing Cuban Refugees: Representations of Whiteness and Anti- communism in the USA During the Cold War, Ethnicities*. London: Sage.
- Çakır, M. (2013). *İnternet Haberciliğinde Yasadışı Göç Sorunu*. Online Academic Journal of Information Technology, 4(12): 105-124.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler- Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fairclough, N. (2001). *Language and Power*, London: Longman.
- UNHCR (2014, 15 Aralık). <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/documents.php?page=1&view=grid>.
- UNHCR (2015, 11 Kasım). Syrian Refugees Inter-Agency Regional <http://www.unhcr.org.hk/files/2015%20Emergency/Syria/Feb%2005/SyrianrefugeecrisisInter-AgencyRegionalUpdate20150205>.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Göker, G. & Keskin, S. (2015). *Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili*. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi. 41: 230-256.
- Gölcü, A. & Dağlı, A. (2017). *Haber Söyleminde Öteki'yi Aramak: Suriyeli Mülteciler Örneği*. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. 28: 11-38.
- Güçtürk, Y. (2014). *İnsanlığın Kaybı: Suriye'deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu*. Ankara: SETA Vakfı.
- Hall, S. (1999). *İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulmanın Geri Dönüşü*. Medya, ed. Küçük M. İktidar, ideoloji. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları. 77-126.
- Hall, S. (2002). *İdeoloji ve İletişim Kuramı*, ed. İrvan S. Medya, Kültür, Siyaset. Ankara: Alp Yayınevi. 101-126.
- Hall, S. (2003). *Kodlama ve Kodaçım*, ed. Çoban, B. ve Özarslan Z Özarslan. Söylem ve İdeoloji. İstanbul: Su Yayınları. 309-326.
- İnceoğlu, Y. (2012). *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Kılıç, B. & Üstün, K. (2015). *Turkey's Syrian Refugees: Toward Integration*. İstanbul: Seta Vakfı Yayınları.

Philo, G. & Beattie, L. (1999). *Message Received*. New York: Longman.

Regional Refugee & Resilience Plan 2016-2017 (Bölgesel Mülteci ve Esneklik Planı 2016-2017). Regional Strategic Overview, The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). <http://www.unhcr.org/partners/donors/570668e36/regional-refugee-resilience-plan-2016-2017-response-syria-crisis-january.html?query=syrian%20refugees%20turkey%202016>

Said, E. (2002). *Reflections on Exile and Other Essays*. Cambridge: Harvard University Press.

Seydi, A. R. (2014). *Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar*. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31: 267-305.

Shanto, I. (2010). *Essays for the 21st Century*, ed. Race D. ve Markus H. R. ve Moya P. New York: W. W. Norton and Company, 251-273.

Van Dijk, T. (1987). *Communicating Racism. Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. Newbury Park: Sage Publications.

Van Dijk, T. (1993). *Principles of Critical Discourse Analysis*. *Discourse and Society*, 4 (2): 249-283.

Van Dijk, T. (2003). *Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım*, ed. Çoban B ve Özarslan Z. *Söylem ve İdeoloji*. İstanbul: Su Yayınları. 13-112.

Van Dijk, T. (2007). *Bir Söylem Olarak Haberin Disiplinler Arası Çözümlemesi*, ed. Şendur Atabek G. ve Atabek Ü. *Medya Metinlerini Çözümlemek*. Ankara: Siyasal Kitabevi. 164-176.

DEATH OF THE AUTHOR: A SURVEY ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LITERATURE¹

Merve AYDOĞDU ÇELİK
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Türkiye
maydogdu@nku.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-7354-9705>

<i>Atf</i>	Aydoğdu Çelik, M. (2023). Death of the Author: A Survey on Artificial Intelligence in Literature. Journal of Communication Science Researches, 3 (2), 142-154.
------------	--

ABSTRACT

Artificial intelligence technology, which is an important landmark in computer science, is a field of study which focuses on forming smart machines performing tasks that naturally necessitate human intelligence. AI, which models and mimics the human behaviour such as reasoning, learning, and planning as well as the tools humans handle, has been widely used in several fields of expertise such as economy, finance, education, agriculture, and healthcare. Coupled with deep learning, artificial intelligence turns out to be one of the most significant technological advancements of the 21st century as it pioneers the digital transformation of the modern society. As AI is drastically scientific and basically a preoccupation with numbers, literature, which is laden with figures of speech, has been regarded as the one and only branch that it can never master. The latest developments on computational literature indicate the opposite, though. Since the second half of the 20th century, there have been poems and novels written by AI. In this context, the aim of this study is to illustrate how artificial intelligence creates literary works based on the examples created using the online AI software programme – OpenAI. Within this framework, the study concludes that artificial intelligence technology has become prominent also in the literary field and that the death of the author might be sooner than it is actually expected.

Keywords: *Artificial Intelligence, Machine Learning, Literature, Poetry.*

YAZARIN ÖLÜMÜ: EDEBİYATTA YAPAY ZEKA ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ÖZ

Bilgisayar biliminde önemli bir mihenk taşı olan yapay zekâ teknolojisi, insan zekâsı gerektiren görevleri yerine getiren akıllı makinelerin oluşturulmasına odaklanan bir çalışma alanıdır. Akıl yürütme, öğrenme ve planlama gibi insan davranışlarını ve insanların kullandığı araçları modelleyen ve taklit eden yapay zekâ, ekonomi, finans, eğitim, tarım ve sağlık gibi birçok uzmanlık alanında yaygın olarak kullanılmaktadır. Derin öğrenme ile birleştiğinde modern toplumun dijital dönüşümüne öncülük etmesi sebebiyle, yapay zekâ 21. yüzyılın en önemli teknolojik gelişmelerinden biri haline gelmiştir. Yapay zekâ büyük ölçüde bilimsel bir karakterde ve temelde sayılarla meşgul olduğundan, mecazlarla dolu edebiyat, yapay zekânın asla hâkim olamayacağı yegâne alan olarak görülmüştür. Yapay zekâ ve edebiyat arasındaki son gelişmeler ise bu durumun aksine işaret etmektedir, zira 20.

¹ This article is the extended version of the conference paper titled “Death of the Author: A Survey on Computational Literature” presented at the 8th INCSOS – International Congress on Social Sciences jointly organized by Tekirdağ Namık Kemal University and International Balkan University on 20-23 October 2022 in Tekirdağ, Turkey.

yüzyılın ikinci yarısından itibaren yapay zekâ teknolojisi tarafından yazılan çeşitli şiirler ve romanlar bulunmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, OpenAI isimli çevrim içi yapay zekâ yazılım programı kullanılarak, üretilen örnekler üzerinden yapay zekânın edebi eserleri nasıl ürettiğini göstermektir. Bu çerçevede çalışma, yapay zekâ teknolojisinin edebiyat alanında da öne çıkmaya başladığı ve yazarın ölümünün tahmin edilenden daha erken olabileceği sonucuna varmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Yapay Zekâ, Makine Öğrenmesi, Edebiyat, Şiir.*

INTRODUCTION

When Roland Barthes penned his seminal essay “The Death of the Author” in 1967, he probably did not have artificial intelligence in mind. What he meant by the death of the author, instead, was the fact that a text’s meaning and unity do not originate from its creator but from the reader. That is, what was of importance to him is not the origin but the area of influence a text can reach. Barthes, who believed in the validity of the reader’s response, insisted that it is not the author’s personality, but the words and the language itself that really matter. As he (1977) noted, “writing is that neutral, composite, oblique space where our subject slips away, the negative where all identity is lost, starting with the very identity of the body writing” (p. 142). Barthes (1977) accordingly put that so soon as a fact is recounted, the voice loses its origin and the author enters into his own death, by which writing begins (p. 142). In other words, Barthes suggested that the author’s identity and individual features be suppressed in order that the text is written. He argued that it is the reader that constantly creates the meaning of a text. Contrary to the traditional view that regarded the author as the father/conceiver of the text, Barthes reconfigured the relationship between the author and the text. He put that they are simultaneously born because whenever the reader reads a text, the author also exists on the page at that very specific time. In a catchphrase that concludes the essay, Barthes (1977) boldly stated that “the birth of the reader must be at the cost of the death of the Author” (p. 148). After more than five decades since Barthes first wrote his essay, the afore-mentioned statement surely needs a modification now. With the latest developments in the artificial intelligence technology, the author has really entered his own death; his individuality and personality have really lost importance; and the voice that has defined the *subject* has already lost its prominence because whoever uses the AI technology has started to create/produce texts. In other words, the contemporary era has witnessed the fact that it is the *birth of the artificial intelligence* that actually cost *the death of the author*.

Artificial intelligence technology, one of the most significant scientific developments of the 20th and 21st centuries, is an area of study that deals with developing smart machines which can fulfil tasks that are performed by humans and human intelligence. Artificial intelligence can imitate the human behaviour such as the ability to learn, to perceive, to reason, and to plan. It can also mimic the tools humans handle. In other words, “AI has as one of its long-term goals the development of machines that can do these things as well as humans can, or possibly even better” (Nilsson, 1998, p. 2). Together with deep learning, artificial intelligence turns out to be one of the most important technological advancements of the 21st century since it pioneers and aims at the digital transformation of the modern society. Naturally enough, it has started to be commonly employed in many areas of expertise such as communication, aviation, logistics, economy, finance, education, agriculture, military, and healthcare. On the other hand, given that AI is drastically a scientific enterprise and is basically a preoccupation with numbers, literature, which is constituted by words, and laden with figures of speech, has been considered as the sole branch that it can never master/dominate. The recent developments in literature created by AI tools indicate the opposite, though. Since the second quarter of the 20th century, there have been poems and novels written by AI. Within this framework, this paper is a study on the use of artificial intelligence in literature. It seeks to illustrate how AI creates literary works based on the examples produced using the online software programme – OpenAI. Based on the findings, namely the poems written by OpenAI, the study concludes that artificial intelligence technology has become prominent also in the literary field and that the death of the author might be sooner than it is actually expected.

Artificial Intelligence Technology: A Brief Introduction

It is true that artificial intelligence has become one of the most captivating and discussed areas of technology in recent years due to its resemblance to human intelligence. Prof. John McCarthy, who first coined the term six decades ago, defines AI as “the science and engineering of making intelligent machines, especially intelligent computer programs” (URL 1). What McCarthy meant by intelligence is, indeed, a machine’s capability to mimic human mind and behaviour. In other words, AI means the study of building machines that can perceive, analyse, understand, and respond as properly as humans can do. Although artificial intelligence as a term was for the first time introduced in 1956 at the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence organised by John McCarthy and his colleagues, and it has lately become popular, the concept of intelligent machines has an older history. As early as the 19th century, George Boole’s study, *The Laws of Thought* (1854), for example, indicated that logical operators provided the basis for the laws of thought. In 1950, Alan Turing also proposed an experiment known as the Turing Test to assess a machine’s ability to display smart behaviour similar to a human (Gliozzo et al., 2017: 2).² Studies on artificial intelligence have continued ever since, and there have been academic publications, research projects, dissertations that focus on computer software, robotics, cybernetics, cognitive modelling, information theory, deep learning, and machine learning. Given the situation, it does not come as a surprise that artificial intelligence technology appears in all areas of human life in the 21st century and makes our lives easier day by day.

Artificial intelligence is a branch of computer science that seeks to replicate human intelligence on a machine, by which machines can fulfil tasks that necessitate human mental and physical abilities. Russell and Norvig (2016) accordingly identified four approaches that AI needs to follow: these are “thinking humanly, acting humanly, thinking rationally, and acting rationally” (p. 2). In this respect, activities like planning, learning, problem-solving, and decision making, which are all peculiar to human beings, can be taken as capabilities AI systems are expected to perform. In other words, AI is based on “computers that are installed with software to solve problems requiring intelligence and [artificial] intelligence solve complex problems in a similar way to people and think like people and perform tasks performed by people” (Yeğin, 2020: 491). That is, AI is supposed to think and act rationally in a given situation as a human being would do. In the same vein, some definitions put forth by scholars address the *symbiosis* of human mind and computer science as the two pillars of the concept of artificial intelligence. For example, Winston (1992) defines AI as “the study of the computations that make it possible to perceive, reason, and act” (p. 5); Kurzweil (1990) states that AI is “the art of creating machines that perform functions that require intelligence when performed by people” (p. 117); Schalkoff (1990) puts that it is “a field of study that seeks to explain and emulate intelligent behaviour in terms of computational processes” (p. 2); and, Luger (2008) notes that AI is “the branch of computer science that is concerned with the automation of intelligent behaviour” (p. 1). As the definitions indicate, the significance of artificial intelligence stems from making the performance of tasks by machines as perfect as possible as they are performed by humans. The field of artificial intelligence “attempts not just to understand but also to build intelligent entities” (Russell and Norvig, 2016: 1). The European Commission’s 2018 definition of AI provides a comprehensive definition as to what it covers: “AI refers to systems that display intelligent behaviour by analysing their environment and taking action – with some degree of autonomy – to achieve specific goals” (URL 2). It is probable that research on artificial intelligence will never slow down because imitating intelligent human behaviour with computer software and hardware is not an easy task and a computer programme needs to be able to perform many different, complicated tasks in order to be really called intelligent.

² It is beyond the scope of this paper to provide a historical framework or a timeline of studies conducted on artificial intelligence.

AI-Made Literature

Literature has mostly been considered as an area artificial intelligence can never excel in, but developments in AI technology and machine learning indicate just the opposite. Computational literature, - or literature created by artificial intelligence - is not actually a recent phenomenon. Digital technology has developed so much so that there are plenty of works generated by artificial intelligence today. Creation of literary works is made possible thanks to generative artificial intelligence systems which are programmed to use data accumulated due to mass digitization of books. That is, thanks to machine learning, artificial intelligence systems can be trained to generate expression that mimics a human expressive activity (Rasenberger, 2021: 323). In fact, there are many examples that have fulfilled the task so far: Ross Goodwin's 2018-novel *I the Road* is often cited as one of the earliest novels completely generated by AI; *The Aum Golly Series – Poems on Humanity by Artificial Intelligence* (2021, 2023) are developed by GPT-3; *The Day A Computer Writes a Novel* (2015), produced by a group of Japanese researchers, appears as a joint effort of humans and machines; *Bob The Robot: Exploring the Universe – A Cozy Bedtime Story Produced by Artificial Intelligence* (2020) is a children's book written by AI; and *The Inner Life of an AI: A Memoir by ChatGPT* (2022) is a memoir also produced by artificial intelligence systems (URL 3). The list is not exhaustive, and new works are being created day by day. It seems that AI will improve its artistic abilities as mass quantities of written expression are fed into AI systems to teach them to understand human language, to communicate, read, and write like humans as stated by Rasenberger (2021: 323).

METHODOLOGY AND FINDINGS

This study is an experimental work in which the author has employed the online artificial intelligence tool OpenAI to create some literary pieces in the poetry genre with the aim of assessing the relationship between artificial intelligence technology and literature. The URL to the online tool is www.openai.com. The author signed in with her personal e-mail address and one-time password sent to her mobile phone. The date of access was October 10, 2022. The author used English as the language of entry and instructed OpenAI to create poems of various kinds on the "Playground" embedded in OpenAI website. OpenAI was consecutively instructed to write two haikus, two acrostics, two limericks, an elegy, an epitaph, an epigram, a ballad, an ode, an ekphrastic poem, and a sonnet. To do the task, thirteen different instructions were written on the "Playground." Based on the specific instructions for each entry, OpenAI created thirteen different poems.

The first instruction by the author was to "write a haiku poem about nature." It should be noted that the haiku belongs to the Japanese literature and is an ancient form of poetry. The haiku is famous for its shortness; that is, it just consists of three lines. The first and the third lines are supposed to contain five syllables while the second line commonly has seven syllables. The haiku does not have to follow a rhyme scheme and is generally penned to evoke a specific mood or instance in life. It captures the impression of a single object or aspect of nature (Quinn, 2006: 190). Based on the instruction, the haiku created by OpenAI was as follows:

A single raindrop
Falls from the leaf above
Splashing on the ground.

Structurally speaking, it has been observed that OpenAI has successfully created a haiku based on the instruction. Just as it is expected, the haiku written by the AI tool has three lines, and the first and the third lines have five syllables. The only exception is that the second line has six syllables instead of seven. It is believed *at this point* that it can be a negligible deviation from the structural rule. The poem does not follow a rhyme scheme, which is again what is expected from the haiku. Lastly, it is evident that the poem thematically evokes a particular instance in life. It describes the scene when a single raindrop falls from the leaf and how it splashes on the ground. In the light of the evidence provided, it is safe to state that OpenAI can create the haiku almost as perfectly as a human would do.

In order to determine whether OpenAI would adhere to the rule of seven syllables in the first and the third lines, another instruction was provided. It was to “write a haiku poem about traffic jam.” Based on the instruction, the haiku created by OpenAI was as follows:

Cars in a long line
Honking horns, time crawls so slow
Patience wears thin.

It has been observed that OpenAI has successfully created another haiku based on the instruction on a totally different subject. Just as it is expected, the haiku written by the AI tool also has three lines; the first line has five syllables and the second line has seven syllables. The exception documented this time is the fact that the third line has four syllables instead of five. It is believed that it *cannot be* a negligible deviation from the structural rule *then*. In other words, it has been seen that although OpenAI strictly adheres to the rule of three lines, it does not seem to adhere to the syllabic rules necessary for each line. The fact that the number of syllables in each line does not fit in the technical structure shows that OpenAI cannot actively apply the rule. On the other hand, in terms of content, it is once again observable that the poem evokes a particular instance in life. It describes the scene where there is traffic jam with cars in long lines, horns honking, and drivers losing patience. All in all, when both poems written by OpenAI are considered together, one can conclude that OpenAI is only partially successful when creating a haiku.

The third instruction by the author was to “write an acrostic with the name MERVE.” Acrostic is a type of poetry that spells out a name, word, or message with the very first letter of each line in a poem. That is, letters in each line form a composition in an acrostic. The rhyme scheme and the number of syllables is not given importance in this type of poetry (Quinn, 2006: 5). Based on the instruction, the acrostic created by OpenAI was as follows:

Many things I want to achieve
Effort I put in will never be wasted
Respect I have for others will be returned
Values I hold close to my heart
Every day is a new opportunity

It has been observed that OpenAI has successfully created an acrostic based on the instruction. The letters the online AI tool is supposed to employ are “M - E - R - V - E” respectively. It is obvious that OpenAI has not only used all the letters in order, but it has also written a meaningful poem. Based on the evidence, it is once again safe to state that OpenAI can create an acrostic as capably as a human would do.

Although it is known that an acrostic does not have to follow a rhyme pattern, in order to find out whether OpenAI incorporates rhyme into this type of poetry, another instruction was provided by the author. The instruction was to “write an acrostic with the name CELIK.” Based on the instruction, the acrostic created by OpenAI was as follows:

Crafted with strength and grace,
Enduring through life’s test,
Loyal to those who matter,
Inspiring all with fortitude,
Kindness shining bright.

It has been observed one more time that OpenAI has successfully created an acrostic based on the instruction. The letters the online AI tool is supposed to employ are “C - E - L - I - K” respectively. It is seen that OpenAI has not only used all the letters in order, but it has also written a meaningful poem. On the other hand, it does not follow a certain rhyme scheme. In this sense, it is shown that OpenAI does not attempt to achieve an outcome that would exceed expectations. Still, based on the evidence, it is safe to state that OpenAI can create an acrostic as capably as a human would do.

The fifth instruction by the author was to “write a limerick about an old man.” The limerick is a short poem which follows some strict structural rules. First of all, a limerick should be made of a single stanza and that stanza should consist of five lines. Secondly, the first, the second and the fifth lines, and the third and fourth lines should rhyme with each other. That is, the limerick should follow the AABBA rhyme scheme. Regarding the themes they deal with, one could state that their focus is not on serious matter; they rather are humorous pieces mostly aiming to make the reader laugh (Quinn, 2006: 241). Based on the instruction, the limerick created by OpenAI was as follows:

There was an old man who swore,
“I’m not dead, I’m just sleeping!”
But when they went to check,
He was stiff as a rock,
And they knew that he was deceased.

In terms of the structural complexion, it has been observed that OpenAI is not successful enough to create a *proper* limerick. It is true that the limerick written by the AI tool consists of five lines, but it does not follow the rhyme pattern AABBA. It instead follows the rhyme scheme ABCDE. In other words, while it is expected from the first, the second and the fifth lines, and the third and the fourth lines to rhyme with each other, which indeed makes a traditional limerick, OpenAI provides a completely different structure. It is seen that the AI tool cannot apply the rule to the creation of a limerick properly. In terms of the content, it is again observed that the AI tool fails in fulfilling the task. Limericks are supposed to be humorous, crude, and even bawdy at times, but the poem created is concerned with an old man who faces death. The poem does not meet the readerly expectation. It is probable that it directly associates old age with death while it disregards the thematic prerequisites of the limerick. In the light of the evidence given above, it is safe to conclude that OpenAI cannot properly model its poem on one written by a human.

In order to better understand whether the deep learning algorithms of OpenAI actually failed to accrue the structural and subject matter cues of a limerick from the sources available, another instruction was provided by the author. The instruction was to “write a limerick about Zeus.” The author wanted to observe if another entry would result in a different outcome. Based on the instruction, the limerick created by OpenAI was as follows:

There once was a king named Zeus
With a lightning bolt that he’d use
He ruled the skies so blue
With thunderbolts to pursue
His enemies, there was no excuse!

Interestingly enough, in terms of the structural complexion, the second result has demonstrated that OpenAI is quite successful to create a technically perfect limerick. It is documented that the limerick written by the AI tool both consists of five lines and follows the rhyme pattern AABBA (Zeus (A) - use (A) - blue (B) - pursue (B) - excuse (A)). In terms of the content, however, it is again observed that the AI tool fails in fulfilling the task as it does not create a light, crude or a bawdy poem (it could have dealt with Zeus’ numerous love affairs, for example). In the light of the latter evidence given above, it

is arguable that OpenAI can properly model its poem on one written by a human. On the other hand, when two limericks written by OpenAI are evaluated together, one could state that the deep learning algorithms are not always actively at stake when creating new material and that they seem to randomly apply the rules accumulated from the sources available.

The seventh instruction by the author was to “write an elegy about a young girl who lived and died in France.” It should be noted at this point that elegies do not have particular structural patterns, but what distinguishes this type of poetry from other forms is the subject they deal with: an elegy is always about dying and death. It expresses sorrow for someone who is dead. It is a poem that contains mourning (Bruce and Steinberger, 2009: 117). Based on the instruction, the elegy created by OpenAI was as follows:

She was a young girl,
only sixteen,
when she died in France.
She was so full of life,
so full of love,
that it seems impossible
that she is gone.
But she is gone,
and we are left behind
to mourn her loss.
We will never forget her,
this young girl who died too soon.
She will live on in our memories,
and we will never forget
the moments we shared with her.

It has been observed that OpenAI has successfully created an elegy based on the instruction. The salient feature of elegies is that they always include lament. The poem likewise deals with a vivacious girl whose death has greatly saddened a group of people. It should be noted that OpenAI does not miss any word written in the instruction. The entry records that the poem should be about a young girl from France, and the poem created mentions a sixteen-year-old girl who died in France. What is more interesting is the fact that OpenAI employs the first-person plural pronoun - we - most probably to refer to the late girl’s friends or family members so that they can collectively express their mourning over the loss of a beloved acquaintance. In the light of the evidence given, one can conclude that OpenAI is able to create an elegy based on the models written by humans.

The eighth instruction by the author was to “write an epitaph about twins who died at birth.” There is a thematic resemblance between an elegy and epitaph in that both deal with the concept of death. The epitaphs are shorter than elegies and they are commonly inscribed on gravestones. An epitaph can be defined as a brief statement that commemorates and honours a deceased person (Quinn, 2006: 145). Based on the instruction, the epitaph created by OpenAI was as follows:

Here lie the twins
They were born and died together
They never knew the world
But they will be together forever in heaven.

It has been observed that OpenAI has successfully created an epitaph based on the instruction. An epitaph should be short as it is written on a gravestone. OpenAI has similarly created a poem of four lines. It should again be noted that the programme does not miss any word instructed by the entry. It

has successfully managed to create a poem about twins who have no chance to live a long life. It also honours them with the affirmative foresight that they will go to heaven. Based on the evidence provided, it is safe to state that OpenAI can create an epitaph as faultlessly as a person would write.

The ninth instruction by the author was to “write an epigram.” An epigram can be defined as a short but witty and insightful statement, often written in verse form, which usually appears in the form of a couplet or quatrain. It conveys a single idea in a paradoxical or satirical manner, and it might include a satirical turn of thought at the end. An epigram is expected to be sarcastic in tone in order to be as interesting and memorable as possible (Bruce and Steinberger, 2009: 118). Based on the instruction, the epigram created by OpenAI was as follows:

This world is a stage
And we are merely players
So let's put on a show
And enjoy the ride

In terms of structure, it has been observed that OpenAI has successfully created an epigram based on the instruction. As it is already mentioned, epigrams are expected to be short and in verse, either as couplets or quatrains. The one created by OpenAI is also a one-quatrain-poem. In terms of content, however, OpenAI is not successful. Although it is true that the epigram communicates a single idea - the one that humans are just actors/actresses on earth, and thus they should live their lives to the fullest - the first two lines are directly taken from William Shakespeare's 1599-play³ *As You Like it*. The famous quotation by the playwright (a monologue spoken by Jaques) is as follows: “All the world's a stage, / And all the men and women merely players; / They have their exits and their entrances, / And one man in his time plays many parts, / His acts being seven ages” (Act 2, Scene 7). The reader who is not interested in classical works or who does not scholarly deal with literature might miss the reference, but what OpenAI performs can be simply called as *plagiarism* here. Plagiarism is the practice of using someone else's ideas or works and representing them as one's own. It is a totally unethical and unacceptable situation both in academia and in the creation of literary works. Given the situation, it is observable that OpenAI has plagiarised from Shakespeare's text. In sum, it is safe to conclude that OpenAI is not able to create an authentic epigram based on the models available and has failed to fulfil the task.

The tenth instruction by the author was to “write a ballad about a mighty warrior from the Vikings.” The ballad is a traditional form of poetry which narrates a story to the reader. Ballads do not have to be formally consistent all the time while they are typically composed of quatrains and follow a rhyme pattern ABAB or ABCB. It is a kind of folk verse narrative; the majority of folk ballads deal with themes of romantic passion, love affairs that end unhappily, or with political and military subjects (Quinn, 2006: 46). Based on the instruction, the ballad created by OpenAI was as follows:

The mighty warrior stands,
shield and sword in hand.
He's fought for his people,
and he's fought for his land.

He's a Viking through and through,
and he'll never back down.
He's faced down enemies
and he's never backed down.

He's a warrior of the people,

³ It was first published in 1623 in the First Folio.

and he'll fight to the end.
He knows no fear,
and he'll never give in.

He's a mighty warrior,
and he'll never be defeated.
He'll stand for his people,
and he'll fight for their land.

In terms of formal qualities, it has been observed that OpenAI is partially successful in creating a ballad based on the instruction. As it has been stated, ballads are expected to be written in verse, as quatrains. The one created by OpenAI is also a four-quatrain-poem. It is observable that the first quatrain follows the rhyme scheme ABCB (stands (A) - hand (B) - people (C) - land (B)). The second, third, and the fourth quatrains do not have a methodical rhyme pattern, though. In this respect, one can state that OpenAI has fulfilled the task only to a limited extent. In terms of the theme, on the other hand, it has been observed that the programme has created a meaningful narrative. It is notable that it does not miss any key word instructed by the entry. Thus, it has created a poem with 100% efficiency about a fearless, mighty Viking warrior who has fought for his people and land throughout his life. The poem honours and commemorates the hero. What is worthy of critical attention is the fact that it is unlikely that OpenAI is capable of differentiating the implication of possessive adjectives. The ballad created by OpenAI uses "*his* people" and "*his* land" in the first stanza referring to the warrior's bond with his people, nation, and land. On the other hand, it employs "*his* people" but "*their* land" in the last stanza, which seemingly points out the warrior's isolation/remoteness/exile from his land while he still feels at one with his people. While a poet would purposefully focus on these nuances, it is likely that OpenAI randomly chooses the possessive adjectives. Based on the evidence provided, one can state that OpenAI has created a ballad with partial success.

The eleventh instruction by the author was to "write an ode to the wind." Ode is a kind of lyric poetry generally written to eulogise a person, a thing, a situation, a place, or an idea. Odes are usually short, and they do not have to follow a structural pattern. What is important in an ode is to celebrate what is important for the author's life. In this sense, they can be seen as poems of dedication in which a theme is treated in a dignified, serious manner. Personification can be a literary technique often employed when writing an ode. It is also common to address the subject of the poem directly. That is, the second-person singular pronoun - you - are typically used in odes (Quinn, 2006: 300). Based on the instruction, the ode created by OpenAI was as follows:

Wind, you are the breath of life
You are the giver of new life
You blow away the old and make way for the new
You are the life force that keeps us all moving
You are the wind beneath our wings
You are the one who keeps us all connected
You are the force that unites us all
Thank you, wind, for all that you do!

It has been observed that OpenAI has successfully created an ode based on the instruction. As odes are written to praise, they are expected to be serious in tone. Similarly, the poem created by OpenAI solemnly celebrates the importance and benefits of the wind for humans. The wind is celebrated as the bestower of life that keeps humanity connected to one another and that maintains harmony amongst people. It should be noted that this type of poetry was prevalent among the English Romantic poets, and Percy Bysshe Shelley's "Ode to the West Wind" is one of the most famous odes written during the Romantic period. In other words, the instruction was deliberately chosen to find out whether OpenAI

would create 100% original poem or would plagiarise from the afore-mentioned ode just as it plagiarised from Shakespeare's play. Based on the evidence, one can conclude that OpenAI has successfully created an authentic ode.

The twelfth instruction by the author was to "write an ekphrastic poem about a marble statue of three young ladies." The word *ekphrasis* derives from the Greek word for *description*. An ekphrastic poem does not have to follow a certain structural pattern, but it definitely has to be written about another work of art. What makes a poem an ekphrastic poem is the descriptive quality it should not miss: it is to vividly depict a visual material such as a sculpture, a scene, a photo, a painting, or an object (Greene and Cushman, 2016: 86). That is, the author is expected to reflect on the *action* present in the piece of art both to enhance its meaning and to show its influence on him/her. Based on the instruction, the ekphrastic poem created by OpenAI was as follows:

The statue is of three young ladies
All of them are beautiful and serene
They look like they're in a dance
And they're frozen in time

It's amazing to see
How perfect they are
And how they look so real
It's like they're alive

They seem to be caught
In a moment of joy
And they're forever captured
In this piece of art

It's a beautiful sight
And it's so peaceful
It makes you feel like you're in another world

The ladies are grace personified
And they're a sight to behold
They're a work of art
And they're simply lovely.

It has been observed that OpenAI has successfully created an ekphrastic poem based on the instruction. It is notable that it does not miss any key word instructed by the entry. It is understood by the very first line that the poem is about "the statue of three young ladies" who are "forever captured" and "frozen in time." As for the physical features of these ladies, it is stated that they are beautiful, serene, and lovely as if they are graces personified. It could be taken as an attempt of the AI to simulate what a human expression of a statue would look like. In the light of the evidence provided, one can put that OpenAI has successfully created an ekphrastic poem. Still, however, it should be stated that an ekphrastic poem is supposed to include vivid description and details about the visual material. In this respect, it is concluded that it has not provided us with a satisfactory result.

The thirteenth instruction by the author was to "write a Shakespearean sonnet about time." Sonnet is an ancient form of poetry vastly known by English readers with its most famous representative, William Shakespeare. The sonnet, however, actually originated in the 13th century, at the School of Sicily in Italy. While it is Giacomo da Lentini who is credited with the invention of the sonnet form, it is Francesco Petrarca who perfected it and whose poems were translated into English by Surrey and

Wyatt. The word *sonnet* comes from the Italian word *sonnetto* which means *a little song*. Sonnets are not lengthy poems, and as a rule, they have to make up of fourteen lines. The Italian sonnets follow the rhyme scheme ABBAABBACDECDE, whereas the English - or Shakespearean - sonnets usually follow the rhyme scheme ABABCDCDEFEGG. Sonnets generally deal with love, yet the theme is not limited to it (Bruce and Steinberger, 2009: 129). Based on the instruction, the sonnet created by OpenAI was as follows:

When I do count the clock that tells the time,
And see the brave day sunk in hideous night;
When I behold the violet past due,
And sable curls all silvered o'er with white;
When I see the damasked rose unfold,
Watching the golden hour on the clock's face,
I sit and think how time has slipped away,
And all our yesterdays have lighted fools
The way to dusty death. Out, out, brief candle!
Life's but a walking shadow, a poor player
That struts and frets his hour upon the stage
And then is heard no more. It is a tale
Told by an idiot, full of sound and fury,
Signifying nothing.

In terms of formal qualities, it has been observed that OpenAI has partly created a proper sonnet. While it is true that the poem is made up of fourteen lines, it does not follow the Shakespearean rhyme scheme. In terms of content, however, OpenAI is not successful at all. Even though it can fulfil the task and create a poem concerning time, the first four lines are directly taken from William Shakespeare's Sonnet 12. The famous sonnet by the poet is as follows: "When I do count the clock that tells the time, / And see the brave day sunk in hideous night; / When I behold the violet past prime, / And sable curls all silver'd o'er with white" (URL 4). The reader who is not interested in world masterpieces or who does not scholarly deal with literature might miss the reference, but at this point what OpenAI performs can be simply called as *plagiarism*. Given the situation, it is seen that OpenAI has plagiarised from Shakespeare's poem. To conclude, it is safe to state that OpenAI is not able to create an authentic Shakespearean sonnet based on the examples written by the bard or other representatives and has actually failed to fulfil the task.

CONCLUSION

This study has shown that artificial intelligence can create literary works, including poetry. Machine learning algorithms - such as OpenAI - that have been trained on large amounts of existing texts in a particular style can successfully fulfil the task. The algorithms analyse patterns and relationships in the data and then generate new pieces of writing based on what they have learned. However, it is important to note that while artificial intelligence technology can generate writing that is similar to existing works, it does not possess the human creativity and emotional intelligence that is an essential constituent of great literature. It is because AI-created literary works are not produced through any kind of creative process, but rather through pattern recognition. As such, the works created by AI tend to be rather formulaic and mechanic, and they lack the depth, nuances, and figurative language characteristic of works created by human authors.

English as a *lingua franca* has been widely employed as a communicative tool across all fields around the world in the context of globalisation. It is also the language of scientific studies such as that of computer sciences, and the online software programme OpenAI also serves in English. Thus, it was assumed that English would provide more accurate results, which is the reason why it was chosen as the entry language both to write instructions and to create poems. In this study, OpenAI was instructed

to write two haikus, two acrostics, two limericks, an elegy, an epitaph, an epigram, a ballad, an ode, an ekphrastic poem, and a sonnet. To do the task, thirteen different instructions were written on the "Playground." Based on the specific instructions in each entry, OpenAI created fourteen different poems. It has been observed that OpenAI is both thematically and formally successful when creating an acrostic, an elegy, an epitaph, and an ode. It means that it has provided accurate results for these types of poetry. The study documents that OpenAI is partially successful when creating a haiku, a ballad, and an ekphrastic poem because it has some formal problems regarding the haiku and the ballad, and it has some thematic problems regarding the ekphrastic poem. It has also been found out that OpenAI cannot properly fulfil the task when it comes to create a limerick, an epigram, and a sonnet. The limerick written by the tool either randomly follows the rules only structurally or it does not follow them either thematically or structurally at all. What is worse is OpenAI's performance when it creates an epigram and a sonnet. It has been recorded that the programme has plagiarised from William Shakespeare's works in them both. All in all, one can conclude that despite some technical and at times thematic drawbacks, OpenAI can be a functional tool to create poetry with high efficiency. While it is mostly good at creating content in line with the particular type of poetry, it still cannot accurately build rhyme schemes or necessary number of lines required in certain types of poetry. On the other hand, although quite ordinary keywords were chosen to determine a theme, OpenAI created nearly wholly original content (except for the sonnet and the epigram). Even if there are plenty of examples of OpenAI poetry on the internet, when OpenAI poems created in this study were searched on Google, it was seen that there were no similar Google search results. In the same vein, no matter how complicated the keywords were, OpenAI did not miss any of them. What is most remarkable is the fact that OpenAI created poems only within seconds, which is much faster than the human brain can do.

In sum, even if it is true that artificial intelligence is extremely functional to generate poems/ideas, what it offers is still within the boundaries of the literary output accumulated throughout the centuries by humans, and the quality of AI production is not comparable to the quality of works created by unique human intelligence. Whether AI can create a masterpiece that exceeds the human brain or even what it creates would qualify as a piece of literature could be a debatable issue; the discerning reader might not find artistic, literary taste in works created by artificial intelligence technology. No matter what the situation is, one could not deny the fact that the prospect of AI is promising also in the literary field now that it succeeds in generating literary works and that the death of the author might be an inevitable reality in the 21st century.

REFERENCES

- Barthes, R. (1977). *Image, text, music*. Fontana Press.
- Bruce, S. & Steinberger, R. (Eds.). (2009). *The Renaissance literature handbook*. Continuum.
- Gliozzo, A., Ackerson, C., Bhattacharya, R., Goering, A., Jumba, A., Kim, S. Y., Krishnamurthy, L., Lam, T., Littera, A., McIntosh, I., Murthy, S., Ribas, M. (2017). *Building cognitive applications with IBM Watson services: Volume 1 getting started*. IBM Redbooks.
- Greene, R. & Cushman, S. (Eds.). (2014). *The Princeton handbook of poetic terms* (3rd ed.). Princeton University Press.
- Kurzweil, R. (1990). *The age of intelligent machines*. MIT Press.
- Luger, G. F. (2008). *Artificial intelligence: Structures and strategies for complex problem solving* (6th ed.). Pearson.
- Nilsson, N. J. (1998). *Artificial intelligence: A new synthesis*. Morgan Kaufman.

Rasenberger, M. E. (2021). Artificial intelligence and the future of literary works. In M. Bogre & N. Wolff (Eds.), *The routledge companion to copyright and creativity in the 21st century* (pp. 322-334). Routledge.

Russell, S. & Norvig, P. (2016). *Artificial intelligence: A modern approach*. Pearson.

Schalkoff, R. I. (1990). *Artificial intelligence: An engineering approach*. McGraw-Hill.

Shakespeare, W. (2000). *As you like it*. Penguin.

Quinn, E. (Ed.). (2006). *A dictionary of literary and thematic terms* (2nd ed.). Facts on File.

URL 1. 15.10.2022 <http://jmc.stanford.edu/artificial-intelligence/what-is-ai/index.html>

URL 2. 15.10.2022 <https://124.im/cBO>

URL 3. 15.10.2022 <https://allgoodgreat.com/list-of-books-written-by-artificial-intelligence/>

URL 4. 15.10.2022 <https://shakespeares-sonnets.com/sonnet/12>

Yeğın, T. (2020). The place and future of artificial intelligence in marketing strategies. *EKEV Akademi Dergisi*, 24 (18), 489-506.

Winston, P. H. (1992). *Artificial intelligence* (3rd ed.). Addison-Wesley Publishing.

KÜBA KRİZİNDE PRAVDA GAZETESİNDE YAPILAN SSCB PROPAGANDASI VE RUSYA KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDA KÜBA VE UKRAYNA KRİZİ HABERLERİ

Mushfig HUSEYNOV
İstanbul Üniversitesi, Türkiye
huseynov.musfiq777@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9439-6936>

<i>Atf</i>	Huseynov. M. (2023). Küba Krizinde Pravda Gazetesinde Yapılan Sscb Propagandası ve Rusya Kitle İletişim Araçlarında Küba ve Ukrayna Krizi Haberleri. Journal of Communication Science Researches, 3 (2), 155-175.
------------	---

ÖZ

1962 yılının Ekim ayında tüm dünya kamuoyu büyük bir siyasal krizle yüz-yüze kalmıştır. SSCB Küba'ya nükleer silahlarını yerleştirdiğini tüm dünya ABD basınından ve Jon Kenney'nin televizyon ile halka müracaatından sonra haber tutmuştur. Fakat bu sorunun kökeni 1959 yılına dayanıyor. ABD'nin İtalya ve ardından da Türkiye'ye Jupiter balistik füzelerinin yerleştirilmesi ve SSCB'nin bundan haber tutması ile SSCB Küba'ya nükleer başlıklı füzelerini gönderiyor ve bundan haber tutan Beyaz Evde tartışmalar başlıyor. Araştırmanın büyük çoğunluğu 1962 yılı 16 Ekim ile 29 Ekim arasındaki Pravda gazetesinde yapılan propaganda örnekleri araştırılacaktır. Bu tarihlerde Pravda gazetesinin daha çok hangi tür propaganda yöntemleri kullandığı ve kriz derinleştikçe propagandanın nasıl tutum sergilediği araştırılacaktır. Rusya'nın kitle iletişim araçları bu sorunlar arasında güçlü bir bağlantı olduğuna sürekli vurgu yapmışlardır. Aynı zamanda Rusya Devlet Televizyonunun Küba 'Anadır' operasyonu belgeseli başta olmakla günümüzde çok önemli etkiye sahip Rus kitle iletişim araçlarında bu krize nasıl yaklaşım sergilendiği araştırılacaktır. Ukrayna Krizi ile Küba Krizi arasında benzetme yapan ünlü ve geniş kitleye hitap eden kitle iletişim araçlarında çıkan haberler incelenecektir. 24 Şubat 2022 yılında Ukrayna ile Rusya arasında krizin başlanması ile Küba Krizi yeniden akıllara gelmiştir. Rusya devleti Ukrayna ile başlattığı özel operasyonuna Küba Krizi ile benzetme yaparak bu savaşın başlatılmasına hak kazandırmıştır. Küba krizi 1962 yılına tekabül etse de Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş bu sorunu yeniden gündemimize getirmiştir. 1962 yılında geçen olayların günümüzle ilişkisi daha da artmıştır. Hatta Rusya Federasyonu Dış İşleri Bakanı Sergey Lavrov'un ve diğer Rusyalı devlet resmilerinin açıklamaları bu sorunu gündeme getirmiştir. Ukrayna Krizi sırasında Küba Krizi ile benzetme yapılması bu konunun 1962 yılına giderek yeniden araştırılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Küba Krizi, SSCB, Ukrayna Krizi, Propaganda, Pravda Gazetesi.

USSR PROPAGANDA IN THE CUBA CRISIS IN THE PRAVDA NEWSPAPER AND THE NEWS ON THE CUBA AND UKRAINE CRISIS IN RUSSIA MASS MEDIA

ABSTRACT

In October 1962, the entire world community was faced with a major political crisis. The whole world reported that the USSR had placed its nuclear weapons in Cuba, after the US press and Jon Kenney's appeal to the public via television. But the root of this problem goes back to 1959. With the placement of Jupiter ballistic missiles in Italy and then in Turkey by the USA, and the USSR keeping news of this, the USSR sends its nuclear-tipped missiles to Cuba, and discussions begin in the White House, which

keeps news of this. The majority of the research will be based on examples of propaganda made in the newspaper Pravda between 16 October and 29 October 1962. It will be investigated what kind of propaganda methods Pravda newspaper mostly used during these dates and how the propaganda behaved as the crisis deepened. Russia's mass media constantly emphasize that there is a strong connection between these problems. At the same time, the approach to this crisis in Russian mass media, which has a very important effect today, will be investigated, especially in the documentary of the Cuban 'Motherdir' operation of the Russian State Television. The news published in the mass media, which makes a comparison between the Ukraine Crisis and the Cuban Crisis, will be examined. With the onset of the crisis between Ukraine and Russia on February 24, 2022, the Cuban Crisis came to mind again. The Russian state has given the right to start this war by comparing its special operation with Ukraine with the Cuban Crisis. Even though the Cuban crisis corresponded to 1962, the war between Russia and Ukraine brought this issue back to our agenda. The relations between the events that took place in 1962 and the present have increased even more. In fact, the statements of the Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation Sergey Lavrov and other Russian state officials raise this issue. Making an analogy with the Cuban Crisis during the Ukraine Crisis reveals that this issue should be re-examined by going back to 1962.

Keywords: Cuban Crisis, USSR, Ukraine Crisis, Propaganda, Pravda Newspaper.

GİRİŞ

Propaganda ve Siyasal İletişim

Propaganda tek taraflı ve çoğu zaman ve bir tarafı doğru çıkartmak için yapılan bir yöntemdir. Siyasal iletişimin çok önemli bir yöntemi olan propaganda daha çok kitle iletişim araçlarının vasıtası ile hedef kitlelere ulaştırılmaktadır. SSCB gibi otoriter ve anti-demokratik kamuoylarında belirli ve sansür edilmiş bilgiler insanlara ulaştırılmıştır. İnternetin ortaya çıkışı ile ve sosyal medyanın da yaygın hale gelmesi insanlara daha çok seçmeli bilgiler sunmuştur. SSCB daha çok bir taraflı ve komünist propagandası yapmıştır. Moral sağlama sorunu, yalnızca kısmen bir propaganda sorunudur, çünkü propaganda, güvenilmesi gereken birçok araçtan yalnızca biridir. Etkisinin kapsamı, önemli olmakla birlikte sınırlıdır.

Propaganda, sigara tedariki veya yiyeceklerin kimyasal bileşimi gibi nesnel koşulları değiştirerek zihinsel durumları kontrol etmek anlamına gelmez. Propaganda, soğuk ve kendinden emin baskı yoluyla moral oluşturmayı bile içermez. Yalnızca anlamlı sembollerin kullanımı yoluyla veya daha spesifik olarak, daha az doğru olsa da hikayeler, söylentiler, özetler, resimler ve diğer sosyal iletişim biçimleri aracılığıyla fikirlerin kontrolüne atıfta bulunur. Propaganda, çevredeki veya vücuttaki diğer koşulları değiştirerek değil, sosyal telkini doğrudan manipüle ederek fikirleri ve tutumları kontrol etmeye çalışır.

Propaganda, askeri bir düşmana karşı operasyon yürütmenin üç ana aracından biridir:

- askeri baskı (karanın, denizin zorlayıcı gücü)

Hava ve hava kuvvetleri);

- ekonomik baskı (hammadde ve malzeme kaynaklarına, pazarlara, sermayeye ve işgücüne erişime müdahale);

- propaganda (önerinin doğrudan kullanımı).

Halk, savaşı başlatanın düşman olduğuna ve bunun kalıcı, karlı ve hayırsever bir barışın önünde bir engel olduğuna ikna olduğunda, propagandacı görevini tamamlamıştır. (Harold Lasswell, 2021, s. 49) Neyse ki dürüst ve yetenekli bir politikacı, propagandanın yardımıyla halkın iradesini etkileyebilir ve onu istediği gibi şekillendirebilir. Politikacı halkı anlar. Halkın ne istediğini ve neyi kabul edeceğini biliyor. Ama bir siyasetçinin genel satış müdürü, halkla ilişkiler danışmanı ya da aynı anda kitlelerle etkili iletişim kurabilen biri olması gerekmez (Bernays, 2010, s. 92).

Propagandanın etkili olabilmesi için, materyalin potansiyel olarak patlayıcı konuları mümkün olduğunca az doğrudan ele alması gerekir. Bu, Stuart Hall'un işaret ettiği gibi, sosyal çelişkileri mesajın kendisine

dahil etmek anlamına gelir Şiddet propagandası tüm medya kanallarında yaygınken, televizyondaki şiddetin gençler arasında suçu beslediğini kim kesin olarak söyleyebilir? (Herbert Schiller, 1980, s. 81). Modern propaganda, dolambaçlı bir ikna yolunun kullanılmasına katkıda bulunur ve bilgi işlem alanındaki bilişsel cimrinin yeteneklerinin kesiminden fayda sağlamak için tasarlanmıştır. (Anthony R. Pratkanis, 2002, s. 54). ‘Propaganda bir saldırdır, bir istiladır’ (yani, zihninizi ve inançlarınızı yenmek isteyen bir saldırgandır). Dikkatinizi belirli yönere çekiyor: siyasi figürler ve reklam verenler gibi propagandacılar da düşmanlardır; propaganda taktikleri, askeri manevralar ve imha edilmesi gereken silahlar gibidir; zihninizin ve duygularınızın saldırılara karşı korunmaya ihtiyacı duyulur (Anthony R. Pratkanis, 2002, s. 54). Siyasi iletişim, kural olarak, kültürel ve tarihsel faktörler tarafından belirlenir ve ulusal olarak kamuflej olur (Kulikova, 2017).

Küba Krizi Tarihi

Küba Krizi zamanı SSCB'nin ABD'deki büyükelçisinin sekreteri Aleksandr Fomin ABC tele kanalının gazetecisi Djone Skali ile Washington şehrinde görüşü oluyor. Görüş zamanı Djone Skali Kruşov'un Kennedy'ni zayıf görmemeye ve 48 saat içinde Küba'nı ve SSCB'ni yok edebileceklerini söylüyor. Aleksandr Fomin ise Berlinin Batısına girecek tankları hatırlatıyor (V.I., 2007, s. 245). Berlin sorunu SSCB ve Almanya arasında 1958 yılında daha da büyümekteydi. 1958 yılında Almanya Demokratik Cumhuriyetindeki SSCB büyükelçisi bir mektupla kapitalist devletlerin alman halkına çok ciddi propaganda yaparak baskı uyguladığını yazmıştır (Orlov, 2000, s. 409).

1 Ocak 1959'da Küba'da, Fidel Castro liderliğindeki genç solcu radikal reformcular, Batista'nın Amerikan yanlısı diktatörlük rejimini devirmiştir. Amerikan devleti, yeni hükümeti şiddetle devirmek için hazırlıklara başlamaktaydı. Bu ABD ve Küba devletleri arasındaki gerilimi tırmandırmıştır. 1960 yılında ise ABD Başkanı D. Eisenhower, ABD'de Küba birliklerinin oluşturulmasına ilişkin gizli bir direktif imzalamıştır. 17 Nisan 1961'de ABD Hava Kuvvetleri tarafından Küba uçakları gibi kamufle edilen Amerikan uçakları Küba'yı bombalamışlar ve ardından ABD'de eğitilmiş Kübalı göçmenlerin silahlı birlikleri adaya inmişler. Nüfusun mutlak çoğunluğunun Küba liderliğinin desteğiyle, Playa Chiron'a inen paralı askerlerin tugayı hızla yok edilmiştir. Bu zafer Amerikan yönetiminin prestijine ciddi zarar vermemekteydi ve F. Castro rejimine büyük popülerlik getirmiştir (Malakhov, 2016, s. 2).

Kruşçev kendi hatıralarından olan kitabında: ‘1960 yılının 1 Mayıs bayramında SSCB Savunma Bakanı Malinovski'nin onu aradığını ve SSCB sınırlarını U-2 Amerikan keşif uçağının Pakistan ve Afganistan üzerinden geçerek Sverlovst şehrine yaklaştığını söylediğinde ben uçağın derhal vurulmasını emir etmiştim. Uçak vurulmuştu ve pilot sağ salim ele geçirilmişti’ (Kruşçev, 2016, s. 495).

Kruşçev, N.S. 1962 yılında Fidel Castro'nu hâkimiyeti ele geçirilme haberini televizyon ve radyodan duyduklarını anlatıyor ve o zaman Castro'nun SSCB'ye karşı tutumunun nasıl olacağını belli olmadığını anlatıyor. Kruşçev'e göre Fidel Castro onlara göre tamamen belirsiz adam idi. Castro'nun SSCB ile çok ihtiyatlı ve çekimser davrandığını bildiklerini anlatmaktadır. (Kruşçev, 2016, s. 495). Kruşçev: “SSCB Küba'ya delegasyon göndermişti. ABD Küba'yı çok önemli enerji kaynağı olan petrolden mahrum etmişti. Bizim o dönem çok tankerimiz yoktu. Hatta tanker sorunu İtalya ve ABD arasında diplomatik sorunlar oluşturmuştu. Biz Küba'ya Kudrayasev'i gönderdiğimizde onun yanında TASS haber ajansının gazetecisi Alekseyev'i de göndermiştik’ (Kruşçev, 2016, s. 495).

Kruşçev: Biz Türkiye'de ve İtalya'da aynı zamanda Batı Almanya'sında ABD roketlerinin olduğunu biliyorduk. Toplantı zamanı derhal Küba'ya askeri hareketin başlatılmasını teklif etmiştim ve teklifim kabul edilmişti. Ben Hiroşima'da 20 bin kişinin atom bombası sayesinde öldüğünü biliyordum. Ben Küba'ya roketler gönderirken Kübalıların içinde istenilmeyen adamların ola bileceğinden şüphelerin olduğunu Castro'ya bildirmiştik. Biz ABD basınından bizim roketlerin Küba'da olduğunu öğrendiğimizde her şey belli olmuştu (Kruşçev, 2016, s. 495).

1961 yılında Küba ABD ilişkilerinde yeni gerilim yaşandı. ABD Savunma Bakanlığı'nın önerdiği «Mongoose» kod adlı gizli bir Amerikan projesi 'ne göre Küba halkının müracaatı olsa ABD adaya

askeri operasyon düzenleyecekti. Ocak 1962'de Washington, Küba'yı Amerikan Devletleri Örgütü'nden (OAS) çıkarmayı başarmıştı. 21 Mayıs 1962'de, SSCB Savunma Bakanlığı'nın sınırlı bir askeri üst düzey çevresi, benzeri görülmemiş bir ölçek ve zamanlama operasyonu planlama görevi almıştı ve 24 Mayıs tarihinde CPSU Merkez Komitesi Başkanlığı'nın genişletilmiş toplantısında kabul edilen kararlar SSCB Küba'ya nükleer silahların yerleştirilmesi kararını vermişti (Malakhov, 2016, s. 2).

ABD senatörü H. Capehart 1960 yılının 2 Ağustos tarihinde kendi konuşmasında artık SSCB ordusunun Küba'da olduğunu ve iktidarın buna müdahale etmemesini ABD devletini tehlike altına atmak olarak gördüğünü belirtmişti. Cumhuriyetçilerin bu eleştirileri sonuçlar vermeye başladı. ABD hükümeti 27 Eylül 1962 yılında Küba'ya 'gereken tedbirler görmeyi' 3 ekimde ise 'adaya silahlı müdahaleye' izin veren karar kabul edilmişti (I.V., 2018, s. 3).

Soğuk Savaşın alevlenmesiyle Fransa'nın payı için özel bir rol düşmüştü. 1958'de iktidara gelen General de Gaulle, Beşinci Cumhuriyet'in ilk cumhurbaşkanı olduktan sonra yeni bir dış politika kursu başlattı. Fransa, SSCB liderliğindeki Varşova Paketi ülkelerine karşı çıkan ABD ve İngiltere liderliğindeki Atlantik bloğu ile olan müttefik ilişkilerine bağlı kalmıştı (Leonidovna, 2005, s. 4). SSCB ve Küba arasındaki anlaşmaya göre operasyona SSCB Or. Generalı I. A. Pliev rehberlik etmeli idi. Operasyon 1962 yılının 31 mayısla 9 Haziran tarihlerinde sonlandırılmıştı. SSCB Askerlerin, askeri teçhizatın ve silahların taşınması ile toplamda Küba operasyonunda 180 gidiş yapan 85 gemi katıldı ve geri dönmüştü. 22 Ekim tarihinde ABD Cumhurbaşkanı Jon Kennedy radyoda ulusa sesleniş yaparak Küba'nı ablukaya aldıklarını ve Küba'ya ambargo koyulduğunu ilan etmişti. 23 Ekim'e kadar, yaklaşık 180 ABD Donanması gemisi Küba'ya yaklaştı ve gemide 95 bin denizci vardı. Fidel Castro'nun da söyledi gibi: 'Ya Vatan Ya Ölüm' Biz Zafer Kazanacağız'. Küba toplamda 250 bin kişiden ordunu organize etmeyi becerdi. 25 Ekim'e kadar, Sovyet R-12 füzelerinin tüm fırlatma pozisyonları fırlatma için hazırды. Her an bir nükleer savaşın patlak verebileceği son derece tehlikeli bir durum gelişmişti. 27 Ekim 1962'de bir Sovyet uçaksavar füzesinin Küba toprakları üzerinde bir Amerikan U-2 Lockheed yüksek irtifa keşif uçağını düşürmesinden sonra durum daha da artmıştı 27-28 Ekim 1962 gecesi, Miami'den (ABD) 'Gusanos' sabotaj birlikleri paraşütle iniş yapmaya çalışmışlardır (5 bin kişi). SSCB bunun önüne geçmeği başarmıştı (Malakhov, 2016, s. 2).

Küba krizi Ekim 1962'de zirveye ulaştı ve insanlığı nükleer felaketin eşiğine getirmişti. Amerikan istihbaratı Küba'da ABD topraklarının güvenliğini tehdit eden orta menzilli Sovyet füzelerini keşfettikten sonra, Amerikan hükümeti adanın deniz ablukasını ve ultimatoma ilan etmeden önce Sovyetler Birliği'ne Batı dünyasının liderlerine niyetlerini bildirerek başvurmuştu. Bu koşullar altında Fransa, ABD'ye koşulsuz desteğini ilan etmekten çekinmişti (Leonidovna, 2005, s. 4). Küba Krizi 1962 yılının 29 Ekim tarihinde bittiği sayıla bilinir fakat Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığının ait Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Üniversite'sinin profesörü Martynov Boris Fedorovich'ü göre ise bu kriz Küba SSCB ilişkilerini kötüye doğru etkilemiştir. SSCB ilişkileri düzeltmek için SSCB resmlerini 1962 yılının kasım ayında acilen Küba'ya göndermişti (Fedorovich, 2022, s. 4).

Daha önce Sovyetler Birliği'nde Batı Yarımküre 'de yeni bir sosyal sistem olarak sosyalizmi ve yeni bir ideoloji olarak Marksizm-Leninizm'i seçen ilk ülke olarak kabul edilen Küba'dan kopuş, Sovyet liderliğine yakışmamıştır. Ciddi ideolojik ve siyasi hasara ek olarak, böyle bir boşluk, Küba füze krizinden sonra Sovyetler Birliği ile ilişkilerinin tamamen ve geri dönülmez bir şekilde kötüleştiği görünen Çin'in eline geçecekti. Ayrıca "kapitalist olmayan gelişme" yoluna girmiş sözde "Üçüncü Dünya" ülkelerinde SSCB'nin prestijine ve Marksist-Leninist ideolojiye ciddi bir darbe indirecektir. Fidel Castro'nun 1963'te bir Fransız gazeteciyle yaptığı röportajda söylediği sözler belirleyicidir: "Kruşçev kendisi gelseydi onu döverdim." (Fedorovich, 2022, s. 4).

Bu makaleden de görüldüğü üzere Küba Krizi 1962 yılında bitse de SSCB sosyalist devlet olan Küba ile ilişkileri düzeltmek için büyük çabalar sarf etmiştir.1961 yılında ABD Küba'ya askeri hareket düzenlese de başarı elde edememiştir. 1959 yılında Fidel Castro'nun Küba'da hâkimiyete gelmesi SSCB ve Küba arasında ilişkilerin daha da güçlenmesine sebep oldu. Hatta ABD'deki 1960 yılı cumhurbaşkanı

seçimlerinde Küba'daki rejimi devirmek seçim kampanyasında bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştı. Jon Kennedy seçim vaatleri olarak Küba'da vatandaş direnişine 207 milyon ABD doları harlanacağını söylemişti (I.V., 2018, s. 3).

Bu yönelimi korurken de Gaulle yine de ABD'nin diktatörlüğüne boyun eğmek istememişti ve Fransa'nın NATO askeri örgütünden ayrılmasına ve kendi Fransız atom silahlarını yaratmasına kadar Atlantik Bloğuna olan yükümlülüklerini kademeli olarak sınırladı. Fransa'nın diplomatik çabaları bu rotayı sürdürmeye yönelikti (Leonidovna, 2005, s. 4). 27 Ekim 1962 yılında Kruşçev ABD'nin Moskova'daki büyükelçisi F.Koler'a Türkiye'deki analogi roketleri çıkarılacağı takdirde olumlu davranacakları mesajını vermiş oldu. 28 Ekim'de Kruşçev radyoda resmi olarak ABD tarafına olumlu yanıt verdi. 28 Ekim'de ABD ve SSCB Küba Krizini resmi anlaşma ile çözmüş ulaşılmıştı (Trunov, 2013, s. 8).

Rusya Kitle İletişim Araçlarında Küba Krizi Rusya İnternetin Gelişim Enstitüsünün Belgeseli

İlk kaynak olarak Rusya'nın İnternetin Gelişim Enstitüsü'nün sadece belgelerden oluşan belgeseli kullanılacaktır. Buna sebep belgeselde kronoloji olarak hadiselerin araştırılmasıdır. İlk önce 2 CIA ajanının özel askeri uçakla uzaktan çekilen fotoğrafları incelenmektedir. Bu fotoğraflar incenlerken CIA ajanlarından biri diğerine Küba'da çekilen fotoğraflarda Soccer meydanı gördüğünü söylüyor. Diğer ajan ise ona Kübalıların futbol oynamadığını söylüyor. Daha sonrasında CIA direktörü her iki ajanına Kübalıların basebol veya soccer oynamadığını söylüyorlar. Sonra CIA direktörü Beyaz Eve giderek ABD Cumhurbaşkanı Jon Kennedy ile görüşüyor ve durumu anlatıyor. Sonrasında fotoğrafları inceleyen CIA Fotoğraflar Bürosunun Direktörü Arthur Lundal Jon Kennedy'ye de Rusların. 'Soccer' Kübalıların ise basebol oynadığını belirtiyor (Enstitüsü, 2022).

Jon Kennedy ise Kübalıların futbol değil de basebol oynadığını onaylıyor. CIA Fotoğraflar Bürosunun Direktörü Arthur Lundal Jon Kennedy'ye Rusların artık Küba'da olduğunda şüphe kalmadığını söylüyor. Jon Kennedy ise Küba üzerinde uçuşların devam ettirilmesi gerektiğini ve demir delillerin olması gerektiğini bildiriyor (Enstitüsü, 2022).

Şekil 1: ABD İstihbaratının Küba'da Çektirdiği İlk Fotoğraf- 'Rusların Futbol Meydanı' (Enstitüsü, 2022)

2 devlet yetkilisi arasında ise böyle bir konuşma geçiyor-Bretforttan ve Ravenniden çoklu sayıda mühimmat gerektiğini ve Georgia ve California'daki uçak fabrikalarından daha çok roketler getirilmeli

olduğunu bildiriyor.4 Eylül 1962 yılında ABD Dış İşleri Bakanı Din Rask Beyaz Sarayda tüm üst düzey devlet yetkileri ile konuşmasında Küba devletinin silahlanmasına karşı ona karşı olan tüm devletlerle birlikte hareket edileceğini bildiriyor. Küba'ya yardım eden devletin de kimliğinden aslı olmayarak o devlete de engeller koyulmalı olduğunu bildiriyor. Onun bu fikrini dönemin ABD Savunma Bakanı Robert Maknamara fevkalade bir fikir olduğunu ve tam desteklediğini ifade ediyor (Enstitüsü, 2022). ABD Savunma Bakanı Robert Maknamara SSCB tarafından silahlandırılan Kübanın envanterinde 16 Miq savaş uçağının bulunmasından büyük rahatsızlık duyduğunu belirtiyor. Sonrasında ABD Dış İşleri Bakanı Din Rask ise Savunma Bakanına Mig uçaklarının mevcut olmasının sorunun gelecekte daha da büyümesinin belirtisi olarak mı gördüğünü soruyor. Robert Maknamara sorunun büyüme ihtimalinin üzerinde durduğuna işaret ediyor. Çünkü SSCB Küba'ya silah desteğini artıracağına eminliği ifade ediyor (Enstitüsü, 2022).

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Ulusal Güvenlik Danışmanı McGeorge Bundy ise Rusların 'Yer-Yer' roketlerini Miq uçaklarına kurarsa bunun sorun oluşturma ihtimalini soruyor. ABD Savunma Bakanı Robert Maknamara ise cevabında Mig'lere hem 'Yer Yer' hem de nükleer başlıklar taşıyan roketlerin kurula bilinme ihtimalinin yüksek olduğunu anlatıyor. ABD Dış İşleri Bakanı Din Rask ise her şeyi garanti altına almak için Küba'ya ambargo koyulmasının ve onun tecrit edilmesi gerektiğini savunuyor (Enstitüsü, 2022).

CIA'nın Küba Krizi Operasyonu Başkanı Edward Lancedail ise tamamen gizli olan dosyada şunları aktarmaktadır: Biz ABD devleti olarak Küba'daki Komünist rejimi devireceğiz. Ve ABD'nin çıkarlarına uygun rejimi ABD'de kuracağız. ABD Dış İşleri Bakanı Din Rask ise 1961 yılının aralık ayında Fidel Castro'nun kendisini tam bir Marksist Leninist adlandırmasının SSCB'nin endişe duyduğunu ve bu sebepten ora askeri güç gönderdiğine eminliğini bildiriyor (Enstitüsü, 2022).

ABD Savunma Bakanı Robert Maknamara ABD Cumhurbaşkanı Jon Kennedy ile konuşmasında ABD devletinin Küba Krizinde neden harekete geçmediğini soruyor. Jon Kennedy ise cevabında bunun Berlin sorunu ile ilgili kaynaklandığını bildiriyor (Enstitüsü, 2022).

ABD Cumhurbaşkanı Jon Kennedy Beyaz Evdeki konuşmasında yeterince ellerinde delillerin olmadığını ve diğer taraftan ise Türkiye'ye ABD devletinin balistik füzeleri yerleştiğini ve SSCB hükümetinin bundan habersiz olduğunu ve bunlara cevapsız kaldığını söylemişti. Tam da o dönemde SSCB dünyaca ünlü devlet haber ajansı olan Tass tüm dünyaya SSCB gibi güçlü nükleer güce sahip bir ülkenin dünyanın hiçbir yerine atom bombalarını yerleştirmek gibi bir planın olmadığını anlatmaktaydı (Enstitüsü, 2022).

Rusya'nın Devlet Televizyon Kanalı 'Rossiya'da 'Anadır' Operasyonu Belgeseli

Rusya'nın devlet televizyon kanalı olan Rosiyya kanalının da Küba Krizi ile ilgili çok meşhur bir belgeseli vardır. Bu belgesel son dönemlerde yeniden bu kanalda çok aktif olarak gösterilmeye başlamıştır. Belgesel Küba Krizi ile ilgili çekilen en popüler belgeseldir. Bu belgeselde ABD kamuoyunun Küba Krizinden yalnız 1963 yılının nisan ayında haber tuttuğu anlatılmaktadır. Bu belgeselde Nikita Kruşovun müdahalesi olmasaydı 3. Dünya Savaşının çıka bileceği iddia edilmektedir. Belgeselde konuşma yapan CIA'nın 1962-1963 yıllarında ajanı olan Dino Brodjoni ABD'nin askeri gücünün SSCB'nin askeri gücünü 10 defa üstelediğini ve ABD'nin çok güçlü bir devlet yapısına sahip olduğunu anlatmaktadır (Demina, 2003).

ABD Savunma Bakanı Robert Maknamara bu bilgileri tam 40 yıl sonra ABD'de yapılan konferansta öğreniyor. Bu bilgini ilk kez Rusya Federasyonu'nun o dönemki Savunma Bakanı Gribkov söylerken ilk önce inanmıyor. Sonda Savunma Bakanı Gribkov gerekirse belgelerle ispatlarız diye sert cevap veriyor. Bu konferans 1992 yılında Amerika'nın Millî Güvenlik Arşivinin bugüne kadar çalışması olan Svetlana Savranskanın katılımı ile olmuştur (Demina, 2003). SSCB hükümeti kendi ordusunun üst düzey albayı olan Oleg Penkovoskini 1963 yılında idam etmiştir. Bunun sebebi ise Oleg Penkovoskinin Küba Krizine ait belgeleri ABD devletine gönderdiği ispatlanmış ve Küba Krizinden tam 1 yıl sonra

idam edilmiştir. Tomas Blenton (ABD Milli Güvenlik Arşivinin Direktörü) Oleg Penkovoskinin R 12 roketleri hakkında bilgi verdiğini amma onların Küba'ya gönderildiği hakkında bilgisinin olmadığını bildiriyor (Demina, 2003).

Şekil 2: 1963 Yılında Küba Krizine Ait Belgeleri ABD İstihbaratına Gönderdiği İçin Kurşuna Dizilerek İnfaz Edilen SSCB Ordusunun Albayı Oleg Penkovski (Demina, 2003)

Aleksandr ve İndiçirka gemileri ile nükleer bombalar Küba'ya taşınmıştı. Küba'ya ilk kez İndiçirka gemisi 4 Ekim 1962 yılında ile getirilmiştir. 'Anadır' operasyonun albayı Rafeyel Zakirov İndiçirka gemisini karşılayan ilk SSCB alayı olarak onlara gemiye herhangi tehlike yarandığı anda geminin derhal patlatılarak batırılması ile görevlendirildiğini anlatıyor. Hatta gemi geldiğinde su dalgıçlarının mayınlara karşı suya dalarak kontroller yaptığını anlatıyor. (Demina, 2003) SSCB'nin Marşal'ı Dimitri Yazov(SSCB Savunma Bakanı(1987-1991) 'Anadır' operasyonun albayı olduğunu ve Küba'da hayat koşullarının oldukça zor olduğunu anlatıyor. Dimitri Yazov 300'e yakın SSCB askerinin zehirlendiğini bile anlatıyor. Diğer taraftan kızıl ordunun askerleri çadırlarda kalmak zorunda idiler. Rafael Zakirov ise askerlerin onlarca yılanı öldürerek ağaçtan asmak zorunda kaldıklarını anlatıyor (Demina, 2003).

'Anadır' operasyonun albayı Valentin Palkovnikov ise Küba'da çok sayıda ölümcül örümceklerinin bulunduğunu ve bundan başka orda insanlarda salgın hastalıklar oluşturan sivri sineklerin askerleri çok kötü etkilediğini anlatıyor. 'Anadır' operasyonun albayı Rafeyel Zakirov Nikita Kruşovun çok stratejik ve taktik hareket ederek 'Anadır' operasyonu ile zafer kazandığını anlatıyor. Rafeyel Zakirov 1962 yılında ABD'nin toplamda 5000 adet SSCB'nin ise 300 adet nükleer silaha sahip olduğunu anlatıyor. Daha sonra ise Küba'ya bu roketlerin konumlandırılması ile karşı tarafı az sayıda nükleer silahın olmasına rağmen geri çekilmeye mecbur edildiğini anlatıyor (Demina, 2003).

Bildiğimiz üzerine her yıl SSCB'de 1 Mayıs bayramında askeri geçit düzenleniyor. Bu askeri geçitlerden birinde ABD'nin Moskova'daki ateşesi özel fotoğraf makinesi ile SSCB'nin nükleer silahlarını net ölçüleri ile çekerek göndermiş. 1962 yılının 14 ekiminde ABD Keşif Uçağı nihayetinde 65 fitten SSCB'nin nükleer silahlarını çekmeyi başarıyor. CIA Ajanı Dino Brugioni Fotoğrafların İncelenmesi Bürosunda bu benzerliği saptamayı başarıyor ve 16 Ekim'de bu bilgileri Jon Kennedy ile paylaşıyor. Valeriy Krasotkin 1962 yılının 20 Ekim gecesi çok acil durum bildirisi aldıklarını ve her an nükleer atışın yapılmasına hazır olmalı olduklarını bildiriyorlar. (Demina, 2003) 2019 yılında yine 'Rosiyya' devlet kanalında 'Optimistler- Küba Krizi' isimli tarihi dizi çekilmiştir. Bu bir daha Küba Krizinin Rusya kamuoyuna ulaştırılmasının ve bunun bir diplomatik başarı olduğu gibi gösterilmeye çabalar sarf edildiğinin göstergesidir.

Şekil 3: 'Rosiyya' Devlet Kanalında 'Optimistler- Küba Krizi' İsimli Tarihi Dizi
(<https://www.kinopoisk.ru/series/1367857/>, 2019)

Rusya Kitle İletişim Araçlarında Küba ve Ukrayna Krizlerinin Aynılaştırılması

Rusya kitle iletişim araçlarında Ukrayna Krizi sadece 2022 yılından değil 2014 yılından itibaren bu tür haberler çıkmaktadır. İlk önce 24 Şubat 2022 yılına kadar olan haberler araştırılacak.

24 Şubat 2022 Yılına Kadar Çıkan Haberler

22 Mart 2015 yılında Pravda.ru web sitesinde çıkan 'Ukrayna: Karayip krizinin arka yüzü' haberinde Amerikalı diplomat William R. Polk Küba Krizi ile Ukrayna Krizinin aynı olduğunu anlatıyor (Ermilin, 2015). Nezavismaya web sitesinde çıkan 'Ukrayna sorununun Küba perspektifleri' başlıklı haberinde ise 2015 yılında nükleer tehdidin pek olmadığına fakat Küba Krizi gibi sorunun büyüme ihtimalinin yüksek olduğu belirtilmektedir (Zegalov, 2015). Svobonnaya Pressa web sitesinde 'Ukrayna bozkırlarında Karayip krizi' başlığı altında çıkan haberde ise Mihail Gorbaçov ile yapılan röportajda Gorbaçov'un Küba ve Ukrayna Krizlerini aynı sorun olarak anlatması geçiyor (Evdokimov, 2015).

24 Şubat 2022 Yılından Sonra Çıkan Haberler

Rambler.ru web sitesinde 'Uzman, Karayip krizi ile Ukrayna'daki çatışma arasındaki farklardan bahsetti' başlıklı haberde ise Askeri ve Politik Araştırmalar Merkezi Müdürü MGIMO Profesörü Alexei Podberezkin, 1962'deki Karayip krizini ve şu anki çatışmayı karşılaştırıyor ve Rusya Federasyonu cumhurbaşkanı Vladimir Putin'in Basın Sekreteri Dmitry Peskov'un Küba ve Ukrayna Krizini aynı tutmasını doğru bulduğunu anlatıyor (Proşina, 2022).

Kommersant'da çıkan Kıyamet 'Dün ve Yarın' başlıklı haberde ise Kommersant'ın ABD Başkanı Joe Biden, bugünkü çatışmanın "nükleer Kıyamete" yol açabileceğini söylemesi üzerine araştırmaya başlayarak sorunu derinden araştırdıklarını anlatıyor. Kommersant CNN'de ABD Başkanı Joe Biden'ın açıklamalarının pek sıcak karşılanmadığını anlatıyor. Eski Savunma Bakan Yardımcısı Andy Weber, 'Politico'ya yaptığı bir açıklamada, 1962 olaylarından bu yana mevcut çatışmanın "Küba krizinden daha tehlikeli" olduğu konusunda uyarı bildirilmektedir (Chernenko, 2022).

25 milyondan çok izleyicisi olan RTVI haber ajansında 'Karayip krizi 60 yıl. Dünya nükleer savaştan nasıl kaçındı ve Ukrayna'daki çatışmayla paralellikler neler?' başlıklı haberinde ise: Ukrayna'daki askeri operasyonlar ne kadar uzun sürerse, çatışma 1962'deki Karayip kriziyle daha sık karşılaştırılır. Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı Sergey Ryabkov, krizin 60. yıldönümünün "Ukrayna çevresinde yaşanan zorlu çatışma bağlamında bugün olup bitenlere doğrudan bir yansıması olduğuna" inanıyor gibi açıklamalarla krizler arasında sıkı bir bağlantı olması haberi yapılmaktadır (Pudovkin, 2022).

Rusya'nın en çok okunan haber ajanslarından olan ve 1941 yılından faaliyetini sürdüren Ria Novosti haber ajansında (Azerbaycanda Karabağla ilgili doğru haberler yapmadığı için kısıtlanmıştır) çıkan 'Uzman, Ukrayna krizinin Karayipler'den ne kadar farklı olduğunu anlattı' Uruguay'ın eski savunma bakanı Jose Bayardi başlıklı haberinde ise Küba Füze Krizi ile pek çok benzerliğin olduğu anlatılıyor. Ancak bugün, nükleer gücün 1962'dekinden çok daha fazla olduğu, bu nedenle nükleer silahları içerebilecek bir çatışma karşısında gergin bir durumdayız, bu nedenle bugün, her zamankinden daha fazla bir çözüm bulunması gerekiyor" demiştir. (<https://ria.ru/20221016/politika-1824369960.html>, 2022). İzvestiyada çıkan Yedi fark RSMD'nin Genel Müdürü Andrey Kortunov - Karayip krizi ile bugünkü Rus-Amerikan çatışması arasındaki fark hakkında' başlıklı haberinde ise Ukrayna ve Küba krizleri arasındaki 7 temel fark anlatılıyor (Kortunov, 2022).

SSCB Basımında Küba Krizi Propagandası

İlk haber 1962 yılının 16 Ekim tarihinde Pravda gazetesinde: 'Tassın Haberi' olarak geçiyor. Bu haberde SSCB'nin 16 Ekim ve 30 Ekim ayları arasında balistik füzelerin denemelerini yapacakları anlatılmaktadır (Pravda, 1962). Diğer haberde ise 15 Aralık tarihinde ABD'nin balistik füze denemelerinin 1 günlük farkla ertelendiği haberi geçmektedir. Diğer bir haberde ise: Dün Almanya Dışişleri Bakanı Schroeder, ABD Dışişleri Bakanı Rask ile görüştü ve onunla bir konuşma yaptı. Bilgili çevrelere atıfta bulunan haber ajansları, Schroeder ve Raek'in Batı Berlin ilişkilerini ve Federal Almanya Cumhuriyeti ile ABD arasında tartışıklarını bildirmektedir (Pravda, 1962). Pravda gazetesinde yine ABD hakkında fakat komünist ideolojisine uygun bir haber yapmıştır. Burada amaç komünist propagandasının yapılmasıdır. Haberin metni: John Reed'in Anısına

Sovyetler Birliği'nin büyük bir arkadaşı olan John Reed'in adı, «Dünyayı Sarsan 10 Gün» adlı harika kitabın yazarı ülkemizde iyi biliniyor. Dün, SSCB Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsü'nde, Amerikalı yazarın doğumunun 75. yıldönümünü kutlayan bir toplantı düzenlenmişti (Pravda, 1962). Toplantı katılımcıları, parlak bir konuşmada John Reed'in faaliyetlerini karakterize eden ABD Komünist Partisi'nin önde gelen figürü Henry Winston'un konuşmasıyla sıcak bir şekilde karşılanmıştı'. Bir diğer haberde ise Cezayir Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ben Bella ile ABD Cumhurbaşkanı Kennedy ile görüşün olması anlatılıyor (Pravda, 1962)

Pravda gazetesinde 17 Ekim 1962 yılında ABD ile ilgili haberlerden ilkinde şu haber yer almaktadır. 'N. S. Kruşçev'in resepsiyonu ABD'nin SSCB Büyükelçisi F. Kohler. 16 Ekim'de SSCB Bakanlar Kurulu Başkanı N. S. Kruşçev, ABD'nin SSCB Büyükelçisi F. Kohler'i Kremlin'de kabul etti ve onunla en önemli uluslararası sorunların yanı sıra Sovyet Amerikan ilişkilerinin sorularının ele alındığı bir görüşme yapıldığına değinilmiştir. Görüşme, samimiyet ve karşılıklı anlayış ortamında gerçekleşmişti (Pravda , 1962).

Görüşmeye SSCB Dışişleri Bakan Yardımcısı VV Kuznetsov ve SSCB Dışişleri Bakanlığı Yönetim Kurulu Üyesi MN Smirnovsky katılmıştır. Büyükelçiye ABD Büyükelçiliği Müsteşarı R. Davies eşlik etti. Bu olay ve haber sorunun başlamasına rağmen halen SSCB'nin her şeyi iyi gibi gittiğini gösteren bir diplomasi yürüttüğü görülmektedir' (Pravda , 1962). 16 ekimde yer alan diğer haberde ise ABD Komünist Partisi Başkanı Henry WINSTON hakkında makale yer almaktadır. Makalede Henry WINSTON'un ABD kamuoyunda kapitalist propagandasının çok güçlü olduğunu ama 22. Komünist Partisinin kurultayına katılmasının memnurluğunu ifade etmektedir.

Tam da bu yayında Küba Krizi ile ilgili haberden bahsedilmektedir. ABD ve NATO ülkelerinin Küba'ya ambargo koymakla Küba halkını zor duruma sokmuştur (Pravda , 1962).

1962 yılının 18 Ekim tarihinde Meksika'nın bir önceki Cumhurbaşkanı'ndan alınan röportajdan bahsedilerek Lasoro Kardines hakkında bilgi verilerek onun ABD karşıtı röportaj hakkında geniş bilgi vermektedir. Bu röportaj o dönemin Meksika'da popüler gazetesi olan 'Dia'da yer almıştır. Küba'nın Cumhurbaşkanı Dortikos Küba'daki soruna değinerek Küba'nın tamamen ablukaya alınmasının

dünyada büyük sorunlar yaratacağını ve BM'nin iki Amerikan ülkesini bir araya getirememesinde duyduğu üzüntü anlatılmaktadır (Pravda, 1962).

Diğer haberde ise 'Küba, Ben Bella'yı konuk ediyor' başlığı ile geçiyor. Bu haberde ise Cezayir Cumhurbaşkanı Ben Bella'nın Küba'ya ziyaretinden bahsediliyor. Haberde Cezayir Cumhurbaşkanı Fidel Castro tarafından ve Küba halkı tarafından sıcak karşılandığı anlatılıyor (Pravda, 1962).

1962 yılının 19 Ekim'inde 'HALKIN BÜYÜK BAŞARISI' başlıklı makalede ise Çar Rusya'sının 1812 yılında Napoleon'u geri gönderdiği gibi Küba halkının da ABD ablukasından başarılı çıkacağına eminlik ifade edilmektedir (Pravda, 1962).

19 Ekim'de yer alan bir diğer haberde ise İngiltere'nin Küba'ya uyarısından geçiyor. Haberde İngilizler resmilerin göçmen taşıyan Küba gemilerinin tehlike oluşturmaması gerektiği uyarısı yer almaktadır. 19 Ekim'deki bir diğer haberde ise:

'KÜBA VE CEZAYİR: SÖMÜRGEÇİLİĞE SON!

HAVANA. 18 Ekim. (TASS). Sömürgeciliğin, emperyalist baskının ve yeni sömürgeciliğin ortadan kaldırılması, termonükleer savaş tehlikesini ortadan kaldırmak ve barışı güçlendirmek için gerekli bir ön koşuldur.

Küba Başbakanı Fidel Castro ve Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Başbakanı Ahmed Ben Bella burada yayınlanan ortak bildiriye, dünyanın dört bir yanındaki güvenlik önlemlerini aldıklarını söyledi.' Haberdan de görüldüğü üzere Cezayir'le de ilgili haber artık 3. Kez yer almaktadır. Bu defasında ise daha sert makale yayımlanmıştır. Bu haberde özellikle termonükleer savaş tehlikesinden bahsedilmektedir (Pravda, 1962).

20 Ekim 1962 yılında çıkan bir diğer haberde ise:

'HALKIN İRADESİ- BARIŞ NEDENİNİ SAVUNMAK BM'deki genel siyasi tartışma sona erdi

Aynı zamanda, Batılı güçler ve başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, BM Genel Meclisini en önemli sorunların çözümünden uzaklaştırmaya çalışmışlardır. Bu nedenle delegasyonların büyük çoğunluğunun desteğini bulamamıştır. Cezayir Başbakanı Ben Bella'nın BM kürsüsünden konuşması sırasında salonda, Cezayir halkının özgürlük ve bağımsızlık mücadelesinde tüm dünyaya gösterdiği kahramanlık ve cesareten etkilenmiş gibiydi. Küba Cumhurbaşkanı Dortikos'un ateşli konuşması, Amerikalı politikacılara Özgürlük Adası'nın yalnız olmadığını, sadık arkadaşlarının olduğunu ve emperyalist soygunların zamanının azaldığını hatırlatmıştır.' (Pravda, 1962).

Haberde geçen diğer bilgede ise ABD gazetelerinin anket sonuçlarına göre halkın Küba ile normal ilişkiler saklamak istedikleri anlatılmaktadır: 'Kuzey Kaliforniya'da, San Francisco Chronicle gazetesi tarafından yapılan ankette bir kamuoyu yoklaması yapıldı. Anket sonuçları: ankete katılanların yüzde 86'sının Küba'ya yönelik bir saldırıya karşı olduğunu, yüzde 76'sının ablukaya karşı olduğunu ve yüzde 56'sının Küba ile normal koşulların tesis edilmesinden yana olduğunu gösteriyor! '. Bu anket haberi ise Sovyet propagandasına uygun olduğu için haberi yapılmıştır (Pravda, 1962).

Aynı gün geçen diğer haberde ise Havana'da açılacak tıp fakültesinden bahsedilmektedir: HAVANA ÜNİVERSİTESİ yeni Tıp Fakültesini açtı. Fakülte 800 öğrenciye sahip olacak. 240 tıp öğrencisi daha Santiago de Küba şehrinde ve eyalet üniversitesinde derslere başlayacaktır (Pravda, 1962).

Pravda gazetesinde geçen diğer Küba haberinde:
'Daily mail gazetesinin muhabiri şunları söylemişti:

ABD'ye, İngiliz ordusunun «ticaret gemilerini saldırılara karşı korumakla görevlendirilecekleri «konusunda ABD'ye bir uyarı yapıldığını söyledi. Küba göçünden gelen ve şu anda Karayipler'de bulunduğu İngiltere askeri gemilerinin müfrezesinin gerekli durumlarda güçlendirileceği» şeklinde konuşmuştu (Pravda, 1962).

21 Ekim'de Pravda gazetesinde geçen diğer Küba haberinde:

'Ben Bella, BM Genel Kurulu oturumuna katılarak ABD Başkanı Kennedy ve Küba Başbakanı Fidel Castro ile görüşmüştü.' (Pravda, 1962). Diğer bir haberde ise Almanya Demokratik Cumhuriyetinin ve Polonya devletlerinin Küba devletini ve halkını haklı davalarında desteklediklerini ve yanında olduklarını beyan edikleri belirtilmektedir (Pravda, 1962).

Pravda gazetesinin 23 Ekim'de çıkan haberine göre:

'BİRLİĞİ GÜÇLENDİRİN, BARIŞ DAVASINI SAVUNUN!

ABD yönetici çevreleri ateşle oynuyor.

Yemen halkı bağımsızlık için savaşıyor.

TEHLİKELİ VE SORUMSUZ EYLEMLER

Washington'da gizli toplantılar

Kennedy ülke gezisini iptal etmişti.

Küba'nın yakınında Amerikan birlikleri yoğunlaşıyor. Dün, pazar günü, Washington'daki birçok üst düzey Amerikalı yetkilinin ofisinin ışıkları geç saatlere kadar açıldı. Basında çıkan haberlere göre, aceleyle toplanan konferanslar gün boyu Amerikan başkentinde gece geç saatlere kadar devam etti. New York Herald Tribune'in gazetesinin sözleriyle, "Daha önce hiç bu kadar çok üst düzey yetkili pazar günleri ofislerinde bu kadar uzun süre toplanmamıştı." Gazeteye göre Başkan Kennedy, pazar gününe rağmen Beyaz Saray'daymış.' (Pravda, 1962).

Pravda gazetesi yine Küba Krizinde bir diğer çok önemli detaya dikkat çekmektedir: 'Amerikan basını, Washington'daki resmi çevrelerdeki ateşli faaliyeti sonucunda, devrimci Küba'nın kıyılarında ABD Deniz Kuvvetleri ve Hava Kuvvetleri'nin büyük bir yoğunlaşmasıyla çakıştığını ve bölgede -10'dan fazla gemi ve yaklaşık 20 bin Deniz piyadesi askerinin yoğunlaştığına dikkat çekiyor.' (Pravda, 1962)

Pravda gazetesinde Küba Krizi ile ilgili ABD'nin yaptığı askeri tatbikatların yoğunlaştığına dikkat çekiliyor: Amerika Birleşik Devletleri, Küba'nın yakın çevresinde büyük bir deniz ve hava kuvvetleri tatbikatı duyurdu. Tatbikatlara 45 savaş gemisi, 20 bine kadar Amerikan silah kuvvetleri personeli ve Tatbikata Deniz Piyadelerinin büyük kilit birlikleri katılmaktadır. Yabancı haber ajanslarına göre Porto Riko'nun Vieques adasındaki tatbikatlar sırasında büyük bir çıkarma operasyonu planlanıyor. Tatbikat alanına teçhizat ve yeni askeri birlikler naklediliyor. Ajanslar, özellikle, güdümlü füzelerle donanmış bir hızlı jet avcı uçağı filosunun Florida, Key West'teki Hava Kuvvetleri Üssü'ne geldiğini belirtiyor. Üsse acilen yeni bir kontrol kulesi inşa ediliyor (Pravda, 1962).

New York Times gazetesi, «İspanyolcada iyi konuşan" Koramiral Horacio Rivera tarafından öğretilere komuta edildiğini bildiriyor. Gazete, bu manevralar sırasında Amerikan Deniz Piyadelerinin «Başbakan Tiran» dan serbest bırakma görevini yerine getirmesi gerektiğini yazıyor. Aksine, Şartlı "düşman başbakanın adını tam tersine okursanız, ortaya çıkan şey: Castro' olduğunu göstermeye çalışmaktadır (Pravda, 1962).

Bu haberde ise ABD'nin Fidel Castro'nu 'Tiran veya düşman başbakan' değil aslında tersine okunduğunda en iyi başbakan olduğuna dikkat çekilmektedir. Pravda gazetesi hız kesmeden Küba Krizi etrafında oluşan sorunlara kayıtsız kalmayarak haberlerin sayısını önceki günlerle kıyaslama gittikçe artırmaktadır. 'Gerginliği artırmak için Washington'dan bir United Press International muhabirinin bildirdiğine göre: Bugün Amerikan Devletleri Örgütü Konseyi'nin Küba ile ilgili konuları görüşmek üzere çarşamba günü toplanacağı duyuruldu.

OAS Konseyi, sekreteryasından Dışişleri Bakanlarının 22 Ekim'de Küba sorunuyla ilgili gayri resmi toplantısına ilişkin bir karar alındı. Dışişleri Bakanları daha sonra Amerikan Devletleri Örgütü'nün yapabileceği şu sonuca varmışlardır: "Küba sorunuyla bağlantılı olarak üzerinde anlaşmaya varılanların ötesine geçen önlemler almak." (Pravda, 1962)

Pravda gazetesi yine tek taraflı propaganda yaparak Fransız basının ABD'ni eleştirdiğini bildiriyor: 'KÜBA KİMSE İÇİN TEHDİT DEĞİL

Fransız haftalık dergisi Amerikalı iftiracıları ifşa ediyor'

Haberde Fransa'nın 'Eksprees' dergisinin muhabiri Lafore'nin Küba'da kaldığını ve Küba'nın haksız olarak ABD tarafından ablukaya alındığını anlatmaktadır (Pravda, 1962).

Pravda gazetesi 24 Ekim'de Küba Krizinde ilk kez gazetenin en üst sağ köşesinde ve nihayetinde en yukarısında çok büyük sözcüklerle sloganlı çağrı yapılmaktadır.

ОБУЗДАТЬ ЗАРВАВШИХСЯ АМЕРИКАНСКИХ АГРЕССОРОВ!

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!
Коммунистическая партия Советского Союза

ПРАВДА

Орган Центрального Комитета
Коммунистической партии Советского Союза

Газета основана
5 мая 1912 года
В. И. ЛЕНИНЫМ

№ 297 (16153) Среда, 24 октября 1962 года Цена 3 коп.

РУКИ ПРОЧЬ ОТ КУБЫ!

Советский Союз обращается с призывом ко всем правительствам и народам поднять голос протеста против агрессивных действий Соединенных Штатов Америки в отношении Кубы и других государств, решительно осудить эти действия и поставить преграду на пути развязывания правительством США термоядерной войны.

Советское правительство сделает все от него зависящее, чтобы сорвать агрессивные замыслы империалистических кругов США, отстоять и упрочить мир на земле.

СОРВАТЬ ПРЕСТУПНЫЕ ЗАМЫСЛЫ ВРАГОВ МИРА

Векни создавалось человеческой цивилизацией. Однако теперь не те времена, чтобы пираты могли действовать безнаказанно. «Если агрессоры развяжут войну — война в публичном сегодня Заявление Советского правительства, — то Советский Союз нанесет самый мощный ответный удар. Заявление Советского правительства является грозным предупреждением тем, кто терпит расстройство. У Советского Союза, у стран социализма и миролюбивых народов достаточно сил и средств, чтобы надеть спиральную рубашку на агрессора.

По всей Советской стране идут многотысячные митинги. Трудящиеся Советского Союза гневно протестуют против безразличия империализма, вызвавшего на

**З А Я В Л Е Н И Е
С О В Е Т С К О Г О П Р А В И Т Е Л Ъ С Т В А**

Вечером 22 октября президент США Кеннеди объявил, что он отдал приказ вооруженному флоту США перехватывать все суда, следующие на Кубу, подвергать их досмотру и не пропускать суда с оружием, которое по определению американских властей имеет наступательный характер. Отдан также приказ вести непрерывное и тщательное наблюдение за Кубой. Таким образом правительство США фактически устанавливает морскую блокаду Республике Куба. Одновременно начата высадка на американскую базу Гуантанамо, расположенную на территории Кубы, войск американской армии, а вооруженные силы США приводятся в состояние боевой готовности.

Эти беспрецедентные агрессивные действия президент пытается оправдывать рассуждениями о том, будто со стороны Кубы возникает угроза национальной безопасности Соединенных Штатов.

Советское правительство выразило глубокое сожаление по поводу того, что в разлуку и совети, призывает США спастись от пологонений на независимость Кубы, установить нормальные отношения с кубинским государством. Разве не убедительно звучит то, что кубинское правительство официально заявило о своем стремлении урегулировать путем переговоров с правительством США все спорные вопросы.

Сессии недавно, выступая на сессии Генеральной Ассамблеи ООН, президент Республики Куба О. Дорткос вновь заявил, что Куба всегда выражала готовность вести переговоры по обычным дипломатическим каналам или любым другим путем, чтобы обсудить разногласия, существующие между Соединенными Штатами и Кубой». Теперь президент США говорит, что этак заявлений кубинского правительства будто бы недостаточно. Но так можно оправдывать любую агрессивную авантюру.

Что касается вопроса Советского Союза Куба, то это вполне понятное дело.

Şekil: 4 Pravda Gazetesi Başlık ve Manşetlerle Küba Krizinde Sloganlı Haberler Veriyor. (Pravda, 1962).

1. Kırmızı ile çizilmiş sloganda: ÖFKELİ AMERİKAN SALDIRGANLARINI TEADAVİ İÇİN!
2. Kırmızı ile çizilmiş sloganda: KÜBA'DAN ELLERİNİZİ ÇEKİN!
3. Kırmızı ile çizilmiş sloganda: DÜNYANIN DÜŞMANLARININ SUÇ PLANLARINI BOZMAK
4. Sovyet hükümetinin duyurusu (Pravda, 1962).

2. Kırmızı ile çizilmiş sloganda: 'Sovyetler Birliği, tüm hükümetleri ve halkları ABD'nin saldırgan eylemlerini protesto etmek için seslerini yükseltmeye çağırıyor. Amerika, Küba'ya ve diğer devletlere karşı, bu eylemleri şiddetle kınıyor ve ABD hükümetinin bir termonükleer savaş başlatmasına engel oluyor. Sovyet hükümeti, ABD emperyalist çevrelerinin saldırgan planlarını boşa çıkarmak ve dünya barışını savunmak ve pekiştirmek için elinden gelen her şeyi yapacaktır.' (Pravda, 1962).

3. Kırmızı ile çizilmiş sloganda: 'Endişe verici haberler tüm dünyaya yayılmıştır: Amerikan emperyalistleri, dünyayı bir dünya termonükleer savaş tehdidiyle karşı karşıya bırakarak eşi benzeri görülmemiş saldırgan eylemlerde bulundular. Atlantik filosunu Karayip Denizi'nde yoğunlaştıran Amerikan hükümeti, Başkan Kennedy'nin ağzından, benzeri görülmemiş bir küstahlıkla, Küba Cumhuriyeti'ne bir deniz ablukası kurma ve silahlı kuvvetlerini alarma geçirme niyetini açıklamıştır. Uluslararası bir jandarma rolünü üstlenen Amerikan emperyalizmi, uzun süredir Küba Cumhuriyeti çevresinde provokatif ağlar örüyor. Playa Giron 'daki olaylar hafızamda hâlâ tazedir. Tüm dünyanın

öfkesine sebep, Amerikan paralı askerlerinin açık denizde keyfiliği düzeltilmesi ve Küba'nın barışçıl şehir ve köylerine haydut baskınları neden oldu. Amerikan yönetici seçkinleri daha sonra bu eylemlere karışmadıkları iddiasıyla ilgili yanlış beyanların arkasına saklanmaya çalışmaktadır. Ama şimdi kartlar nihayet ortaya çıkıyor. Şu andaki tüm dünya tarafından açıkça görülüyor ki, eylemler, Kennedy hükümetine Eisenhower yönetiminden miras kalan ve yürütülen suç planının mantıksal sonucudur (Pravda, 1962).

Pentagon'un emriyle Amerikan yönetici çevreleri tarafından alınan önlemler, uluslararası hukukun temel normlarının, tüm uluslararası geleneklerin açık bir ihlalidir. BM Şartı'nın ilkeleriyle bağdaşmazlar. Bu, tüm barışsever uluslar için bir meydan okumadır. Bu tür eylemler, barışa ve insanlığa karşı işlenen suçlar nedeniyle Nürnberg ve Tokyo'da İkinci Dünya Savaşı'nı başlatmaktan sorumlu başlıca savaş suçlularını kınayarak insanlığın sonsuza dek sona erdirmeyi umduğu korsanlığın ve uluslararası soygunun doğrudan yeniden canlanmasını temsil ediyor.' (Pravda, 1962).

Pravda ve İzvestiya gazeteleri SSCB devletinin ana sütunu olan propaganda araçlarının başında gelen gazetelerden biri idi. Stalin bu gazeteler yayınlanmadan birçok haber ve başlığı kendisi kontrol etmiştir. Küba Krizinin daha da ağırlaşması durumu SSCB merkezi gazetelerine yansıtılmaktadır. 24 Ekim 1962 yılında birçok haber çok sert dille açık aşikâr ABD devletini daha ihtiyatlı davranmakta uyarıyor. Başta Kennedy hükümeti olmakla birçok resmilerin açıklamalarını Küba devletinin işlerine karışmak gibi değerlendirilmiştir.

4.Kırmızı çizgili haberde ise Pravda gazetesinin 'Sovyet hükümetinin duyurusu' başlıklı haberinde ise: '22 Ekim akşamı ABD Başkanı Kennedy, ABD Donanmasına Küba'ya giden tüm gemileri durdurma ve onları ablukaya alınması doğru değildir. ABD makamlarının tanımına göre saldırgan nitelikte olan silahlı gemilerin taranması ve izin verilmemesi ve Küba'nın sürekli ve dikkatli bir şekilde izlenmesi emri de verildi. Böylece, ABD hükümeti aslında Küba Cumhuriyeti'ne bir deniz ablukası kurmuş durumdadır. Küba topraklarında bulunan Amerikan'ının Guantanamo üssünde, yeni Amerikan birlikleri ve ABD silahlı kuvvetleri savaşa hazır duruma getirilmiştir.

BM Şartı'na göre, büyük ya da küçük tüm ülkeler hayatlarını kendi yöntemleriyle inşa etme, güvenliklerini sağlamak için gerekli gördükleri önlemleri alma, özgürlüklerine ve bağımsızlıklarına tecavüz eden saldırgan güçleri püskürtme hakkına sahiptir. Sovyet Hükümeti, Sovyetler Birliği'nin emrindeki tüm silahların saldırganlara karşı savunma amaçlarına hizmet ettiğini ve hizmet etmeye devam edeceğini bir kez daha teyit eder. Günümüzün uluslararası koşullarında, Sovyetler Birliği'nin elinde nükleer füzeler de dahil olmak üzere güçlü silahların varlığı, emperyalizmin saldırgan güçlerini bir imha dünya savaşı başlatmaktan alıkoymanın belirleyici aracı olarak kabul ediliyor. Sovyetler Birliği bundan böyle bu görevi tam bir kararlılık ve tutarlılıkla yerine getirecektir.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı konuşmasında, ABD topraklarına en az bir nükleer bomba düşerse, Amerika Birleşik Devletleri'nin karşılık vereceğini söyledi. Böyle bir açıklama ikiyüzlülükle doludur, çünkü Sovyetler Birliği, saldırganlık yapılmadığı sürece tek bir Sovyet nükleer bomba 'sının Amerika Birleşik Devletleri'nin veya başka bir ülkenin üzerine düşmeyeceğini defalarca ifade etmiştir. Sovyet halkı tarafından yaratılan ve halkın elinde bulunan nükleer silahlar asla saldırı amacıyla kullanılmayacaktır.

Ancak saldırganlar bir savaş başlatırsa, Sovyetler Birliği en güçlü misilleme darbesini vuracaktır. Amerika Birleşik Devletleri, kendini savunması için gerekli askeri teçhizatın, elbette bağımsızlığına değer veren hiçbir devletin anlayamayacağı gibi haklı olarak Küba topraklarından çıkarılmasını talep ediyor. Sovyetler Birliği her zaman BM Şartı'nın ilkeleriyle uyum içinde olmuştur ve sürekli olarak barışı korumayı ve güçlendirmeyi amaçlayan bir politika izlemiştir ve izlemektedir.' (Pravda, 1962)

Bu haberle ise SSCB ABD hükümetine resmi uyarılarda bulunmaktadır. BM'nin yasalarına göre Küba'nın bağımsızlığına değinilmektedir. Aynı zamanda nükleer tehditte bulunursa nükleer silahla

cevap vereceği ve Kennedy'nin meşhur 22 Ekim halka müracaatı anlatılmaktadır. Diğer çok önemli husus ise Küba'da nükleer silahların bulundurulmasına karşı çıkan ABD'ye hak kazandırmasıdır.

Şekil: 5. Likhachev Moskova Otomobil Fabrikası işçileri, çalışanları, mühendisleri ve teknisyenlerinin 'Küba Halkını Destekleyen' mitingi (Pravda, 1962)

Fabrika çalışanlarının toplanarak Küba'ya desteği 24 Ekim tarihinden başlamıştır. Mitingde ellerinde 'Biz Küba'yla Beraberiz' 'Ellerinizi Küba'dan Çekin' afişleri taşınmaktadır. 24 Ekim'de çıkan diğer haberlerin başlıkları şunlardır:

'Emperyalist Beyler, Başınızı Ateşe Götürün', 'HALK ABD Emperyalistlerinin Saldırgan Eylemlerini Protesto Ediyor', 'KARARLI ÖNLEMLER GEREKİYOR SSCB ve Küba'nın Güvenlik Konseyi'ne itirazları', 'Provokasyona bahane yok', 'ÖZGÜRLÜK ADASI CEVAP VERMEYE HAZIR', 'NATO müttefikleri endişeli', 'AMERİKA'YI UTANDIRAN KORSAN EYLEMİ', 'FELAKETİ ÖNLEMEK İÇİN' gibi haberler Küba Krizi ile ilgili olarak ABD ve Batı karşıtı olarak propaganda amaçlı yapılmıştır (Pravda, 1962).

25 Ekim'de çıkan N. S. Kruşçev'in Bertrand RUSSELL'e Cevabı başlıklı makalede ise Kruşçev'in: 'Sevgili Bay Russell! Telgrafınızı aldım ve ABD'nin dünyayı savaşın eşiğine getiren saldırgan eylemleriyle bağlantılı olarak gösterdiğiniz ilgi için size en içten şükranlarımı sunuyorum'. Kruşçev Lord Rusell'e onları desteklediği için teşekkür ediyor (Pravda, 1962)

25 Ekim'de 'SAVAŞ TEHDİTLERİNİ KALDIRIN' haberinde ise: 'Sovyetler Birliği temsilcisi olarak gündemde konuşan I. A. Rni, ABD'nin suçlamalarını ve tehditlerini kabul etmediklerini anlatıyor.' (Pravda, 1962)

25 Ekim'deki diğer makalede ise: 'GÜÇLÜ İRADE, GÜÇLÜ KARARLILIK Kardeş ülke hükümetlerinin açıklamaları' haberinde: Çekoslovakya, Bulgaristan, Macaristan, Moğolistan gibi sosyalist ülkeler, Küba'nı desteklediğine ait bilgiye yer verilmektedir. Diğer makalede: 'DÜNYA HALKLARI AMERİKAN MACERACILARINI ÖFKEYLE DAMGALİYORLAR! ELLERİNİZİ KÜBA'DAN UZAKLAŞTIRIN, YERYÜZÜNDE BARIŞA KAVUŞALIM.' (Pravda, 1962)

25 Ekim'deki diğer makalede şu başlıklar yer almaktadır: 'KÜBA ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİNDE BİRDİR!', 'ÇİN HALK CUMHURİYETİ HÜKÜMETİNİN AÇIKLAMASI', 'KÜBAYA MEKTUP şiiiri', 'SALDIRGANLAR UTANIN!', 'Kozmonot birliklerinde miting'e diğer başlıklı makaleler yer almaktadır.

Şekil: 6. Moskova’da ABD Büyükelçiliğinin Karşısında Küba’ya Destek Mitingi (Pravda , 1962).

Miting İkinci Dünya Savaşında olduğu gibi Küba Krizinde etkili bir yöntem olarak kullanılmıştır. 26 Ekim tarihinde çıkan haberde ise: BM Genel Sekreteri U Thant’a N. KRUŞÇEV’in cevabı: ‘Sayın U Thant, Talebinizi aldım ve burada yer alan teklifi dikkatlice inceledim. Girişiminizi memnuniyetle karşılıyorum. Karayip Denizi’ndeki durumla ilgili endişelerinizi anlıyorum, çünkü Sovyet Hükümeti de bu durumu çok tehlikeli buluyor ve Birleşmiş Milletler ‘in acil müdahalesini gerektiriyor. (Pravda , 1962)

Barışın yararına olan önerinize katıldığımı size beyan ederim.

İçtenlikle

N. KRUŞÇEV.

25 Ekim 1962’

26 Ekim’de Küba Krizi ile ilgili yer alan diğer başlıklar: ‘DÜNYANIN TÜM DÜRÜST İNSANLARI KÜBA’NIN YANINDA’, ‘SOVYET İŞÇİLERİNİN SÖZÜ’, ‘AMERİKAN EMPERYALİZMİNİN SÜRDÜRÜLMESİNE EZİCİ BİR CEVAP VERİN!’, ‘SALDIRGANLARI KONTROL ET!’, ‘SAVAŞA GİDEN YOLU KAPATIN!’, ‘DÜNYANIN KADERİ İNSANLIĞIN ELİNDE’, ‘MASKELERİ DÜŞTÜ’ (Pravda , 1962).

Şekil 7. ABD'nin Küba Cumhuriyeti'ne yönelik saldırgan eylemlerini protesto amacıyla Bakü'de Öğrenci Gösterisi Düzenlenmiştir (Pravda , 1962).

27 Ekim tarihinde geçen haberde ise:

'Ekselansları Sayın Nikita Kruşçev'e,
Sovyetler Birliği Bakanlar Konseyi Başkanına

Dün adresime verdiğiniz cesaret verici yanıt için Ekselanslarına çok minnettarım. Yarın Büyükelçi Zorin ile görüşmelere başlamayı umuyorum ve bu görüşmelerin sonucunun ilgili tüm taraflar için tatmin edici olacağına ve barış davasına fayda sağlayacağına inanıyorum.' (Pravda , 1962)

27 Ekim tarihinde gazetede geçen başlıklar: 'BARIŞÇI SOVYET GÜCÜNÜN DELİLİ', 'Yeryüzündeki barışı savunun ve güçlendirin!', 'Küba selamlıyor, Amerikalılar ablukayı kaldırmalı', 'HALK ABD'NİN SALDIRGAN POLİTİKASINI REDDEDER-SOVYET POZİSYONU DÜNYANIN UMUTU', 'Küba nöbette!', 'ÖZGÜRLÜK ADASI (Küba için) İÇİN MOSKOVA RADYOSUNUN YAYINLARI 've diğer haberler yer almaktadır. (Pravda , 1962)

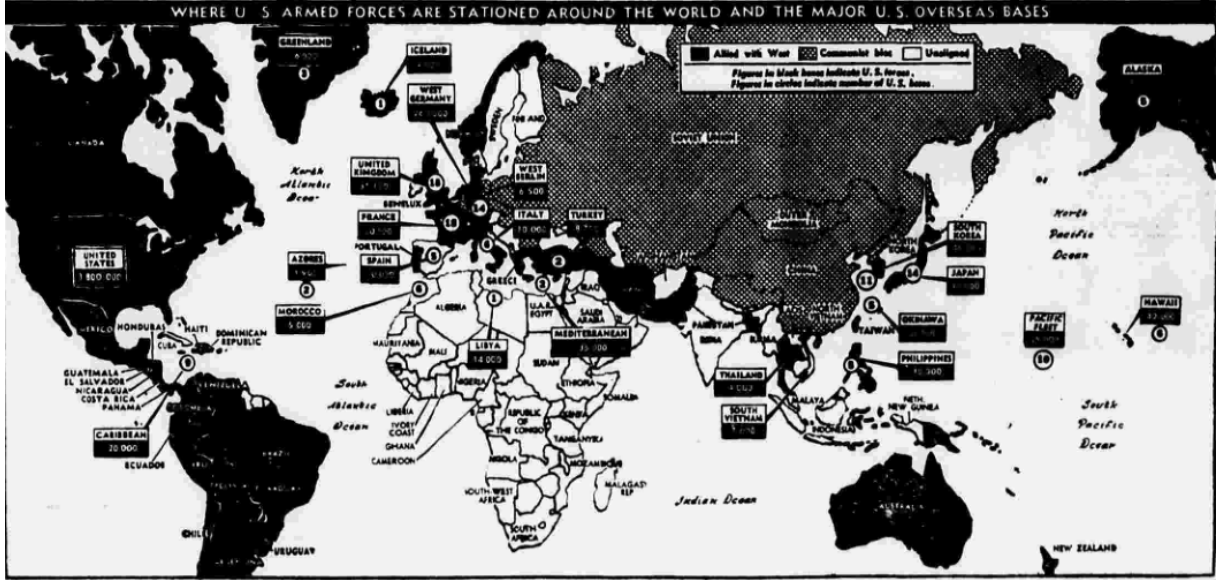
'SSCB resmisi Aleksandrovich Zorin BM'de konuşmasında şunları söylemiştir :18 Ekim'de Kennedy herhangi bir gerçek sunmadı ve 22 Ekim'de ABD'nin SSCB gemilerini batıracağını duyurdu. Ego normal bir ilişki midir? Bu soygundur ama bu soygunla siyaset yapılamaz.' Bu tür haberler gerilimin halen devam ettiğinin göstergesidir (Pravda , 1962).

'Nikita Kruşçev : Ülkenizi güvende tutmak istiyorsunuz ve bu anlaşılabilir bir durumdur. Ama Küba da bunu istiyor; Bütün ülkeler kendilerini güvende tutmak istiyorlar. Ama biz, Sovyetler Birliği, hükümetimiz, müttefiklerimizin askeri üslerini kuşattığınız, askeri üsleri kelimenin tam anlamıyla ülkemizin etrafına yerleştirdiğiniz, füzenizi konuşlandırdığınız gerçeğiyle ifade edilen eylemlerinizi nasıl değerlendirebiliriz? Bu bir sır değil. Amerikalı sorumlu kişiler bunu meydan okurcasına ilan ediyor. Füzelere İngiltere'de, İtalya'da ve bizi hedef alıyor. Füzelere Türkiye'de bulunuyor.

Küba için endişeleniyorsun. Endişelendiğini söylüyorsun çünkü Amerika Birleşik Devletleri kıyılarında olan bir ülkedir. Amerika deniz yoluyla 90 mil. Ama Türkiye yanı başımızda. Neden ülkenizin güvenliğini ve saldırı olarak adlandırdığınız silahların kaldırılmasını talep etme hakkınız olduğunu düşünüyorsunuz da bu hakkı bizim için tanımıyorsunuz?' (Pravda, 1962)

28 Ekim'de Pravda gazetesinde çıkan bu haber SSCB hükümetinin Türkiye'de yerleştirilen nükleer tehdidin yanı başlarında olduğundan duyduğu endişeye değinilmektedir. Bu mektup direk Kennedy'ye yönlendirilmişti. (Pravda, 1962)

28 Ekim'de Küba Krizi ile ilgili geçen haberler: 'HALK ABD Emperyalistlerini Utandırıyor', 'İnsanlık Sovyetler Birliği'nin Barışsever Önerilerini Memnuniyetle Karşılıyor', 'Ellerini Küba'dan Çek!', 'Mitingler, Gösteriler, Grevler', 'ABD Askeri Üsleri Saldırganlık Ocaklarıdır'. (Pravda, 1962)

Şekil 8. ABD Askeri Üslerinin Bulunduğu Ülkeler (Pravda, 1962).

ABD Askeri Üslerinin Bulunduğu Ülkeler haberi ise ABD basınının ünlü gazete ve dergilerinden alıntı yapılarak koyulan bir resimdir. Resimde Türkiye'de bulunmaktadır.

29 Ekim'de ise Nikita Kruşçev'un şu mektubu yer almaktadır:
'Sayın Başkan!

27 Ekim tarihli mesajınızı aldım. Tüm dünyayla barışı korumak için artık üzerinizde olan sorumluluğu anlamanız memnuniyet ve takdir edicidir. Ben çok anlayışlıyım! Saldırı olarak adlandırdığınız silahın gerçekten de müthiş bir silah olması sizi ve Amerika Birleşik Devletleri halklarını dehşete düşürüyor'.
28 Ekim Küba Krizinin siyasal olarak çözülen bir günüdür. Pravda gazetesinde 29 Ekim'de Nikita Kruşçev'un Kennedy'ye verdiği cevap SSCB'nin Küba'daki silahları geri göndereceğinin sübutudur. Nikita Kruşçev Kennedy'ye cevabı Pravda'da yer almaktadır:

'Siz ve biz bu silahların ne olduğunu anlıyoruz. Tehlikeli çatışmanın ortadan kaldırılmasını en kısa zamanda tamamlamak için Barış işi için, barışa susayan tüm uluslara güven vermek, Sovyetler Birliği halklarının istediği kadar barış istediğinden emin olan Amerika halkını yatıştırmak için, Sovyet hükümeti, daha önce verilen talimatlara ek olarak, silah yerleştirme sahalarında daha fazla çalışmayı durdurma talimatlarına ek olarak, saldırgan dediğiniz silahları sökmek, paketlemek ve Sovyetler Birliği'ne geri dönmek için yeni bir emir verdi.' (Pravda, 1962)

Kennedy'nin cevabı ise böyledir:

'Başkan Kruşçev'in Küba'daki inşaatı durdurma, saldırıyı durdurma ve BM gözetimi altında Sovyetler Birliği'ne iade etme konusundaki devlet kararını alkışlıyorum. Bu önemli ve barışa yapıcı katkıdır.' (Pravda, 1962).

29 Ekim'de Pravda gazetesinde Küba Krizi çözüldüğü için azalmıştır. Fakat anti-kapitalist ve komünist propagandası devam etmekte idi. SSCB'nin sayesinde sorunun çözüldüğüne ait bilgiler yer almaktadır.

29 Ekim'de Küba Krizinin çözülmesine ait çıkan bilgiler şunlardır: 'Zihin Zafere Ulaşmalıdır!' 'İnsanlık, Sovyetler Birliği'nin barışsever önerilerini onaylıyor', 'Küba Sizinleyiz', 'Küba Barışın Güçlendirilmesine Katkı Sağlayacak'.

30 Ekim tarihinde ise Pravda gazetesinde SSCB ve dünya halklarının SSCB'nin barışçıl tutumunu ve kararını desteklediğini anlatan başlık ve haberler yer almaktadır. Onlar aşağıdaki gibidir: 'Halklar SsCb Hükümetinin Bilge Eylemlerini Sıcak Bir Şekilde Onaylıyorlar', 'Sovyetler Birliği bir dünya savaşının çıkmasını engelledi', 'Raul Castro'nun konuşması', 'Barışın Korunmasına Üstün Katkı İnsanlık', 'Sovyet hükümetinin barışçıl adımlarını memnuniyetle karşılıyor', 'Saldırganların Planları Engellendi', 'Tehdit Ortadan Kalkmaya Başladı'.

SONUÇ

Pravda gazetesi Küba Krizi ortaya çıkana kadar genel olarak ABD ve Batı dünyasına karşı propaganda yapmaktaydı. İlk önce krizin başlanmasını Cezayir ve Küba cumhurbaşkanlarının karşılıklı birbirini desteklemesi yer almaktadır. 24 Ekim'de ise tamamen farklı ve manşetli haberler çıkmaya başladı. Bu 24 Ekim'de çıkan haberde ilk kez gazetede 'KÜBA'DAN ELLERİNİZİ ÇEKİN!' gibi sert uyarılarla karşı taraf uyarılmakta idi. Haber başlıkları orta ve son sayfalarında daha çok çok büyük sözcüklerle yazılmaktadır. Pravda tüm sayılarında olduğu gibi Küba Krizinde çıkan sayılarında da geleneksel komünist propagandasını kapsıysan haberlere yer verilmektedir.

Pravda gazetesinde sadece resmi haberlere yer verilmekte idi. SSCB'nin dünyanın birçok ülkesinde gazete temsilcileri vardı. Tüm haberlerde sadece SSCB propagandasına uygun haberler temsilciler tarafından hazırlanan özel haberlerle yapıldığı görülmektedir. Bazı haberlerde ABD basınında çıkan haberlerin Küba halkını ve devletini tehdit ettiğini bildirerek sanki ABD'de çıkan haberlerin tüm Küba halkına tehdit oluşturduğu belirtilmektedir.

Pravda ve İzvestiya gazeteleri SSCB hükümeti tarafından direk denetlenen gazeteler idi. Pravda gazetesinde 15- 16 Ekim tarihleri arasında ABD ile ilgili haberler olsa da Küba Krizinden bahsedilmemektedir. Aksine SSCB Bakanlar Kurulu Başkanı N. S. Kruşçev, ABD'nin SSCB Büyükelçisi F. Kohler'i Kremlide görüşünden bahsedilerek her şeyin iyi olduğu gösterilmeye çalışılmıştır fakat aslında bu görüşte ABD Küba Krizi ile ilgili endişelerini dile getirmişti. 16 Ekim'de ilk kez Küba'ya uygulanan ambargodan bahsedilmektedir. 18 Ekim'de Cezayir'le Küba arsında ilişkilerinin iyi düzeyde olduğunu değinilmektedir.

Mitingler de hiç ara kesmeden devam eden bir propaganda yöntemi idi. SSCB için çok önem taşıyan siyasi sorunlarda miting ve protestolar bir propaganda yöntemi olarak kullanılmakta idi. SSCB ister sokaklarda isterse de fabrikalarda yapılan mitingleri artık gelenek haline getirmiştiler. Rastlantılar arasında ise ilk miting olarak Likhachev Moskova Otomobil Fabrikasında yapılan miting gözükmektedir. Fabrikalarda yapılan propagandalarda fabrikanın direktörü tüm çalışanları toplayarak SSCB devletini savunan konuşmalar yapıyorlardı. Sonrasında ise konuşmacılar yüksek sesle ve bir nevi şiir dilinde özel propaganda konuşmaları yapmışlardır.

Diğer miting ise ABD'nin Moskova'da yerleşen büyükelçiliği karşısında yapılmaktadır. Bu tür mitingler SSCB devletinin yöneticileri tarafından kontrol edilmekte idi. Mitinge katılanlar ellerinde Küba halkını destekleyen plaketlerle katılarak Küba halkına desteklerini ifade etmişlerdir. Bir diğer miting ise Azerbaycan SSCB'sinin başkenti Bakü'de yapılmıştır. Bakü'nün merkezi sokaklarına toplanan öğrenciler da ellerinde Küba'nı destekleyen plaketlerle ve yüksek sesle sloganlar seslendirerek Küba devletini desteklemişlerdir.

19 Ekim'de ise İngiltere'nin Küba'nı uyarması ile Küba konusunun arttığı görülmektedir. 19 Ekim'deki diğer haberde 1812 yılında Napoleon'un ablukasından Moskova'nın kurtulduğu gibi Küba'nın da bu ablukadan kurtulacağı ifade edilmektedir.

20 Ekim'de ise ABD'de yapılan anket sonuçlarına göre ABD halkının savaştan yana olmadığı ifade edilmektedir. 21 Ekim'de ise İngiltere'ni Küba göçmenleri konusunda ABD'ni uyardığı görülmektedir. Bir diğer haberde ise Almanya ve Polonya devletlerinin Küba'nı desteklediği ifade edilmektedir. 23 Ekim'de ise birçok sloganlı ve ABD karşıtı haberler ve Oval Odasının ışıklarının sabaha kadar kapatılmadığının ve konuşmaların davet ettiğini bildirmektedir.24 Ekim'de ise ilk kez 4 ana başlıklı ve manşetli haberlerin hepsi Küba Krizinin daha da büyüdüğünü göstergesidir.24 Ekim'den sonra SSCB'nin resmi mektupları ve BM'deki çıkışları ile Küba Krizinde haklı olduğu gösterilmektedir.

25 Ekim'de 'SAVAŞ TEHDİTLERİNİ KALDIRIN' gibi haberlerle ABD'ye uyarılar yapılmaya başlanılmıştır. Moskova'daki ABD elçiliğinin karşısında Küba'ya destek mitingi geçirilmiştir. 26 Ekim tarihinde ise BM Genel Sekreteri U Thant'la N. KRUŞÇEV' arasında sorunun çözülmesi için resmi mektuplaşmalar yer almaktadır. ABD karşıtı haberler ise daha da sert şekil almıştır. 26 Ekim'den 29 Ekim'e kadar ise N. KRUŞÇEV' ve Kennedy arasındaki resmi yazışmalar BM'deki resmi konuşmalarla SSCB'ye hak kazanılmaktadır. 29 ekimden ise sorun tamamen çözülmüş gibi ve bunun başlıca oyuncusu ise SSCB olarak gösteriliyor.30 Ekim'den ise SSCB'nin barışçıl davranışları sonucunda sorunun çözüldüğü gösterilmektedir.

Pravda gazetesinde bazı başlıklar büyük bazıları ise küçük harflerle yazılmıştır. Bu Pravda gazetesinin yayın politikasından ileri gelmektedir. Aynı zamanda bu haber içeriklerine göre de farklı bilir. Bazı haberlerde daha çok dikkat çekmek için de kullanıla bilinir. Diğer yapılan haberlerde olduğu gibi Küba Krizinde de SSCB yöneticilerinin resmî açıklamaları, mektuplaşmaları ve konuşmaları yer almak tada idi. Pravda gazetesi burada sadece SSCB tarafının açıklamalarını vermiştir. Eğer diğer tarafın açıklamaları da komünist partisine uygunsa o zaman karşı rafın da açıklamaları ve mektuplaşmaları da veriliyordu. N. KRUŞÇEV' ve Kennedy arasındaki resmi yazışmalar ve BM genel sekreteri U Thant'la arasındaki resmi yazışmalarda da sadece SSCB tarafının bu krizde haklı olduğunu ve Küba devletini ve halkını desteklediklerinin propagandası yapılmaktadır.

Bu tür propaganda yöntemleri gazetelerin en başında yer alıyor ve daha sonrasında ise bu başlıklara ve haberlere uygun propaganda elementleri kullanılmaktadır. Örneğin SSCB resmi Zorin'in konuşmasında olduğu gibi SSCB'nin diploması alanında da zafer kazandığı anlatılmaktadır. Fakat Prvada gazetesi SSCB roketlerinin ve Kızıl Ordu mensuplarının Küba'ya hangi tarihte ve hangi koşullar altında gittiğinin detayları verilmektedir. Fakat N. KRUŞÇEV kendi konuşmalarında defalarca bu isteği hem Küba devletinin isteği üzerine olduğunu ifade etmektedir.

N. KRUŞÇEV kendi konuşmalarında Türkiye konusuna değinerek roketlerin onlara çok yakın mesafede olduklarını anlatmakta idi. O ABD devletinin Florida eyaletinin 90 mil yakınlığında yerleşen Azad Adanın ABD'ye çok yakın bulunduğunun farkında olduklarını ve ABD devletinin kaygılarını anladıklarını bildiriyordu. SSCB'nin barıştan yana olduğu için tüm nükleer savaşın tüm sorumlusunun ABD tarafında olduğu gösterilmekte idi.

Küba Krizinden tam 60 yıl sonra Ukrayna Krizinin ortaya çıkması bu krizler arasında benzerlikleri ve farklılıkların araştırılması gerekiyor. Özellikle de ABD Başkanı Joe Biden'ın Ukrayna Krizini Küba Krizinden sonra en büyük nükleer tehdit olarak görmesi Küba Krizine giderek o dönemle Ukrayna krizi arasında bir bağın olup olmadığının araştırılması gerektirmiştir.

Rusya Federasyonun Cumhurbaşkanı Vladimir Putin açıklamalarında kendisinin Kruşçev'e benzetilmesini doğru bulmadığını bildirmiştir. Vladimir Putin ilk nükleer bombanı Japonya'ya karı ABD'nin kullandığını ve Japonya dersliklerinde bu bombanı müttefiklerin attığının yazılmasından üzüntüsünü ifade etmiştir.

Fakat başta Tass haber ajansı olmakla birçok ünlü Rus haber ajanslarında Küba Krizi ile Ukrayna Krizi aynı safta tutulmuştur. Rusya Dış İşleri Bakanı Sergey Lavrov'un ve Vladimir Putin'in basın sekreteri Dmitry Peskov'un açıklamaları Rusya kamuoyunda böylesine bir benzetmenin olduğunun göstergesidir.

Diğer taraftan ise Rusya Devlet Televizyonu Rosiyya başta olmakla birçok iktidar yanlısı televizyon ve internet kanallarında yeni belgeseller çekilmiş veya eski belgeseller yeniden yayınlanmaya başlanmıştır. Bu belgesellerde SSCB devletinin büyük diplomasi zaferinin kazandığı ve Küba Krizinde tamamen haklı olduğu gösterilmektedir.

Belgesellerde o dönemin üst düzey ordu yöneticileri ve devlet yetkilileri konuşturularak bu zaferin nasıl kazanıldığı ve ABD'nin Türkiye ve İtalya'dan nükleer silahlarını geri çektiği gösterilmektedir. Fakat bu belgesellerin SSCB dönemindeki gibi eski ve şiir dilinde olan propaganda yöntemleri kullanılmamıştır. Hatta bazı eleştirel yaklaşımlar bile yapılmıştır. Belgesellerde daha çok tarihi kanıtlara ve belgelerle dokunulmuştur. Hatta Amerikan tarafının da fikirleri öğrenilmiştir.

KAYNAKÇA

Anthony R. & Pratkanis, E. A. (2002). Propaganda, Düşünce Perspektifi. E. A. Anthony R. Pratkanis içinde, *Propaganda Çağı* (s. 54). Moskova: Olma Press.

Bernays, E. (2010). *Propaganda* (s. 92). içinde Moskova.

Chernenko, E. (2022, 12 Ekim). <https://www.kommersant.ru/doc/5608420>.

Demina, O. (2003).

https://smotrim.ru/brand/58702?utm_source=internal&utm_medium=serp&utm_campaign=serp.

Enstitüsü, R. İ. (2022, Kasım 4). <https://web.telegram.org/z/#-1117628569>.

Ermilin, P. (2015, Mart 22). <https://www.pravda.ru/world/1253116-ukraine/>. pravda.ru. adresinden alındı

Evdokimov, A. (2015, Ocak 19). <https://svpressa.ru/blogs/article/110243/>.

Fedorovich, M. B. (2022, Mart 3). Karayip krizinden sonra Sovyet-Küba ilişkileri, geri çekilmenin çöküşü ve geleceğe yönelik dersler. *Iberoamerikan defterleri*, s. 4.

L. Harold. (2021). *DÜNYA SAVAŞINDA PROPAGANDA TEKNİĞİ* (s. 49). içinde Moskova: Sosyal Bilimlerde Bilimsel Bilgi Enstitüsü.

S. Herbert. (1980). *Bilinç Manipülörleri* (s. 81). içinde Moskova: Düşünce.

<https://ria.ru/20221016/politika-1824369960.html>. (2022, Ekim 10).

<https://www.kinopoisk.ru/series/1367857/>. (2019).

https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1835806/. (2022, Ekim 30). Rusya Dış İşleri Bakanlığı. adresinden alındı

I.V., B. (2018). Küba Füze Krizi ve ABD Kongresi. *Moskova Devlet Bölge Üniversitesi Bülteni*, s. 3.

Kortunov, A. (2022, 17 Ekim). <https://iz.ru/1411020/andrei-kortunov/sem-otlichii>.

Kruşçev, N. (2016). N. Kruşçev içinde, *Anılar. Zaman. İnsanlar. İktidar* (s. 495). Moskova: Veçe.

Kulikova, Y. I. (2017). *Siyasal İletişim*. içinde Krasnoyarsk: Sibirya Federal Üniversitesi.

Leonidovna, N. (2005, Nisan 27). Fransız Diplomasisi Ve Küba Krizi. *Rusya Bilimler Akademisi St. Petersburg Tarih Enstitüsü*, s. 4.

Malakhov, V. T. (2016). 1962 Karayip Krizi: Tarih Ve Günümüz. *Moskova Devlet Dil Üniversitesi Bülteni. Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 2.

Orlov, A. (2000). Güç testi: Berlin ve Küba. *Süper Güçlerin Gizli Savaşı* (s. 409). içinde Moskova: Veçe.

Proşina, E. (2022, Kasım 22). <https://news.rambler.ru/politics/49739919-ekspert-rasskazal-ob-otlichiyah-karibskogo-krizisa-i-konflikta-na-ukraine/>.

Pudovkin, E. (2022, Ekim 17). <https://rtvi.com/stories/karibskomu-krizisu-60-let-kak-mir-izbezhalyadernoj-vojny-i-kakie-paralleli-s-konfliktom-na-ukraine/>.

Trunov, F. (2013). *MOSKOVA ÜNİVERSİTESİ BÜLTENİ. ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE DÜNYA SİYASETİ*, s. 8.

V.I., Y. (2007). 'ANADYR' Strateji Operasyonu (s. 245). içinde Moskoav: MOVVİK.

Zegalov, L. (2015, Mart 3). https://www.ng.ru/ng_politics/2015-03-03/9_cuba.html.

(1962, Ekim 17). *Pravda* .

(1962, Ekim 20). *Pravda*, s. 3.

(1962, Kasım 22). *Pravda*.

(1962, Ekim 24). *Pravda*, s. 1.

(1962, Ekim 25). *Pravda*, s. 2.

(1962, Ekim 26). *Pravda* , s. 2.

(1962, Ekim 27). *Pravda* , s. 1.

(1962, Ekim 28). *Pravda*.

(1962, Ekim 29). *Pravda*, s. 1.

(1962, Ekim 21). *Pravda*, s. 3.

(1962, Ekim 23). *Pravda*, s. 4.

(1962, Ekim 16). *Pravda*, s. 1.

(1962, Ekim 16). *Pravda*, s. 3.

(1962, Ekim 18). *Pravda*, s. 3.

(1962, Ekim 19). *Pravda*, s. 2.

SİNEMADA KAHRAMANIN GELİŞİMİNİN MONOMİT VE KAHRAMANIN YOLCULUĞU KURAMLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ: EDGE OF TOMORROW ÖRNEĞİ

Umay Naz UÇANER
İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
umayucaner@stu.aydin.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-6316-1405>

<i>Atf</i>	Uçaner, U. N. (2023). Sinemada Kahramanın Gelişiminin Monomit ve Kahramanın Yolculuğu Kuramları Üzerinden İncelenmesi: Edge of Tomorrow Örneği. Journal of Communication Science Researches, 3 (2), 176-194.
------------	--

ÖZ

Anlatı geleneği, tarih boyunca insanların edimlerini görsel ve işitsel yöntemler yoluyla gelecek kuşaklara taşımaları sonucu oluşmuştur. Hikâye anlatımı yine bu ihtiyacın bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Yüzyıllar içerisinde sözlü ve yazılı olarak şekillenen mitolojik hikayeler toplumların kolektif bilinçaltı ürünlerini temsil etmektedirler. Günümüzde yaygın olarak kullanılan sinema, anlatı geleneği olarak kabul görmektedir ve klasik, post-modern ya da geleneksel yapılarıyla geniş kitlelere hitap eden görsel bir anlatı olarak sınıflandırılmaktadır. Klasik anlatı, tipoloji yaratımı ve yıldız oyuncu sistemini benimseyerek, serim-düğüm-çözüm üzerine kurulu yapısıyla popüler anlatıya kaymaktadır. Popüler kültürün etkilediği ve Hollywood sineması olarak da bilinen yapı basit olay örgüsü üzerine kurulu, ne anlatıldığından çok nasıl anlatıldığı üzerinde durulan hikayeleri anlatmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Edge of Tomorrow filmini monomit ve kahramanın yolculuğu kuramları çerçevesinde incelemektir. Bu bağlamda; filmin kahramanı olan Binbaşı William Cage'in geçtiği aşamalar ve yaşadığı değişim, Amerikalı mitolojist Joseph Campbell'in monomit kuramı ve temellerini Campbell'in monomitiyle, Carl Gustav Jung'un arketip kavramından alan, Christopher Vogler'in Kahramanın Yolculuğu kuramı üzerinden incelenmiştir. İncelemenin sonucunda, Edge of Tomorrow filminin, Hollywood film endüstrisinin klasik anlatıya dayanan sinema diliyle paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. Filmin kahramanı olan Binbaşı William Cage'in kahramanlık yolunda yaşadığı değişim süreci, Campbell ve Vogler'in kahramanın yolculuk döngüsü kuramlarına uygun olarak ilerlemiştir.

Anahtar Kelimeler: Monomit, Edge of Tomorrow, Kahramanın Yolculuğu.

A REVIEW OF THE PROTAGONIST'S DEVELOPMENT JOURNEY IN THE CONTEXT OF MONOMYTH THEORY: THE MOVIE "EDGE OF TOMORROW"

ABSTRACT

The Narrative Tradition is based on the necessity of transference of acquisitions to future generations via audiovisual means throughout history. Storytelling has emerged as to meet this necessity. Myths, which have been shaped as both written and oral narratives through centuries, represent the byproducts of the collective subconscious of past communities. Cinema, classified as an extensive narrative that appeals to a wide array of people through its classical, post-modern, or traditional structures, has become the conventional narrative technique of our time. The classical narrative, with its structure of "introduction-body-conclusion", is shifting towards popular narrative by adopting typology formation

and a system that favors “star actors”. Affected by popular culture, the structure of Hollywood cinema is generally based on a somehow simple story arc that is mostly concerned with how, rather than what, in regards to the story that is being told. The aim of this study is to review the movie “Edge of Tomorrow” in the context of the monomyth theory and the journey of the protagonist. Within this regard, an academic review of the film “Edge of Tomorrow” is made, on the basis of American mythologist Joseph Campbell's monomyth theory as well as Christopher Vogler's Hero's Journey theory, which is based on Campbell's monomyth and Carl Gustav Jung's concept of Archetypes. As a result of this review, it is concluded that the movie Edge of Tomorrow has parallels with the cinematic narrative of the Hollywood film industry, meaning it is concluded to be based on the classical narrative. The process of change the protagonist Major William Cage experienced throughout the narrative on her heroic path, has progressed in line with Campbell and Vogler's aforementioned theories regarding the protagonist's journey cycle.

Keywords: *Monomyth, Edge of Tomorrow, Hero's Journey.*

GİRİŞ

Hollywood filmlerinde öne çıkan unsurlardan biri olan hikâye anlatıcılığı geçmişten günümüze kadar ulaşan süreçte kendi endüstrisini yaratmıştır. Basit olay örgüsü çerçevesinde kurulan sistemde izleyicinin ilgisini olayların anlatım biçimleriyle canlı tutmak amaçlanmıştır. Bu da beraberinde popüler bir kültür yaratımı ve güçlü bir film endüstrisini getirmiştir. “Sinema her şeyden önce, öykü anlatan bir araçtır ve film her zaman bir öyküdür. Alman sanat kuramcısı Siegfried Kracauer’e göre, öykü olmaksızın film, yüzeyde bir yaşam öyküsüne tutsak olur. Filme gelişim şansı veren unsur öyküdür. Fransız Sinema Kuramcısı Andre Bazin ise, filmde öykü anlatmaya çalışan yönetmenin, deneysel gerçeğin görüntülerini, öyküyü oluşturacak soyut ilişkileri yaratmak için kullanması gerektiğini söyler. Hem Kracauer hem de Bazin için öykülü film, ekonomik olduğu kadar sinemanın estetik temelidir.” (Demir, 1994: 47).

Çağlar boyunca insanlar edinimlerini, görsel ve işitsel bilgi birikimlerini karşı tarafa aktarırken hikâyeleştirme yönteminden yararlanmışlardır. Bu özellik onları diğer canlılardan farklı kılan bir unsurdur. Anlatılan hikâyelerin zihinde yarattığı imajın sayesinde bireyler olaylardaki kişi ve durumlarla özdeşleşme kurma imkanına sahip olmuşlardır. Bu da karşılıklı bir empati duygusu açığa çıkartarak bireyler arası iletişim biçimi halini almıştır. Sinema da yapısı gereği davranışsal bir anlatı geleneğinden gelmektedir. Verilmek istenilen mesaj, göstermek yoluyla sağlanmaktadır. Bu noktada sinema ve hikâye anlatıcılığını bağdaştırabilmekteyiz (Köksal Çekiç, 2008: 2). Toplumdaki farklı insan tiplerinin ve karakter özelliklerinin olay örgüsü içinde izleyiciye aktarıldığı sinema, topluma etkisi olduğu düşünülen bir sanattır (Kiraz Demir, 2022: 54). Klasik anlatı sineması, Aristoteles’in Poetika’sında yer alan anlatıya dayalı bir sinema biçimidir. Aristoteles’e göre anlatı, “tamamlanmış, bütünlüğü olan bir eylemin taklididir, bu eylemin belli bir bütünlüğü (uzunluğu) vardır. Çünkü, (aslında) hiçbir büyüklüğü olmayan bütün’ler de vardır. Bir bütün ise, başı, ortası ve sonu olan şeydir (Aristoteles, 1987: 27).” Bu bağlamda anlatı gerçeğin bütünsel bir taklididir. Ancak gerçek yaşamın aksine keskin hatlarla belirlenmiş bir başı, ortası ve sonu bulunmaktadır. Anlatı sineması da bu özelliği barındırmaktadır.

Christopher Vogler, Kahramanın Yolculuğu (The Hero’s Journey) isimli çalışmasında hikâye anlatma sanatı üzerinde durmuştur. Binlerce yıllık mitolojik anlatıları film hikayesine uyarlayarak yeni bir yöntem açığa çıkartmıştır. Christopher Vogler’in Kahramanın Yolculuğu isimli çalışması, kültürel antropolog Joseph Campbell’in 1949 yılında yayınladığı “Kahramanın Sonsuz Yolculuğu” isimli yapıtından yola çıkılarak hazırlanmıştır. Campbell’in çalışmasında kahraman bir haber doğrultusunda yolculuğa çıkar ve bu yolculuk süresince karşılaştığı engeller neticesinde olgunlaşma yaşayarak yeni bir kimlik inşa eder ve yolculuğunu tamamlayarak başladığı yere daha iyi biri olarak geri döner (Campbell, 2010: 18-19). Campbell’in 1949’da yayınlanan mitler üzerine kurulu çalışması Hollywood film endüstrisi için hikâye ve filmlerin proje danışmanlığını yapmakta olan Vogler tarafından 1992 yılında

geliştirilerek ‘‘Yazarın Yolculuğu’’ kitabını kaleme alır. Kitabında Kahramanın Yolculuğu çalışmasını ortaya çıkarır (Vogler, 2009: 15).

Çalışmada Campbell’ın monomit kuramı üzerinden Doug Liman’ın yönetmenliğini yaptığı 2014 yapımı, Bilimkurgu ve aksiyon öğeleri barındıran Edge Of Tomorrow filminin kahramanın yolculuk aşamaları açısından incelenmesi yapılmıştır.

Filmsel Anlatı Çözümlesi

Sinematografik öykünün anlatısının oluşabilmesi için filmin içeriğini oluşturan zaman (sürem), uzam (mekân) ve kişi gibi sinemasal unsurların bir arada bulunması gerekir. Öykü, tüm bu unsurların oluşturduğu anlam bütününden meydana gelmektedir. Film çözümlemesi de bu unsurlar üzerinden şekillenir (Yengin, Bayrak, 2018: 105).

Mekân;

Filmin öyküsünün oluşumu esnasında öncelikli olarak gerçek mekanlar gösterilmektedir. Anlatı devamlılığı süresince gösterilen mekanlar üzerinden seyirciye çeşitli bağlantılar verilir. Bunun amacı film öyküsüne paralel olarak işlenen mekanların gerçek yaşamdanmışçasına, ayrıntı gözetmeden yansıtılmaya çalışılmasıdır (Bolat, 2016: 19). Filmin sona ermesiyle içindeki mekân ve karakterler de onunla birlikte yok olmaktadır. Bu yok oluşun ardında bıraktığı etki, seyirci için filmin başarısını belirlemektedir (Yengin, Bayrak: 109).

Zaman;

Filmde anlatıyı destekleyici bir biçimde, film zamanı ve gerçek zamanın örtüşmesi için öykü şimdiki zamanın sınırları içerisinde işlenmektedir. Anlatıda zamanda geriye gidilir ve yavaş yavaş geçmişten günümüze doğru bir anlatım gerçekleştirilir (Yengin, Bayrak: 117).

Günlük yaşamın anlatıldığı filmlerde zaman ve kişi arasındaki ilişki biçimi mantıklı bir zaman aralığında verilir. Dolayısıyla sinematografik anlatının çoğunlukla bu yapıya uyum sağladığı görülür. Bilim kurgu filmlerinde ise zamanın zamansızlaştığı bir yapı görürüz. Zamanın yokluğunda anlatım kendi içinde başka bir boyut kazanmaktadır (Aldanır, 1994: 140). Anlatımın kronolojik akışa uygun olması anlaşılabilirliği açısından önemlidir. Ancak bu gibi durumlarda zamanın akışı öykünün çizgisel akışıyla çakışır. Gece gündüz birbirine girer ve her eylem kendi süreci içinde yeni bir anlam doğurur (Gülüş, 2006: 48).

Kişi;

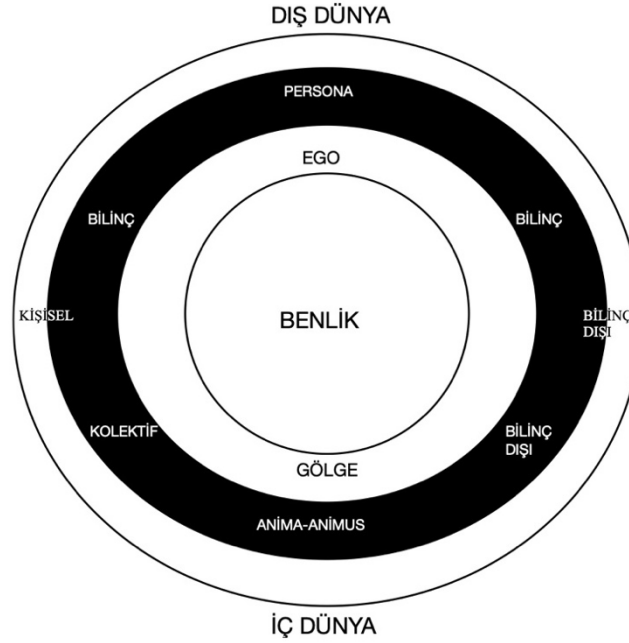
Her filmin bir öykü anlatıcısı bulunmaktadır ve bu anlatıcı filmin baş kahramanı olur. İzleyicilerin filmle arasındaki bağ bu anlatıcı üzerinden sağlanır ve anlatıcı mesajın taşıyıcısı konumundadır. Anlatıcı özelliği taşıyan baş kahramanın dışında kalan kahramanların özellikleri, izleyicilerin filmle kurduğu etki baz alınarak özenle belirtilmelidir (Yengin, Bayrak: 109).

Joseph Campbell’ın Kahramanın Sonsuz Yolculuğu Modellemesi Üzerinden Mitolojik anlatı ve Monomit Kuramı

Joseph Campbell, mitler üzerinde yaptığı çalışmalar sonucu ortaya çıkarttığı ‘‘Kahramanın Sonsuz Yolculuğu’’ isimli kitabında, farklı toplum ve kültürlerle ait mitolojiler arasında benzerlikler olduğunu ileri sürmüştür. Çalışmasında, mitolojik hikayelerin yapı olarak benzerlik gösterdiğini ve hepsinin ortak bir hikâyeye dayandığını söylemektedir. Toplumların kolektif bilinçaltı ürünlerinin zaman içerisinde değişimlere uğrayarak aktarıldığı düşüncesini savunur. Campbell’e göre: Bilinç, engeller ya da olumlayıcı düşünceler aracılığıyla zaman içinde değişime uğramaktadır (Campbell: 167). Mitolojik hikayelerin zaman içerisinde ortak semboller yaratarak bilinçaltına yerleştiği düşüncesinden yola çıkarak hepsinin tek bir Tanrısal mitolojiye işaret ettiğinden ve günümüze kadar ulaşan süreçte uğradığı değişimlerle temsil ettiği varlığın cisim değiştirdiği üzerinde durulur. Jung’un arketip kuramını mitolojiye uyarlayan Campbell, insan psikolojisinin gelişiminde mitolojik hikayelerin önemli bir yeri olduğuna dikkat çekmektedir. ‘‘Modelleyici Güç’’ olarak ifade ettiği kolektif bilinçdışı, içerisindeki arketiplerle tüm kültürlerin mitolojik imgelerini ürettiği savunur (Tecimer, 2005: 96).

Jung, insan davranışlarının temelinde dört arketip bulunduğundan ve her bir arketipin kendine has özellik ve anlamlar taşıyan kişilik özellikleri olduğunu belirtmiş ve mitlerin evrensellik boyutunda, içerisindeki karakterlerin tüm dünya insanların bilinçaltında yatmakta olduğunu düşünmektedir (Yılmaz, 2018: 102). Bu bağlamda bilinçaltı kendini masallar ve mitolojik hikayeler üzerinden var etmektedir. Mitler, kendi gerçekliğini üretme yolundaki işaretlerden meydana gelmektedir ve dört aşama üzerine kuruludur (Jung, 2015: 36);

- 1-Persona
- 2-Anima ve Animus
- 3-Gölge
- 4-Benlik (Ben)

Şekil 1. Jung'un arketipleri

Jung'un arketip kuramlarını mitolojiyle bağdaştıran Campbell, insan psikolojisinin gelişiminde mitolojik anlatıların üstlendiği role dikkat çekmektedir. "Modelleyici güç" olarak ele aldığı kolektif bilinçdışı ile Campbell, içerisindeki arketiplerle birlikte tüm kültürlerde var olan en temel mitolojik imgeleri üretmektedir (Tecimer, 2005:96).

Kahramanın yolculuk aşamasını ele alan monomit kuramında; 3 ana bölümden ve toplamda 17 maddeden oluşmaktadır. Başlıklar; Ayrılma, Erginlenme ve Dönüş olarak adlandırılmıştır. Campbell kendi kitabında başlıkları şu şekilde sıralamaktadır;

1.A.1- Ayrılma (Yola Çıkış)

- A- Maceraya Çağrı
- B- Çağrının reddedilmesi
- C- Doğaüstü Yardım
- D- İlk Eşiğin Aşılması
- E- Balinanın Karnı

1.A.2- Erginlenme

- A- Sınavlar Yolu
- B- Tanrıçayla Karşılaşma
- C- Baştan Çıkarıcı Rolüyle Kadın

- D- Babanın Gönlünü Alma
- E- Tanrılaştırma
- F- En Son Ödül

1.A.3- Dönüş

- A- Dönüşü Reddetme
- B- Büyülü Kaçış
- C- Dışarıdan Gelen Kurtuluş
- D- Dönüş Eşiğinin Aşılması
- E- İki Dünyanın Ustası
- F- Yaşama Özgürlüğü (Campbell: 271).

Mitolojik hikayelerin tamamının, filmlerin ya da masalların bu başlıkların bütününe uygun olması beklenmemektedir. Ayrıca sıralama hikâyeye bağlı olarak değişim gösterebilmektedir.

Tablo 1: Campbell'ın kahramanın macerasındaki aşamaları

1.Yola Çıkış	2.Erginlenme	3.Dönüş	4.Anahatarlar
Maceraya Çağrı	Sınavlar Yolu	Dönüşün Reddedilişi	-
Çağrının Reddedilmesi	Tanrıçayla Karşılaşma	Büyülü Kaçış	-
Doğüstü Yardım (Rehber)	Baştan Çıkarıcı Olarak Kadın	Dışarıdan Gelen Kurtuluş	-
İlk Eşiğin Aşılması	Babanın Gönlünü Alma	Dönüş Eşiğinin Aşılması	-
Balınanın Karnı	Tanrılaştırma	İki Dünyanın Ustası	-
	Nihai Ödül	Yaşama Özgürlüğü	-

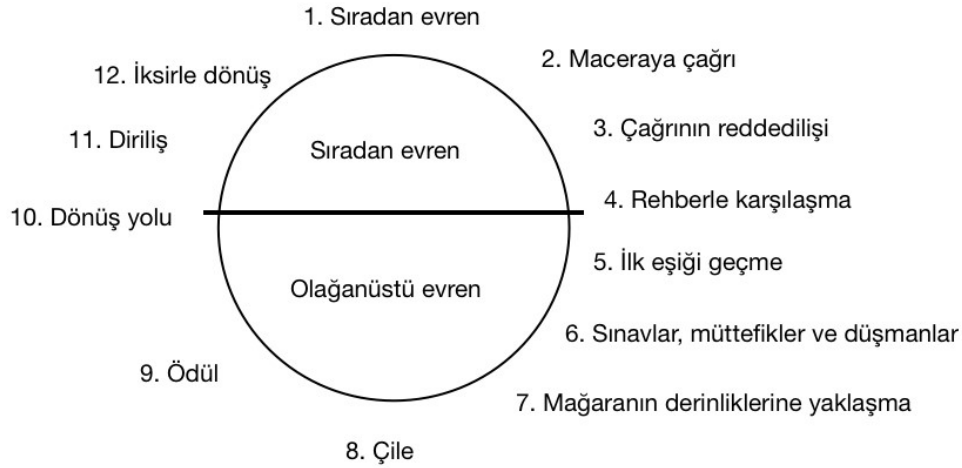
Kaynak: Campbell (2010).

1.B- Christopher Vogler ve Kahramanın Yolculuğu Modeli

Hollywood film endüstrisi potansiyelinin büyük bir bölümünü senaristler karşılamaktadır. 1980 yılı sonrasında senaryoya olan ağırlık giderek artarak kendi endüstrisini meydana getirmiştir. Bu yaratım sürecinde Christopher Vogler, senaryo yazımı için temel aldığı hikâye anlatıcılığı kavramı üzerinde bilimsel bir çalışma yürüterek ‘‘Kahramanın Yolculuğu’’ modelini ortaya çıkartmıştır. Bu süreçte Campbell ve Jung’a yaptığı göndermeler bilimsel çalışmasını destekler niteliktedir. Campbell’in Kahramanın Sonsuz Yolculuğu kitabını temel alan Vogler, Jung’un da arketip kavramından yararlanarak mitolojik hikayelerin sinemaya aktarımı üzerine Kahramanın Yolculuğu modelini inşa etmiştir. Mitolojik hikayeleri esas alan bu model, günümüz senaristleri tarafından kullanılmaya devam etmektedir.

Vogler, içsel ve dışsal yolculuk adı altında iki ayrı katmandan söz eder. Buna göre kahraman yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda içsel bir yolculuk da gerçekleştirmektedir. Filmin sonunda izleyiciler her iki dönüşümü de fark edeceklerdir (Arslantepe, 2008: 254). Yolculuk boyunca karakterin geçtiği aşamalar vardır. Campbell’in 17 maddeden oluşan modelini Vogler 12 madde üzerinden çizmektedir. Bu model iki ayrı eksen üzerinden ilerlemektedir. İlk kahramanın yola çıktığı ve ilk halini gördüğümüz sıradan evren; ikincisi de yolculuk süresince bulunduğu olağanüstü evrendir. Kahraman, kendi gelişimini tamamladığı bir daire çizerek başladığı noktaya geri dönmektedir (Vogler, 2009: 46-49).

- 1- Sıradan Evren
- 2- Maceraya Çağrı
- 3- Çağrının Reddedilişi
- 4- Rehberle Karşılaşma
- 5- İlk Eşiği Geçme
- 6- Sınavlar, Müttefikler ve Düşmanlar
- 7- Mağaranın Derinliklerine Yaklaşma
- 8- Çile
- 9- Ödül
- 10- Dönüş Yolu
- 11- Diriliş
- 12-İksirle Dönüş

Şekil 2. Vogler'in Kahramanın Yolculuğu Modeli

Kahramanın dönüşümü, her kültür ve zaman için ortaktır. Sonsuz sayıda çeşitlendirilebilmekte ama her seferinde temeldeki yapısı sabit kalmaktadır. Vogler bu bağlamda Campbell'in monomit çalışmasını kendisine yol gösterici olarak kullanmıştır diyebilmekteyiz (Vogler: 46).

Edge Of Tomorrow (2014) Filminin Çözümlemesi ve Kahramanın Yolculuk Aşamaları

a) Filmin Kimliği

Filmin Başlığı: "Edge Of Tomorrow" (Yarının Sınırında)

Yapımcı:

- Erwin Stoff
- Tom Lassally
- Jeffrey Silver
- Gregory Jacobs
- Jason Hoffs

Yönetmen:

- Doug Liman

Senarist:

- Christopher McQuarrie
- Jez Butterworth
- John-Henry Butterworth

- Müzik: Christophe Beck
- Görüntü Yönetmeni: Dion Beebe
- Kurgu: James Herbert
- Laura Jennings

Kostüm Tasarımcısı:

- Kate Hawley

Yapım Tasarımcısı:

- Oliver Scholl

Görsel Efekt Şefi:

- Nick Davis

Yapım Şirketi:

- Village Roadshow Pictures
- RatPac-Dune Entertainment
- 3 Arts Entertainment
- Viz Productions

Dağıtıcı:

- Warner Bros, Pictures

Çıkış Tarihleri:

- 28 Mayıs 2014 (Londra IMAX)
- 6 Haziran 2014 (ABD)

Süre: 113 dakika

Ülke: ABD

Dil: İngilizce

Oyuncular:

- Tom Cruise, Binbaşı William "Bill" Cage
- Emily Blunt, Çavuş Rita Rose Vrataski
- Bill Paxton, Uzman Çavuş Farell
- Brendan Gleeson, General Brigham
- Kick Gurry, Griff
- Dragomir Mrsic, Kuntz
- Charlotte Riley, Nance
- Tony Way, Kimmel
- Jonas Armstrong, Skinner
- Franz Drameh, Ford
- Masayoshi Haneda, Takeda
- Noah Taylor, Dr. Carter

b) Filmin Hikayesi

Kahramanın dönüşüm hikayesinin işlendiği Edge of Tomorrow filminde, mimic adı verilen bir uzaylı kolonisi Dünya'yı istila etmesiyle birlikte milyonlarca insanın ölümüne sebep olur ve tüm ülkeler bu ortak düşmanın karşısında birleşerek, onunla savaşmaya başlarlar. Birleşik Devletler Ordusu basın sözcüsü olarak görev yapan Binbaşı William Cage, daha önce ateş hattında bulunmamış bir subayken kendini ertesi gün gerçekleştirilecek çıkartmanın en ön saflarında bulur. Savaşın ilk dakikalarında alfa

bir uzaylı tarafından öldürülür. Uzaylıyla bulunduğu fiziksel temas sonucu bir zaman döngüsünün içine girer ve aynı günü tekrar tekrar yaşamaya başlar. Her uyanışında yeni bir yol deneyerek ilerleme gösterir. Bu sırada yolu Demir Melek olarak anılan Rita Vratavski ile kesişir ve ikisi birlikte Dünya'yı mimicilerden kurtarmanın yollarını aramaya başlarlar.

c) Kahramanın Yolculuk Aşamaları

Yola Çıkış

1-Maceraya Çağrı

Binbaşı Cage, generalle görüşmek üzere helikopterle Londra'ya gelir. General, Cage'e ertesi gün yapılacak olan yıkım operasyonunda görevlendirilmek üzere birliğe katılmasını söyler.

Şekil 3. Binbaşı Cage, Generalin Odasında

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Londra, Generalin Odası	1. Gün	General	-

2-Çağrının Reddi

Cage, generalin teklifini geri çevirir ve “ben bir asker değilim”, diyerek generale karşı gelmiş olur. General, bunun bir rica değil, emir olduğunun altını çizdiğinde Cage tarafından karalanmakla tehdit edilir. Bunun üzerine Cage tutuklanır ve birliğe teslim edilir. Gözlerini açtığında kendisini Fransa'daki birlikte, elleri kelepçeli bir şekilde bulur. Burada artık binbaşı değil, Er Cage olarak çağrılmaktadır.

Şekil 4. Cage, generalin teklifini geri çevirir

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Londra, Generalin Odası	1. Gün / Cage, teklifi reddettiğinde	General	-

3-Doğüstü Yardım (Rehber)

Cage, ilk dalgayla birlikte karaya çıkar. Askerler, toprağın altından çıkan turuncu renkli mimiclerle çatışma halindedir. Cage'in askeri bir bilgisi olmadığı için silahının emniyetini açmayı başaramaz. Çok geçmeden tepesinde beliren ve nadir görülen mavi renkli bir mimic'i öldürmek için el bombasıyla kendisini havaya uçurur. Yaratığın mavi kanı ölürken Cage'in kanıyla karıştığında, yaratığa ait olan zaman döngüsünü kontrol edebilme gücü Cage'e aktarılmış olur. Cage, savaş alanında öldükten hemen sonra gözlerini birlikte ilk uyandırdığı anda açar.

Şekil 5. Mavi renkli Alfa Mimic

Şekil 6. Turuncu renkli Mimic.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Sahil	2. Gün / Çıkartma sırasında	Mimicler	-

4-İlk Eşiğin Aşılması

Cage, gözlerini birlikte ikinci açışında ilk eşiği aşmış olur. Artık her öldüğünde bu durum tekrarlanacaktır ve geri dönüşü yoktur.

Şekil 7. Cage'in Fransa'daki askeri birlikte uyanışı.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Askeri Üs	1. Gün / Cage'in birlikte ikinci uyanışı	Uzman Çavuş Farell	Zaman döngüsü yetisi

5-Balinanın Karnı

Bilinçdışını simgeleyen balinanın karnı, kahramanın kendi tinsel yanını kavrayabilme aşamasıdır. Kahraman bu büyülü alanda öz benliği ve bilinçdışı arasında bir bağlantı kurmaktadır. Tam bir özümseme gerçekleştirebilirse erginlenme aşamasını tamamlayarak, kendi yeniden doğumunu gerçekleştirebilmektedir (Kasımoğlu, 2017: 64). Campbell, büyülü eşikten geçişin, yeniden doğum alanına geçiş olduğu fikrini öne sürerek balinanın karnı imgesiyle ana rahmini bağdaştırmıştır (2010: 107). Bu durumda Cage'in ölümüyle birlikte yaratığın zihniyle telepatik bir bağlantı kurması balinanın karnı imgelemesine karşılık gelmektedir.

Şekil 8. İstilacı uzaylı ordusunun lideri Omega, Cage'in görülerinden bir kare.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Bilinçdışı evren	Cage'e görü geldiği zaman	Omega ve Alfa	-

Erginlenme

1-Sınavlar Yolu

Sınavlar yolu Cage'in her yeniden doğumunu simgeler. İlk uyanışında herkesi kurtaramayacağını anlar. İkinci uyanışında savaşı nasıl durduracağını çözmeye çalışır. Üçüncü uyanışında ise yardım almaya karar verir.

Şekil 9.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Askeri Üs	1. Gün / Cage'in birlikte her uyanışı	Uzman Çavuş Farell	Zaman döngüsü yetisi

2-Tanrıçayla Karşılaşma

Bu aşama Cage'in savaş alanında Rita ile ilk karşılaşmasında tamamlanır. Rita, bir savaş kahramanıdır ve Cage ondan yardım alması gerektiğini düşünür. Rita, Cage'e ne olduğunu anladığında, tekrar uyandığında kendini bulmasını söyleyerek ölür.

Şekil 10. Rita Vrataski.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Sahil	2. Gün / Rita, Cage'in kim olduğunu öğrendiğinde	Mimicler	Rita Vrataski

3-Baştan Çıkarıcı Olarak Kadın

Kahramanın yolculuğu süresince karşısına onu yolundan çevirmek için birçok farklı engel çıkmaktadır. Burada Rita, Cage'e yaralanacak olursa iyileşmek için kan verildiğinde gücünü yitireceğini ve ilerleme göstermek için her seferinde ölmesi gerektiğini söylediğinde bu durum Cage'e cazip gelmez ancak ikna olur. Süreç boyunca Rita onu daha iyi bir asker olabilmesi için yetiştirirken sayısız defa günü sıfırlamak zorunda kalırlar.

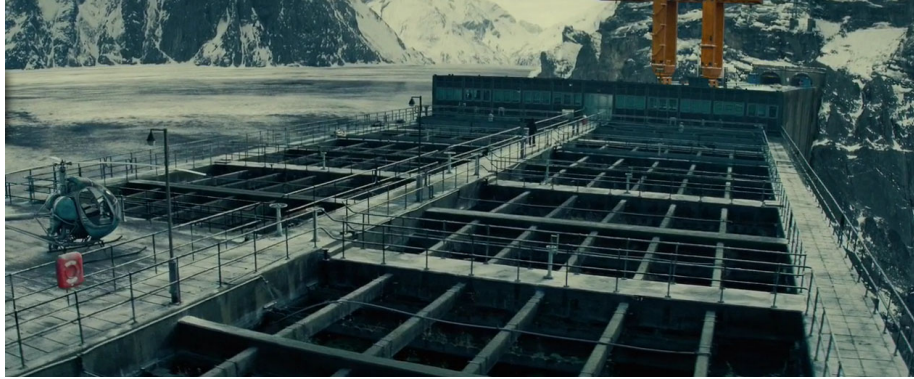

Şekil 11. Cage, askeri eğitim alanında.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Askeri Üs, Çalışma Alanı	1. Gün / Cage, askeri eğitim alanında	Kan	Rita Vrataski

4-Babının Gönlünü Alma

Bu aşama kahramanın kendisinden üstün başka bir varlıkla karşılaştığında ortaya çıkan egodan bağımsızlaşmayı temsil eder. Filmde bu aşamaya karşılık olarak Cage'in görülerinde istilacıların başındaki uzaylıyı yani Omega'yla karşılaşması gösterilebilmektedir.

Şekil 12.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Almanya, Baraj	2. Gün / Cage, tek başına baraja gittiğinde	Omega ve Alfa	-

5-Tanrılaştırma

Rita ve Cage terk edilmiş evde helikopterin anahtarlarını ararken Cage, Rita'nın bu aşamadan sonra ilerleyemeyeceğini bilmektedir. Helikopter çalıştığı anda uzaylılar toprağın altından çıkarak Rita'yı öldürür. Cage, görülerde Omega'nın saklandığı yer olarak tespit ettiği baraja tek başına ulaşmaya çalışacaktır. Bu aşamada anlatılmak istenilen durum fiziksel olarak ölü bir karakterin ruhani olarak yeniden doğuşunun simgelenmesidir. Cage'in film boyunca defalarca ölü her seferinde daha ileriye gitmesi aslında karakterindeki dönüşümün temsilidir.

Şekil 13.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Terkedilmiş Ev	2. Gün	Mimicler	Rita Vrataski

6-Nihai Ödül

Cage, baraja ulaştığında bunun bir tuzak olduğunu fark eder. İntihar ederek günü sıfırlar. Omega'ya ulaşmanın tek yolu generalin kasasındaki cihaza ulaşmaktır. Cage ve Rita cihazı alırlar ve generalin adamları peşlerine düşer. Kaçmaya çalışırken Cage cihazı kendi üzerinde kullanır ve Omega'yla zihinsel bağlantıya geçerek saklandığı yeri tespit eder. Rita ve Cage yanlarına güvенеbilecekleri birkaç askeri de alarak Omega'nın saklandığı yere giderler. Oraya ulaştıklarında sağ kalan bir tek Rita ve Cage olur. Çok geçmeden Rita da öldürülür. Cage, Omega'ya ulaşarak onu ve kendisini öldürtür. Bu aşama kahramanın yolculuğunu uğruna gerçekleştirdiği nihai ödülü temsil etmektedir.

Şekil 1.

Şekil 2.

Şekil 3

Şekil 4

Uzam (Mekan)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Almanya, Baraj	2. Gün	Omega	-
Londra, Generalin Odası	1. Gün / Cihazı almaya gittiklerinde	General ve Generalin Ordusu	Rita Vrataski
Paris, Louvre Müzesi	2. Gün / Omega'nın sığınağına ulaştıklarında	Omega	Rita Vrataski ve J Mangası

Dönüş

1-Dönüşün Reddedilişi

Bu aşama kahramanın aydınlanma yaşayarak, sonsuz yaşam iksirini keşfedişi şeklinde yorumlanır. Cage, içinde bulunduğu süreç boyunca Rita ile bir bağ kurmuştur. Olayların en başında kendi normal hayatına dönmek isterken artık bu düşünceden kaçmaktadır. Omega yok edildikten sonra zaman döngüsü son kez sıfırlanır ve Cage, Rita için askeri üsse geri döner.

Şekil 5

Şekil 6.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Askeri Üs	1. Gün	Omega	Rita Vrataski

2-Büyülü Kaçış

Bu aşama tanrılar vasıtasıyla bilinç dışına çıkışı simgelemektedir. Cage, Omega'yı yok ettikten sonra son kez öldüğünde bu kez kanı Omega ile karışır. Bu temastan sonra gün sıfırlanmış ama Omega öldüğü için zaman döngüsü iki gün öncesine dönmüştür. Savaş yaşanmadan zafer kazanılmıştır.

Şekil 20.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Dünya	1. Gün / Zamanın son kez sıfırlanmasıyla her şeyin yoluna girdiği zaman	-	Zaman döngüsü

3-Dışarıdan Gelen Kurtuluş

Gündelik olağan yaşantıya dönüşün aşamasıdır. Cage ve Rita ile birlikte herkes normal hayatlarına dönmüştür.

Şekil 21.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Dünya	1. Gün / Cage, Rita ile tanışmak için son kez döndüğünde	-	-

4-Dönüş Eşiğinin Aşılması

Kahraman bilinçdışıdaki dünyada özüksediği aydınlanmayı paylaşmak için tekrar dünyaya dönmektedir. Cage'in ikinci kez uzaylıyla temasıyla birlikte dönüş eşiği tamamlanmış olur.

Şekil 22.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Paris, Louvre Müzesi	2. Gün / Cage, ölümü esnasında Omega ile fiziksel temas kurduğunda	Omega	Zaman döngüsü yetisi

5-İki Dünyanın Ustası

Kahraman bu aşamada hem bilinç hem de bilinçdışı evrenin ustası konumundadır. Cage, filmin başında sahip olmadığı askeri yetenekleri kazanarak dünyasını istiladan kurtarmış ve günü sıfırladığında tekrar binbaşı olarak uyanmıştır. Her iki evrende de galibiyet kazanmış durumdadır.

Şekil 23.

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Londra	1. Gün	-	-

6-Yaşama Özgürlüğü

İki dünyanın ustası konumunda olan kahraman için ölüm korkusu ortadan kalkmış ve korkusuzca yaşama özgürlüğüne erişmiş olduğu anlamına gelir. Filmin başından sonuna değin aştığı engeller ve kazandığı zaferlerle Binbaşı Cage, yaşama özgürlüğüne erişmiştir.

Şekil 7

Uzam (Mekân)	Sürem (Zaman)	Engelleyici	Destekleyici
Askeri Üs	1. Gün	-	-

SONUÇ

Günümüze kadar gelen süreç içerisinde Hollywood sineması, senaryo yazarlığı alanında önemli ölçüde gelişim göstermiştir. Bu doğrultuda anlatımın şekli üzerine eğilim gösteren yaklaşım doğrultusunda çalışmalara ağırlık verilmiştir. Bu çalışma kapsamında Edge Of Tomorrow filmi çerçevesinde oluşturulan kahraman miti ve olgusu Joseph Campbell'in kahramanın yolculuğu modeli ve monomit kuramı üzerinden incelenmiştir. Campbell'in her kahramanın aynı arketipsel yolu izlediğini öne sürdüğü monomit kuramı ile Binbaşı William Cage'in kahramanlık özellikleri filmde yer alan hikâye örgüsü üzerinden ortaya konulmuştur. Kahramanın yolcuğu süresince karşısına çıkan engel ve aldığı yardımlar, ona sunulan gücü kullanmasını sağlamıştır.

Film, sahnelerin ilerleyişi süresince seyirciye kahraman mitinin oluşumunu ve kahramanın nasıl bir yol izlemesi gerektiğini, William Cage karakteri üzerinden sıfırdan bir kahramanın oluşum aşamalarıyla göstermiştir. Edge Of Tomorrow filminde kahraman, Campbell'in çalışmalarında ortaya çıkarttığı monomit döngüsünü tamamlamaktadır. Döngüde yer alan yola çıkış, erginlenme ve dönüş aşamalarını tam olarak yerine getirmiştir. Çıkış noktasını mitolojik hikayelere dayandıran Christopher Vogler'in Kahramanın Yolculuğu modeli temellerini Campbell'in monomit kuramından almıştır. Makalede, monomit kuramının ana hatlarından ve terminolojisinden faydalanan Vogler'in yolculuk haritası çıkartılmış ve Campbell'in izlediği yolla, fazla bularak kendi kuramına ekmediği beş madde dışında bütünüyle uymaktadır. Karakter her iki kuram incelemesinde olayların oluş sıraları farklılık gösterse dahi aynı aşamalardan geçmekte ve döngüyü tamamlamaktadır.

Edge Of Tomorrow filminde akış ve sıralamanın her iki kuramda da değişkenlik göstermediği tespit edilmiştir. Makalede tekrara düşmemek adına ikinci bir kez sahne incelemeleri yapılmamıştır. Campbell'in monomit döngüsü araştırma için kapsamlı ve yeterli görülmüştür ve iki kuram arasındaki benzerlik ortaya konulmuştur. Hikâyeleştirme sanatı olarak tabir edebileceğimiz bu kuramlar, filmlerin hikayelerini ilginç kılan bir yapı olma özelliği taşımaktadır. Harita doğrultusunda ilerleyen filmler, popüler film endüstrisinde başarıyı yakalamaktadırlar. Popüler filmlerde filmin sonu tahmin edilebilirken, işleniş aşamaları merak unsuru olarak ön plana çıkmaktadır. Tüm bu verilerin ışığında

Campbell ve Vogler'in kahramanın yolculuk döngüsü kuramlarının senaryo matematiği doğrultusunda mantıklı bir yol ortaya koyma konusunda bilinçli olarak senaryo yazarları tarafından kullanıldığı söylenebilmektedir. Bu yöntemlerin geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren mitolojik hikayeler gibi, her dönemde geçerliliğini muhafaza edeceği ve popüler anlatıya hizmet ederek izleyicinin ilgisini canlı tutacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Aristoteles. (1987). *Poetika*, Çev. İbrahim Tunalı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Arslantepe, M. (2008). Popüler Sinema Filmlerinde Hikâye Anlatımı. *Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 1 s.254*. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423867227.pdf>

Bolat, R. (2016). Titanların Öfkesi filminin filmsel anlatı açısından çözümlemesi (Tez No. 447792) [Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi].

Campbell, J. (2010). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, Çev. Sabri Gürses. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Demir, Y. (1994). *Filmde Zaman ve Mekân*, Eskişehir: Turkuaz yayınları.

Gülüş, İ. (2006). Sinemada görsel zaman ve mekân kurgusu (Tez No. 217405). [Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi].

Jung, C. G. (2015). *Analitik Psikoloji*, Çev: Ender Gürol. İstanbul: Payel Yayınları.

Kasımoğlu, S. (2017). Şehriyar'ın Bin Bir Masal Gecesi Balinanın Karnı Sembolünün Bir Örneği Olarak Masal Diyarı. *Folklor/Edebiyat Dergisi, Cilt 23, Sayı 90 s.59-72*. <http://www.dergipark.org.tr/tr/pub/fe/issue/39356/464231>

Kiraz Demir, S. (2022). Son Dönem Türk Sinemasında Anti-Kahraman Kadınlar. *ARTS: Artuklu Sanat ve Beşerî Bilimler Dergisi, Sayı 8, s.51-80*. <http://arts.artuklu.edu.tr/tr/pub/issue/72674/1022839>

Köksal Çekiç, S. (2007). Sinema Sanatı ve Öyküleme. *Folklor/ Edebiyat Dergisi, Sayı 54 s.69-74*. http://www.littera.hacettepe.edu.tr/TURKCE/21_cilt/cekic.pdf

Tecimer, Ö. (2005). *Sinema Modern Mitoloji*, İstanbul: Plan B Yayıncılık.

Vogler, C. (2009). *Yazarın Yolculuğu*, Çev. Kenan Şahin, İstanbul: Okuyan Us Yayınları.

Yengin, D. & Bayrak, T. (2018). *Film Çalışmaları*. İstanbul: Der Yayınları.

Yılmaz, F. (2018). Carl Gustav Jung'un Arketipleri Bağlamında: Persil, Magnum ve Eti Canga Reklam Filmlerinin Çözümlemeleri. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 1 s.98-114*. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hire/issue/37109/427741>.

ACCEPTANCE CONDITIONS FOR ARTICLES

*The title of the article must be written in, bold and big letters, 14 font size, times new roman font and centered.

*The name of the writer(s) should be centered and written in times new roman font and 11 font size.

*The title of the writer(s), the institutional information, and email addresses should be centered and written in arial font and 11 font size (the information should be listed under the name of the writer(s)).

*The abstract should be written in Turkish and in English. It should be between 200-300 words, written in times new roman font, 11 font size with a 1 line spacing, and the paragraph justified.

*The English and Turkish articles should mention the aim and method of the study. The articles which do not mention these will not be evaluated.

*There should be a maximum of five key words listed under the abstracts.

Download article format:

E-mail your manuscripts to:

ibadergi@gmail.com

MAKALE YAZIM KURALLARI*

ÖNEMLİ: Lütfen Dergipark ana sayfamızda yer alan makale yazım şablonunu dikkate alınız.

Yazım kuralları, American Psychological Association (APA) 7. baskısı gözetilerek hazırlanmıştır.

Yapılan ön incelemede yazım kurallarına uymadığı tespit edilen makaleler reddedilir. Reddedilen makaleler düzeltilmiş dahi olsa tekrar önerilmesi durumunda kabul edilmez.

1. Makale şablonu: Makale önerileri mutlaka derginin web sitesi (Dergipark > TOJDAC > Yazım Kuralları > Makale Şablonu ya da <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ibadergi>) üzerinden <https://bit.ly/3N33mBl> dosyası indirilerek hazırlanmalıdır. Makale şablonu makale formatı ile ilgili her türlü ayrıntının (başlık, yazar adı, adresi, öz, altbaşlıklar, tablo, şekil, kaynakça, font tipi, büyüklüğü vs.) hangi biçimde yazılacağını açıklamaktadır. Yazarlar makalelerini bu şablonun içine şablona uygun biçimde yazarak farklı isim ve dosya türü (.docx) olarak kaydetmeli ve sisteme yüklemelidir.

2. Öz/Abstract: 150-300 kelimelik Türkçe **öz** ve İngilizce **abstract** yazılmalıdır. Öz içinde, yararlanılan kaynaklara, şekil ve çizelge numaralarına atıf yapılmamalı ve dipnot kullanılmamalıdır.

3. Anahtar sözcükler/Keywords: Türkçe ve İngilizce özetlerin altında 3-9 sözcükten oluşan anahtar sözcükler (*keywords*) verilmelidir.

4. Ana Metin: Makaleler öz, abstract, şekil ve tablo yazıları ve kaynakça dahil 3.500---7.000 kelime arasında olmalıdır. Metin içinde vurgulanması gereken kısımlar için koyu font (**bold**) veya **çift tırnak** (") kullanılmamalı bunun yerine *eğik harfler* kullanılmalıdır. Nokta/Virgül, çift tırnak bitişinin içinde; diğer noktalama işaretleri (iki nokta, noktalı virgül...vb.) dışında yer almalıdır. Metinde hem tırnak işareti hem de eğik harfler gibi çifte vurgulamalara yer verilmemelidir (bkz. <https://bit.ly/3vMRNpb>). Metnin genel kullanımında noktadan sonra, parantezden önce boşluk konularak cümleye devam edilmelidir. Yazı tipi Times New Roman ve 11 punto olmalıdır. Ana başlık 14 punto olmalıdır.

5. Tablolar: Tabloların numarası ve başlığı bulunmalıdır. Tablolar sıra sayısı verilerek numaralandırılır. Makalede yer alan tüm tablolara metin içinde referans verilmelidir (Tablo 1).

Tablonun üstüne tablo numarası (**bold**) yazılır, tablo numarasının yanına ilk kelimenin baş harfi büyük olmak üzere tablo adı/açıklaması yazılır.

Tablo 1. İletişimin alt disiplinleri (Bayrak, 2022: 36)

6. Şekiller: Kaynak olarak kullanılacak görsellerin telif haklarından, kalitesinden ve yayımlanıp yayımlanmamasından yazar sorumludur.

Makalede resim, fotoğraf, nota ya da özel çizimler varsa bu belgeler **kısa kenarı 10 cm olacak şekilde 300 PPI (300 pixels per inch)** kalitesinde taranmalıdır. Şekiller ayrı ayrı sıra sayısı verilerek numaralandırılmalı ve makalede yer alan **tüm şekillere metin içinde referans verilmelidir.**

Makaledeki görseller için kullanılan kaynaklar (basılı veya çevrimiçi resim, fotoğraf, grafik, şekil, nota vb.) görselin altında verilmelidir ve **Online Kaynaklar, Görseller, Resimler, Nota** vs. gibi ayrı başlıklar **kullanılmamalıdır.**

Ayrıca tüm görseller için hem metin içinde atıfta hem de görselin altındaki başlıkta **sadece Şekil (Figure) ifadesi kullanılmalıdır.** **Resim, fotoğraf, grafik, şekil, nota vb. görseller için resim, fotoğraf, grafik, şekil, nota vb. ifadeler kullanılmamalıdır.** Şekilin altına numarası (**bold**) yazılır, şekil numarasının yanına ilk kelimenin baş harfi büyük olmak üzere (italik) şekil ismi, gerekirse yanına notlar (eser, yazar, yıl, sayfa, telif hakkı..vb.) yazılır.

7. Dipnot: Dipnot **kaynak göstermek için kullanılmamalı**, dipnot kullanımına yalnızca açıklayıcı ek bilgileri için başvurulmalı ve otomatik numaralandırma yoluna gidilmelidir. Dipnotlarda kaynak göstermek için, metin içi kaynak gösterme yöntemleri kullanılmalıdır. **Dipnot kelime uzunluğu 60 kelime sayısından daha az olmalıdır. Atıflar için dipnot kullanılmamalıdır.**

8. Alıntılar: Yazar doğrudan ya da dolaylı olarak yaptığı tüm alıntılara atıfta bulunmalıdır. Doğrudan alıntı yaparken eğer alıntılanan bölüm **40 kelimeyi geçerse blok alıntı olarak yazılmalıdır.** Blok alıntıda çift tırnak kullanılmamalı, 0,5-inch ek bir girintiyle alıntı verilmeli ve kapanış parantezinden önce nokta eklenmelidir (bkz. <https://bit.ly/3vKyZqx>).

Örn:

-Researchers have studied how people talk to themselves:

Inner speech is a paradoxical phenomenon. It is an experience that is central to many people's everyday lives, and yet it presents considerable challenges to any effort to study it scientifically. Nevertheless, a wide range of methodologies and approaches have combined to shed light on the subjective experience of inner speech and its cognitive and neural underpinnings. (Alderson-Day & Fernyhough, 2015, p. 957)

40 kelimedenden az ise bu alıntı metinde çift tırnak içinde verilir. Alıntıya metnin ortasındaki cümlelerde yer verilmişse, alıntı yapılan kısım çift tırnak içinde verildikten hemen sonra parantez içinde kaynağa gönderme (atıf) yapılır.

bkz. <https://bit.ly/3KLQHhD>

9. Metin içi atıflar:

-Tüm göndermeler parantez içinde ve aşağıdaki biçimde yazılmalıdır.

Tek yazarlı çalışmaya genel göndermelerde;

Tunalı (1996),; Tunalı'ya (1996) göre.....; (Tunalı, 1996). Tek yazarlı çalışmanın alıntı yapılan belirli bir yerine göndermelerde;

(Artun 2003, s. 11).

-İki yazarlı göndermelerde yazar soyadları arasında ‘ve’ İngilizce metinler için ise ‘and/&’ kullanılmalıdır.

İki yazarlı çalışmalara göndermelerde;(Al ve Soydal, 2014, s. 290).

-Üç ve daha fazla yazarlı göndermelerde yalnızca ilk yazarın soyadı ve “vd.” ya da “et al.” ifadesi kullanılır (ilk kullanımdan itibaren):

(Hargreaves vd., 2003).

-- Aynı parantez içerisinde yapılan çoklu göndermelerde, ilk yazarın soyadına göre alfabetik sırada; aynı yazar ise geçmişten güncel yıl sırasıyla belirtilmelidir:

(Akbulut ve Doğan, 2013; Şencan, 2003; Tonta, 2010)

(Doğan, 2000, 2004, basım aşamasında)

-Yayın tarihi olmayan yapıtlarda ve yazmalarda yalnızca yazarların adı; (Seydi)

-Yazarı belirtilmeyen ansiklopedi vb. yapıtlarda ise kaynağın ismi, varsa cilt ve sayfa numarası yazılmalıdır. (Britannica 8, 2010, s. 189)

-İkincil kaynaktan yapılan alıntılarda yalnızca ikincil kaynak esas kaynakça listesinde gösterilir. Birincil kaynak sadece yazar adı ve kaynak tipi (kitap, makale, günlük vs.) bahsedildikten sonra, ikincil kaynak “aktaran” şeklinde belirtilir.

Eleştirmen Laverdant’ın ifade ettiği gibi “.....” (aktaran Artun 2003, s. 11).

veya

“... ..” (Laverdant’tan aktaran, Artun 2003, s. 11).

-- Kişisel görüşmeler, metin içinde soyadı ve tarih belirtilerek gösterilmeli; kaynaklarda (ek/arşiv kısmıyla belirtilmediği müddetçe) belirtilmemelidir.

“Gerekirse kaset alıp çalışıyoruz. Müşteriye karşı yok, yok” (K. Ürün, kişisel görüşme, 15 Temmuz, 1997).

-Çok nadir olarak yazar soyadı ve tarih bilgisinin ikisi de parantezsiz ve metnin bir parçası şeklinde kullanılabilir.

Konuyla ilgili olarak Edzan’ın 2008 yılında gerçekleştirmiş olduğu çalışma örnek gösterilebilir.

-Kişisel görüşme dışındaki künyeler, yıl ve ay bilgisini birlikte içeriyor olsa bile, göndermede sadece yıl bilgisi kullanılmalıdır.

-- Yayın yılı tam olarak bilinmeyen klasik eserler için yayın yılı kısmında çev. kısaltması ile birlikte çeviri yılı ya da sür. kısaltması ile birlikte kullanılan sürümün (versiyonun) yılı verilir. Klasik eserin orijinal tarihi biliniyorsa o da gönderme içinde kullanılır.

(Aristotle, çev. 1931)

(Balzac, 1836, çev. 1941)

-- Yazar olarak bir grup/tüzel kişi (dernekler, şirketler, devlet kurumları ve diğer çalışma grupları gibi) ifade ediliyorsa bu gruba ilişkin ad bilgisi metin içindeki göndermede oldukça açık ve anlaşılır biçimde verilmelidir. Grup adı bazı durumlarda kısaltılabilir. Eğer grup adı uzunsa, kısaltma herkesçe anlaşılır oluyorsa veya ada yönelik zaten bilinen bir kısaltma var ise ilk kullanımda hem açık hali hem kısaltma hali kullanılıp, sonraki kullanımlarda ise sadece kısaltma kullanılabilir. Eğer grup adı kısa ise veya kısaltması herkesçe anlaşılır oluyorsa tüm göndermelerde adın açık hali yazılır.

(Cümlelerin sonunda) İlk gönderme:

(Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu [TÜBİTAK], 2013) (Cümlelerin sonunda) İkinci ve sonraki göndermeler

(TÜBİTAK, 2013)

(Cümlelerin içerisinde) İlk gönderme

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK, 2013) (Cümlelerin içerisinde) İkinci ve

sonraki göndermeler

TÜBİTAK (2013)

-Parantez içinde yapılacak bir açıklama esnasında gönderme yapılması gerekirse tarih için köşeli parantez değil, virgül kullanılmalıdır. (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Doğan, 2010)

10. Kaynakça

Kaynakça metnin sonunda, yazarların soyadına göre alfabetik olarak aşağıdaki örneklere göre yazılmalıdır. Kaynakları göstermek için **Kaynakça** dışında hiçbir başlık (**URL**, **İnternet kaynakları**, **Görseller**, **Resimler**, **Fotoğraflar** vb.) **kullanılmamalıdır**. *Başlıktaki ve alt başlıktaki ilk kelimenin ilk harfi ve eğer varsa özel adların ilk harfleri büyük, diğerleri küçük yazılmalıdır*. Kaynaklar, bir yazarın birden fazla yayını olması halinde, yayımlanış tarihine göre sıralanmalı; bir yazara ait aynı yılda basılmış yayınlar ise (1980a, 1980b) şeklinde gösterilmelidir. Çevrimiçi kaynak gösterilmesi durumunda “DOI:”, “Erişim adresi:” ifadeleri yerine doğrudan link yazılmalı; “Erişim adresi” ifadesi yalnızca erişim tarihi verilmesi gereken durumlarda kullanılmalıdır.

Kitapların gösterilmesi

Eser başlığı özel harfler dışında küçük harf kullanılarak, italik yazılmalıdır.

bkz. <https://bit.ly/39Frs3G>

Yazar, A. A. (Yıl). *Eserin başlığı*. Yayıncı.

Yazar, A. A. (Yıl). *Eserin başlığı*.

<http://www.xxxxxxxxxx> Yazar, A. A. (Yıl). *Eserin*

Özer, Y. (2002). *Müzik etnografisi*. Dokuz Eylül

Yayımları.(Özer, 2002)

Foucault, M. (2007). *Cinselliğin tarihi* (H. U. Tanrıöver, Çev.). Ayrıntı

Yayımları.(Foucault, 2007)

Saygun, A. A. (1936). *Türk halk musikisinde pentatonizm*. Numune

Matbaası.(Saygun, 1936)

Saygun, A. A. (1937). *Rize Artvin ve Kars havalisi türkü, saz ve halk oyunları hakkında bazı malûmat*.Nümune Matbaası.

(Saygun, 1937)

-20 ye kadar tüm yazarlar yazılır, yazar sayısı 21 ve daha fazla olduğunda ise ilk 19 yazarın soyadı ve adı yazılıp üç nokta eklenir ve son yazarın adı ile yazar kısmı kapatılır.

Soyadı, A.A., Soyadı. B.B., Soyadı, C.C., Soyadı, D.D., Soyadı, E.E., Soyadı, F.F., Soyadı, G.G., Soyadı, H.H., Soyadı,

I.I., Soyadı, J.J., Soyadı, K.K., Soyadı, L.L., Soyadı, M.M. , Soyadı, N.N., Soyadı, O.O., Soyadı, P.P., Soyadı, Q.Q.,Soyadı, R.R., Soyadı, S.S.,. . . Soyadı, W.W.

-Basılı kitabın elektronik sürümü:

“Erişim adresi:” ifadesi olmadan, doğrudan link vererek (hyperlink) yazılmalıdır, “Erişim adresi” ifadesi yalnızca erişim tarihi verilmesi gereken durumlarda kullanılmalıdır:

Morville, P. ve Rosenfeld, L. (2006). *Information architecture for the World Wide Web* (3. bs.). [Adobe DigitalEditions sürümü]. <http://shop.oreilly.com/home.do>

-Sadece elektronik sürümü olan kitap:

O’Keefe, E. (t.y.). *Egoism & the crisis in Western values*. <http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp?itemID=135>

Çocuk kitaplarının gösterilmesi

bkz. <https://bit.ly/3KNtcVn>

-İllustratörüyle yazarı aynı olma durumunda:

Yazar S, A. (Yıl). Kitap ismi (Yazar/Çizer ismi, Illus.). Yayıncı.

Crimi, C. (2019). Küçük garip robotlar (C. Luyken, Illus.).
Candlewick Press.(Crimi, 2019)
Pitman, G. E. (2016). This day in June (K. Litten, Illus.).
Magination Press.(Pitman, 2016)

-İllustratörüyle yazarı farklı olma durumunda:

Yazar S, A. (Yıl). Kitap ismi (Çizer ismi, Illus.). Yayıncı.

Beaton, K. (2016). *Kral bebek* (K. Beaton, Illus.). Arthur A.
Levine Books.(Beaton, 2016)

-Dizinin parçası olma durumunda (Seri/Dizi başlığı kitap başlığına eklenmemelidir):

Yazar S, A. (Yıl). Kitap ismi (Çizer ismi, Illus.). Yayıncı.

O'Connor, J. (2017). *Nancy Clancy, late-breaking news!* (R. Preiss Glasser, Illus.). HarperCollins
Publishers.
(O'Connor, 2017)

-Yeniden basılması durumunda:

Yazar S, A. (Yıl). *Kitap ismi* (varsa özel baskı bilgileri) (Çizer ismi, Illus.). Yayıncı. (Orjinal çalışma yayın tarihi bilgisi)

Numeroff, L.J. (2007). *Fareye bir çerez verirseniz* (varsa özel baskı bilgileri) (F. Bond, Illus.). Laura Geringer
Books.(Orjinal çalışma 1985'te yayınlanmıştır)
(Numeroff, 1985/2007)

Dini eserlerin referans gösterilmesi

bkz. <https://bit.ly/3LQRLSO>

Kitap formatındaysa kitapların gösterimine; websitesi formatındaysa web kaynakları gösterimine uygun yapılır. Yazarı bilinmeyen eser başlığındaki formata uygun gösterilebilir.

The Bhagavad Gita (E. Easwaran, Trans.; 2nd ed.). (2007). The Blue Mountain Center of
Meditation.(The Bhagavad Gita, 2007)

King James Bible. (2017). King James Bible Online. <https://www.kingjamesbibleonline.org/> (Original
workpublished 1769)

(King James Bible, 1769/2017)

-Açıklamalı dini eser:

Kaiser, W. C., Jr., & Garrett, D. (Eds.). (2006). *NIV archeological study bible: An illustrated walk through
biblicalhistory and culture*. Zondervan.

Sözlüklerin gösterilmesi

bkz. <https://bit.ly/3vKc52k>

-Çevrimiçi sözlük

Çevrimiçi sözlükler güncellendiği ve arşivlenmediği için tarih bilgisi eklenmelidir:

American Psychological Association. (n.d.). Just-world hypothesis. In *APA dictionary of psychology*. Retrieved January 18, 2020, from <https://dictionary.apa.org/just-world-hypothesis>
(American Psychological Association, n.d.)

Merriam-Webster. (n.d.). Semantics. In *Merriam-Webster.com dictionary*. Retrieved January 4, 2020, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/semantics> (Merriam-Webster, n.d.)

-Basılı sözlük

American Psychological Association. (2015). Mood induction. In *APA dictionary of psychology* (2nd ed., p. 667).

(American Psychological Association, 2015)

Merriam-Webster. (2003). Litmus test. In *Merriam-Webster's collegiate dictionary* (11th ed., p. 727). (Merriam-Webster, 2003)

-Wikipedia (Vikipedi)

Yağlı boya. (2019, 8 Aralık). *Wikipedia* içinde. https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Oil_painting&oldid=929802398

("Yağlı Boya," 2019)

Editörlü kitapların gösterilmesi

-Kitabın tamamı için:

bkz. <https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/references/examples/book-references#2>

- Editör (Ed.). (Yıl). *Eserin başlığı* (s. xxx-xxx). Yayıncı.

- Editör (Ed.). (Yıl). *Eserin başlığı* (s. xxx-xxx). Yayıncı. <http://www.xxxxxxxxxxxx>

- Editör (Ed.). (Yıl). *Eserin başlığı* (s. xxx-xxx). Yayıncı. xxxxxxxxxxxxxx

Kesharwani, P. (Ed.). (2020). *Nanotechnology based approaches for tuberculosis treatment*. Academic Press.

(Kesharwani, 2020)

Torino, G. C., Rivera, D. P., Capodilupo, C. M., Nadal, K. L., & Sue, D. W. (Eds.). (2019). *Microaggression theory: Influence and implications*. John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781119466642>

(Torino et al., 2019)

-Kitap içi bölüm gösterilecekse:

bkz. <https://bit.ly/3LIE2gC>

--- Yazar, A. A. ve Yazar, B. B. (Yıl). Bölüm ya da giriş başlığı. A. Editör, B. Editör ve C. Editör (Ed.), *Kitap başlığı* (s. xxx-xxx) içinde. Yayıncı.

- Yazar, A. A. ve Yazar, B. B. (Yıl). Bölüm ya da giriş başlığı. A. Editör ve B. Editör (Ed.), *Kitap başlığı* (s. xxx-xxx) içinde. <http://www.xxxxxxxxxxxx>

--- Yazar, A. A. ve Yazar, B. B. (Yıl). Bölüm ya da giriş başlığı. A. Editör, B. Editör ve C. Editör (Ed.), *Kitap başlığı* (s. xxx-xxx) içinde. xxxxxxxxxxxxxx

(Sayfa numarası yoksa kitap ismi yeterlidir.)

Aron, L., Botella, M., & Lubart, T. (2019). Culinary arts: Talent and their development. In R. F. Subotnik, P. Olszewski-Kubilius, & F. C. Worrell (Eds.), *The psychology of high performance: Developing human potential into domain-specific talent* (pp. 345–359). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0000120-016>
(Aron et al., 2019)

-Yeniden basımı yapılmış editörlü kitap örneği:

Bronfenbrenner, U. (2005). The social ecology of human development: A retrospective conclusion. In U. Bronfenbrenner (Ed.), *Making human beings human: Bioecological perspectives on human development* (pp. 27–40). SAGE Publications. (Reprinted from *Brain and intelligence: The ecology of child development*, pp. 113–123, by F. Richardson, Ed., 1973, National Educational Press)

Ders/Kurs Materyallerinin gösterilmesi

Editörlü kitap biçimiyle yapılır:

(bkz. <https://bit.ly/3kFsDIQ>)

-Yazarı belli olan materyaller için:

Elders, M. (2019). Neighborhood watch: Social media in the community. In M. Elders (Ed.), *POL 241: Politics and activism in the 21st century* (pp. 34–41). American University.
(Elders, 2019)

-Yazarı belli olmayan materyaller için:

Diagram of the tibia–basitarsis joint in *Apis melifera*. (2015). In B. Haave (Ed.), *NEU 451: Movement and perception* (pp. 44–45). St. Ambrose University.
("Diagram of the Tibia–Basitarsis Joint in *Apis melifera*," 2015)

Makalelerin gösterilmesi (Dergi)

Eser başlığı özel harfler dışında küçük harf kullanılarak, regular fontla; dergi adı büyük harf ve italik fontla yazılmalıdır.

(bkz. <https://bit.ly/3wpEudt>)

<https://www.scribbr.com/apa-examples/journal-article/>

-- 3'ten fazla yazarı olan kitap/derginin metin içi atıflarında ilk kullanımdan itibaren "ilk yazar vd., yıl" ya da "ilk yazar et al., yıl" ifadesi kullanılabilir.

Yayınlanmış, yayınlanmak üzere gönderilmiş ya da baskıdaki makale yazımları genel olarak şu şekildedir:

Last name, Initials. (Year). Article title. *Journal Name*, Volume (issue), page range. <https://doi.org/xxxx>

Last name, Initials. (Year). *Article title* [Unpublished article]. Department Name, University Name.

Last name, Initials. (in press). Article title. *Journal Name*.

McAdams, S., Winsberg, S., Donnadieu, S., De Soete, G., and Krimphoff, J. (1995). Perceptual scaling of synthesized musical timbres: Common dimensions, specificities, and latent subject classes. *Psychological Research*, 58, 177.

-192. (McAdams vd., 1995)

Nattiez, J.J. (1983). Some aspects of Inuit vocal games. *Ethnomusicology*, 27 (3), 457-

-475. (Nattiez, 1983)

-İngilizce çalışmalarda Türkçe bir kaynağa gönderme yapılıyorsa ve yerine and ifadesi, Türkçe bir

çalışmada İngilizce bir kaynağa gönderme yapılıyorsa and yerine ve ifadesi kullanılmalıdır:

Nielsen, B. G. ve Borlund, P. (2011). Information literacy, learning, and the public library: A study of Danish high school students. *Journal of Librarianship and Information Science*, 43, 106-119.

10.1177/0961000611408643

(Nielsen ve Borlund, 2011, s. 110)

-- İngilizce çalışmalarda orijinal dili Türkçe olan bir makaleye atf yapılıyorsa makale adı gibi bilgilerin köşeli parantez içinde İngilizce karşılığı ile birlikte verilmesi gerekir:

Al, U., & Tonta, Y. (2004). Atf analizi: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü tezlerinde atf yapılan kaynaklar [Citation analysis: Sources cited in dissertations completed at Hacettepe University Department of Librarianship]. *Bilgi Dünyası*, 5, 19-47. Retrieved from <http://bd.org.tr/> (Al & Tonta, 2004, s. 20)

-- Bir dergideki özel sayı kapsamında yayınlanan makale:

Last name, Initials. (Ed. or Eds.) (Year). Title of issue [Special issue]. *Journal Name*, Issue (Volume).

-- Chen, H. (Ed.). (2005). Intelligence and security informatics [Özel sayı]. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 56(3).

DOI numarası olan elektronik makaleler

“DOI:” ifadesi kullanılmadan doğrudan link vererek (hyperlink) yazılmalıdır.

Chan, H. F., Guillot, M., Page, L. ve Torgler, B. (2015). The inner quality of an article: Will time tell? *Scientometrics*, 104, s. 19-41. 10.1007/s11192-015-1581-y

(Chan vd., 2015)

DOI numarası olmayan elektronik makaleler

Al, U. ve Soydal, İ. (2014). Kütüphan-e Türkiye Projesi: Halk kütüphanesi kullanım araştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 28, 288-307. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK>

(Al ve Soydal, 2014)

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme [Öz]. *Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. <http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5>

&submenu=27(Çınar vd., 2015)

Al, U., Sezen, U. ve Soydal, İ. (2012). Türkiye'nin bilimsel yayınlarının sosyal ağ analizi yöntemiyle değerlendirilmesi (Proje No. SOBAG 110K044). http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index.php?cwid=9&vtadi=TPRJ&ano=148763_5bfd45f7c15921f84b92a17425cbb301

(Al vd., 2012)

-Kaynak zaman içinde değişime uğramadıkça erişim tarihi eklenmez.

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). *Vikipedi* içinde. Erişim adresi (8 Mayıs 2015):http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi

Teknik raporlar ve araştırma raporları

Yazar, A. A. (1998). Çalışmanın başlığı (Rapor No. xxx). Yayıncı.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bilgi Toplumu Dairesi. (2015). 2015-2018 Bilgi toplumu stratejisi ve eylem planı (Yayın No. 2939). <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Yaynlar/Attachments/649/2015-2018%20Bilgi%20Toplumu%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Plan%C4%B1.pdf>

Türkiye Bilişim Derneği, Bilişim Kentleri Çalışma Grubu. (2013). Bilişim kentleri kılavuzu (5. sürüm). http://www.tbd.org.tr/usr_img/raporlar/BK-KILAVUZ-SON.pdf

Farmer, L. ve Stricevic, I. (2011). Using research to promote literacy and reading in libraries: Guidelines for librarians (IFLA Professional Report No.125). <http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professionalreport/125.pdf>

Aslan, D., Vefikuluay, D., Zeyneloğlu, S., Erdost, T ve Temel, F. (2008). Ankara’da iki hemşirelik yüksek okulunun birinci ve dördüncü sınıflarında okuyan öğrencilerinin flört şiddetine maruz kalma, flört ilişkilerinde şiddet uygulama durumlarının ve bu konudaki görüşlerinin saptanması araştırması(Teknik rapor). http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/Sayfa/Dosya/flort_siddeti.pdf

-Broşür:

Cedars-Sinai. (2015). Human papillomavirus (HPV) and oropharyngeal cancer [Brochure]. <https://www.cedars-sinai.org/content/dam/cedars-sinai/cancer/sub-clinical-areas/head-neck/documents/hpv-throat-cancer-brochure.pdf>

(Cedars-Sinai, 2015)

-Basın bülteni:

U.S. Food and Drug Administration. (2019, November 15). FDA approves first contact lens indicated to slow the progression of nearsightedness in children [Press release]. <https://www.fda.gov/news-events/press-announcements/fda-approves-first-contact-lens-indicated-slow-progression-nearsightedness-children>

(U.S. Food and Drug Administration, 2019)

Veri Seti Referanslarının Gösterimi:

(bkz. <https://bit.ly/3ylo6xb>)

Açık kaynaklarda arşivlenmiş verilerin ikincil analizlerini yapmak veya mevcut çalışmada sunulacak kendi veri arşivinizin alıntılarını için kullanılabilir:

O’Donohue, W. (2017). *Content analysis of undergraduate psychology textbooks* (ICPSR 21600; Version V1) [Data set]. ICPSR. <https://doi.org/10.3886/ICPSR36966.v1>

(O’Donohue, 2017)

Tanımlama Klavuzlarının Kullanımı:

(bkz. <https://bit.ly/3ycnV7f>)

American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (3rd ed.).

(American Psychiatric Association, 1980)

World Health Organization. (2016). *International statistical classification of diseases and related health problems* (10th ed.). <https://icd.who.int/browse10/2016/en>

(World Health Organization, 2016)

Tüzel yazarlı ya da yazarı olmayan çalışmalar

Yazarı kuruluş, kurum, dernek gibi bir grup olan çalışmalar için yazar kısmında kuruluş/kurum/dernek adının kısaltması değil açık adı kullanılmalıdır.

TKD. (2014). [> değil >](#) Türk Kütüphaneciler Derneği. (2014).

OECD. (2010). [> değil >](#) Organisation for Economic Co-operation and Development. (2010).

Bilimsel toplantı ve sempozyumlar

(bkz. <https://bit.ly/3LIG4gK>)

Sunum, başlıktan sonra köşeli parantez içinde “[Konferans oturumu], [Bildiri sunumu], [Poster

oturumu]...vb”tanımlarının biriyle açıklanabilir.

Evans, A. C., Jr., Garbarino, J., Bocanegra, E., Kinscherff, R. T., & Márquez-Greene, N. (2019, August 8– 11). *Gun violence: An event on the power of community* [Conference presentation]. APA 2019 Convention, Chicago, IL, United States. <https://convention.apa.org/2019-video>

(Evans et al., 2019)

Elektronik özet:

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. <http://ab2015.anadolu.edu.tr /index.php?menu=5&submenu=27>

(Çınar vd., 2015)

Cacioppo, S. (2019, April 25–28). *Evolutionary theory of social connections: Past, present, and future* [Conference presentation abstract]. Ninety-ninth annual convention of the Western Psychological Association, Pasadena, CA, United States. <https://westernpsych.org/wp-content/uploads/2019/04/WPA-Program-2019-Final-2.pdf>

(Cacioppo, 2019)

Dergide/Kitapta yayınlanmış bildiri:

Dergi makaleleri ve editörlü kitaplarla aynı formatla yazılmalıdır:

Duckworth, A. L., Quirk, A., Gallop, R., Hoyle, R. H., Kelly, D. R., & Matthews, M. D. (2019). Cognitive and noncognitive predictors of success. *Proceedings of the National Academy of Sciences, USA*, 116(47), 23499–23504. <https://doi.org/10.1073/pnas.1910510116>

(Duckworth vd., 2019)

Kushilevitz, E. ve Malkin, T. (Eds.). (2016). *Bilgisayar bilimlerinde ders notları: Cilt. 9562*. Kriptografiteorisi. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-662-49096-9>

(Kushilevitz ve Malkin, 2016)

-Kitap bölümü:

Bedenel, A.-L., Jourdan, L., & Biernacki, C. (2019). Probability estimation by an adapted genetic algorithm in web insurance. In R. Battiti, M. Brunato, I. Kotsireas, & P. Pardalos (Eds.), *Lecture notes in computer science: Vol. 11353. Learning and intelligent optimization* (pp. 225–240). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-05348-2_21

(Bedenel et al., 2019)

Tezlerin gösterilmesi

(bkz. <https://bit.ly/3MOoNCY>)

Küçükebe, M. (2008). *Batı ve Türk müziği üsluplarında anlam üretme aracı olarak kemanın sonolojik analizi* (Tez No. 1235) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi. Ulusal Tez Merkezi].(Küçükebe, 2008)

Kabir, J. M. (2016). *Factors influencing customer satisfaction at a fast-food hamburger chain: The relationship between customer satisfaction and customer loyalty* (Publication No. 10169573) [Doctoraldissertation, Wilmington University]. ProQuest Dissertations & Theses Global.

(Kabir, 2016)

Miranda, C. (2019). *Exploring the lived experiences of foster youth who obtained graduate level degrees: Self-efficacy, resilience, and the impact on identity development* (Publication No. 27542827) [Doctoral dissertation, Pepperdine University]. PQDT Open. <https://pqdtopen.proquest.com/doc/2309521814.html?FMT=AI>

(Miranda, 2019)

Yazarı belli olan gazete ve dergi yazıları için

(bkz. <https://bit.ly/3kEfMR0>)

Bruni, F. (2003, 26 Aralık). Pope pleads for end to terrorism and war. *New York Times*, s.21.(Bruni, 2003)

Schwartz, J. (1993, September 30). Obesity affects economic, social status. *The Washington Post*.

Schwartz, F., & McBride, C. (2019, November 18). Trump administration says Israeli settlements aren't illegal. *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/trump-administration-to-say-israeli-settlements-arent-illegal-11574104691>

Yalnızca internet yayını yapan gazeteler için aşağıdaki web sitesi kullanım biçimi kullanılır:

Ahmad, J., & Shalizi, H. (2019, November 19). U.S., Australian hostages freed by Afghan Taliban in swap. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-taliban/u-s-australian-hostages-freed-by-afghan-taliban-in-swap-idUSKBN1XT0GF>

Yazarı belli olmayan gazete ve dergi yazıları

The United States and the Americas: One History in Two Halves. (2003, 13 Aralık). *Economist*, 36.(United States and the Americas, 2003)

Strong afterchocks continiue in California. (2003, 26 Aralık). *New York Times* [Ulusal Baskı]. s.23.(Strong aftershocks, 2003)

Web Sitesi

-Yazarı ve tarihi belli olan elektronik gazete ve dergi yazıları

Artun, A. (2013, 10 Eylül). Sanat tarihinin ilk kitabı. *e-skop sanat tarihi eleştiri*.

<http://www.e-skop.com/skopbulten/sanat-tarihinin-ilk-kitabi/1477> (Artun, 2013)

Giovanetti, F. (2019, November 16). Why we are so obsessed with personality types. *Medium*. <https://medium.com/the-business-of-wellness/why-we-are-so-obsessed-with-personality-types-577450f9aee9>

World Health Organization. (2018, May 24). *The top 10 causes of death*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/the-top-10-causes-of-death>

-Yazarı belli olmayan elektronik gazete makaleleri

Bu acıları gördükten sonra, neleri kafaya takmışız diye gülüyorum. (2012, 18 Mart). *Milliyet Gazetesi*.

<http://www.milliyet.com.tr/pazar/bu-acilari-gordukten-sonra-neleri-kafaya-takmisiz-diye-guluyorum-1516722>

("Bu acıları gördükten sonra", 2012)

Australia fires: 'Catastrophic' alerts in South Australia and Victoria. (2019, November 11).<https://www.bbc.com/?news/?world...australia...50483410>

("Australia fires," 2019)

-Yazarı ve tarihi belli olmayan internet kaynakları

Hacettepe Üniversitesi. (t.y.). *Misyon, vizyon ve değerler*. <http://hacettepe.edu.tr/hakkinda/misyonvizyondegerler>

(Hacettepe Üniversitesi, t.y.)

U.S. Census Bureau. (n.d.). U.S. and world population clock. U.S. Department of Commerce.

Retrieved January 9, 2020, from <https://www.census.gov/popclock/>

-Kişisel görüşme(röportaj)

Arşivlenen gazete/web sitesinde yayınlandıysa yukarıdaki biçimler kullanılabilir, bunun dışındaki kişisel görüşmelerde (yüz yüze, e-posta...vb.) aşağıdaki biçim örnekleriyle kullanılabilir (kaynakçada belirtilmesine gerek yoktur):

Another researcher stated that the results so far looked “very promising” (A. Smith, personal communication, July 15, 2015).

When contacted for comment, Johnson stated that the controversy was “absurd” (H. Johnson, email, March 5, 2019).

Members of the online community followed the controversy closely, with one user referring to it as a “media circus” (G. Richards, comment in a private Facebook group, April 25, 2018).

-İnternet mesaj panoları, elektronik mesajlaşma listeleri ve diğer çevrimiçi topluluklar

(bkz. <https://bit.ly/37gueek>)

Yazar, A. A. (Yıl, Gün Ay). *Postanın başlığı* [Biçim tanımı]. <http://xxxx>

Öztürk, O. (2015, 29 Mayıs). Yanıt: Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nü tercih edecek öğrenciler için genel bilgiler [Haber grubu yorumu]. <http://www.bbyhaber.com/bby/2012/07/22/bilgi-vebelge-yonetimi-bolumunu-tercih-edecek-ogrenciler-icin-genel-bilgiler/#comment-15752>

Yılmaz, D. (2010, 16 Mart). İntihal suç mu? [Blog yazısı]. <http://bilkentastan.blogspot.com.tr/2010/03/intihal-suc-mu.html>

Madran, O. (2015, 16 Nisan). BBY262 Web tasarımı dersi uygulaması [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=rfsQHHi3tPE>

Facebook

News From Science. (2019, June 21). *Are you a fan of astronomy? Enjoy reading about what scientists have discovered in our solar system—and beyond? This* [Image attached] [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com/ScienceNOW/photos/a.117532185107/10156268057260108/?type=3&theater>

National Park Service. (n.d.). *Home* [Facebook page]. Facebook. Retrieved January 12, 2020, from <https://www.facebook.com/nationalparkservice/>

Instagram

Philadelphia Museum of Art [@philamuseum]. (2019, December 3). *It's always wonderful to walk in and see my work in a collection where it's loved, and where people are* [Photograph]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/B5oDnnNhOt4/>

National Geographic [@natgeo]. (n.d.). *IGTV* [Instagram profile]. Instagram. Retrieved December 8, 2019, from <https://www.instagram.com/natgeo/channel/>

LinkedIn

American Psychological Association. (2019, December 9). *Last month, APA joined more than 40 national and international psychology organizations to explore ways to collaborate and use psychological* [Thumbnail with link attached] [Post]. LinkedIn. https://www.linkedin.com/posts/american-psychological-association_how-psychologists-are-combating-climate-change-activity-6609801161937612800-GvdC

John Tyler Community College. (n.d.). *Home* [LinkedIn page]. LinkedIn. Retrieved January 9, 2020, from <https://www.linkedin.com/school/john-tyler-community-college/>

Online Forum (ekşi sözlük, reddit...vb.)

Little, J. [j450n_1]. (2018, December 12). *I'm the first person in the world with a neural-enabled prosthetic hand. Using an specialized prosthetic and a device implanted* [Online forum post]. Reddit.

https://www.reddit.com/r/AMA/comments/a5jxbe/im_the_first_person_in_the_world_with_a/

(Little, 2018)

haffy-1223. (2018, September 12). What do you think while on the launchpad about to launch? [Comment on the online forum post *I'm NASA astronaut Scott Tingle. Ask me anything about adjusting to being back on Earth after my first spaceflight!*]. Reddit. https://www.reddit.com/r/IAmA/comments/9fagqy/im_nasa_astronaut_scott_tingle_ask_me_anything/e5v0027/

Tiktok

Cook, P. [@chemteacherphil]. (2019, November 19). *Alkali salts get lit. #chemistry #chemteacherphil #scienceexperiments #foryou #jobforme #trend #featurethis #science #vibecheck* [Video]. TikTok. <https://vm.tiktok.com/xP1r1m>

(Cook, 2019)

Witherspoon, R. [@officialreasetiktok]. (n.d.). *vsco mom* [TikTok profile]. TikTok. Retrieved January 12, 2020, from <https://vm.tiktok.com/xS3B86>

(Witherspoon, n.d.)

Twitter

APA Databases [@APA_Databases]. (2019, September 5). *Help students avoid plagiarism and researchers navigate the publication process. More details available in the 7th edition @APA_Style table* [Image attached] [Tweet]. Twitter. https://twitter.com/APA_Databases/status/1169644365452578823

Jordan, M. B. [@michaelb4jordan]. (n.d.). *Tweets & replies* [Twitter profile]. Twitter. Retrieved January 9, 2020, from https://twitter.com/michaelb4jordan/with_replies

Resmi Gazete

Başlık. (Yıl, Gün Ay). Resmi Gazete (Sayı: xxx). <http://xxxx>

Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2017, 6 Ocak). Resmi Gazete (Sayı: 29940 (Mükerrer)). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170106M1-1.htm>

(Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler, 2017)

Popüler dergi yazısı

Semercioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir*, 52, 38-39.

Çevrimiçi popüler dergi yazısı

Dempsey, L. (2006, Nisan). Libraries and the long tail: Some thoughts about libraries in a network age. *D-Lib Magazine*, 12(4). <http://www.dlib.org/dlib.html>

Değerlendirme ve eleştiriler

Değerlendiren, A. A. (2000). Değerlendirme yazısının başlığı [... başlıklı, A. A. Yazar kitabın değerlendirmesi]. Dergi adı, xx, xxx-xxx.

Değerlendirilen materyal türü (kitap, televizyon programı, sinema filmi vb.) köşeli parantez içerisinde belirtilir.

Schaefer, J. C. (2015). Must we burn Hitchcock? (Re)viewing trauma and effecting solidarity with the Birds (1963) [A. Hitchcock'un yapımcısı ve yönetmeni olduğu Birds filminin değerlendirmesi, 1963]. *Quarterly Review of Film and Video*, 32, 329-343. 10.1080/10509208.2015.999220

Stapleton, D. (2015, 21 Temmuz). Turning south [Telltale Games tarafından piyasaya sürülen Game of Thrones: Episode 5 adlı video oyununun değerlendirmesi].

<http://www.ign.com/games/game-of-thrones-episode-5/pc-20028656>

Sokolova, I. V. (2004). The power of gender biases [I. V. Sokolova tarafından "Why women are more susceptible to depression: An explanation for gender differences" başlıklı makaleye yapılan eleştirisi]. <http://www.personalityresearch.org/papers/mule.html#sokolova>

Meta-analizde kullanılan kaynakların gösterimi

Bir meta-analizde kullanılan yayın sayısı 50 ve daha az ise kaynakçada verilir. Ancak bunun meta-analiz için kullanılan bir makale olduğunu belirtmek için başına "*" işareti konur; atıflarda "*" işareti kullanılmaya gerek yoktur.

*Yılmaz, A. (2009). Public policies and public library-emergent literacy relationship in the USA. *Bilgi Dünyası*, 10, 80-94. <http://www.bd.org.tr/>

(Yılmaz, 2009)

Genel yazım kuralı aşağıdaki gibidir:

Author name. (Year). *Image title* [Format]. Retrieved from URL or Museum, Location.

Eser sahibi soyadı, Adının ilk harfi. (Yıl). *Eser ismi* [Eser türü]. Hyperlink... /Müze ismi, Yer.

Bkz. <https://www.scribbr.com/apa-citation-generator/new/image/>

11. Metin dışı materyaller

Kullandığımız görseller hakkında aşağıdaki temel bilgiler dahil olmak üzere mümkün olduğunca fazla bilgi verilmelidir:

- Yaratıcının adı (yazar, sanatçı, fotoğrafçı vb.),
- Çalışmanın yayınlandığı veya oluşturulduğu tarih,
- İşin başlığı,
- Yayın yeri,
- Yayımcı,
- Malzeme türü (fotoğraflar, çizelgeler, çevrimiçi görüntüler için),
- Web sitesi adresi ve erişim tarihi,
- Eserin bulunduğu kurum veya müzenin adı (sanat eserleri ve müze sergileri için),
- İşin boyutları (sanat eserleri için)

11.1. Görsellere metin içinde atf

Şekil yazılarında eserin özgün dildeki adını yazınız.

Basılı kaynaktaki (kitap, dergi...vb.) görsele atf

Aşağıdaki örnekte şekil altı yazısı (*caption*) sanat eserinin reproduksiyonuna dair bilgiyi içermektedir. Kitaptaki şekil altı yazısı eser adını, sanatçıyı ve üretildiği tarihi vermektedir (kitapta üretim tarihi 1794/1824 olarak verilmesinin nedeni eserin 1794'te üretilmesi ve 1824'te sanatçı tarafından revize edilmiş olması nedeniyledir). Şekil altı yazısının sonunda ilgili görselin alındığı kitaba atf yapılır.

Bu teknik *The Ancient of Days* eserinde görülebilir (bkz. Şekil 1).

Şekil 1. The Ancient of Days, W. Blake, 1794/1842 (Bell, 2007, s. 305)

(Müzedede, galeride...vb.) Şahsen görülen bir görsele atıf

Bosch, H. [c. 1482]. *The last judgement* [Triptych]. Brugge, Belçika: Groeningemuseum.

Sanatçı bilinmediğinde görsele atıf

Eğer ele alınan eserin sanatçısı bilinmiyorsa, bu bilgiye şekil altı yazısında yer vermeyin. Şekil altı yazısının sonunda ilgili görselin alındığı kitaba atıf yapılır.

Bu teknik *Menkaure ve Khamerenebty kraliyet heykeli* eserinde görülebilir (bkz. Şekil 2).

Şekil 2. Menkaure ve Khamerenebty kraliyet heykeli, c. 2470 BCE (Bell, 2007, s. 42)

Eser ismi/tarihi bilinmediğinde görsele atıf

Tarih bilinmiyorsa “n.d./t.y.” ifadeleri; eser ismi bilinmiyorsa eser ismi yazılacak yere köşeli parantez içinde açıklama eklenebilir:

Google. (n.d.). [Google Maps map of Utrecht city center]. Retrieved January 10, 2020, from <https://goo.gl/maps/keKNQZHZTS7ticwb8>

Bir web sitesindeki görsele atf

Sıradaki örnekte metin içi atfta görselin alındığı web sitesine referans verilir.

Thompson, M. (2020). *Canyon wren* [Photograph]. Flickr. <https://flic.kr/p/2icfzq4> Bu teknik *Androgyny*'de görülebilir (bkz. Şekil 3).

Şekil 3. *Androgyny*, N. Burson, 1982.

Sokak sanatındaki görsellere atf

Metin içi atfta görselin alındığı kaynağa (örn. web sitesi) referans verilir. Grafiti örneği olarak *Sleeping Man*'e bakılabilir (bkz. Şekil 4).

Şekil 4. *Sleeping Man*, Blek Le Rat, 2008.

Sanatçısı bilinmeyen bir web sitesindeki görsele atf

Sıradaki örnekte hem sanatçı bilinmediği hem de web sitesinde sayfa olmadığı için metin içi atfta bu iki bilgi verilmez.

Bu teknik *Chair of Reniseneb*'te görülebilir (bkz. Şekil 5).

Şekil 5. Chair of Reniseneb, ca. 1450 B.C.

11.2. Görsellerin kaynakçada gösterimi

Müze ya da sergi alanındaki Özgün Çizim/Resim/Heykel/Fotoğraf/vb. Yapıtlar

(bkz. <https://bit.ly/3vYuTtK>)

Sanatçı bilinmiyorsa eser adı ile başlayın. Yıl bilinmiyorsa tarih yok ibaresi için (t.y./n.d.) kısaltmasını kullanın. Müze:

Sanatçı. (Yıl). *Eser Adı* [Malzemenin tanımı]. Kurum, Müze veya Koleksiyon, Şehir, kısaltılmış İl/Eyalet.

Pratt, C. (1965). *Young girl with seashells* [Tuval üzerine yağlıboya]. Memorial University Art Gallery Permanent Collection, Corner Brook, NL.

van Gogh, V. (1889). *The starry night* [Painting]. The Museum of Modern Art, New York, NY, United States. https://www.moma.org/learn/moma_learning/vincent-van-gogh-the-starry-night-1889/

(van Gogh,

1889)Sanat Sergisi:

Design for eternity: Architectural models from the ancient Americas [Exhibition]. (2015–2016). The Met Fifth Avenue, New York, NY, United States. <https://www.metmuseum.org/exhibitions/listings/2015/design-for-eternity>

(Design for Eternity, 2015–2016)

Martinez, J.-L., & Douar, F. (2018–2019). *Archaeology goes graphic* [Exhibition]. The Louvre, Paris, France. <https://www.louvre.fr/en/expositions/archaeology-goes-graphic>

(Martinez & Douar, 2018–2019)

Bilgilendirici müze plakası:

[*Plaque with background information about American Gothic*]. (n.d.). Art Institute Chicago, Chicago, IL, United States.

Bir Sanat Veritabanında (örn. Artstor) yer alan görsel

APA'da genel olarak kaynakçada doğrudan web adresi kullanılmaz. Bu nedenle veritabanı adı veya

Copyright © Journal of Communication Science Researches

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ibadergi>
Sanatçı. (Yıl). *Eser Adı* [Malzemenin tanımı]. Kurum, Müze veya Koleksiyon, Şehir, kısaltılmış Şehir. XXX (Veritabanı Adı) Veritabanı veya hyperlink:....

veritabanının web adresi ancak şu şekilde verilmelidir:

Landing of atlantic cable in Newfoundland, 1866 [Transparency, collodion on glass]. (1900). George Eastman House, Rochester, NY. ARTstor.

Bir kitaptaki reproduksiyon

Sanatçı. (Kitabın basım yılı). *Eser Adı* [Malzemenin tanımı]. Kurum, Müze veya Koleksiyon, Şehir, kısaltılmış Şehir. Yazar/Editör adı içinde. *Kitap Adı* (sf. #). Yayıncı (Özgün eserin yılı).

Jacque, H. (2010). *Labrador black duck* [Clay tile]. Lawrence O'Brien Auditorium, Goose Bay, NL. In D. Brown, *Uncommon clay: The labradoria mural* (p. 18). St. John's, NL: Creative Publishing. (Original work 2009).

Basılı bir dergideki reproduksiyon

Sanatçı. (Yıl). *Eser Adı* [Malzemenin tanımı]. Kurum, Müze veya Koleksiyon, Şehir, kısaltılmış Şehir. Yazar adı içinde. (Yıl). Makale adı, *Dergi adı*, cilt # (sayı #), sayfa #.

Carr, E. (1935). *Scorned as timber, beloved of the sky* [Oil on canvas]. Vancouver Art Gallery, Emily Carr Trust, Vancouver, BC. In S. R. Udall. Georgia O'Keeffe and Emily Carr. Health, nature and the creative process. *Women's Art Journal*, 27(1), 23.

Çevrimiçi bir dergideki reproduksiyon

DOI numarasını vermek yeterlidir. DOI numarası yoksa derginin web adresi verilir.

Sanatçı. (Yıl). *Eser Adı* [Malzemenin tanımı]. Kurum, Müze veya Koleksiyon, Şehir, kısaltılmış Şehir. Yazar adı içinde. (Yıl). Makale adı, *Dergi adı*, cilt # (sayı #), sayfa #. Hyperlink...

Sherman, C. (1980, July/August). *Untitled film still #56* [Photograph]. Collection of M. Harron. In C. Townsend. Art as commodity as art. *Art Monthly* (368), 2. Retrieved from: <http://www.artmonthly.co.uk>

Bir web sitesindeki reproduksiyon

Eğer web sitesi için tarih bilgisi yoksa tarih yok ibaresi için (t.y.) kısaltmasını kullanın. Yazar bilgisi yoksa eserıyla başlayın ve ardından tarihi verin.

Sanatçı. (Yıl). *Eser Adı* [Malzemenin tanımı]. Kurum, Müze veya Koleksiyon, Şehir, kısaltılmış İl/Eyalet. Web sayfası/döküman Yazar. (Yıl, Ay gün). Web sayfası /döküman adı. Hyperlink...

Shepherd, H. P. (1962). *Sunday morning* [Oil]. Collection of Memorial University of Newfoundland, St. John's, NL. The rooms. (n.d.). Retrieved from: <http://www.therooms.ca/artgallery/shepherds.asp>

Burson, N. (1982). *Androgyny* [Gelatin silver print]. J. Paul Getty Museum, Malibu, CA. Retrieved from: <http://www.getty.edu/art/collection/objects/296434/nancy-burson-androgyny-american-1982/>

Bir sokaktaki görseller

Sokak sanatına dair görseller de diğer görseller gibi Kaynakça'da şu şekilde verilmelidir:

Sanatçı. (Yıl). *Eser Adı* [Malzemenin tanımı]. Kurum, Müze veya Koleksiyon, Şehir, kısaltılmış İl/Eyalet.

Graffitiler için boyandığı sokak ve şehir ismi veriniz.

Blek Le Rat. (2008). *Sleeping Man* [Grafiti]. Leake street, London.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4c/Blek_le_Rat_-_Sleeping_man.jpg

11.3. Müzik notası: Kaynakça gösterimi ve metin içinde atf

Temel olarak müzik notası kitaba benzerdir ve aşağıdaki biçimde gösterilir:

Besteci Soyadı, A. (Tarih). *Eser adı*. Yayıncı.

Hangi tür notanın (örn. vokal part veya orkestra partı) kullanıldığını belirtmek için parantez içinde daha fazla bilgi verilir:

Picker, T. (Composer), and McClatchy, J. D. (Librettist). (1995). *Emmeline: An opera in two acts* [Score and parts]. Mainz, Germany: Schott Helicon.

Metin içinde: (Picker ve McClatchy, 1995)

Eğer eski bir notanın yeniden basımı söz konusuysa özgün yayıncı hakkında bilgi verilmesine gerek yoktur ancak özgün basım tarihi verilmelidir:

Haydn, F. J. (2001). *The creation*. Mineola, Dover. (Original work published 1798) Metin içinde: (Haydn, 1798/2001)

Bazı bestecilerin eserleri katalog numaraları vardır ve bu numaralarda verilmelidir:

Mozart, W. A. (1970). *Die Zauberflöte* [The magic flute], K. 620 [Vocal score]. Becksche Verlagsbuchhandlung. (Original work published 1791)

Metin içinde: (Mozart, 1791/1970)

11.4. Görsel-işitsel kaynaklar: Kaynakça gösterimi ve metin içinde atf

(bkz. <https://bit.ly/384Avuw>)

Televizyon programı

Serling, R. (Executive Producer). (1959–1964). *The twilight zone* [TV series]. Cayuga Productions; CBS Productions.

(Serling, 1959–1964)

Film

Alfredson, T. (Director). (2008). *Låt den rätte komma in* [Let the right one in] [Film]. Magnolia. (Alfredson, 2008)

Bir televizyon dizisinden tek bir bölüm

Favreau, J. (Writer), & Filoni, D. (Director). (2019, November 12). Chapter 1 (Season 1, Episode 1) [TV series episode]. In J. Favreau, D. Filoni, K. Kennedy, & C. Wilson (Executive Producers), *The Mandalorian*. Lucasfilm; Golem Creations.

Video

Akan, T. (Yönetmen). (2011). *Köy enstitüleri/Bir meçhul öğretmen* [DVD]. Tedarik edilebileceği adres: <http://www.dr.com.tr/>

Cuddy, A. (2012, June). *Your body language may shape who you are* [Video]. TED Conferences. https://www.ted.com/talks/amy_cuddy_your_body_language_shapes_who_you_are

Youtube

TED. (2019, November 13). The danger of AI is weirder than you think | *Janelle Shane* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=OhCzX0iLnOc>

Harvard University. (2019, August 28). *Soft robotic gripper for jellyfish* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=guRoWTYfxMs>

APA Publishing Training. (n.d.). *Home* [YouTube channel]. Retrieved February 20, 2020, from <https://www.youtube.com/user/PSycINFO/>

Müzik kaydı

Writer, A (Telif yılı). Parça adı [Sanatçı tarafından kaydedilmiştir]. Albüm adı içinde [Kayıt ortamı: CD, plak, kaset, vb.] Yer: Şirket adı. (Kayıt tarihi)

Iang, K.D. (2008). Shadow and the frame. On *Watershed* [CD]. Nonesuch Records. Metin içinde: "Shadow and the Frame" (Iang, 2008, track 10).

Görsel-İşitsel Transkript (Konuşma-Radyo-Podcast metin deşifreleri):

(bkz. <https://bit.ly/3MXCtMd>)

Konuşma

Bryan, W. J. (2010). *Against imperialism* [Speech transcript]. American Rhetoric. <http://www.americanrhetoric.com/speeches/PDFFiles/William%20Jennings%20Bryan%20-%20Imperialism.pdf> (Original work published 1900)

Podcast

Cornish, A. (Host). (2017, May 17). This simple puzzle test sealed the fate of immigrants at Ellis Island [Audio podcast transcript]. In *All things considered*. NPR. <http://www.npr.org/templates/transcript/transcript.php?storyId=528813842>

Radyo

Mottram, L. (2020, January 8). *Hazard reduction burning is not a panacea to bushfire risk: Expert* [Radio broadcast transcript]. ABC. <https://www.abc.net.au/radio/programs/pm/thinned-forests-can-be-more-prone-to-fire,-expert-says/11853280>

Online Ders

(bkz. <https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/references/examples/online-course-references>)

Jackson, M. O., Leyton-Brown, K., & Shoham, Y. (n.d.). *Game theory* [MOOC]. Coursera. <https://www.coursera.org/learn/game-theory-1> (Jackson et al., n.d.)

Bölüm:

Tangen, J. (2016). Episode 2: I heard a tapping somewhat louder than before [MOOC lecture]. In E. MacKenzie, J. Tangen, & M. Thompson, *The science of everyday thinking*. edX. <https://www.edx.org/course/the-science-of-everyday-thinking> (Tangen, 2016)

Slayt:

Jones, J. (2016, March 23). *Guided reading: Making the most of it* [PowerPoint slides]. SlideShare. <https://www.slideshare.net/hellojenjones/guided-reading-making-the-most-of-it>

Belirli bir sınıfın websitesinden slayt (Sakai, Canvas...vb. ile):

Mack, R., & Spake, G. (2018). *Citing open source images and formatting references for presentations* [PowerPoint slides]. Canvas@FNU. <https://fnu.onelogin.com/login>

Podcast /Radyo yayını

Radyo ODTÜ (Yapımcı). (2015, 13 Nisan). *Modern sabahlar* [Podcast]. <http://www.radyoodtu.com.tr/>

Mottram, L. (2020, January 8). *Hazard reduction burning is not a panacea to bushfire risk: Expert* [Radio broadcast]. ABC. <https://www.abc.net.au/radio/programs/pm/thinned-forests-can-be-more-prone-to-fire,-expert-says/11853280>

12. Kaynakça ile göndermelerin uyumu

Metin içerisinde gönderme yapılan her kaynak kaynakçada yer almalı, kaynakçada yer alan her kaynağa da

metin içerisinde mutlaka gönderme yapılmış olmalıdır.

Göndermedeki yazar adı ve tarih bilgisi kaynakçadaki [yazar adı ve tarih bilgisi ile birebir aynı olmalıdır](#).

İncil ve Kur'an gibi klasik yapılara ve kişisel iletişimlere metin içerisinde gönderme yapılması yeterlidir, ayrıca kaynakçada belirtmeye gerek yoktur.

13. Sayfa düzeni

Üst 2,5 cm / Alt 2,5 cm / Sol 2,5 cm / Sağ 2,5 cm / Cilt Payı 0 cm olmalıdır.

Sayfa Aralığı Önce 0 nk / Sonra 0 nk / Satır Aralığı Tek olmalıdır.

CONTACT US

EDITOR

Doç. Dr. Tamer BAYRAK

Prof. Dr. Deniz YENGİN

E-MAILS

ibadergi@gmail.com

ADDRESS

Çanakkale Onsekiz Mart University

Communication Faculty

IBAD

İletişim Bilimi Araştırmaları Dergisi
Journal of Communication Science Researches

Benim manevi mirasım ilim ve akıldır.

K. Atatürk